

018๑/625

นร14ก

ร.๓

การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวด
ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536

๒๕ พ.ค. 2540

ปริญญานิพนธ์

ของ

น้าคัง ระวิงทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๖๖๖๖

h 35 003

การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวด
ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536

บทคัดย่อ
ของ
น้ำค้าง ระวีงทอง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2540

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ และภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร จากจำนวนหนังสือ 27 เรื่อง และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ด้านกลวิธีการประพันธ์ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องที่ตัวละครมาจากครอบครัวอบอุ่น ทำให้ตัวละครมีความรับผิดชอบ และโครงเรื่องที่ตัวละครมีความคิดฝันและพากเพียรที่จะไปให้ถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ โครงเรื่องที่กล่าวถึงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งบางแห่งกำลังจะถูกเปลี่ยนแปลงเพราะภัยธรรมชาติ และการทำลายของคนในสังคม โครงเรื่องที่แสดงถึงความปรารถนาของเด็กที่ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่นแต่ก็ไม่สมหวัง เพราะพ่อแม่มีภรรยาหรือสามีใหม่ หรือพ่อแม่ไม่เข้าใจความต้องการของตน โครงเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงตัวละครที่มีคุณธรรมซึ่งก่อให้เกิดผลดีแก่สังคม และโครงเรื่องที่มีแนวเหนือธรรมชาติ ด้านการสร้างตัวละคร มีการสร้างตัวละครแบบสมจริง แบบอุดมคติ และแบบเหนือจริง ด้านการสร้างฉาก ผู้เขียนสร้างฉากที่เด็กรู้จักและคุ้นเคยมากที่สุด นอกนั้นเป็นฉากที่สอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง และฉากช่วยเสริมประสบการณ์ ด้านการใช้ภาษา มีการใช้คำภาษาปาก คำภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำแสดงความรู้สึก และคำขยาย เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร เหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น

ในด้านภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรม พบว่า ด้านครอบครัว กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวยากจนมากที่สุด รองลงมาเป็นครอบครัวชั้นกลาง และครอบครัวชั้นสูง ด้านจริยธรรมที่พบมากที่สุดคือความเมตตากรุณา รองลงมาได้แก่ ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ การประหยัด ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอดสาหัส และความสามัคคี ด้านการศึกษาพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองมีทั้งให้ความสำคัญและไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา สาเหตุที่ไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา เนื่องจากปัญหาความยากจน และหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ด้านวรรณคดี พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตของตนอย่างมีเป้าหมายและพยายามต่อสู้จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ส่วนทัศนคติต่อสังคมรอบตัวนั้น มีทั้งที่เด็กพอใจ ไม่พอใจ และสงสัย ซึ่งขึ้นอยู่กับ การกระทำของผู้ใหญ่ และเหตุการณ์ที่เขาได้พบ

AN ANALYSIS OF AWARD - WINNING FICTION FOR CHILDREN
IN THE NATIONAL BOOK CONTEST WEEKS OF 1987 - 1993

AN ABSTRACT
BY
NAMKHANG RAWINGTHONG

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 1997

The purposes of this thesis was to analyze the writing techniques and reflected of children from composing, to analyze from twenty-seven books. The findings were to present in a descriptive analysis.

The results of this study were found that the writing techniques, the most dominant were two plots. First, the writers who make the plot that the actors come from the warm family that make they have responsibility. Second, the plot that the actors have think better of it and try to reach his high goal. The rest plots, the plot shows about the nature which is rich but somewhere is changing because of the pollution and men. The plot shows the desire of children to have a warm family but hopeless because his parents have new family or some parents don't understand his children what they want. The plot shows the moral that is very important for society and the plot that seem to be unnatural. The actor were realistic, indealistic and surrealistic. The setting made that children have known well, beside it is the setting that better or suit with them and promotes experience. The author used the spoken, dialect, picturesque, expression, feeling, rude word for his situation of actor, events and urban.

Reflecting of children from composing found that poor family, mediam family and high class family. The morals are most important such as kindness, gratitude, honesty, thrift, responsibility, sacrifice, industry and unity. The education found that parents relize both in the important and unimportant of education. The reason that he dosen't realize of education because of his powerty and curriculum that dosen't agree to urban. The attitude of children something found that most children has his goal to earn their live and try to fight for their success. In their attitude for round social has both satisfy or not and suspect. It's upon on their adults and their events that he found.

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสริ่ง)
..... กรรมการ
(อาจารย์สุภา ปานเจริญ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุนันทา ไสริ่ง)
..... กรรมการ
(อาจารย์สุภา ปานเจริญ)
..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์นิตยา บุญสิงห์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)
วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของ รองศาสตราจารย์ สุนันทา โสรัจจ์ ปรชธาน และอาจารย์สุภา ปานเจริญ กรรมการ ซึ่งอาจารย์ทั้งสองท่านได้กรุณาสละเวลาในการตรวจ แก้ไข และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นิคยา บุญสิงห์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมและให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆ ผู้ร่วมงานทุกท่าน และเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และมีส่วนช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จตามจุดหมายด้วยดี

น้ำค้าง ระวิงทอง

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	5
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	6
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม.....	14
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็ก.....	17
2	กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก.....	19
	ด้านโครงเรื่อง.....	19
	การเปิดเรื่อง.....	31
	การดำเนินเรื่อง.....	40
	การปิดเรื่อง.....	56
	ด้านการสร้างตัวละคร.....	63
	ด้านการสร้างฉาก.....	75
	ด้านการใช้ภาษา.....	87
3	วิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536.....	109
	ด้านครอบครัว.....	109
	ด้านจริยธรรม.....	126
	ด้านการศึกษา.....	141
	ด้านธรรมชาติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ.....	148

สารบัญ

บทที่	หน้า
4	
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	173
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	173
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	173
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	173
อภิปรายผล.....	176
ข้อเสนอแนะ.....	178
บรรณานุกรม.....	180
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	184

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม วรรณกรรม จึงสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตและสังคมของมนุษย์ จนกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนสภาพชีวิตและสังคมของมนุษย์ สังคมแต่ละสังคมมีพื้นฐานการดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ส่วนหนึ่งเราดูได้จากวรรณกรรมที่นักเขียนสมัยนั้นสะท้อนออกมาในงานเขียนของเขา ดังนั้นหากเราจะศึกษาสภาพชีวิตสังคมและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เราก็สามารถศึกษาจากวรรณกรรมในปัจจุบันได้ สุวนีย์ มกราพันธ์ (2525 : 140) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่า วรรณกรรมย่อมหนียุคสมัยไปไม่พ้น เพราะนักเขียนเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ในสังคม สภาพยุคสมัยจะปรากฏในวรรณกรรมเหล่านั้น วรรณกรรมจึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษาอย่างยิ่ง

การที่วรรณกรรมสะท้อนสภาพสังคมนั้นมีการสะท้อนหลายระดับ มีทั้งที่เป็นจริงและเหนือความเป็นจริง บรรจง บรรเจิดศิลป์ (2524 : 8) กล่าวว่า วรรณกรรม คือ การสะท้อนความเป็นจริงและอาจจะบันทึกความเป็นจริง ในขณะที่ตัวกันวรรณกรรมก็ขึ้นอยู่กับความเป็นจริง เพราะภาระของวรรณกรรมมิใช่เพียงแต่สะท้อนความเป็นจริงเท่านั้น หากต้องคิดเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่อยู่ในความหวังและสิ่งที่อาจเป็นไปได้ ศิลปะอันยิ่งใหญ่มิได้สะท้อนชีวิตเรียบง่าย หากแต่เข้ามามีส่วนในชีวิตและเปลี่ยนแปลงชีวิต

วรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต สภาพสังคมและปัญหาต่างๆ ที่น่าสนใจประเภทหนึ่งคือ วรรณกรรมสำหรับเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กเป็นสมาชิกที่มีค่าของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ เป็นผู้ที่จะรับช่วงทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ อนาคตของชาติจะเจริญก้าวหน้าหรือล้มเหลวเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็กในวันนี้ ดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเนื่องในโอกาสปีเด็กสากลว่า

เด็กเป็นผู้ที่จะรับทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการดำรงรักษาความผาสุกของประชากรโลก ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่างๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีความศรัทธามั่นคงในความดี มีความ

ประพจน์เรียบร้อยสุจริต และมีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุผลหน้าที่นี้เป็นของทุกคนที่จะต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความดีและประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวงให้ด้วยความเมตตาเอ็นดูและด้วยความบริสุทธิ์ใจให้เขาทราบ ให้เขาเข้าใจและสำคัญที่สุดให้เขารู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้องจนเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญและความเสื่อม โดยนัยนี้ บิคารมาดาจึงต้องสอนบุตร พี่จึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคนรุ่นเล็กและเมื่อคนรุ่นเล็กเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จึงต้องสอนคนรุ่นหลังต่อไป ไม่ให้ขาดสาย ความรู้ ความดี ความเจริญองกามทั้งมวลจึงแพร่หลายไปได้ (นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว. 2522 : ไม่มีเลขหน้า)

วิธีที่จะสามารถอบรมขัดเกลาและถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามต่างๆ ให้กับเด็กวิธีหนึ่งคือ การใช้หนังสือประเภทบันเทิงคดีเป็นสื่อ เพราะเมื่อเด็กอ่านหนังสือแล้ว นอกจากจะทำให้เกิดความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรู้ประเภทต่างๆ ที่สนองความต้องการของเด็กแล้ว หนังสือยังให้สาระ แนวคิด คุณธรรม ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งเป็นข้อบังคับในการปฏิบัติตนต่อสังคมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นิศา ชูโต และกล่อมจิตต์ พลายเวช (2527 : 40) ที่กล่าวว่าเมื่อเด็กอ่านหนังสือควรจะได้รับสิ่งต่อไปนี้

1. ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ได้รับสาระความรู้ประเภทต่างๆ ที่เหมาะกับวัย
3. ได้รับคุณธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

ดังนั้น หนังสือจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเด็กอย่างหนึ่งที่มีบทบาทในการเสริมสร้างและพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่ช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนต่างๆ ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการผลิตหนังสือ และส่งเสริมการอ่านหนังสือสำหรับเด็กมากขึ้น การจัดประกวดหนังสือสำหรับเด็กในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมหนังสือที่มีคุณภาพสำหรับเด็ก การจัดประกวดดังกล่าวนี้ เริ่มต้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2515

ทั้งนี้ เนื่องจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้มีประกาศในปี พ.ศ. 2515 เป็นปีหนังสือสากลหรือปีหนังสือระหว่างชาติ (International Book Year 1972) โดยมีเหตุผลว่าหนังสือมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญของสังคมและบุคคล ประเทศไทยในฐานะสมาชิกองค์การสหประชาชาติ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติ เพื่อจัดงานปีหนังสือระหว่างชาติ 2515 ประกอบด้วยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน มีกรรมการเป็นผู้แทน และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือ และได้มีโครงการที่จัดทำหลายโครงการ แต่ที่สืบทอดมาจนปัจจุบันนี้คือ โครงการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติและโครงการประกวด

หนังสือดีเด่นประจำปี (จินตนา ไบกาซูยี. 2528 : 52 - 53) วัตถุประสงค์ของการจัดงาน เพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือดี ส่งเสริมการอ่านหนังสือของเด็กในระดับต่างๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้สำนักพิมพ์ผู้ผลิตหนังสือสำหรับเด็กต่างเพิ่มปริมาณในการผลิต และขณะเดียวกันก็ได้ปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเพื่อให้เหมาะกับเด็กในแต่ละวัยโดยเฉพาะ

หนังสือที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เป็นหนังสือดีที่ผ่านการกลั่นกรองมาจากคณะกรรมการแล้วว่า มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับเด็ก ดังปรากฏในหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ใช้ในการพิจารณาหนังสือสำหรับเด็ก ซึ่งพิจารณาในด้านคุณค่า สาระประโยชน์ ที่เด็กจะได้รับจากการอ่านเพื่อการดำรงชีวิต การใช้สำนวนโวหาร ถ้อยคำ วิธีเรียบเรียง ความเหมาะสมกับวัยเด็ก การออกแบบและภาพประกอบ (ประกาศคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ. 2537 : 3) ดังนั้น หนังสือนี้จึงเหมาะสำหรับครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะได้จัดหามาให้เด็กได้อ่าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตแก่เด็กต่อไป

จากความสำคัญของหนังสือสำหรับเด็กดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เพื่อศึกษากลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กและศึกษาภาพสะท้อนของเด็กในด้านต่างๆ ที่นักเขียนได้สะท้อนออกมา ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เพื่อจะได้นำไปพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษากันคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536
2. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536

ความสำคัญของการศึกษากันคว้า

จากการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงกลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กซึ่งจะเป็นแนวทางแก่ผู้สร้างและผู้สนใจวรรณกรรมสำหรับเด็ก ได้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างวรรณกรรมประเภทนี้ ตลอดจนทำให้ทราบถึงสภาพของเด็กในสังคมที่สะท้อนจากวรรณกรรม

ซึ่งจะทำให้ครูผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก ตระหนักถึงความต้องการ ความสนใจของเด็ก เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนั้นจะทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 7 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2530 - 2536) อีกด้วย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะหนังสือสำหรับเด็ก ในช่วงอายุ 12 - 14 ปี ประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2536 ซึ่งเป็นหนังสือที่ชนะการประกวดทั้งหมด 27 เรื่อง ดังรายชื่อต่อไปนี้

	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์
พ.ศ. 2530	บินสุดขอบฟ้า	ส. พุ่มสุวรรณ
	คุณย่าผจญภัย	ส. พุ่มสุวรรณ
	ชีวิตบ้านนา	ทำนุ อันประเสริฐ
	พรานแสงรุ่ง	วาวเพร
พ.ศ. 2531	เด็กชายมะลิวัลย์	ประภัสสร เสวิกุล
	ชายแดน	ทำนุ อันประเสริฐ
	เพลงดวงดาว	วาวเพร
	มหกรรมในท้องทุ่ง	อัศศิริ ธรรมโชติ
พ.ศ. 2532	เจ้าเสือไฟ	มาลา คำจันทร์
	ดอกเตอร์ครก	ไมตรี ลิ้มปิจาติ
	เด็กชายจากดาวอื่น	วาวเพร
	ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่	วิธนา บุญยัง
พ.ศ. 2533	หุบเขากินคน	มาลา คำจันทร์
	ความภูมิใจของลอย	โชติ ศรีสุวรรณ
	มุกดาภิบาลสาหร่าย	ดวงแก้ว กัลยา
	เมฆสีเงิน	กนกวลี พจนปกรณ์

	ชื่อเรื่อง	ผู้ประพันธ์
พ.ศ. 2534	กระท่อมแสงตะวัน ข้าวหน้าลาน แม่... ได้ฝุ่นมาแล้ว ลูกชานา	ถวัลย์ มาศจรัส เชิญอักษร กาญจนา นาคนันท์ วิโรจน์ เจริญโท
พ.ศ. 2535	ลิลานารัก เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย แผ่นหลังของพ่อ	ว. วินิจญ์กุล บุญโชค เจียมวิริยะ ชมัยพร แสงกระจ่าง แพรว จารุ
พ.ศ. 2536	ในสวนปู่ ป่าไผ่ชายทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง	อโศก ศรีสุวรรณ โชติ ศรีสุวรรณ ยूर กมลเสรีรัตน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง วิธีการที่ผู้แต่งใช้ในการวางโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉาก และการใช้ภาษาในการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่แต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์ให้เด็กในช่วงอายุ 12 ถึง 14 ปี อ่าน มีเนื้อหาสาระสนองความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็น ความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของเด็ก

ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรม หมายถึง เรื่องราวที่เกี่ยวกับเด็กที่นักเขียนได้สะท้อนออกมาในด้านต่างๆ เช่น ด้านครอบครัว จริยธรรม การศึกษา ทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ ฯลฯ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 - 2536 จำนวน 27 เรื่อง
2. ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กจากเอกสารและหนังสือต่างๆ แล้วนำความรู้ที่ประมวลได้ มาสรุปเป็นเกณฑ์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

3. วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กในด้าน การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการใช้ภาษา
4. วิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กในด้านต่างๆ เช่น ด้านครอบครัว จริยธรรม การศึกษา ทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ ฯลฯ
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งได้ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็ก

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก

เนื่องจากองค์ประกอบของนวนิยายมีลักษณะเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กหรือวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ เอกสารที่นำมาประกอบการศึกษาครั้งนี้ จึงใช้เกณฑ์เดียวกัน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการประพันธ์วรรณกรรม มีผู้เสนอไว้ดังนี้

ด้านโครงเรื่อง

เจือ สตะเวทิน (2518 : 48) กล่าวว่า โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์ชุดหนึ่งรวมกันเข้า ก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญคือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง

กุหลาบ มลลิกะมาส (2525 : 101 - 139) กล่าวว่า โครงเรื่อง หมายถึงเหตุการณ์ในเรื่อง ที่อาจบอกได้ว่าตัวละครคิดอย่างไร พูดอย่างไร แต่ไม่มีการบรรยายหรือวิเคราะห์ตัวละครเหล่านั้น การวิเคราะห์โครงเรื่องต้องคำนึงถึงเนื้อเรื่อง ต้องแสดงถึงปัญหาขัดแย้ง (Conflict) ที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอก มีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของตัวละครเอกของเรื่อง ลักษณะของโครงเรื่องที่ดีคือ

1. จะต้องประกอบด้วยปัญหาข้อขัดแย้ง หรือมีข้อคิดที่น่าสนใจ
2. มีกลวิธีในการลำดับเรื่องให้เข้าใจได้กระชับแจ่ม มีวิธีเปิดและปิดเรื่องอย่างน่า

ประทับใจ

3. สร้างความสนใจใคร่รู้เรื่องต่อไป
4. ไม่มีเหตุบังเอิญ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวเนื่องกันอย่างมีเอกภาพจากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่

6. ชี้นำผู้อ่านได้เห็นโลกหรือสังคมมนุษย์อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง

ลมูล รัตตากร (2532 : 84) กล่าวถึง การเขียนโครงเรื่องว่า โครงเรื่องที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีเอกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีใจความและความมุ่งหมายสำคัญ เพียงอย่างเดียว ถ้าจะกล่าวถึงเรื่องอื่นจะต้องนำมากล่าวเกี่ยวข้องหรือช่วยทำให้เรื่องเด่นชัดขึ้น

2. มีสัมพันธ์ภาพ มีการเน้นใจความสำคัญ โครงเรื่องควรแปลกใหม่และไม่ซ้ำแบบใคร สมเหตุสมผลน่าเชื่อถือ ไม่ซ้ำซ้อนเกินไป เหมาะสำหรับวัยของผู้อ่านและมีการกระทำ ซึ่งชวนให้ติดตามอ่านตอนจบและ พรจันท์ จันทวิมล (2534 : 28) กล่าวว่าโครงเรื่องที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้

1. สอดคล้องกับความคิดรวบยอดหรือแก่นของเรื่อง
2. สามารถสอดแทรกข้อมูลและรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอได้มากที่สุด
3. ไม่ควรสลับซับซ้อนหรือมีเหตุการณ์ที่ไม่สมจริงมากเกินไป
4. สนุกสนาน
5. ให้คิดสอใจ

นอกจากนี้ ประทีป เหมือนนิล (2523 : 15 - 23) ได้แบ่งโครงเรื่องออกเป็น 3 ตอนคือ

1. การเปิดเรื่อง คือ จุดเริ่มต้นของเรื่องซึ่งถือว่าเป็นตอนสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไป ในวรรณกรรมไทยประเภทบันเทิงคดี โดยทั่วไปนิยมเปิดเรื่องกันหลายวิธี เช่น

1.1 การเปิดเรื่องโดยการบรรยาย การเปิดเรื่องแบบนี้ มักเป็นการเริ่มต้นเล่าเรื่องอย่างเรียบๆ แล้วค่อยๆ ทวีความเข้มข้นของเรื่องขึ้นเป็นลำดับ อาจเป็นการบรรยายฉาก บรรยายตัวละคร หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

1.2 เปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉาก พรรณนาตัวละครหรือพรรณนาเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ คล้ายวิธีบรรยาย เพียงแต่นั่นที่จะสร้างภาพเพื่อปูพื้นอารมณ์ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกนึกคิดเคลิบเคลิ้มคล้อยตามเป็นพิเศษ

1.3 เปิดเรื่องโดยใช้นาฏการหรือการกระทำของตัวละคร ที่ก่อให้เกิดความสนใจโดยเร็ว การเปิดเรื่องวิธีนี้ สามารถทำให้อ่านกระหายที่จะติดตามเรื่องราวต่อไปได้มากเป็นพิเศษ

1.4 เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา การเปิดเรื่องแบบนี้สามารถเรียกความสนใจของ

ผู้อ่านได้วิธีหนึ่ง ถ้าถ้อยคำที่นำมาเริ่มต้นนั้นเร้าใจหรือกระทบใจผู้อ่านทันที แต่ก็ต้องพยายามเชื่อมโยงบทสนทนานั้นให้เกี่ยวพันกับเรื่องต่อไปอย่างแนบเนียนด้วย

1.5 เปิดเรื่องโดยใช้สุภาษิต บทกวี บทเพลง หรือข้อความที่คมคาย ชวนคิด ชวนให้ฉงนสนเท่ห์ น่าติดตาม

2. การดำเนินเรื่อง นอกจากโครงเรื่องจะประกอบด้วยการเปิดเรื่องในตอนต้นแล้ว การดำเนินเรื่องซึ่งเป็นตอนกลางของเรื่อง ก็นับว่ามีความสำคัญอยู่มากเช่นเดียวกัน เพราะผู้แต่งจะต้องดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องอย่างจจจอยู่เสมอ ดังนั้นจึงต้องสร้างความขัดแย้ง (Conflict) ที่เร้าใจ แล้วคลี่คลายความขัดแย้งเหล่านั้นอย่างแนบเนียนไปจนถึงเป้าหมายสุดขยดในตอนปิดเรื่อง ทั้งนี้ต้องอาศัยกลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง และกลวิธีการเล่าเรื่องที่เหมาะสมประกอบด้วย ซึ่งอาจแยกรายละเอียดเพิ่มเติมได้ดังนี้

2.1 **ความขัดแย้ง (Conflict)** หมายถึง สิ่งที่จะก่อให้เกิดการต่อสู้ ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ภายนอกหรือภายในใจก็ได้ นับเป็นจุดสำคัญในการแต่งบันเทิงคดี เพราะความขัดแย้งที่ทำให้สองฝ่ายพยายามที่จะเอาชนะซึ่งกันและกัน จะทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจ และชวนติดตามเพื่อทราบผลในตอนจบ โดยอาจแบ่งความขัดแย้งออกได้ดังนี้

2.1.1 **ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man against Man)** คือความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกันเอง อาจเป็นการต่อสู้ระหว่างมนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไป เช่น สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ฯลฯ ตลอดไปจนถึงการรบทัพจับศึกที่เป็นการต่อสู้ของคนหมู่มาก ซึ่งสามารถนำมาแต่งเป็นเรื่องราวได้มากมายไม่รู้จบสิ้น

2.1.2 **ความขัดแย้งกับตัวเอง (Man against himself)** คือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละครเองอันก่อให้เกิดความทุกข์หรือความสับสนวุ่นวายในใจ ส่วนมากมักเป็นการต่อสู้ระหว่างความปรารถนาจะกระทำกรอย่างหนึ่ง กับความรู้สึกผิดชอบว่าการกระทำนั้น ไม่ถูกต้องเหมาะสม

2.1.3 **ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก (Man against Outside Force)** คือความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพลังภายนอกที่อยู่ล้อมรอบตัว เช่น การต่อสู้กับภัยธรรมชาติ สังคม ศัตรู รวมไปถึงความขัดแย้งกับพระเจ้า ศาสนา หรือชะตากรรมของตนเอง

2.1.4 **ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกัน (Idea against Idea)** คือความขัดแย้งระหว่างความคิดสองแบบที่แตกต่างกันโดยมีกลุ่มตัวแทนของความคิดแต่ละฝ่าย

2.2 กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง นักประพันธ์อาจกระทำได้หลายวิธีคือ

2.2.1 **เล่าเรื่องตามลำดับปปฏิทิน** คือการเล่าเรื่องไปตามลำดับเวลาก่อนหลังของ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มเรื่องจากจุดเริ่มต้นก่อน แล้วจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง

2.2.2 เล่าเรื่องย้อนต้น (Flash back) คือ การดำเนินเรื่องที่เล่าย้อนกลับกันไปมา ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ดังนั้นเรื่องจึงอาจเริ่มต้นที่ตอนใดตอนหนึ่งก็ได้

2.2.3 เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา การดำเนินเรื่องแบบนี้แม้จะเล่า เหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา แต่เรื่องราวมักต่อเนื่องกันไปโดยตลอด

2.3 กลวิธีในการเล่าเรื่องหรือเทคนิคเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง (Point of View) หมายความว่า ในการเขียนเรื่องสั้นหรือนวนิยายใดๆ ก็ตาม ผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าเรื่องขึ้นเอง หรือกำหนดให้ ตัวละครตัวใดในเรื่องเป็นผู้เล่า ผู้ประพันธ์หรือตัวละครที่เล่าเรื่องนั้นมีฐานะอะไรในเรื่อง กลวิธี ในการเล่าเรื่องจึงอาจแบ่งได้หลายวิธีดังนี้

2.3.1 ใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่า (The first person narrator as a main character) คือ ให้ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง โดยใช้สรรพนาม “ผม” “ฉัน” “ดิฉัน” “ข้าพเจ้า” หรือ “เรา” กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้มีอยู่มากในการแต่งเรื่องสั้น

2.3.2 ใช้บุรุษที่หนึ่งซึ่งเป็นตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่า (The first person narrator as a minor character) คล้ายวิธีแรกแต่ใช้ตัวละครรอง ซึ่งมักจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับตัวละคร สำคัญเป็นผู้เล่า

2.3.3 ผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่างเป็นผู้เล่า (The omniscient author) ผู้ประพันธ์ทำตัวเหมือนผู้ล่วงรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร ทั้งที่เป็นเหตุการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

2.3.4 ผู้ประพันธ์ในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์เป็นผู้เล่า (The author as an observer) คล้ายวิธีที่สาม ต่างกันที่ผู้ประพันธ์ไม่ทราบความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้เลย มี หน้าที่แค่เพียงรายงานเฉพาะสิ่งที่ตนได้เห็น ได้ฟัง ได้สังเกตการณ์สนทนาหรือการกระทำของ ตัวละครเท่านั้น

2.3.5 ใช้บุรุษที่หนึ่งเป็นผู้เล่าด้วยวิธีกระแสจิตประหวัด (Stream of consciousness) หรือ การให้บุรุษที่หนึ่งเล่าเรื่องของตนเอง แต่ปรากฏในรูปกระแสความคิดประหวัดถึงเหตุการณ์ต่างๆ

3. การปิดเรื่อง คือ จุดจบของเรื่องซึ่งนับได้ว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นตอนที่ประเมินผลให้รู้ว่า ผู้อ่านมีความประทับใจต่อวรรณกรรมเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด

โดยทั่วไปมีวิธีการปิดเรื่องที่นิยมกันอยู่หลายวิธี ดังนี้

3.1 ปิดเรื่องแบบหักมุม หรือพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน (Surprise ending หรือ Twist ending) คือการปิดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความแปลกประหลาดใจ หรือฉงนสนเท่ห์

3.2 ปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม (Tragic ending) คือ การจบเรื่องด้วยความตาย ความผิดหวัง ความสูญเสีย หรือความล้มเหลวในชีวิต การปิดเรื่องแบบนี้มักเรียกร้องความเห็นใจ ความซาบซึ้งสะเทือนใจจากผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

3.3 ปิดเรื่องแบบสุกนาฏกรรม (Happy ending) คือ การจบเรื่องด้วยความสุข หรือความสำเร็จของตัวละคร

3.4 ปิดเรื่องแบบสมจริงในชีวิต (Realistic ending) หรือให้แนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่าน คือการจบเรื่องแบบทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอง เพราะในชีวิตจริงมีปัญหาหลายอย่างที่ไม่สามารถแก้ปัญหา หรือหาคำตอบให้แก่ปัญหานั้นได้

สรุป โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่ผู้ประพันธ์นำมาผูกต่อสัมพันธ์กันเข้าและมีเอกภาพก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนประกอบของโครงเรื่อง คือ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง

ด้านการสร้างตัวละคร

ในด้านความหมายของตัวละครนั้น กุหลาบ มลลิกะมาส (2520 : 78 - 79) กล่าวว่า ตัวละคร (Characters) คือ ผู้มีบทบาทในเนื้อเรื่องอาจเป็นคนหรืออย่างอื่น เช่น สัตว์ ดอกไม้ ต้นไม้ ภาชนะ ฯลฯ

การสร้างตัวละครในหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กนั้น จะต้องสร้างตัวละครให้ดึงดูดความสนใจเด็ก ลมูล รัตตากร (2532 : 83 - 84) ได้เสนอกลวิธีการสร้างตัวละครในนวนิยายสำหรับวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ตัวละครต้องมีชื่อ การให้ชื่อตัวละครจะทำให้ตัวละครมีชีวิตชีวา การให้ชื่อควรขึ้นอยู่กับฉาก
2. ตัวเอกต้องรุ่มราวดูดีกับผู้อ่าน นวนิยายสำหรับวัยรุ่นตัวเอกของเรื่องควรเป็นวัยรุ่นหรือมีอายุนั้นอาจมีอายุมากกว่าวัยรุ่นเล็กน้อย
3. ตัวละครต้องสมจริง ตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด ควรพูด คิด และแสดงอาการปฏิกิริยาให้สมวัยของตน
4. ตัวละครต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติ มีการพัฒนาลักษณะของตัวละครในด้านต่างๆ

บอกสาเหตุแห่งการพัฒนาลักษณะดังกล่าวอย่างสมเหตุสมผล หากยังไม่เปลี่ยนแปลงก็ประพฤติปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

5. ตัวละครควรมีลักษณะน่าประทับใจ อาจแสดงโดยคำพูด อากัปกิริยา ความรู้สึกนึกคิด และมีบทบาทน่าสนใจ

6. ลักษณะอื่นๆ ของตัวละคร ต้องมีจำนวนพอเหมาะกับวัยของผู้อ่าน ตัวละครเองจะประสบปัญหาสำคัญ และแก้ไขได้ในตอนจบ

7. การบรรยายตัวละคร ควรใช้หลายๆ วิธี เพื่อมิให้ซ้ำซาก น่าเบื่อหน่าย อาจใช้วิธีบรรยายอย่างตรงไปตรงมา ผสมผสานอยู่ในบทสนทนาให้ตัวละครอื่นๆ คิดในใจเกี่ยวกับตัวละครที่ผู้เขียนกำลังต้องการบรรยายลักษณะ ตัวละครอาจนึกถึงลักษณะของตนเองหรือผู้อ่านทราบได้จากพฤติกรรมในท้องเรื่องของตัวละครนั้น

และ วิชา กงกะนันท์ (2533 : 103 - 110) เสนอแนวทางการสร้างตัวละครว่าควรสร้าง ดังนี้

1. สร้างให้สมจริง (Realistic) คือ การสร้างตัวละครให้มีลักษณะที่เป็นไปได้ตามธรรมชาติ ฉะนั้นผู้ประพันธ์จึงจำเป็นต้องรู้ว่า “ของจริง” นั้น มีลักษณะและธรรมชาติเป็นอย่างไร เช่น ถ้าตัวละครเป็นมนุษย์ ก็ควรจะแสดงธรรมชาติของปฏุชนได้ชัดเจน หรือหากตัวละครเป็นสัตว์ ผู้ประพันธ์ก็ต้องรู้จักวิทยาและธรรมชาติของสัตว์เช่นเดียวกัน

2. สร้างตามอุดมคติ (Idealistic) คือ การสร้างตัวละครในลักษณะที่คาดหวัง โดยใช้อุดมการณ์ ความศรัทธา และระบบค่านิยมส่วนตัวในเรื่องของความดีความงาม ความถูกต้อง และความยุติธรรมเป็นเกณฑ์ ฉะนั้นตัวละครแบบอุดมคติจึงมักถึงกับเกินกว่าธรรมดาสามัญทั่วไป จนขาดความสมจริงไปบ้าง แต่ก็อาจจะมีโอกาสเป็นจริงได้บ้างในบางกรณีเหมือนกัน

3. สร้างแบบเหนือจริง (Surrealistic) คือ การสร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมเกินกว่าธรรมชาติวิสัย เช่น การสร้างตัวละครให้มีความเก่งกล้าเหนือมนุษย์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ มีปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน จากตัวละครในบันเทิงคดีร้อยกรองรุ่นเก่าของไทยเป็นอันมาก

4. สร้างโดยใช้ตัวละครแบบฉบับ (Type) คือ การสร้างตัวละครให้มีลักษณะคงที่ไม่ว่าในเวลาและสถานที่อย่างไรก็จะมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ตัวละคร พลนิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต เป็นต้น

ด้านการสร้างฉาก

การสร้างฉากในหนังสือสำหรับเด็กนั้น จะต้องมีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เหมาะสม

กัน ดังที่ รัถพร ชังธาดา (2531 : 40) กล่าวว่า

1. ใช้ฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย เช่น บ้าน โรงเรียน วัด ฯลฯ
2. ใช้ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง
3. ใช้ฉากและบรรยากาศที่ช่วยสร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับเด็ก เช่น ป่า

ทะเล ฤดูหนาว ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง ฯลฯ

4. ฉากและบรรยากาศที่สร้างขึ้น จะต้องให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเวลาในท้องเรื่อง
- ทองสุก เกตุโรจน์ (2519 : 16) ได้แบ่งการสร้างฉาก ไว้ 4 วิธีคือ

1. สร้างด้วยการใช้คำบรรยายของผู้แต่ง
2. สร้างด้วยการใช้ภาษาถิ่นของตัวละคร
3. สร้างด้วยการกล่าวถึงประเพณีท้องถิ่น ให้ทราบว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นในสมัยใด และที่

ไหน

ด้านการใช้ภาษา

ในเรื่องการใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก เด็กจึงจะสนใจและเข้าใจเรื่องราวในวรรณกรรมได้ดี จินตนา ไบกาชุย (2534 : 46 - 52) กล่าวว่า

ภาษาต้องถูกต้องเหมาะสมกับวัย ไม่แสดงให้ผู้อ่าน ไม่หยาบคาย หรือหยาบโลน ภาษาปากหรือสแลงให้ได้แต่ต้องสะกดถูกต้องตามหลักพจนานุกรม ประโยคที่ใช้ในบทสนทนาของตัวละครควรจะเป็นสำนวนที่เด็กพบในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ไม่ใช่สำนวนผู้ใหญ่ หนังสือสำหรับเด็กจะมีคุณค่าเหนือกว่าเล่มอื่นได้นั้น มักจะตัดสินด้วยการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหารเป็นส่วนใหญ่

สมศักดิ์ ศรีมาโนช (2523 : 5) กล่าวว่า การใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ใช้คำสามัญ ไม่ใช้คำราชาศัพท์ หรือคำยากเกินระดับผู้อ่าน
2. ใช้คำตรงความหมายเหมาะสมกับข้อความ
3. ใช้คำสั้นๆ ง่ายๆ กระชับรัดกุมกินความหมายมาก ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย
4. ใช้คำถูกต้องกับความนิยมและหลักการใช้
5. ใช้ภาษาถูกต้องกับกาลเทศะและบุคคล

6. ใช้คำกลิ้งกลตาและสละสลวย เลือกคำที่ประทับใจผู้อ่าน
7. ไม่ใช้ภาษาหรือใช้คำที่ไม่เหมาะกับเด็ก เช่น ภาษาตลาด ภาษาสแลง ภาษาสร้าง
ขึ้นเองใหม่ ภาษาถิ่น ภาษาหนังสือพิมพ์ ภาษาเฉพาะวิชาการ ภาษาโฆษณา ภาษาต่างประเทศ
และการใช้สำนวนโวหาร คำพังเพย สุภาษิต อุปมาอุปไมย ควรใช้ให้เหมาะสมกับวัย
เด็กดังนี้

1. ใช้สำนวนไทยในปัจจุบัน จดเว้นสำนวนโบราณ และสำนวนต่างประเทศ
2. ใช้สำนวนถูกต้องตรงความหมาย เข้าใจง่าย
3. ใช้สำนวนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และเหตุการณ์ในเรื่อง
ลมุล รัตนากร (2531 : 85) กล่าวถึงการใช้โวหารว่า

ลีลาการเขียนหรืออาจเรียกว่าโวหาร เป็นการเลือกและเรียบเรียงถ้อยคำให้ได้ความหมาย
ตามที่ผู้เขียนต้องการ ผู้เขียนจะเขียนอย่างไรจึงจะเสนอความคิดต่อผู้อ่านได้ตรงเป้าหมาย เกิด
ความเข้าใจกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ถ้าผู้เขียนเพียงแต่ต้องการอธิบายความควรใช้ภาษาต่างๆ
จัดระเบียบความคิดให้ถูกต้องและมีการยกตัวอย่างประกอบเพื่อความชัดเจน ถ้าต้องการจะ
พรรณนา จะต้องเขียนด้วยความรู้สึก ถ้อยคำที่เขียนจะต้องเลือกสรรอย่างประณีต เขียนให้เกิด
ความสนใจประทับใจ เปรียบเทียบให้เห็นจริงใช้ภาพพจน์ช่วยให้เกิดความประทับใจ หยิบลักษณะ
เฉพาะของสิ่งนั้นๆ ขึ้นมากล่าวอย่างละเอียดเพื่อให้ข้อความที่พรรณนานั้นเด่นชัดขึ้น ถ้าต้องการ
เปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมย จะต้องเขียนให้เข้าใจด้วยเหตุผลโดยใช้วิธีอธิบาย ชี้ให้เห็นจริงด้วยเหตุผล
และยกตัวอย่างเปรียบเทียบ ถ้าต้องการเขียนบรรยาย โดยมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจเหตุการณ์
ต่างๆ ราวกับพบเห็นด้วยตนเอง ก็ควรใช้บรรยายโวหาร ให้เห็นจริงตามนั้น

นอกจากนี้ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 40 - 58) ได้กล่าวถึงกลวิธีการใช้ภาษาให้
เกิดภาพพจน์ ดังต่อไปนี้

1. ใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Simile)
2. ใช้วิธีอุปลักษณ์ (Metaphor)
3. ใช้วิธีสาธกหรือเท่าความ (Allusion)
4. ใช้สัญลักษณ์ (Symbol)
5. ใช้คติพจน์หรือการกล่าวเกินจริง (Hyperbole)
6. ใช้บุคลาธิษฐาน (Personification)
7. ใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือคำที่มีความหมายตรงข้ามมาเคียงคู่กัน

(Oxymoron)

8. ใช้คำถามยั่วให้ยั้งคิด (Rhetoric Question) คือใช้วิธีถามโดยไม่ต้องการคำตอบ
9. ใช้วิธีกล่าวประชด (Irony)
10. ใช้ถ้อยคำที่มีรสความ (Understatement) ได้แก่ใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษากวีโดยตรง ไม่ใช่ภาษาสามัญ

จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ต้องใช้ภาษาและสำนวนโวหารที่ดีเช่นเดียวกับการเขียนอื่นๆ การเขียนหนังสือที่ดีได้นั้นจะต้องใช้คำง่าย ถูกต้องและตรงความหมาย สิ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงถึงคือการใช้ภาษาให้ถูกหลัก ถูกธรรมเนียม การสะกดการันต์และการเว้นวรรคตอนให้ถูกต้อง

จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก พอจะประมวลใช้ในการวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กในครั้งนี้อธิบาย

1. ด้านกลวิธีการประพันธ์ ได้แก่

1.1 การวางโครงเรื่อง

1.2 ตัวละคร

1.3 ฉาก

2. การใช้ภาษา

2.1 การใช้คำ

2.2 การใช้โวหาร

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม

เนื่องจากผู้สร้างวรรณกรรมสำหรับเด็ก เป็นบุคคลหนึ่งที่อยู่ในสังคม และเป็นผู้ที่มองเห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับเด็กได้อย่างดี จึงสามารถสะท้อนภาพของเด็กจากสังคมที่เด็กอยู่ออกมาเป็นวรรณกรรมรูปแบบต่างๆ กันมากมาย เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย เป็นต้น เอกสารที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เอกสารเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว จริยธรรม การศึกษา และทรงสนะต่อเหตุการณ์ต่างๆ ฯลฯ

หนังสือของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524 : 243) เรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเด็กออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวยากจน

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวประเภทนี้มักปล่อยปละละเลยเพราะทั้งพ่อและแม่ต่างต้องทำมาหากิน จึงไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่ต่อการอบรมเลี้ยงดูมากนัก แต่ยังมีครอบครัวที่ยาก

จนอีกจำนวนไม่น้อยที่พยายามอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี แต่ก็มีอุปสรรคข้อขัดข้องบางประการ เช่น สิ่งแวดล้อมในละแวกบ้านและเพื่อนเล่น ซึ่งอาจชักนำไปในทางที่ไม่ดี ฉะนั้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน จึงมักเป็นปัญหายุ่งยากของสังคม เพราะเด็กไม่ได้รับความรักความเมตตาจากพ่อแม่ อันจะนำไปสู่ปัญหาสังคมในที่สุด เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอันธพาลและปัญหายาเสพติด

2. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวชั้นกลาง

ครอบครัวประเภทนี้ พ่อแม่อยู่ในฐานะที่จะสรรหาสิ่งต่างๆ มานำบดความต้องการของเด็กได้ การอบรมมักเน้นในเรื่องของความเป็นระเบียบ เช่น การรับประทานอาหาร มารยาททางสังคม รู้จักรักสวยรักงามและรู้จักเหตุผล นิยมให้เด็กได้เรียนในชั้นสูง การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวชั้นกลาง ไม่สู้ก่อให้เกิดปัญหามากนัก

3. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวชั้นสูง

ครอบครัวประเภทนี้เอาใจใส่แก่เด็กอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการกินอยู่หลับนอน การอบรมเน้นให้รู้จักมารยาทของผู้ดีและปรนเปรอสิ่งต่างๆ ที่ลูกอยากได้ แต่ปรากฏอยู่เสมอว่าเด็กบางคนที่มาจากครอบครัวชั้นสูง มีความประพฤติไม่เรียบร้อย เชื่อกันว่าอาจเป็นเพราะได้มีการตามใจเด็กมากเกินไป จนกระทั่งกลายเป็นเด็กเสีย (Spoiled Child) คือ ไม่มีใครกล้าขัดใจ เด็กมักจะได้ใจและไม่เกรงกลัวใคร เพราะรู้สึกอยู่เสมอว่าคนรักและเอาใจใส่ตนอยู่

ในด้านการปลูกฝังจริยธรรมนั้น กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 1) ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทย 10 ประการที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง ดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัด และอดทนในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจาร์ณ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูน ชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 146 - 147) ได้จัดประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย และได้กำหนดแนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย ดังนี้

1. การรักษาระเบียบวินัย
2. ความสามัคคี
3. ความเสียสละ
4. ความมีเหตุผล
5. ความซื่อสัตย์
6. การประหยัด
7. ความอดสาหัส
8. ความเมตตากรุณา
9. ความกตัญญูกตเวที
10. ความรับผิดชอบ

ในด้านการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ตลอดจนทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการริเริ่มสร้างสรรค์และนำการพัฒนาประเทศชาติ ไปในทิศทางที่เหมาะสม และสามารถช่วยให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างมีกระบวนการราบรื่นสอดคล้องกับเงื่อนไข ข้อจำกัดด้านทรัพยากร สภาพความต้องการของแต่ละบุคคล ชุมชน และสังคม ฯ รวมทั้งก่อให้เกิดความสมดุลและเชื่อมโยงในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ตลอดจนความสัมพันธ์อันดี มีความผสมผสานกลมกลืนและได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนา ทั้งเมืองและชนบท (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539 : 233)

วิชา กงกะนันท์ (2533 : 62) ให้ความหมายของทรรศนะว่า ทรรศนะ (View Point) เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของเนื้อหา คือความคิดเห็นหรือปรัชญาเรื่องของความคิดเห็นหรือปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีมี 3 ประการ ดังนี้

1. ทรรศนะของผู้เขียน
2. ทรรศนะของตัวละคร
3. ทรรศนะของสังคม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็ก

หนังสือสำหรับเด็ก เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ต่างๆ แก่เด็ก และยังเป็นสื่อที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของเด็กๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีผู้ศึกษาและวิจัยหนังสือสำหรับเด็กไว้หลายรูปแบบ เช่น

วรรณิ ศิริสุนทร (2527 : 202) ได้วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวดตั้งแต่ พ.ศ. 2520 - 2523 จำนวน 46 เรื่อง ทางด้านเนื้อหา ภาพประกอบ การใช้ภาษา พบว่าหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน (ระดับอนุบาล) ประเภทบันเทิงคดี จำนวน 13 เรื่อง เนื้อหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี และดีมากใกล้เคียงกัน และมีการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก มากที่สุด ในด้านคุณภาพหนังสือที่อยู่ในระดับดีมากมี 5 เรื่อง และอยู่ในระดับดี 8 เรื่อง หนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กประถมศึกษา ประเภทบันเทิงคดี 17 เรื่อง มีเนื้อหาภาพประกอบและการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี มากที่สุด ในด้านคุณภาพปรากฏว่าอยู่ในระดับดีมาก 2 เรื่อง และระดับดี 15 เรื่อง หนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น (ระดับเด็กก่อนวัยรุ่น ประเภทบันเทิงคดี 9 เรื่อง และสารคดี 7 เรื่อง) มีเนื้อหาภาพประกอบ และการใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก มากที่สุด เมื่อพิจารณาทางด้านคุณภาพพบว่า อยู่ในระดับดีมาก 1 เรื่อง (สารคดี) และอยู่ในระดับดี 15 เรื่อง (บันเทิงคดี 9 เรื่อง สารคดี 6 เรื่อง)

จิราพร จิรบุญดิลก (2531 : 304) ได้วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด โดยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละคร ที่มีบทบาทเด่นจากหนังสือสำหรับเด็กที่มีอายุ 11-14 ปี ประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2521 - 2528 จำนวน 28 เรื่อง ผลการศึกษาปรากฏว่าคุณลักษณะที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความเมตตา กรุณา รองลงมาคือความเสียสละ ความอดสาหัส ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และการประหยัด ส่วนองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ ทางสภาพแวดล้อม และองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

ศิวะพรรณ โหระกุล (2535 : 160 - 162) ได้ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กของ วิริยะ สิริสิงห์ ประเภทบันเทิงคดี ในช่วงปี พ.ศ. 2515 - 2532 ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน การใช้ภาษา และคุณค่าของภาพประกอบ โดยใช้หนังสือทั้งหมด 38 เรื่อง ผลการศึกษาปรากฏว่า การศึกษา ในด้านองค์ประกอบของเรื่องด้านแนวคิด ให้ประโยชน์ในด้านสร้างเสริมประสบการณ์งานอาชีพ และแทรกคำสอนด้านคุณธรรม เพื่อปลูกฝังให้ผู้อ่านมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ของสังคม โครงเรื่องมี 7 ลักษณะ คือ การผจญภัย การกีฬา งานอาชีพ ความรัก เรื่องลึกลับ สอบสวน เกี่ยวกับสัตว์และเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ตัวละครแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์และเทียบเท่ามนุษย์ ฉากในเรื่องมีความสมจริง ด้านกลวิธีการเขียนนิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายมากที่สุด การปิดเรื่องนิยมปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมมากที่สุด การใช้ภาษาประกอบด้วยการใช้คำแสดงภาพ แสดงอาการ ใช้คำอุทาน คำซ้อน การใช้สำนวนโวหาร คุณค่าของภาพประกอบมี 3 ประการ คือ ภาพช่วยเสริมแต่งให้วรรณกรรมน่าสนใจ ช่วยแปลความหมาย และภาพช่วยเสริมประสบการณ์

วิจิตรา สุภากร (2523 : 75 - 83) ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็ก ด้านคุณธรรม จำนวน 103 เรื่อง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ นิทานชาวบ้าน 38 เล่ม วรรณกรรมปัจจุบัน 40 เล่ม วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง 25 เล่ม ผลการศึกษาปรากฏว่าคุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสามประเภทมากที่สุด คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดในหนังสือสามประเภทคือ คุณธรรมด้านความละเอียด และความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว คุณธรรมในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ทัศนา ทองภักดี (2528 : 78 - 80) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบให้เหตุผลกับความเชื่อในอำนาจในตนเอง ผลการศึกษพบว่าเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลมาก มีความเชื่ออำนาจภายในตนเอง มากกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลน้อย เด็กวัยรุ่นเพศหญิงมีอำนาจความเชื่อภายในตนเองมากกว่าเพศชาย เด็กวัยรุ่นที่บิดามารดามีระดับเศรษฐกิจสูง มีความเชื่ออำนาจในตนเอง และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลมากกว่าเด็กวัยรุ่นที่บิดามารดามีระดับเศรษฐกิจต่ำ และเด็กวัยรุ่นที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูง มีอำนาจความเชื่อภายในตนเอง และได้รับการเลี้ยงดูแบบให้เหตุผล มากกว่าเด็กวัยรุ่นที่บิดามารดามีระดับการศึกษาปานกลางและต่ำ

บทที่ 2

กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก

กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง วิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการวางโครงเรื่อง สร้างตัวละคร สร้างฉาก และใช้ภาษาในการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก ดังจะได้วิเคราะห์เป็นด้านๆ ไป ดังนี้

ด้านโครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่ผู้ประพันธ์นำมาผูกต่อสัมพันธ์กันเข้าและมีเอกภาพก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536 พบว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กในช่วงนี้มีลักษณะของโครงเรื่องคล้ายคลึงกัน สามารถแบ่งได้ 6 ประเภทคือ

1. โครงเรื่องที่แสดงถึงตัวละครที่ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจึงเป็นเด็กที่มีจิตใจมั่นคง กล้าตัดสินใจ รู้จักรับผิดชอบและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มี 7 เรื่อง คือ ชีวิตบ้านนา เด็กชายมะลิวัลย์ ข้าวหน้าลาน กระท่อมแสงตะวัน ลูกขาวนา ความภูมิใจของลอย เขี้ยวเสือไฟ

เรื่องชีวิตบ้านนา เป็นเรื่องของเด็กชายชาวชนบท พ่อแม่ของเขามีอาชีพทำนา ครอบครัวของเขอบอุ่น เพราะเขาได้รับความรักความเมตตาจากพ่อแม่ หมูญาติและเพื่อนพ้องที่จริงใจต่อกัน เขาได้เรียนรู้วิธีการทำนาจากพ่อแม่โดยออกไปช่วยตั้งแต่เริ่ม ไถนา เกี่ยว นวด จนกระทั่งการฟัดข้าว เขาเติบโตขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของท้องทุ่งได้รับการอบรมตามธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ตลอดจนได้รับถ่ายทอดความเชื่อที่นับถือต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเขาได้ร่วมกิจกรรมนั้นด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา จนทำให้เขารักชีวิตท้องทุ่งและตั้งใจไว้ว่าเมื่อโตขึ้นจะยึดการทำนาเป็นอาชีพ

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เป็นเรื่องของเด็กชายชาวกรุงเทพคนหนึ่ง ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ่อของเขาเคยรับราชการ ต่อมาลาออกมาทำงานที่โรงละคร บ้านของเขาเป็นบ้านเช่าที่คับแคบเนื่องจากมีสมาชิกหลายคน พ่อเป็นผู้หารายได้มาเลี้ยงสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว ด้วยเหตุนี้เขาและพี่ๆ จึงต้องอยู่กันอย่างอดๆ อยากๆ ทำให้พวกเขาคาดสารอาหาร ตัวเขาเองป่วยเป็นโปลิโอและกลายเป็นคนพิการขาเป๋ เมื่ออยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พ่อแม่และสมาชิกทุกคนในบ้านไม่ได้แสดงความสงสารและเอาใจใส่เขาพิเศษแต่อย่างใด ทุกคนยังปฏิบัติต่อเขาเหมือนปกติทุกอย่าง เขาต้องใช้ความพยายามนานเป็นปี กว่าจะทำให้ขยับอมรับสภาพของตนเอง และทำให้

เพื่อนๆ ที่ล้อเลียนเขาชอบรับเขาเข้ากลุ่มด้วย เมื่อเขาเรียนจบและทำงาน เขาและเพื่อนๆ รุ่นเดียวกันพากันไปกินเลี้ยงจนเมา พ่อต้องหยุดงานเพื่อดูแลเขา พ่อขอให้เขาเลิกดื่มเหล้า และตั้งแต่นั้นมาเขาก็ไม่เคยจะต้องเหล้าอีกเลย จากการเลี้ยงดูของครอบครัวเช่นนี้ทำให้เขารู้สึกอบอุ่นและไม่รู้สึกเป็นปมค้อยถึงแม้ว่าตัวเองจะพิการ และในที่สุดเขาก็สามารถฝ่าฟันอุปสรรคจนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้

เรื่องข้าวหน้าลาน เป็นเรื่องของเด็กสาวคนหนึ่งใครอบครัวชาวนาฐานะทางครอบครัวเธอไม่ดีนัก เมื่อเธอเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว เธอตัดสินใจไม่เรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย แต่ไปทำงานในโรงงานที่กรุงเทพกับเพื่อนบ้าน เธอต้องใช้ความพยายามและอดทนอย่างมากกว่าจะทำงานที่โรงงานห่อหามาฝรั่งได้ ค่าแรงที่เธอได้รับจากการทำงานก็ไม่เพียงพอกับค่าอาหารและค่าที่พัก เธอและเพื่อนจึงลาออกจากโรงงานห่อหามาฝรั่งไปทำงานในโรงงานเย็บผ้า ที่นี้เธอทนกับการเอาเปรียบจากเจ้าของโรงงานไม่ไหว จึงลาออกจากโรงงานกลับมาทำนาที่บ้านเกิด เธอได้พบรักกับหนุ่มชาวนาที่รักท้องนาและมุ่งมั่นที่จะสร้างอนาคตจากการทำนา ในที่สุดเธอก็ได้คิดว่าไม่มีที่ไหนที่จะให้ความอบอุ่นและความสุขแก่เธอได้เหมือนกับท้องนาอันเป็นบ้านเกิดของเธอเอง

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งซึ่งเป็นเด็กกำพร้า เขาอาศัยอยู่กับตาที่เป็นช่างตีมีดอรุณฤกษ์ เมื่อเขาจบชั้นประถมศึกษาแล้วเขาไม่ได้เรียนต่อ เพราะตามิฐานะยากจน ตาสอนวิธีตีมีดให้เขา เขาสามารถทำได้อย่างดี ต่อมาเมื่อตาตีถูกพวกนายทุนกดราคารายได้จึงน้อยลงไปอีก เมื่อเขาโตเป็นหนุ่มเขาได้ยึดอาชีพนี้ต่อจากตาซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว เพื่อนของเขาได้มาจ้างให้เขาตีมีด โดยแนะนำให้เขาประทับตราบนมีดว่าทำมาจากต่างประเทศจะให้ราคาสูงขึ้นและรับซื้อมีดที่เขาทำทั้งหมด แต่เขาไม่ยอมทำทำ เพราะเขานึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษที่สั่งสอนอาชีพนี้แก่เขาและเขาจะสืบทอดอาชีพนี้ต่อไปด้วยความภาคภูมิใจตลอดไป

เรื่องลูกชาวนา เป็นเรื่องของครอบครัวชาวนาครอบครัวหนึ่ง ที่ลูกชายเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วไม่ได้เรียนต่อ เขามุ่งมั่นที่จะช่วยพ่อแม่ทำนาต่อไป ส่วนลูกสาวเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย การทำนาในระยะแรกของครอบครัวนี้ เป็นไปแบบพึ่งพาธรรมชาติ ชาวบ้านช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต่อมาความเจริญทางเทคโนโลยีแพร่เข้ามาในหมู่บ้าน การทำนาแบบดั้งเดิมได้เปลี่ยนเป็นแบบว่าจ้าง ทำให้ชาวนาต้องเพิ่มต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ชาวนาขาดทุนติดต่อกันหลายปี ครอบครัวนี้ก็ประสบปัญหาเช่นกัน พ่อแม่ต้องขายที่ดินบางส่วนไป พ่อเสียใจมากตัดสินใจบวชไม่ยอมสึก ลูกสาวต้องออกจากมหาวิทยาลัยเพราะไม่มีค่าเล่าเรียน ลูกชายที่ช่วยพ่อทำนาคิดจะไปทำงานที่ต่างประเทศ แต่ลุงของเขาห้ามไว้ และได้แนะนำให้เขาทำนาแบบผสม

ผसान ต่อมาเมื่อเกษรอำเภอมานำเรื่องการทำนาให้เขา เขาจึงตัดสินใจไม่ไปทำงานต่างประเทศและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมให้ดีขึ้นให้จงได้

เรื่องความภูมิใจของลอย เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งครอบครัวของเขามีอาชีพทำนา เมื่อเขาเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเขาไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากฐานะทางครอบครัวยากจน เขาช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่โดยช่วยเลี้ยงเป็ด พ่อของเขามอบเลี้ยงดูลูกโดยใช้เหตุผลเสมอ และสอนให้เขามีเมตตาช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งเขาก็ปฏิบัติตาม เขาเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตจากพ่อแม่ และเพื่อนบ้านโดยการลงมือปฏิบัติ เช่น ช่วยปลูกผัก ช่วยหาปลา วันหนึ่งเพื่อนของเขาถูกโจรจับตัวไป เขาตามไปช่วยเพื่อนออกมาได้ ผู้ใหญ่และเจ้าหน้าที่บ้านเมืองยกย่องว่าเขาเป็นพลเมืองดี มีความกล้าหาญ และเขาได้รับรางวัลจากการกระทำที่กล้าหาญนั้น

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งซึ่งมีอาชีพทำนาและหาของป่าขาย ลูกสาวคนโตหาพิการ ลูกสาวคนที่สองมีนิสัยกล้าหาญ มีความสามารถเหมือนผู้ชาย ลูกชายคนเล็กอ่อนแอและไม่กล้าต่อสู้กับผู้อื่น ทุกคนในครอบครัวมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลูกสาวคนที่สองได้เขี้ยวเสือไฟมาและเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟจะคุ้มครองให้พ้นอันตรายจากภัยต่างๆ ได้ ในขณะที่แม่คิดว่าเขี้ยวเสือไฟจะนำภัยพิบัติมาสู่ครอบครัว จึงจะนำเขี้ยวเสือไฟไปให้พ่อเลี้ยงซึ่งเป็นพ่อค้าในหมู่บ้าน โดยแลกเปลี่ยนกับหนี้สินและค่ายาของพ่อ แต่ลูกสาวไม่ยอมให้ ต่อมาลูกสาวคนที่สองได้สู้กับเสือโดยคิดว่าตนเองยังสวมเขี้ยวเสือไฟอยู่ แต่ความจริงนั้นเขี้ยวเสือไฟได้หลุดออกจากคอไปแล้ว เธอสามารถต่อสู้กับเสือจนได้ชัยชนะ ต่อมาเขี้ยวเสือไฟต้องตกเป็นของลูกพ่อเลี้ยง เมื่อลูกของพ่อเลี้ยงมาต่อสู้กับน้องชายของเธอเขาก็พ่ายแพ้ทั้งๆ ที่มีเขี้ยวเสือไฟห้อยคออยู่ เธอจึงคิดว่า จิตใจที่เข้มแข็งและความเชื่อมั่นในตนเองเท่านั้นที่จะช่วยตนเองได้มิใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องทั้ง 7 เรื่องดังกล่าว พอสรุปได้ว่าเป็นโครงเรื่องที่มุ่งแสดงพฤติกรรมของตัวละครเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา แต่ความเป็นอยู่ในครอบครัวมีสัมพันธกันดี ครอบครัวอบอุ่น พ่อแม่เลี้ยงดูและปลูกฝังลูกให้รู้จักวิธีทำมาหากิน ช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวและชุมชน เด็กจึงมีความมั่นใจในตัวเอง มีความรับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ ดังเช่น เด็กชายขวัญในเรื่องชีวิตบ้านนา ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำนา และตั้งใจจะยึดเป็นอาชีพเมื่อโตขึ้น เด็กสาวในเรื่องข้าวหน้าลาน และลูกชายในเรื่องลูกชานา ต่างก็กลับมายึดอาชีพการทำนาด้วยความมั่นใจ ส่วนเรื่องกระท่อมแสงตะวัน เด็กหนุ่มยึดอาชีพตีมีดตามบรรพบุรุษและมีความภูมิใจที่จะสืบทอดอาชีพนี้ และแม้แต่เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ซึ่งร่างกายพิการแต่ก็มีจิตใจเข้มแข็งสามารถฟันฝ่าอุปสรรคพบความสำเร็จในชีวิตได้ ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูมาดี ให้ความอบอุ่นเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็น ลูกจึงซึมซับพฤติกรรมที่ดีไว้ตั้งแต่เด็กทำให้เป็นคนรัก

ครอบครัว รักบรรพบุรุษไม่กล้าทำให้เสียใจ

โครงเรื่องนี้ผู้แต่งใช้มากเพราะเป็นการชี้นำจริยธรรมให้แก่ผู้อ่านซึ่งเป็นทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ว่าควรจะอบรมเลี้ยงดูและปฏิบัติต่อกันอย่างไร เด็กจึงจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ

2. โครงเรื่องที่แสดงถึงจินตนาการหรือความคิดฝันของตัวละครและความพากเพียรพยายามที่จะไปให้ถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้ มี 7 เรื่อง คือ ชายแดน ดอกเตอร์ครก ฝันไว้ที่ปลายทาง ลินลำนารัก เพลงดวงดาว เกิดแล้วต้องสู้ เด็กชายจากดาวอื่น

เรื่องชายแดน เป็นเรื่องของเด็กชายและเด็กหญิงคู่หนึ่ง ทั้งสองเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการเรียน โดยเด็กชายมีความใฝ่ฝันว่าจะเรียนเป็นนายทหารเพื่อมาป้องกันชายแดนของประเทศซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอน เด็กหญิงมีความใฝ่ฝันว่าจะเรียนเป็นแพทย์เพื่อมารักษาคนไข้ที่เจ็บป่วย เด็กทั้งสองได้พากเพียรพยายามอย่างไม่ท้อถอยแม้จะมีอุปสรรคต่างๆ นานาแต่เขาทั้งสองก็สามารถเรียนจนสำเร็จและมาประกอบอาชีพดังที่ตนตั้งใจไว้

เรื่องดอกเตอร์ครก เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่ง ครอบครัวของเขายากจน พ่อแม่มีลูกหลายคน เมื่อเขาเรียนจบมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วพ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เขาเรียนต่อเหมือนกับเพื่อนๆ ของเขา เขามีความตั้งใจและมีความพยายามในการเรียนมาก เมื่อเขาสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนประจำจังหวัดไม่ได้เขาก็ยังไม่ละความพยายาม เขาถีบสามล้อรับจ้างเพื่อเก็บเงินไว้เรียนปีหน้า เมื่อเพื่อนของเขาที่ไปเรียนกรุงเทพฯ ชวนเขาไปเรียนต่อโดยจะช่วยกันออกเงินให้และให้เขาช่วยทำงานบ้านเขาดกกลง เมื่อเขามาเรียนในกรุงเทพฯ เขาต้องทำงานแทบทุกชนิดเพื่อหาเงินเรียนหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นการขายปาตองโก รับจ้างวาดรูป และงานอื่นๆ ในที่สุดจากความมานะและใฝ่ศึกษาของเขา เขาจึงเรียนสูงขึ้นเรื่อยๆ จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากต่างประเทศ

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง เป็นเรื่องของลูกชายคนโตของครอบครัวหนึ่ง แม่ของเขาเสียชีวิต พ่อต้องดูแลเขา น้องชายและน้องสาว เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้ว เขาต้องการเรียนต่อแต่พ่อของเขาไม่มีเงินส่ง และต้องการให้เขาออกมาช่วยทำนาและทำงานก่อสร้างที่พ่อทำอยู่ เขาไปขอร้องครูให้มาช่วยพูดกับพ่อของเขาเรื่องเรียนต่อ จนพ่อของเขาอนุญาต ขณะที่เขากำลังเรียนเขาก็รับจ้างถีบสามล้อในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และรับจ้างทำงานพิเศษของโรงเรียน เพื่อเก็บเงินไว้เรียนต่อในระดับสูงขึ้น แต่เขาโชคร้ายขณะที่รับจ้างถีบสามล้อ เขาถูกรถชนจนต้องเข้าโรงพยาบาล เงินที่เขาสะสมไว้จึงถูกนำมาใช้รักษาตัว เขาไม่มีโอกาสได้เรียนต่อตามที่หวังไว้ จึงต้องหันมาฝึกงานก่อสร้างกับพ่อ และพยายามที่จะทำอาชีพนี้ให้ดีที่สุด แม้จะไม่ใช่งานที่เขาใฝ่ฝันไว้แต่แรกก็ตาม

เรื่องลินลันารัก เป็นเรื่องของเด็กผู้หญิงคนหนึ่ง พ่อและแม่ของเธอเสียชีวิตแล้ว เธอต้องมาอยู่กับน้าสาวที่เข้มงวดกวดขันมาก ในระยะแรกที่เธอมาอยู่นั้นเธอต้องใช้ความพยายามและอดทนอย่างมาก เพื่อให้ให้น้าสาวยอมรับเธอเป็นหลาน ด้วยความอดทนและความขยันของเธอ ในที่สุดน้าสาวจึงยอมรับเธอ เธอเป็นเด็กที่มีจิตใจดีงามช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ต่อมาเธอประสบอุบัติเหตุ เพราะช่วยเหลือเพื่อนที่ตกจากหลังช้าง เธอเองถูกช้างเหยียบจนหลังหัก ต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลและอาจพิการ แต่เธอพยายามทำใจให้ยอมรับสภาพที่อาจจะเกิดขึ้นกับเธอภายหน้าต่อไปโดยไม่โทษใครทั้งสิ้น

เรื่องเพลงดวงดาว เป็นเรื่องของเด็กผู้หญิงวัย 6 ขวบ ซึ่งกำพร้าแม่ อยู่กับพ่อซึ่งมีอาชีพเป็นนักเขียน พ่อเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูและสั่งสอนสิ่งต่างๆ ให้แก่ลูกอย่างใกล้ชิด เธอเป็นเด็กที่มีจินตนาการ ด้วยความที่อยากมีแม่เธอฝันว่าเธอได้ไปพบแม่โดยมีสัตว์ต่างๆ ช่วยพาเธอไป เธอได้พบนางฟ้าที่เป็นแม่ของเธอ แม่สอนให้เธอเป็นเด็กดีและหมั่นทำความดี เพื่อจะได้พบกันอีก แล้วให้เธออยู่กับพ่อต่อไป ถ้าพ่อก็มีแม่ใหม่ขอให้เธอเป็นเด็กดีของแม่ใหม่ด้วย เธอรักคุณครูที่โรงเรียน จึงฝันว่าพ่อของเธอและคุณครูแต่งงานกัน

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งอาศัยอยู่กับป้า ซึ่งมีอาชีพค้าขาย เขาถูกเพื่อนๆ และครูบางคนใส่ความว่าขโมยของเพื่อนๆ ที่เขาไม่ได้ทำ เขาต้องทนต่อการเอาเปรียบ การดูถูกเหยียดหยามต่างๆ นานา จากเพื่อนและครูที่ไม่ชอบเขา ต่อมาเขาได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันชกมวยกับโรงเรียนอื่น ก่อนที่เขาจะไปแข่งขันเขายังถูกเพื่อนและครูที่ไม่ชอบเขากลับแก้งัดขังขวางอยู่เสมอ แต่เขาไม่ย่อท้อมีความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคจนพ้าม้าได้ และในที่สุดเขาก็สามารถชนะการแข่งขันชกมวยนำชื่อเสียงมาให้แก่โรงเรียน เขาจึงเป็นนักต่อสู้ทั้งในชีวิตจริงและในเวทีการแข่งขันชกมวย

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น เป็นเรื่องของเด็กชายพิการคนหนึ่งที่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เขาได้แสดงความรู้สึกนึกคิดและสงสัยต่อบุคคล การกระทำและการแสดงออกของบุคคลต่างๆ ตลอดจนเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของเขา เขาคิดว่าแม่ที่เลี้ยงเขาเป็นแม่ที่แท้จริงของเขา ต่อมาเขาทราบว่าเขาและพี่น้องคนอื่นๆ เป็นเด็กที่พ่อแม่นำมาทิ้งไว้ เขาเสียใจมาก พี่ๆ น้องๆ ของเขาที่มีร่างกายสมบูรณ์มีคนมาขอไปอุปการะจนหมดเหลือแต่เด็กพิการที่ถูกทิ้งไว้ที่นี่ เขารู้สึกหม่นหมองและคิดถึงบ้านที่มีพ่อแม่ เขาอยากรู้ว่าตนเองจะรู้สึกอย่างไรถ้าได้เรียกใครสักคนว่าพ่อ

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องทั้ง 7 เรื่อง สรุปได้ว่าโครงเรื่องส่วนมากมุ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความคิดฝันตามประสาเด็ก ถึงแม้ว่าจะมีพื้นฐานทางครอบครัวที่ยากจน แต่ตัวละครก็มุ่งหวังหรือฝันถึงอนาคตที่สวยงามเสมอ

ผู้เขียนได้สร้างตัวละครที่มีคุณสมบัติพิเศษที่พร้อมจะต่อสู้กับอุปสรรคเพื่อไปให้ถึงจุดหมายที่ฝันไว้ เช่น เด็กชายในเรื่องดอกเตอร์ครก เด็กชายในเรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง และเด็กชายและเด็กหญิงในเรื่อง ชายแดน เด็กเหล่านี้ต้องฟันฝ่าอุปสรรคด้านการศึกษาเพื่อจะใ้การศึกษานำตนเองไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต

ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงผลของความมานะอดทนและฝึกตนเองจนลบล้างคำสบประมาทได้ เช่น เด็กชายในเรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ที่ต้องใช้ความอดทนต่อการถูกเหยียดหยามของเพื่อนๆ เขาพยายามทำความดี มีมานะฝึกหัดจนสามารถเป็นตัวแทนของโรงเรียน นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน เพื่อนๆ ยอมรับเขาและเลิกดูถูกเขา เด็กหญิงในเรื่อง ลินลำนารัก ที่กำพร้าทั้งพ่อและแม่ ต้องมาอยู่กับน้ำสาว เธอใช้ความอดทน ขยันหมั่นเพียรจนชนะใจน้ำสาวที่ไม่ชอบเธอแต่แรกได้

อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังได้ชี้ให้เห็นว่ายังมีเด็กที่ไม่อาจฝันชะตาชีวิต ทำให้เขาไปไม่ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ดังเด็กชายในเรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ที่ต้องนำเงินที่ตนเองพยายามสะสมไว้เรียนในระดับสูงมาใช้รักษาตัวเองเนื่องจากประสบอุบัติเหตุรถชน ทำให้เขาไม่มีโอกาสได้เรียนต่อตามที่หวังไว้ เขาต้องไปฝึกงานช่างไม้กับพ่อแทน เด็กหญิงในเรื่อง ลินลำนารัก ที่สามารถเอาชนะใจน้ำสาวได้ ตั้งใจฝึกซ้อมตอบปัญหาคณิตศาสตร์เพื่อไปร่วมแข่งขันแต่ไม่ได้ไป เพราะประสบอุบัติเหตุถูกช้างเหยียบขมิ้มเข้าไปช่วยเพื่อน และเธออาจจะพิการได้ แต่เธอก็พยายามทำใจให้ยอมรับสภาพที่อาจจะเกิดขึ้นกับเธอในอนาคตโดยไม่โทษใครทั้งสิ้น ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเด็กเหล่านี้ต่างก็กลัวความจริงของชีวิต ไม่ย่อท้อต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ยังคงมีความคิดฝันที่ใฝ่ฝันที่จะต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอโครงเรื่องที่แสดงถึงจินตนาการและความคิดฝันของเด็กที่ขาดพ่อแม่ อีก คือเรื่อง เพลงดวงดาว และเด็กชายจากดาวอื่น โดยชี้ให้เห็นว่า เด็กต้องการได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่เสมอ ดัง เด็กหญิงในเรื่อง เพลงดวงดาว ถึงแม้ว่าเธอจะมีพ่อเป็นผู้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด แต่เด็กก็ยังอยากมีแม่ เธอจึงจินตนาการไปว่า มีสัตว์ต่างๆ พาไปพบแม่ เด็กชายในเรื่อง เด็กชายจากดาวอื่น ซึ่งขาดทั้งพ่อและแม่ มีความคิดฝันอยากพบพ่อแม่ที่แท้จริงของตน

✱ โครงเรื่องประเภทนี้ผู้แต่งนิยมนำมาใช้มากพอๆ กับโครงเรื่องประเภทแรก เพราะต้องการชี้ให้เห็นว่าเด็กได้มีความพากเพียรพยายาม อดทนต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างไม่ย่อท้อ มีความมุ่งมั่นสิ่งที่ใฝ่ฝันในชีวิต และให้กำลังใจกับเด็กที่ประสบความล้มเหลวว่ายังมีทางเลือกอื่นๆ อีกมากมายที่จะนำเขาไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ และชี้แนะต่อพ่อแม่ว่าอย่าทอดทิ้งเด็ก ควรอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดเพราะเด็กอยู่กับพ่อแม่จะมีความสุขกว่าอยู่กับผู้อื่น แม้พ่อแม่จะยากจนเพียงใดก็ตาม

(3.) โครงเรื่องที่แสดงถึงความสามารถของเด็กที่ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น แต่ก็เป็นไปได้ด้วยสาเหตุต่างๆ กัน คือ

(3.1.) พ่อแม่ไม่สามารถอยู่เลี้ยงดูลูกได้ เพราะมีภรรยาหรือสามีใหม่ มี 3 เรื่อง คือ มุกดา กับ สหรัย เมฆสีเงิน บันทึกลงจากลูก(ผู้)ชาย

เรื่องมุกดา กับ สหรัย เป็นเรื่องของเด็กหญิงสองคนพี่น้องอยู่กับปู่ย่าและแม่ พ่อกับแม่แยกทางกันตั้งแต่ทั้งสองยังเล็ก ทั้งสองอยากมีพ่อเหมือนกับเพื่อนๆ ต่อมาแม่แต่งงานใหม่ ทั้งสองจึงไปอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยงแต่ไม่มีความสุข จึงหนีกลับมาอยู่กับปู่ย่าดังเดิม ทั้งสองอยากพบพ่อบ้าง ย่าจึงพาไปพบพ่อ เมื่อได้พบกับพ่อ พ่อจำหน้าลูกทั้งสองคนไม่ได้ ประกอบกับพ่อมีภรรยาใหม่และมีลูกใหม่สองคนแล้ว เด็กทั้งสองจึงไม่ต้องการพบพ่ออีก และคิดว่าการอยู่กับปู่ย่าเป็นการดีที่สุดสำหรับเธอทั้งสองคน

เรื่องเมฆสีเงิน เป็นเรื่องของเด็กหญิงคนหนึ่งอยู่กับแม่และตา ยาย เธอต้องการมีพ่อเหมือนกับเพื่อนๆ แต่แม่ก็ไม่ยอมบอกว่าพ่อของเธอเป็นใคร อยู่ที่ไหน วันหนึ่งน้าชายพาครอบครัวมาพักที่บ้านของเธอ เธอรู้สึกชอบน้าชายมาก ต่อมาน้าชายพาเธอไปเรียนต่อที่กรุงเทพและให้พักอยู่กับครอบครัวของเขา เธอรู้สึกอึดอัดต่อท่าทีของน้าสะใภ้ที่รังเกียจเธอ ต่อมาเธอได้ทราบว่าพ่อของเธอ คือ น้าชายนั่นเอง แม่ที่เธออยู่ด้วยคือป้า ส่วนแม่ที่แท้จริงของเธอเสียชีวิตแล้ว ถึงแม้ว่าเธอจะดีใจที่ได้พบพ่อแต่เธอก็ไม่มีความสุขที่จะอยู่กับครอบครัวของพ่อ เธอตัดสินใจกลับไปอยู่กับป้าและตา ยายตามเดิม

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่ง พ่อและแม่ของเขาแยกทางกัน พ่อไปมีภรรยาใหม่ เขาอยู่กับแม่และป้าที่เลี้ยงดูเขาอย่างเข้มงวดกวดขัน แม่วางระเบียบและกำหนดให้เขาปฏิบัติตามที่แม่ต้องการเขาและเพื่อนกลุ่มหนึ่งปฏิบัติตนเป็นเด็กที่มีปัญหาที่โรงเรียน จนครูต้องเรียกผู้ปกครองมาพบบ่อยครั้ง เขาเขียนบันทึกถึงความต้องการพ่อและความรู้สึกต่างๆ ที่เขามีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเขาให้พ่ออ่าน ถึงแม้ว่าเขาจะสร้างปัญหาให้กับแม่อย่างมากมาย แต่เขาก็สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ตามความต้องการของแม่ เมื่อพ่อแม่และป้าได้อ่านบันทึกที่เขาเขียนขึ้น ทุกคนก็เข้าใจความรู้สึกของเขา แม่และป้าเลิกเข้มงวดต่อเขา เขาเองรู้สึกว่าตนเองเข้าใจสิ่งต่างๆ ในชีวิตได้ดีขึ้น และไม่รู้สึกโหยหาพ่อแม่เหมือนก่อน

(3.2.) เด็กต้องการให้พ่อแม่เข้าใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของคนแต่พ่อแม่ไม่เข้าใจ คงปฏิบัติต่อลูกตามที่ตนเห็นว่าดี มี 1 เรื่อง คือ แผ่นหลังของพ่อ

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่ง มีลูกหลายคน พ่อมีอาชีพปลูกผักขาย แม่ทำงานบ้าน พ่อจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัวทั้งหมด พ่อทำงานอย่างหนักเพื่อ

ส่งให้ลูกทุกคนได้เรียนสูงๆ พ่อสอนให้ลูกๆ รักใคร่ปรองดองช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พ่อจะเป็นผู้กำหนดให้ลูกทำงานและเลือกเรียนในสาขาที่พ่อเห็นว่าดี ลูกบางคนก็ยอมปฏิบัติตามบางคนก็ไม่ปฏิบัติตาม เมื่อลูกๆ แยกย้ายไปทำงานและเรียนคนละที่กันพ่อจะเป็นผู้เดินทางไปเยี่ยมลูกทุกคนเสมอ จากการทำงานหนักและการเดินทางของพ่อ พ่อจึงป่วยเป็นโรคมะเร็ง ลูกๆ รู้สึกเสียใจและต่างโทษกันเองว่าเป็นผู้ทำให้พ่อป่วย ลูกๆ พยายามหาหนทางรักษาพ่อแต่ไม่สามารถรักษาได้ ในที่สุดพ่อก็จากลูกๆ ไป ลูกทุกคนรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก

จากโครงเรื่องทั้ง 4 เรื่อง พ่อสรุปได้ว่าผู้แต่งมีกลวิธีสร้างโครงเรื่องที่มุ่งแสดงถึงความปรารถนาของเด็กที่ต้องการให้พ่อแม่อยู่พร้อมหน้ากัน และต้องการให้พ่อแม่เข้าใจถึงความต้องการความรู้สึกนึกคิดของตน เด็กที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวมักจะโหยหาพ่อหรือแม่ที่ขาดไป เมื่อเด็กพบว่าใครสักคนก็จะชอบ เช่น เด็กหญิง ในเรื่อง มุกดากับสาหร่ายที่ชอบพ่อเลี้ยงที่เอาอกเอาใจเธอก่อนแต่งงานกับแม่ เด็กหญิงในเรื่อง เมฆสีเงิน ที่ชอบผู้ชายที่แสดงความเป็นมิตรกับเธอ

ผู้เขียนต้องการเตือนสติ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของเด็ก และให้พ่อแม่ที่คิดจะแยกทางกันได้คำนึงถึงความรู้สึกของเด็กบ้าง เพราะเด็กต้องการอยู่กับพ่อแม่ที่แท้จริงมากกว่า พ่อใหม่หรือแม่ใหม่ เด็กบางคนจะรู้สึกต่อต้านและไม่มีความสุข เช่น เด็กหญิงในเรื่องมุกดากับสาหร่าย และเมฆสีเงิน ที่ไม่อาจอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อแม่ได้ ต้องมาอยู่กับปู่ย่า ตายายหรือผู้ปกครองอื่นที่เด็กอยู่แล้วมีความสุข

อย่างไรก็ตามมีเด็กบางคนยอมรับในสภาพของพ่อแม่ที่แยกทางกันได้ แต่ก็ยังมีความรู้สึกอยากให้พ่อแม่อยู่ร่วมกันเหมือนเดิม ดัง เด็กชายในเรื่อง บ้านที่จากลูก(ผู้)ชาย ที่เขาเขียนบันทึกแสดงความรู้สึกและความต้องการของเขาให้พ่อแม่และป้าทราบ

หรือกรณีที่เด็กอยู่พร้อมหน้ากันทั้งพ่อแม่ ผู้เขียนก็ชี้แนะว่าพ่อแม่ควรอบรมเลี้ยงดูลูก โดยเข้าใจความต้องการของลูก ให้เด็กได้เลือกทางเดินชีวิตของเขาเองมากกว่าที่พ่อแม่จะเป็นผู้กำหนดให้ เพราะเด็กอาจไม่ชอบ ซึ่งจะทำให้เกิดความล้มเหลวได้ ดัง เด็กหญิงในเรื่อง แผ่นหลังของพ่อไม่สามารถสอบเข้าเรียนครูได้เพราะเธอไม่ชอบแต่พ่อต้องการให้เธอไปสอบ

โครงเรื่องประเภทนี้ ผู้เขียนจึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเด็กเรียกร้องให้พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูลูกด้วยความเข้าใจความต้องการของลูก เพื่อที่เขาจะได้เติบโตสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจต่อไป

4. โครงเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงการมีจิตใจที่เสียสละ มีคุณธรรม ช่วยเหลือและนำผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีทั้งผู้ให้และผู้รับ มี 3 เรื่อง คือ บินสุดขอบฟ้า คุณข้าผจญภัย พรานแสงรุ่ง

เรื่องบินสูดขอบฟ้า เป็นเรื่องของลูกนกกาตัวหนึ่งซึ่งถูกซื้อมาจากตลาดค้านก เจ้าของได้นำมาเลี้ยงไว้กรงเดียวกับนกกาตัวเก่าที่มีอายุมากกว่า มันถูกนกกาตัวเก่าทำร้าย จึงพยายามทำดีกับนกกาตัวเก่า และช่วยชีวิตนกกาตัวเก่าจากเงื้อมมือไว้ นกกาตัวเก่าทราบว่ามันมาจากถิ่นเดียวกับตนจึงดีกับลูกนกกาและสั่งสอนสิ่งต่างๆ ให้ เมื่อเจ้าของย้ายบ้าน เขาได้ยกนกกาทั้งสองให้เจ้าของบ้านคนใหม่ซึ่งไม่สนใจเลี้ยงดูนกกา นกกาทั้งสองจึงคิดวางแผนหนีกลับไปยังถิ่นเดิมของตน เมื่อหนีออกมาสำเร็จนกกาตัวเก่าได้สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้แก่ลูกนกกาตลอดมา ระหว่างการเดินทาง นกกาตัวเก่าถูกยิงตายเพราะช่วยชีวิตลูกนกกา ก่อนตายมันได้สั่งให้ลูกนกกากลับไปเป็นหัวหน้าฝูงแทนตัวมันต่อไป

เรื่องคุณย่าผจญภัย เป็นเรื่องของคุณย่าคนหนึ่ง มีสัตว์เลี้ยงอยู่ 5 ตัว คือ นกพิราบ หนู แมว ไก่ สุนัข คุณย่ามีลูกหลานหลายคนแต่ไม่มีใครอยู่กับใครคงอยู่เพียงคนเดียว เนื่องจากคุณย่าเป็นคนดีมีเมตตา สัตว์เลี้ยงของคุณย่าทั้งห้าตัวจึงคิดตอบแทนบุญคุณของคุณย่าโดยให้คุณย่าพูดภาษาของพวกมันได้ เมื่อมีอันตรายอะไรเกิดขึ้นกับคุณย่าหรือลูกหลาน สัตว์เลี้ยงทั้งห้า ก็คอยช่วยเหลือคุณย่าเสมอ วันหนึ่งลูกสาวโจรปลอมตัวมาอาศัยอยู่กับคุณย่าและลักสมบัติของคุณย่าพร้อมทั้งจับตัวหลานชายของคุณย่าไปเป็นตัวประกัน คุณย่าและสัตว์เลี้ยงทั้งห้า ไปช่วยหลานชายมาได้ และได้สั่งสอนหัวหน้าโจร จนกลับใจประพฤติตนเป็นคนดี

เรื่องพรานแสงรุ่ง

เป็นเรื่องของเด็กชายและเด็กหญิงวัย 6 ขวบ ซึ่งเป็นเพื่อนกัน เด็กหญิงตาบอด เด็กชายส่งสารเพื่อนที่ตามองไม่เห็นจึงมาเล่นด้วยและสอนหนังสือให้เธอทุกวัน เขาพาเธอไปในสถานที่ต่างๆ และอธิบายให้เธอฟัง เขาพยายามช่วยให้เธอหายจากตาบอดโดยการสวดมนต์อธิษฐานขอให้พระเจ้าช่วย เขาคิดว่าถ้าเขาสามารถแบ่งดวงตาของเขาให้เธอข้างหนึ่งได้เขาก็จะทำทันที

จากโครงเรื่องทั้ง 3 เรื่องนี้สรุปได้ว่า เป็นโครงเรื่องที่มุ่งให้เห็นถึงการมีจิตใจที่ดีงาม การเสียสละ การช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น เด็กชายในเรื่อง พรานแสงรุ่ง ช่วยเหลือแนะนำเด็กหญิงตาบอด การทำดีมีเมตตาต่อสัตว์ในเรื่อง คุณย่าผจญภัย การช่วยเหลือกันของสัตว์ในเรื่องบินสูดขอบฟ้า

โครงเรื่องเช่นนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังคุณธรรมด้านความเมตตา กรุณา ความเสียสละแก่เยาวชนให้นำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนต่อไป

5. โครงเรื่องที่กล่าวถึงความเป็นอยู่ในท้องทุ่ง ป่าเขาและชายทะเลที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ บางแห่งกำลังจะสูญหายไปเพราะภัยธรรมชาติ และบางแห่งเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ช่วยกันรักษา กลับเปลี่ยนแปลงและทำลายไปอย่างน่าเสียดาย มี 5 เรื่อง คือ

มหกรรมในท้องทุ่ง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ป่าไหวชายทุ่ง ในสวนปู่

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง เป็นเรื่องของเด็กชายในชนบทคนหนึ่งที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติและท้องทุ่งที่เขาและเพื่อนๆ ได้ใช้เล่นสนุกสนานกับการ กัดจิ้งหรีด ยิงนก กัดปลากัด เกี่ยวข้าว กระโดดเชือก ไกวชิงช้า ชิม้ำชมเมือง ปาลูกข่าง เล่นว่าว เมื่อรัฐบาลได้มาสร้างเขื่อนบริเวณหมู่บ้านของเขา ชาวบ้านต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น เขาและเพื่อนต้องแยกจากกัน ครอบครัวของเขาไปตั้งร้านค้าขายในเมือง ท้องทุ่งที่เขาและเพื่อนๆ เคยเล่นกันอย่างสนุกสนาน ก็จะกลายเป็นเขื่อนกักน้ำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งอาศัยอยู่ในป่า มีพ่อแม่ลูกชาย พ่อมีอาชีพเป็นพรานป่าดำรงชีวิตโดยการปลูกผัก หาของป่า และล่าสัตว์มาขาย เมื่อป่าที่เขาอาศัยอยู่มีการสัมปทานจากพวกนายทุน มีคนเข้าไปอยู่ในป่ามากเข้า เขาก็พาครอบครัวเข้าไปอยู่ในป่าลึกที่ยังไม่มีการตัดไม้ทำลายป่าต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเขามีอายุมากขึ้น ป่าเหลือน้อยลง ภรรยาของเขาเป็นไข้ป่าเสียชีวิต ลูกชายเข้าไปอยู่ในเมือง เขายังคงอยู่ในป่า ต่อมามีเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เข้ามาอยู่ในป่าที่เขาอยู่ เขาพบว่าเจ้าหน้าที่บางคนร่วมมือกับพวกนายทุนลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เขากับเจ้าหน้าที่ที่เป็นคนซื่อตรงต่ออาชีพพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลการทำผิดของพวกทำลายป่าร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์ พวกทำลายป่าทราบว่าเขามีส่วนในการร้องเรียนจึงวางแผนฆ่าเขา เขารู้สึกดีใจที่ได้ตอบแทนบุญคุณของป่าโดยขัดขวางพวกทำลายป่าและคิดว่าถ้าเขาเสียชีวิตไปคงจะมีคนดำเนินการขัดขวางพวกนี้แทนเขาต่อไป

เรื่องแม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว เป็นเรื่องของครอบครัวหนึ่งแถบภาคใต้ สามพี่น้องครอบครัวไปมีภรรยาใหม่ ปลอมให้แม่แฝงต้องเลี้ยงดูลูกทั้ง 4 คน แม่แฝงฟังคำประกาศเตือนของกรมอุตุนิยมวิทยาเสมอเพราะเป็นห่วงลูกชายที่เป็นลูกเรือประมง วันหนึ่งกรมอุตุนิยมวิทยาประกาศเตือนให้ชาวบ้านระมัดระวังภัยที่เกิดจากพายุไต้ฝุ่น ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายเตรียมป้องกันอย่างเต็มที่แต่ไม่มีพายุเกิดขึ้น เมื่อกรมอุตุนิยมวิทยาประกาศเตือนอีกครั้งชาวบ้านจึงเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง เมื่อเกิดพายุขึ้นจริงๆ ชาวบ้านที่ไม่เตรียมป้องกันได้รับความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก รัฐบาล ประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ แต่พวกเขาก็ต้องเริ่มต้นสร้างบ้านเรือน และฟื้นฟูฐานะความเป็นอยู่กันใหม่เพราะความประมาทของพวกเขาสองครอบครัวของแม่แฝงเชื่อคำประกาศเตือนจึงได้รับความเสียหายน้อยกว่าเพื่อนบ้าน ต่อมาสามีของแม่แฝงมาขอคืนดี แม่แฝงและทุกคนในครอบครัวช่วยกันทำงานอย่างขยันขันแข็งและอยู่กันอย่างมีความสุข

เรื่องป่าไหวชายทุ่ง เป็นเรื่องของเด็กชายชาวชนบทคนหนึ่ง บ้านของเขามีอาชีพทำนา

เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว เขาไม่ได้เรียนต่อ เพราะครอบครัวยากจน เขาช่วยพ่อแม่ทำงานทุกอย่างที่เขาทำได้ งานประจำที่เขาทำคือเลี้ยงควาย เขาและเพื่อนๆ วัยเดียวกันมักจะนำควายมาเลี้ยงในทุ่งรวมกันเสมอ บางครั้งก็นำข้าวห่อมากินร่วมกัน หรือช่วยกันขึงนก หาลาปลา ขุดหนุมานำมาเป็นอาหารกลางวันหรือนำไปให้พ่อแม่เสมอ พวกเขาจะเล่นสนุกสนานกันจนกว่าจะถึงเวลากลับบ้าน เมื่อเพื่อนคนใดคนหนึ่งได้รับความเดือดร้อนพวกเขาก็จะช่วยเหลือกัน วันหนึ่งเขาและเพื่อนไปหาของป่า เพื่อนของเขาจะถูกงูกัด เขาได้ช่วยเหลือเพื่อนโดยฆ่างูตาย กู้งของงูที่เขาฆ่าตายยังคงวนเวียนคอยทำร้ายคนอยู่ ในที่สุด เขา เพื่อน และผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็ช่วยกันฆ่างูตัวที่เหลือตาย และช่วยกันทำลายรังงูที่อยู่ในบริเวณนั้นจนหมด เมื่อถึงฤดูฝนเขาและเพื่อนๆ ต่างแยกย้ายนำควายไปเลี้ยงที่นาของตน เขาและเพื่อนๆ รู้สึก อาลัยอาวรณ์เพราะอีกนานกว่าจะเข้าสู่หน้าแล้งที่เขาและเพื่อนๆ จะได้นำควายมาเลี้ยงร่วมทุ่งกันอีก

เรื่องในสวนปู เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งเขาเข้าไปในสวนของปู่และได้เห็นสัตว์ต่างๆ มากมายที่ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาหากินในสวน เช่น นก งู กิ้งก่า หนู อึ่งอ่าง จิ้งเหลน ฯลฯ เขาได้เห็นสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของสัตว์แต่ละชนิดอย่างใกล้ชิด เมื่อเขาได้ฟังคุณครูอธิบายถึงความสำคัญและหน้าที่ของสัตว์เหล่านั้น เขาจึงได้คิดว่าสัตว์ทั้งหลายมีความสำคัญสำหรับโลกเท่าเทียมกัน เขาจึงตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าเขาจะไม่รังแกพวกมันอีก

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องทั้ง 5 เรื่องดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า เป็นโครงเรื่องที่ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติให้ทั้งคุณและโทษต่อมนุษย์ ถ้ามนุษย์รัก หวงแหน เข้าใจและรู้จักใช้ธรรมชาติดีๆ ก็จะได้รับประโยชน์จากธรรมชาติ หากมนุษย์ไม่รู้จักใช้ ไม่บำรุงรักษา คอยแต่จะทำลาย ธรรมชาติก็ให้โทษที่ร้ายแรงแก่มนุษย์ได้ ดังการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ในเรื่อง ป่าไผ่ชายทุ่ง มนุษย์อาศัยธรรมชาติในการทำนา ในเรื่อง ไบไม้ร่วงในป่าใหญ่ มนุษย์ใช้ป่าเป็นที่หารายได้มาจุนเจือครอบครัว ในเรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง เด็กๆ ใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องเล่นอย่างสนุกสนาน ในเรื่องสวนปู มนุษย์ได้รับความสุขความเพลิดเพลินและประโยชน์จากสัตว์ที่อยู่ในธรรมชาติ

ในทางตรงกันข้าม หากมนุษย์ไม่เข้าใจ ไม่รู้จักรักษาและทำลายธรรมชาติ ธรรมชาติก็ให้โทษอย่างร้ายแรง เช่น ความประมาทภัยธรรมชาติในเรื่อง แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ทำให้เสียชีวิตและทรัพย์สิน การตัดไม้ทำลายป่าของมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว ในเรื่อง ไบไม้ร่วงในป่าใหญ่ มีผลทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การสร้างเขื่อนในเรื่อง มหกรรมในท้องทุ่ง ทำให้สภาพที่เคยอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติต้องหมดไป

โครงเรื่องเช่นนี้ผู้แต่งต้องการกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสำนึกและช่วยกันอนุรักษ์
 ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ที่กำลังจะหมดไปและระมัดระวังในการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติโดยไม่
 คำนึงถึงความเสี่ยงของสภาพแวดล้อมด้วย

6. โครงเรื่องที่มีแนวเหนือธรรมชาติและการผจญภัย มี 1 เรื่อง คือ หุบเขากินคน

เรื่องหุบเขากินคน เป็นเรื่องของเด็กชายห้าคนไปฝึกกิจกรรมพักผ่อนในป่า แล้วหลงเข้าไปในมิติของเวลาในอดีตโดยดอยหลังไปอยู่ในปี พ.ศ. 1057 ในอาณาจักรฟูนันของเขมร เด็กชายห้าคนไปอยู่กับฝ่ายที่ถูกตามสังหาร เด็กคนหนึ่งในห้องกลายเป็นอนุชาขององค์รัชทายาทที่ถูกลักพาตัวไปตั้งแต่ยังเด็ก ระหว่างที่ตกอยู่ในมิติของเวลาในอดีตพวกเขาต้องต่อสู้กับธรรมชาติเวทมนตร์ คาถา และสิ่งชั่วร้ายต่างๆ มากมาย แต่ด้วยคุณสมบัติพิเศษต่างๆ ของแต่ละคนกับความสามัคคีกัน ทำให้เด็กชายทั้งห้าคนสามารถต่อสู้กับอุปสรรคและสามารถต่อสู้กับฝ่ายขบถจนได้รับชัยชนะ เมื่อองค์รัชทายาทได้ครองราชย์แล้วก็ส่งเด็กชายสี่คนกลับสู่มิติเวลาในปัจจุบันตามความต้องการของพวกเขา ส่วนเด็กอีกคนหนึ่งที่เป็นอนุชาขององค์รัชทายาทไม่ได้กลับออกมา

โครงเรื่องนี้ผู้แต่งใช้สิ่งเหนือธรรมชาติมาผูกเรื่องและอธิบายพฤติกรรมตัวละคร พบเพียง 1 เรื่อง โครงเรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องเหนือจริงที่ผู้อ่านต้องใช้จินตนาการมากและซับซ้อนค่อนข้างเข้าใจยาก ผู้แต่งต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะเขียนเป็นอย่างดี จึงจะสามารถเขียนเรื่องได้ตื่นเต้น น่าอ่าน และเหมาะสมกับความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก

จากการวิเคราะห์ด้านโครงเรื่องในการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ผู้เขียนนิยมนำโครงเรื่องให้ตัวละครได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจึงจะเป็นเด็กที่มีจิตใจดี รู้จักรับผิดชอบและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี และโครงเรื่องที่ผู้เขียนนิยมนำเสนอไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ โครงเรื่องที่แสดงถึงจินตนาการและความคิดฝันตัวละครที่จะไปให้ถึงสิ่งที่มุ่งหวังไว้ รองลงมาคือโครงเรื่องที่แสดงคุณค่าของท้องทุ่งและธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ที่บางแห่งกำลังสูญหายไปเพราะภัยธรรมชาติและคนรุ่นใหม่ที่จะช่วยกันเปลี่ยนแปลงและทำลายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่วนโครงเรื่องประเภทอื่นๆ เช่น โครงเรื่องที่แสดงถึงความปรารถนาของเด็กที่ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น โครงเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงการมีจิตใจที่เสียสละ มีคุณธรรม ช่วยเหลือแนะนำผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีทั้งผู้ให้และผู้รับ โครงเรื่องที่มีแนวเหนือธรรมชาติและการผจญภัย ผู้เขียนไม่นิยมนำโครงเรื่องประเภทนี้เท่าใดนัก

การวิเคราะห์โครงเรื่องของวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น นอกจากจะศึกษาด้วยวิธีดังกล่าวแล้วยังสามารถศึกษาได้จากการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง คือ จุดเริ่มต้นของเรื่องซึ่งถือว่าเป็นตอนสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไป เพราะถ้านักเขียนเปิดเรื่องไม่ดี ไม่สะกดใจผู้อ่าน ผู้อ่านอาจไม่สนใจอ่านเรื่องนั้นต่อไป ฉะนั้นการเปิดเรื่องจึงมีความสำคัญมาก จากการศึกษากลวิธีการเปิดเรื่องของผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการเปิดเรื่องแตกต่างกันไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1. **การเปิดเรื่องโดยการบรรยาย** เป็นการบรรยายฉาก ตัวละคร หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นแนวการดำเนินเรื่องและกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจติดตามเรื่องต่อไป จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กนิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายดังนี้

1.1.1. **การบรรยายฉาก** การเปิดเรื่องโดยวิธีนี้จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นว่าฉากนั้นเป็นอย่างไร เรื่องเกิดขึ้นที่สถานที่ใด เวลาไหน หรือบรรยากาศเป็นอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องนั้นๆ ดียิ่งขึ้น บางครั้งผู้เขียนอาจจะบรรยายพฤติกรรมของตัวละครควบคู่ไปด้วย เพื่อก่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น ผู้เขียนแต่ละคนจะพยายามแสดงฝีมือของตนตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อเชิญชวนให้ผู้อ่านได้ติดตามต่อไป

จากการศึกษากลวิธีการเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากพบว่ามี 17 เรื่อง คือ บินสุดขอบฟ้า มหกรรมในท้องทุ่ง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ คุณย่าผจญภัย เด็กชายมะลิวัลย์ เขี้ยวเสือไฟ ดอกเตอร์ครก หุบเขากินคน ความภูมิใจของลอย มุกดาภิเษกสาหร่าย เมฆสีเงิน แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ลูกชาวนา ลินลำนารัก ในสวนปู่ ป่าไผ่ชายทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายให้เห็นถึงสภาพของอากาศและสถานที่ที่ร้อนอบอ้าวยามสายวันหนึ่งกลางเดือนเมษายน และบรรยายถึงสถานที่ตลาดนัดชานเมืองซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องว่า ที่ตลาดนัด มีของขายสารพัดทั้งของกินของใช้มีให้เลือกมากมาย วันนี้เป็นวันหยุดสุดสัปดาห์ ผู้คนจึงหลั่งไหลมาซื้อของที่ตลาดนัดมากจนทางเดินแคบไปหมด เพราะของที่ตลาดนัดมีราคาถูกและมีของให้เลือกมาก ดังตัวอย่าง

ยามสายอันอบอ้าววันหนึ่ง กลางเดือนเมษายน ดวงอาทิตย์กลมโตเคลื่อนตัวสูงขึ้นพร้อมกับแผดแสงจ้า ส่งประกายแห่งความร้อนระอุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สายลมอ่อนแผ่วจะพอมืออยู่บ้าง แต่ดูเหมือนว่าจะถูกกลืนเสียด้วยเปลวแดดกล้า บรรยากาศพอจะเรียกได้ว่าแจ่มใส แต่ก็อีกนั่นแหละ ยังคงแผ่ไว้ด้วยความร้อนรุ่มทั้งกายและจิตใจ

ตลาดนัดชานเมืองวันนี้คึกคักมาก เพราะใครๆ คงไม่อยากไปรับลมร้อนอยู่กับบ้าน จึงพากันออกมาพักผ่อนคลายความเครียด และจะเป็นด้วยเหตุผลที่ว่าวันนี้เป็นช่วงเศรษฐกิจ

กิจย่าเย่ ผู้มีเงินเหลือมือจริงๆ เท่านั้นจึงกล้าตัดสินใจพาครอบครัวเดินทางไปพักผ่อนตามชายทะเล น้ำตก หรือ ป่าเขาลำเนาไพร ดังนั้นตลาดนัดในวันหยุดสัปดาห์แห่งนี้ จึงคึกคักไปด้วยผู้คนตั้งแต่ยังไม่ถึงเวลาเที่ยงวัน

ตลาดนัดมีของมาขายสารพัดชนิด ทั้งของกินของใช้ มีให้เลือกจนลานตา ผู้คนที่เดินชมสินค้า หลังไหลเข้ามาจนช่องว่างที่เป็นทางเดิน คบแคบไปถนัด ของที่นี้ราคาถูกพอสมควรกับเงินในกระเป๋ายามที่เงินบาทมีค่าน้อยลงทุกที และนอกจากราคาสินค้าจะไม่แพงแล้ว การมีให้เลือกหลายๆ เจ้า ทำให้ผู้ซื้อพอใจมากขึ้น

(บินสุดขอบฟ้า : 2)

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงบรรยากาศของท้องทุ่งนาหลังจากที่ฝนตกและท้องฟ้าสว่างว่าท้องทุ่งเจ็นองไปด้วยน้ำ กบเขียดในท้องทุ่งร้องระงมไปทั่วคันไม้ ภูเขา ชุ่มฉ่ำไปด้วยน้ำฝน ดังข้อความต่อไปนี้

เมื่อฝนซาฟ้าสว่าง... เพชรย่องจากเรือนไม้ออกวิ่งสู่ท้องทุ่ง เขาจับกลิ่นไอดินอันหอมหวานอยู่พักใหญ่ ขณะมองหาเพื่อนยังมองหาไม่เห็น นาเจ็นองไปด้วยน้ำ ระงมด้วยเสียงกบเขียด ได้ปูเมฆล่องลอย ทิวตาลตระหง่านสูงกว่าที่เคยเห็น ภูเขาข่มคล้ายอุ่มน้ำเอาไว้ แมกไม้ไหวด้วยลมล่อง ลมเย็นต้องผิวกาย

เพชรเหลียวกลับไปมองบ้าน ไร่มะนาวพราวด้วยดอกเมื่อแดดส่อง พุ่มเขียวสดใสปะยับไปมาเหมือนว่าโบกมือทักสวัสดีเล็กน้อย... เพชรอมยิ้ม เขาออกวิ่งจากทุ่งนาไปที่ป่าละเมาะ

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 8)

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงป่าดงดิบแห่งหนึ่งในป่าเป็นดงดิบ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นเบียดเสียดกันจนยอดไม้บังแสงแดดไม่ให้ส่องลงมาถึงพื้นดินด้านล่าง ที่มีพืชชั้นต่ำและเถาวัลย์ขึ้นรกเต็มไปหมด บรรยากาศในป่ามีแต่ความเยือกเย็นวังเวง พื้นที่บางแห่งที่เปียกชื้น มีฝูงதாகคอยสุบเลือดสัตว์ต่างๆ ที่ผ่านไปมา ดังคำบรรยายว่า

ป่าใหญ่มิอาณาเขตกว้างขวางแห่งนี้ เป็นป่าดงดิบที่บึงมะปริงไปด้วยไม้ขนาดใหญ่ ในบรรยากาศมีแต่ความเยือกเย็นวังเวง คล้ายกับมีความลึกลับมืดมนแอบแฝงอยู่ พื้นที่บางแห่งเปียกชื้นเต็มไปด้วยฝูงதாகผู้หิวโหย คอยจ้องสุบเลือดสัตว์ที่ผ่านไปมาแสงแดดแทบไม่เคยส่องลงมาถึงพื้นดิน เพราะไม้ใหญ่มีเรือนยอดหนาทึบเบียดบนบังแสงไว้เสียหมด ทั้งยาง แดง ตะแบก มะค่า และตะเคียน สูงลิบลิ่วเสียดยอดขึ้นไปบนท้องฟ้า ปล่อยให้พืชชั้นต่ำเบียดเสียดแน่นทึบอยู่ภายใต้ ทั้งหวาย เต่าร้าง กะพ้อ ระกำ ประ

เฟิร์น ไม้ เถาวัลย์ รกรงอยู่ทั่วไป

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 11)

เรื่องคุณย่าผจญภัย เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายบ้านของคุณย่าว่าเป็นเรือนไม้หลังเก่ามีเสาสูงขนาดไม้ใหญ่โตนัก ตั้งอยู่บนเชิงเขาห่างจากบ้านหลังอื่นๆ ในหมู่บ้าน และคุณย่าอยู่บ้านหลังนี้เพียงคนเดียว

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เปิดเรื่องโดยตัวละครเอกของเรื่องเล่าเรื่องตอนเขาเกิดและครอบครัวของเขาย้ายมาอยู่บ้านเช่าบริเวณเสาชิงช้า หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงไม่กี่ปี โดยเขาเล่าว่าบ้านที่เขาอยู่เป็นบ้านหลังเล็กๆ มีคนอยู่กันแน่นขนัดทั้งครอบครัวของเขา น้ำของเขาเพื่อนของพ่อ และคนที่เคยรู้จักกันชั่วครั้งชั่วคราว และมีพ่อเป็นผู้หารายได้หลักมาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึง เสียงปืน เสียงตะโกนว่าเสือเข้าบ้าน เสียงเกราะ เสียงตีปับ เสียงเคาะร้องไห้ และเสียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง

เรื่องดอกเตอร์รถ เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงเหตุการณ์หลังโรงเรียนเลิกว่านักเรียนต่างทยอยกันกลับบ้าน ลูกทหารมีรถทหารมารับ ลูกพ่อค้ามีรถเก๋งมารับ นักเรียนส่วนใหญ่ใช้จักรยานกลับบ้าน มีบางคนเดินกลับ และคนที่เดินกลับนี้ก็มีเด็กขายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตัวละครเอกของเรื่องด้วย ซึ่งบางวันเขาก็ได้นั่งรถสามล้อกลับบ้าน เพราะพ่อของเขาจ้างสามล้อรับจ้างและบังเอิญผ่านมาขณะโรงเรียนเลิกพอดี ก็จะรับเขากลับบ้านด้วย

เรื่องหุบเขาหินคน เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงครูพานักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่เป็นลูกเสือไปพักแรม กิจกรรมแรกคือพาไปดูการขุดค้นทางโบราณคดีที่วัดร้างเก่าแก่แห่งหนึ่งที่จังหวัดสุรินทร์ และได้พบแผ่นจารึกของขอมสมัยฟูนันที่บันทึกชื่อของเด็กชายที่เป็นตัวละครเอกของเรื่องไว้ด้วย จากนั้นกล่าวถึงการพักแรมในป่าใหญ่และความลึกลับต่างๆ ที่ตัวละครเอกได้พบ

เรื่องความภูมิใจของลอย เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงอากาศที่เหน็บหนาวในเดือนธันวาคมเพราะลมหนาวเริ่มพัดมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน และอากาศที่หนาวเย็นนี้ทำให้ผิวหนังตามร่างกาย แขนขาและริมฝีปากของเด็กชายตัวละครเอก แดงจนเลือดไหล จากนั้นกล่าวแนะนำตัวละครเอกในเรื่อง

เรื่องมุกดาภิเษก เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงสภาพบรรยากาศริมทะเลบ้านเกิดของเด็กหญิงตัวละครเอกว่า พอเริ่มจำความได้เด็กหญิงก็ได้กลิ่นความเค็มของทะเล รู้จักป่าโกงกางและต้นยางค่อม เพราะบ้านของเธออยู่ริมทะเลสาปแห่งหนึ่ง ซึ่งมีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย เธอได้

เห็นเรือพาย เรือต่งเก ที่ชาวบ้านออกไปหาปลาเสมอ และพ่อของเธอก็เป็นต่งเกด้วย

เรื่องเมฆสีเงิน เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงบ้านหลังใหญ่ ใต้ถุนสูงที่ตั้งอยู่ริมถนน ลูกครึ่งหลังหนึ่ง ซึ่งเมื่อถึงฤดูร้อนลมที่เคยพัดผ่านมาทำให้อากาศเย็นสบายก็จะนำเอาฝุ่นสีแดงเข้ามา ด้วย จากนั้นกล่าวถึงเด็กหญิงตัวละครเอกซึ่งอยู่บ้านหลังนี้

เรื่องแม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว เปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงกรมอุตุนิยมวิทยาได้ประกาศเตือนทางวิทยุให้ชาวบ้านซึ่งอยู่บริเวณภาคใต้ระวังภัยที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำป่าและน้ำท่วมฉับพลันเนื่องจากจะมีฝนตกหนัก จากนั้นกล่าวถึงเรื่องของหญิงสาวชาวบ้านตัวละครเอกของเรื่อง

เรื่องลูกขาวมา เปิดเรื่องโดยตัวละครเอกของเรื่องเล่าถึงอดีตในวัยเด็กว่าในตอนกลางคืนเธอและพี่ชายจะไปเก็บดอกพิกุลที่บ้านมาให้แม่ทำพวงมาลัยถวายพระทุกคืน จากนั้นเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวเธอ

เรื่องลินลันน้ำรัก เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงบ้านทรงไทยหลังหนึ่งอยู่กลางทุ่งนา บริเวณรอบๆ บ้านมีต้นไม้ใหญ่หลายชนิดทำให้บริเวณบ้านร่มรื่น บ้านแบบไทยเดิมหลังนี้มีเรือนแฝดสองเรือน มีนอกชานตรงกลาง มีบันไดหลังไปยังเรือนครัวซึ่งอยู่นอกตัวเรือน กลางนอกชานเจาะเอาไว้ให้ต้นจันทร์ต้นใหญ่ผุดขึ้นมาแผ่ร่มเงาเหนือเรือนไทยทั้งสองหลังได้ จากนั้นก็บรรยายถึงเจ้าของบ้านหลังนี้

เรื่องป่าไผ่หายทุ่ง เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงฝนหลวงฤดูที่ตกลงมาในเดือนห้า แม้ว่าฝนช่วงนี้จะมีลมแรงพัดต้นไม้กิ่งไม้ล้มลงตามธรรมชาติ แต่ชาวบ้านก็พอใจที่ช่วยบรรเทาความร้อนลงไปได้บ้าง ต้นไม้ก็เริ่มแตกคุ่มออกไป บริเวณผิวดินก็มีหญ้าอ่อนๆ ให้ควายได้แทะเล็มหลังจากที่มันต้องกินหญ้าฟางแห้งมาหลายเดือน จากนั้นกล่าวถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งและตัวละครในเรื่อง

เรื่องฝนไว้ที่ปลายทาง เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงบรรยากาศของท้องฟ้าหลังฝนตกว่าโปร่งสว่าง มีรุ้งกินน้ำเกิดขึ้น มีเมฆสีขาวลอยฟุ้งเคลื่อนกลาดไปทั่ว แดดยามเย็นสะท้อนลงบนผิวน้ำ ซึ่งกำลังไหลเป็นริ้วเลื่อมระยับ จากนั้นกล่าวถึงตัวละครเอกของเรื่อง

เรื่องในสวนปู่ เปิดเรื่องโดยตัวละครเอกเป็นผู้เล่าถึงบ้านของปู่ และในสวนของปู่ซึ่งมีต้นไม้มากมาย ทั้งไม้ที่กินใบและใช้งาน ต้นไม้ส่วนมากมักจะขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสัตว์นำเมล็ดมาทิ้งไว้ ระหว่างต้นไม้ใหญ่มีพงหญ้าขึ้นเบียดเสียดกันแต่มีทางเดินแคบๆ อยู่ตรงกลาง ทางเดินนี้ ปู่ของเขาจะใช้เดินเข้าสวน จากนั้นเขาก็จะเล่าถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในสวนของปู่

1.1.2. **การบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร** เป็นการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครเอก การเปิดเรื่องวิธีนี้ผู้อ่านจะรับรู้และเห็นการกระทำได้ทันที ซึ่งก่อให้เกิดความสนใจอยากรู้เหตุการณ์ต่อไป

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการเปิดเรื่องโดยการบรรยาย
พฤติกรรมของตัวละครมี 5 เรื่อง คือ พราวแสงรุ่ง เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกลูก(ผู้)ชาย ชีวิต
บ้านนา แผ่นหลังของพ่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ -

เรื่องพราวแสงรุ่ง เปิดเรื่องโดยผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมของตัวละคร 2 ตัวคือเด็ก
ชายและสุนัขว่า เด็กชายไปพบสุนัขตัวหนึ่งติดช่องต้นไม้ซึ่งเจ้าของบ้านปลูกเป็นรั้วไว้ มันพยายาม
ตะกุกดินคันตัวเองเข้าไปแต่ไม่สามารถเข้าไปได้ มันจึงร้องขึ้น เด็กชายได้ช่วยแหวกต้นไม้ให้มัน
ลอดเข้าไปได้ จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ดังคำบรรยายว่า

ชาญยืนจ้องมองที่รั้วต้นไม้อย่างน่าแปลกใจ ตอนแรกเขาชูมือทั้งสองข้างไว้ใน
กระเป๋ากางเกงเหมือนกับเวลาเดินกลับบ้านหลังเลิกเรียนทุกวัน แต่แล้วค่อยๆ เลื่อนขึ้น
ท้าวสะเอว แล้วกอดอก หะโงกตัวเข้าไปใกล้และในที่สุดลงนั่งของๆ

หางเล็กๆ กระดิกไปมาอยู่ตรงช่องระหว่างต้นไม้ที่ปลูกเรียงรายเป็นแนวรั้ว ขณะที่
ขาหลังทั้งสองข้างพยายามคันตัวเองเข้าไป ตะกุกพื้นดินจนเป็นแนวลึกยาวเท่าที่ขาจะ
เหยียดไปได้และทำให้เกิดฝุ่นฟุ้ง แต่เป็นเพียงกลุ่มฝุ่นเล็กๆ เหมือนกับของเด็กเล่น เล็ก
กว่ากลุ่มฝุ่นที่เกิดขึ้นตอนเตะลูกบอลในสนามดินเสียอีก ลูกหมาตัวนั้นช่างเล็กเหลือเกิน
และคงไม่มีเรี่ยวแรงมากพอที่จะดันตัวเองให้ผ่านช่องระหว่างต้นไม้ไปได้ เสียงคราง
หึ่งๆ ดังขึ้น ในที่สุดกลายเป็นเสียงแผ่วร้องขอความช่วยเหลือ

ชาญค่อยๆ ขยับตัวเข้าไปใกล้รั้วต้นไม้ จับต้นไม้ ขนาดเท่าหัวแม่มือให้แหวกออก
ทันใดนั้นลูกหมาสีเทาเข้มตัวนั้นก็กระโดดไปข้างหน้า กลิ้งไปบนพื้นหญ้าหลายตลบ ก่อน
ที่จะตั้งหลักลุกขึ้นวิ่งเร็วรี่ไปตามทางเดินและส่งเสียงร้องด้วยความตกใจ หางที่กระดิก
ไหวรวดเร็วกลับหดลู่ลงได้ขา

(พราวแสงรุ่ง : 15)

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ เปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กชายตัวละครเอกของ
เรื่องว่าเขาเป็นไข้หวัดใหญ่ มีอาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัว เจ็บคอและไอแต่เขาก็ไม่ยอมเสีย
การเรียน ก่อนออกจากบ้านไปเรียนเขากินยาที่ซื้อไว้หนึ่งชุด ขณะที่นั่งเรียนเขารู้สึกทุกข์ทรมาน
มากแต่เขาก็พยายามตั้งใจฟังคำสอนของครู จนกระทั่งหมดชั่วโมงเขาจึงลงไปดื่มน้ำเพื่อช่วยลด
ไข้ จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ดังข้อความว่า

ถึงแม้จะไม่สบาย รู้สึกปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัว เจ็บคอและไอ อันเป็นอาการ
ของไข้หวัดใหญ่ แต่กล้าก็ไม่ยอมเสียการเรียน

ก่อนออกจากบ้าน เขากินยาที่ซื้อไว้เมื่อวานอีกหนึ่งชุด ทั้งๆ ที่รู้ดีว่าคงจะไม่ช่วย

อะไรได้มากนัก เพราะไข้หวัดใหญ่นั้นเป็นโรคที่ยังไม่มียารักษา ต้องอาศัยการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง การพักผ่อนและนอนให้เพียงพอ แล้วรักษาไปตามมีตามเกิดเท่านั้นเอง

ขณะที่นั่งเรียน กลักรู้สึกปวดศีรษะ มึนชาไปตลอดร่าง ปากคอแห้งจนขม ปวดเมื่อยตั้งแต่หลังและบั้นเอวลงไปอย่างมาก จนทำให้การนั่งเป็นความทุกข์ทรมาน แต่กลักรู้สึกกังวลใจจนระงับอาการเจ็บปวดนั้นไว้ พยายามตั้งสมาธิฟังคำสอนของครูต่อไป

(เกิดแล้วต้องสู้ : 1)

เรื่องบันทึจากลูก(ผู้)ชาย เปิดเรื่องโดยตัวละครเอกของเรื่องเขียนบันทึกถึงพ่อ เล่าถึงเหตุการณ์ที่เขาถูกครูตีที่โรงเรียนในห้องปกครองอีกเขาเล่าว่าครั้งก่อนๆ ที่เขาถูกตีมีหลายครั้งแต่เขาไม่บอกให้พ่อรู้เพราะคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา จากนั้นเขาก็เขียนเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดในเรื่องให้พ่อทราบ ดังบันทึกที่เขาเขียนว่า

พ่อครับ... ช่วยผมด้วย

ผมถูกครูตีอีกแล้ว เมื่อวานนี้เองครับ ในห้องปกครองตามเดิมแหละครับ ไม่อยากบอกเลยว่าเป็นครั้งที่เท่าไร กลัวพ่อจะตกใจนะครับ

ครั้งก่อนๆ ที่ผมถูกตีผมว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาๆ ของเด็กนักเรียนนะครับ ผมก็เลยไม่ได้ขอร้องให้พ่อช่วยผม เป็นต้นว่าไปโรงเรียนสาย (เฮ... พ่อก็รู้ถือว่าผมเป็นคนตื่นสายมาแต่ไหนแต่ไรแล้วขนาดแม่เขาแทบต่อสายยางเขาไปฉีดถึงเตียงนั่นเทียว)

หรือผมเตะบอลล้นกระเบียงโรงเรียน แหมก็สนามมันไม่ค่อยว่างนี่ครับ หรือบางทีมันว่างคืออยู่ แต่พวกผมสิครับ มันว่างแค่แป๊บเดียวเอง เราก็เลยเตะกันบนกระเบียงนั่นเลย ผลก็คือได้กันคนละเคียวสองเคียว พออีกเดือนสองเดือนครูลืมๆ ไปแล้ว เราก็เตะกันใหม่อีก หลายครั้งที่ครูไม่เห็นและพวกเราก็ภูมิใจยิ่งนัก แต่ก็มิบางครั้งนั้นแหละครับที่เราไม่ภูมิใจเพราะเราถูกตี

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 13)

เรื่องชีวิตบ้านนา เปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงเด็กชายชานาช่วยกันด้อนควายที่นำมาเลี้ยงรวมกันกลางทุ่งให้เดินไปกินหญ้าที่ริมหนองน้ำ มีควายบางตัวพยายามจะเดินไปทางอื่น เด็กๆ จึงต้องช่วยกันไล่ด้อนสกัดหน้าสกัดหลังกันวุ่นวาย จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เปิดเรื่องโดยตัวละครเอกของเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ที่เธอและน้องสาวไปอาบน้ำในแม่น้ำกับพ่อ เธอและน้องสาวแย่งกันถูแผ่นหลังของพ่อ จากนั้นเล่าถึงเหตุการณ์

ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง

1.1.3. **การบรรยายตัวละคร** เป็นการบรรยายที่ผู้เขียนแนะนำตัวละครโดยตรง เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักภูมิหลังของตัวละคร ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครเอกของเรื่อง และเกิดความสนใจติดตามเรื่องต่อไปว่า ตัวละครจะมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการเปิดเรื่องโดยการบรรยายตัวละครมี 2 เรื่อง คือ เพลงดวงดาว เด็กชายจากดาวอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องเพลงดวงดาว เปิดเรื่องโดยผู้เขียนแนะนำเด็กหญิงตัวละครเอกของเรื่องว่ามีอายุ 6 ขวบ เรียนอยู่ชั้น ป.เตรียม เธอไม่ชอบเรียนในชั้นนี้จึงพยายามค้นหาสิ่งที่ไม่ดีเพื่อที่จะได้นำไปบอกพ่อของเธอ จากนั้นผู้เขียนจะกล่าวถึงเรื่องราวที่ตัวละครเอกทำในเรื่อง ดังข้อความ

เด็กหญิงอ้อมเดือน อายุ 6 ขวบ เรียนหนังสือชั้น ป. เตรียม ซึ่งไม่ใช่ชั้นอนุบาลและไม่ใช่ชั้นประถมปีที่หนึ่ง เธอไม่พอใจเลยที่ต้องเรียนในชั้นนี้จึงพยายามหาสิ่งไม่ดีต่างๆ เหมือนที่เคยค้นพบบ่อยๆ เมื่อไม่ชอบทำอะไรบางอย่าง เช่นว่า “ผักนี้เหมือนเขี้ยวจะกินมากๆ ไม่ดีค่ะ เคี้ยวทำให้ตัวเหม็น” แล้วก็เขียนออกจากงานเสียบ้าง หรือวันไหนที่ไม่อยากอาบน้ำ ก็ร้องจนมีดคำแล้วอ้างเหตุผลว่า “เคี้ยวจะเป็นหวัดไม่สบายอีกนะค่ะ เช็ดตัวก็พอแล้วค่ะ” แต่ถ้าถูกเร่งเร้าหนักเข้าและยังไม่ถึงเวลาพลบค่ำ เธอก็ไม่สามารถอ้างเหตุผลเช่นนั้นได้ จำใจต้องเดินเข้าห้องน้ำ ล้างมือและราดเท้าให้เปียก ประพรมหยดน้ำให้เกาะตามเนื้อตัวแล้วออกมาบอกพ่อว่า “อาบน้ำแล้วนะค่ะ อาบแบบใหม่ค่ะ”

(เพลงดวงดาว : 15)

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น เปิดเรื่องโดยผู้เขียนแนะนำตัวเด็กชายตัวละครเอกของเรื่องว่าเป็นลูกคนที่ 25 ของแม่ มีพี่ 24 คน มีน้อง 24 คน เขามีอายุ 5 ขวบ เขาพยายามที่จะนับว่าพี่น้องของเขานั้นมีผู้หญิงกี่คน ผู้ชายกี่คน แต่ก็ยังไม่สามารถทำสำเร็จได้ จากนั้นผู้เขียนจะกล่าวถึงเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกในเรื่อง ดังข้อความต่อไปนี้

ปานเป็นลูกคนที่ 25 ของแม่ มีพี่ 24 คน และมีน้อง 24 คน ปานเคยลองนับดูหลายครั้งแล้วว่า พี่และน้องอย่างละ 2 โหลนั้นจะมีผู้หญิงกี่คนและผู้ชายกี่คน แต่ไม่เคยนับได้สำเร็จสักครั้ง

การนับเลขเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับเด็กอายุ 5 ขวบอย่างปาน แต่พวกผู้ใหญ่มักจะถามเกี่ยวกับตัวเลขเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามซ้ำซากที่ราวกับนัดหมายกันมา หรือไม่ก็ไปจำคำถามของคนอื่นมาถามบ้าง เช่น “หนูมีพี่ชายกี่คน” “มีน้องผู้หญิงกี่คน”

“หนูเป็นลูกคนที่เท่าไร”

(เด็กชายจากดาวอื่น : 15)

จากการศึกษาการเปิดเรื่องโดยการบรรยายพบว่าผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กนิยมเปิดเรื่องโดยใช้การบรรยายฉากมากที่สุด รองลงมาได้แก่การบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร และการบรรยายตัวละครน้อยที่สุด การบรรยายฉากผู้เขียนมักจะบรรยายสถานที่ เวลา หรือบรรยากาศของเรื่อง และบางครั้งผู้เขียนจะบรรยายพฤติกรรมของตัวละครควบคู่ไปด้วย การบรรยายพฤติกรรมของตัวละครจะเป็นการกล่าวถึงความรู้สึกนึกคิดและการแสดงพฤติกรรมของตัวละครในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น การบรรยายตัวละครจะเป็นการแนะนำตัวละครเอกด้านภูมิหลังและการกระทำของตัวละครในเหตุการณ์ต่างๆ

1.2. การเปิดเรื่องโดยการพรรณนา เป็นการพรรณนาฉาก ตัวละคร หรือ เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งคล้ายกับวิธีการบรรยาย เพียงแต่นั่นที่จะสร้างภาพเพื่อปูอารมณ์ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามเป็นพิเศษ ผู้เขียนมักจะใช้คำเปรียบเทียบต่างๆ เข้าช่วยในการบรรยายเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า การเปิดเรื่องโดยการพรรณนามี 3 เรื่อง คือ ชายแดน กระท่อมแสงตะวัน ข้าวหน้าลาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องชายแดน เปิดเรื่องโดยผู้เขียนพรรณนาธรรมชาติยามเช้าในชนบทแถบชายแดนของประเทศไทยว่า เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นเหนือขุนเขา สายหมอกที่ปกคลุมหมู่บ้านอยู่ก็เริ่มจางหายไป แต่อากาศก็ยังคงเหน็บหนาวอยู่เหมือนเช่นคืนก่อนที่ผ่านมา เด็กนักเรียนหิ้วกระเป๋าหนังสือไปโรงเรียนแต่เช้าทุกคน มีท่าทางรื่นเริงแจ่มใส เด็กๆ วิ่งกันไปราวกับนกเล็กๆ ที่กำลังบินอยู่บนท้องฟ้า พอเดินผ่านไปถึงหน้าบ้านใครก็ร้องเรียกกันคุ้ยกันไปตามตลอดทาง ดังข้อความว่า

พระอาทิตย์ส่องแสงอันอบอุ่นเหนือขุนเขาที่เห็นอยู่ลิบๆ โฉนแล้ว สายหมอกหนาที่ปกคลุมหมู่บ้านอยู่ตั้งแต่เมื่อคืนเริ่มระเหยจางหายไป แต่ถึงกระนั้นอากาศทั่วไปก็ยังคงเหน็บหนาว เยือกเย็น อยู่เช่นเดิม เหมือนเมื่อคืนที่เพิ่งจะผ่านมา เด็กๆ ทั้งชายหญิงหิ้วกระเป๋าหนังสือออกจากหมู่บ้านมุ่งหน้าสู่โรงเรียนแต่เช้า ทุกคนมีท่าทีรื่นเริงแจ่มใส เกาะกลุ่มวิ่งกันไปราวกับพวกนกเล็กๆ ที่กำลังร่อนบินอยู่บนท้องฟ้านั้นทีเดียว พอเดินผ่านไปถึงหน้าบ้านใครก็ร้องเรียกกัน คุ้ยกันไปตามตลอดทาง

(ชายแดน : 5)

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน เปิดเรื่องโดยผู้เขียนพรรณนาธรรมชาติยามเช้าในชนบทว่า อากาศตอนก่อนรุ่งเย็นสบายมีเสียงไก่แจ้จากวัดบริเวณนั้นขึ้นเสียงใสเจื้อยแจ้ว ดวงดาวบนท้อง

ฟ้ายังประดับส่งแสงเรืองๆ อยู่เกลื่อนฟ้า กระแสน้ำในแม่น้ำป่าสักยังคงไหลเอื่อยๆ ทิวไม้สองฟากฝั่งตะคุ่มเป็นทิวทอดยาวไป บ้านริมน้ำมีแสงตะเกียงลอยออกมาอวมอวมมีเสียงพะเน็นเหล็กเหวี่ยงลงไปกระทบกับหุ่นมิดก้องสะท้อนไปตลอดคุ้งน้ำ ฟังไพเราะคล้ายเสียงระฆังในเทศกาลเข้าพรรษา ดังข้อความว่า

อากาศค่อนข้างเย็นสบาย เสียงไก่แจ้จากวัดมเหยงค์ขึ้นเสียงใสแหลมเล็ก ลอยแว่วเจื้อยแจ้ว ควงควานบนท้องฟ้ายังประดับประดาให้เห็นเรืองๆ สวยอยู่เกลื่อนฟ้ากว้าง กระแสน้ำในแม่น้ำป่าสักยังคงเอื่อยไหล ทิวไม้สองฟากฝั่งตะคุ่มเป็นทิวทอดคดกลืนอยู่กับบรรยากาศค่อนข้าง บ้านริมน้ำมีแสงตะเกียงลอยออกมาอวมอวม เสียงพะเน็นเหล็กเหวี่ยงลงไปกระทบหุ่นมิด ก้องสะท้อนไปตลอดคุ้งน้ำ ฟังไพเราะคล้ายเสียงระฆังในเทศกาลเข้าพรรษา

(กระท่อมแสงตะวัน : 1)

เรื่องข้าวหน้าลาน เปิดเรื่องโดยผู้เขียนพรรณนาธรรมชาติยามเช้าในชนบทว่ามีลมเย็นสดชื่นพัดมาเบาๆ มีแสงแดดอ่อนๆ ทะลุแนวไม้ที่ไกวโอนเอนรำไร ลานบ้านที่เป็นดินสะอาดมีกอไม้ดอกพื้นๆ เช่น ฟังพวยบก บัวดิน และแพะเชียงไต้ มงกุฎร่มรื่นและให้บรรยากาศที่สุขสบาย ดังข้อความว่า

ลมเย็นสดชื่นยามเช้าพัดพรมมาบางเบา แดดอ่อนทอแสงทะลุแนวไม้ที่ไกวโอนเอนไปมารำไร ลานบ้านที่เป็นดินสะอาดและรายอยู่ด้วยกอไม้ดอกพื้นๆ เช่น ฟังพวยบก บัวดิน และแพะเชียงไต้ แลดูร่มรื่นและให้บรรยากาศที่แสนสุขอย่างยิ่ง

พราวพบว่าเจ้าหล่อนรักธรรมชาติยามเช้าเสียจริงๆ คิดว่ามันเหมือนยาอายุวัฒนะของธรรมชาติอย่างน่าอัศจรรย์ เจ้านกคิทองสีสวยที่อาศัยอยู่ในโพรงของต้นมะม่วงอายุมากที่หน้าบ้าน พอถึงตอนเช้าของทุกๆ เช้า ก็ยังกับคนละตัวของเมื่อเย็นวันก่อนหน้านั้นที่ซุกตัวเหงาๆ อยู่ในบ้านของมันตอนตะวันตกดิน

(ข้าวหน้าลาน : 5)

จากการศึกษาการเปิดเรื่องโดยการพรรณนาพบว่าผู้เขียนเปิดเรื่องโดยพรรณนาถึงธรรมชาติในยามเช้าทั้งหมด 3 เรื่อง ซึ่งก็เหมาะสมกับการเริ่มเรื่องเพราะเวลารุ่งอรุณเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นชีวิต

จากการศึกษาการเปิดเรื่องทั้ง 27 เรื่อง พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง 2 วิธีคือ การเปิดเรื่องโดยการบรรยาย และการเปิดเรื่องโดยการพรรณนา และผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการบรรยายมากที่สุด การบรรยายที่ผู้เขียนใช้มากที่สุดคือการบรรยายฉาก รองลงมาได้แก่การบรรยาย

พฤติกรรมของตัวละคร และการบรรยายตัวละครน้อยที่สุด การเปิดเรื่องโดยการพรรณนามี 3 เรื่องและเป็นการพรรณนาธรรมชาติในยามเช้าทั้งหมด

2. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องอยู่ต่อการเปิดเรื่อง กลวิธีในการดำเนินเรื่องให้น่าติดตามนั้นผู้ประพันธ์สามารถใช้วิธีการสร้างความขัดแย้งและกลวิธีการดำเนินเรื่องดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 กลวิธีในการสร้างความขัดแย้ง

ความขัดแย้งหมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดการต่อสู้ซึ่งอาจเป็นการต่อสู้ภายในใจก็ได้ นับเป็นจุดสำคัญในการแต่งบันเทิงคดี เพราะความขัดแย้งที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างพยายามที่จะเอาชนะซึ่งกันและกัน จะทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจชวนติดตามเพื่อทราบผลในตอนจบ

ในการสร้างวรรณกรรม ผู้เขียนมักสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นปมปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านอยากทราบว่าเรื่องจะลงเอยอย่างไรและเมื่อถึงจุดสุดขั้วแล้ว ผู้เขียนก็คลายปมของเรื่องออก

นิพนธ์ อินสิน (2530 : 30) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งไว้ 2 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งภายนอก (External Conflict)

1.1. ความขัดแย้งทางกายภาพหรือความขัดแย้งกับโลกในทางรูปธรรม (Physical Conflict) ซึ่งได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น มนุษย์กับโรคภัยไข้เจ็บ และความทารุณโหดร้ายของธรรมชาติ เป็นต้น

1.2. ความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict) ซึ่งมี 3 ลักษณะ คือ

1.2.1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ความขัดแย้งระหว่างคนดีกับคนชั่ว คนมีศีลธรรมกับคนเลวทราม ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นต้น

1.2.2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับระบบค่านิยมและความเชื่อของสังคม ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ศาสนาหรือลัทธิทางการเมือง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับโครงสร้างของสังคมในด้านต่างๆ เป็นต้น

1.2.3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับชะตากรรมหรือเคราะห์กรรม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจไสยศาสตร์หรือสิ่งลึกลับอื่นๆ เป็นต้น

2. ความขัดแย้งภายในหรือความขัดแย้งทางจิตใจ (Internal or Psychological Conflict)

เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความสับสนวุ่นวายใจของมนุษย์ เป็นการต่อสู้ระหว่างความต้องการจะกระทำสิ่งหนึ่งกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522 : 91) แบ่งความขัดแย้งเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man against Man)
2. ความขัดแย้งกับตนเอง (Man against himself) เป็นการต่อสู้กับความทุกข์ภายใน
3. ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก (Man against Outside Force) เช่น การต่อสู้กับธรรมชาติ สังคม ศัตรู รวมไปถึงพระเจ้า ศาสนา หรือชะตากรรมของตนเอง
4. ความขัดแย้งที่เกิดจากความเห็นไม่ตรงกัน (Idea against Idea)

จากกลวิธีการสร้างความขัดแย้งในวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ประมวลมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ดังนี้ คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
2. ความขัดแย้งกับตัวเอง
3. ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หมายถึง ความขัดแย้งที่มนุษย์ขัดแย้งกันในเรื่องของความคิด การกระทำ ความต้องการ ความตั้งใจ ซึ่งมักเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เช่น สามีกับภรรยา พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง ตัวละครกับญาติพี่น้อง ตัวละครกับครู เด็กกับผู้ใหญ่ ตลอดจนกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลในสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผู้เขียนใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 9 เรื่อง คือ มุกดากับสาหร่าย ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ บ้านที่กจากลูก (ผู้)ชาย แผ่นหลังของพ่อ เกิดแล้วต้องสู้ คุณย่าผจญภัย ข้าวหน้าลาน เมฆสีเงิน กระท่อมแสงตะวัน

เรื่องมุกดากับสาหร่าย เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูกในครอบครัวแตกแยกที่พ่อมีภรรยาใหม่แม่มีสามีใหม่

ความขัดแย้งของเด็กหญิงทั้งสองกับแม่ มีสาเหตุมาจากเมื่อแม่แต่งงานใหม่เด็กหญิงทั้งสองไปอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยง เธอทั้งสองพบว่าแม่รักและเอาใจพ่อเลี้ยงมากกว่าเธอ ทั้งสองจึงพากันหนีแม่กลับมาอยู่กับปู่ย่า ทั้งสองต้องการที่จะพบพ่อ ย่าจึงพาไปพบ แต่เมื่อได้พบพ่อพ่อจำลูกทั้งสองคนไม่ได้ เด็กหญิงทั้งสองเสียใจมากเพราะเธอคิดถึงพ่ออยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อพบกับเหตุการณ์เช่นนี้เธอทั้งสองจึงไม่ต้องการพบพ่ออีกต่อไป

ผู้เขียนได้คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้โดยให้ลูกซึ่งไม่สามารถอยู่ได้ทั้งครอบครัว

ใหม่ของพ่อและแม่ กลับไปอยู่กับปู่ย่า ซึ่งทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กหญิงทั้งสองต่อไป

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ เป็นความขัดแย้งระหว่างคนที่ทำความดีคือชาวบ้านคนหนึ่ง กับคนที่ทำความชั่ว คือพวกนายทุนและเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่ร่วมมือกับนายทุนลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคือ ชาวบ้านคนหนึ่ง ได้รู้เห็นการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าของพวกนายทุนและเจ้าหน้าที่ของทางราชการบางคนที่ร่วมมือกับนายทุน เขาจึงร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทางราชการที่เห็นแก่ประโยชน์ของบ้านเมือง นำข้อมูลการลักลอบตัดไม้ที่ได้พบร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์

ผู้เขียนได้คลายปมความขัดแย้งนี้โดยให้พวกนายทุนและเจ้าหน้าที่ผู้คดโกงทราบว่าชาวบ้านนำเรื่องของพวกเขาไปเปิดเผย จึงใช้อุบายลวงชาวบ้านไปฆ่าเสียชีวิต

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย เป็นความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกชายในครอบครัวแตกแยกที่พ่อไปมีภรรยาใหม่ เด็กชายอยู่กับแม่และป้าที่เลี้ยงดูเขาอย่างเข้มงวดกวดขัน แม่จะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้เขาปฏิบัติตามที่แม่เห็นว่าดีและถูกต้องโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของเขา เขารู้สึกขัดแย้งกับสิ่งที่แม่ให้เขาทำ เขาจึงเขียนบันทึกถึงพ่อแสดงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของเขาที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับเขาให้พ่อทราบ

ผู้เขียนได้คลายปมความขัดแย้งนี้โดยให้ พ่อ แม่ ป้า ได้อ่านบันทึกของเขา เมื่อทุกคนทราบความต้องการของเขาก็เข้าใจเขาดีขึ้น

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกสาว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากพ่อต้องการให้ลูกเรียนครูเพราะเห็นว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะได้ทำงานที่สบายตามความรู้สึกของพ่อแต่ลูกต้องการเรียนเกษตร พ่อไม่ยอมเพราะคิดว่าการเรียนเกษตร จะต้องมาทำไร่ทำสวนซึ่งเป็นงานหนักเหมือนพ่อ

ผู้เขียนได้คลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้โดยให้พี่ชายเข้ามาเป็นผู้แก้ปัญหา โดยจะเป็นผู้ส่งเสียน้องสาวให้เรียนต่อเอง ซึ่งน้องและพ่อก็ยอมตกลงตามนั้น

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนที่เป็นคนดีกับเพื่อนที่มีจิตใจอิจฉาริษยาและเด็กกับครูที่ขาดความยุติธรรม

ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนกับเพื่อนเกิดจากเด็กฐานะยากจน แต่เขาเป็นคนดีเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนกับเด็กฐานะร่ำรวยที่ไม่ชอบเด็กยากจน และหาทางกลั่นแกล้งใส่ร้ายว่าเด็กยากจนขโมยของเพื่อนเพื่อให้เพื่อนๆ รังเกียจไม่คบกับเด็กชายยากจน

ผู้เขียนได้คลี่คลายปัญหาความขัดแย้งโดยให้ครูหาตัวผู้ใส่ร้ายขโมยของเพื่อนพบ เด็กยากจน

คนนั้นจึงเป็นผู้บริสุทธิ์ และเขาเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนๆ ต่อไป

นอกจากนี้ เด็กยากจนผู้นี้ยังมีความขัดแย้งกับครูพลศึกษาอีก เขาถูกครูกล่าวหาว่าเป็นขโมย เพราะครูเชื่อตามที่เด็กคนอื่นใส่ร้ายต่างๆ ที่เขาไม่ได้ขโมย และเมื่อโรงเรียนจัดอยู่ค่ายพักแรมเด็กยากจนคนนี้ก็ถูกครูแกล้งทำโทษต่างๆ ที่เขาไม่มีความผิด

ผู้เขียนคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งนี้โดยให้ครูอีกคนหนึ่งซึ่งเห็นเหตุการณ์เข้ามาช่วยแก้ไขสถานการณ์และความขัดแย้งนี้หมดไปเมื่อผู้เขียนให้ครูสอนพลศึกษาย้ายไปอยู่ที่อื่น

เรื่องคุณย่าผจญภัย เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ทำความดีมีเมตตาต่อคุณย่าและบุคคลที่ทำความชั่วคือโจร

ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อลูกสาวโจรปลอมตัวเข้ามาอยู่กับคุณย่าและขโมยลายแทงสมบัติไป คุณย่าและสัตว์เลื้อยต่างๆ ที่เลี้ยงไว้ตามไปเอาสมบัติคืนมาได้ ลูกสาวโจรจึงวางแผนฆ่าคุณย่าและสัตว์เลื้อย และจับตัวหลานชายของคุณย่าไปเป็นตัวประกัน

ผู้เขียนได้คลายความขัดแย้งนี้โดยให้คุณย่าและสัตว์เลื้อยตามไปช่วยหลานชายมาได้อย่างปลอดภัยและยังสั่งสอนโจรจนรู้สำนึกกลับตนเป็นคนดี

เรื่องข่าวน้ำล้น เป็นความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อเด็กหญิงลูกชานาคนหนึ่งเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วได้ไปทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่งในกรุงเทพ เธอถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบจนทะเลาะกัน นายจ้างไล่เธอและเพื่อนออกโดยจะไม่ยอมจ่ายเงินเดือนให้

ผู้เขียนได้คลายความขัดแย้งนี้โดยให้เพื่อนของเธอทราบเรื่องแล้วไปพูดกับเจ้าของโรงงาน โดยขู่จะแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าของโรงงานจึงจ่ายเงินให้ และเด็กหญิงกลับมาทำนาที่บ้านเกิดต่อไป

เรื่องเมฆสีเงิน เป็นความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงที่เข้ากันไม่ได้ เป็นเรื่องของเด็กหญิงคนหนึ่งต้องการพบพ่อ แต่เมื่อเธอถามแม่ แม่ก็ไม่ยอมบอก ต่อมาเธอได้ไปอยู่กับครอบครัวของน้ำชายที่กรุงเทพ น้ำสะใภ้แสดงท่าทีรังเกียจและไม่สนใจดูแลเธอเหมือนที่ดูแลลูกของตนเอง

ผู้เขียนได้คลายความขัดแย้งโดยให้เด็กหญิงป่วยและทราบว่าน้ำชายคือพ่อของเธอ และแม่ที่เธออยู่ด้วยคือป้า แม่ผู้ให้กำเนิดเธอเสียชีวิตแล้ว เมื่อเด็กหญิงได้ทราบความจริง เธอไม่สามารถอยู่กับครอบครัวของพ่อได้ เธอจึงกลับไปอยู่กับป้าและตายายตามเดิม

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน เป็นความขัดแย้งของความแตกต่างกันระหว่างบุคคลที่เห็นแก่เงินกับบุคคลที่ยึดอุดมการณ์แม้จะได้เงินน้อยก็ตาม เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่ง เมื่อเรียนจบชั้น

ประถมศึกษาแล้ว เขาได้ฝึกตีมีดกับดา และยึดการตีมีดเป็นอาชีพสืบมา ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อเพื่อนของเขาได้จ้างให้เขาตีมีด โดยให้ประทับตราว่าทำมาจากต่างประเทศ จะให้ราคาดีและรับซื้อมีดที่เขาทำทั้งหมด

ผู้เขียนได้คลายความขัดแย้งนี้โดยให้เขานึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษที่สั่งสอนอาชีพนี้ให้แก่เขา เขาจึงไม่ยอมตีมีดตามที่เพื่อนต้องการ แม้ว่าจะได้เงินก้อนใหญ่ก็ตาม

จากการวิเคราะห์การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ดังกล่าวข้างต้นพบว่า ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก และความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ทำดีกับบุคคลที่ทำชั่วพบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ความขัดแย้งในเรื่องความคิดเห็นที่แตกต่างกันของบุคคล

ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก เป็นความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกสาว 1 เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกชาย 1 เรื่อง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับความต้องการของพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกกระทำหรือเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเห็นว่าดีแต่ลูกไม่ชอบในสิ่งที่พ่อแม่เห็นชอบนั้น ดังเรื่อง บันทึกรจากลูก(ผู้)ชาย แม่เลี้ยงดูลูกอย่างเข้มงวดและเลือกที่เรียนให้ลูก ลูกไม่ชอบการกระทำของแม่จึงได้เขียนบันทึกแสดงความต้องการ ความรู้สึกนึกคิดของเขาถึงพ่อ เมื่อพ่อแม่ได้อ่านบันทึกของเขาก็เข้าใจเขา เรื่องแผ่นหลังของพ่อ พ่อต้องการให้ลูกเรียนในสาขาที่พ่อเห็นว่าดีลูกสาวต้องการเรียนอีกสาขาหนึ่งพ่อไม่ยอม ในที่สุดพี่ชายต้องมาเป็นผู้ตัดสินให้เลือกอีกทางเลือกหนึ่งที่ทั้งพ่อและลูกสาวยอมตกลง

นอกจากนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยังเป็นความขัดแย้งระหว่างลูกกับครอบครัวใหม่ของพ่อแม่อีก เช่น เรื่องมุกดาภิบาลสาหร่าย เด็กหญิงทั้งสองไม่สามารถที่จะอยู่กับครอบครัวใหม่ของทั้งพ่อและแม่ได้เพราะพ่อแม่ให้ความสำคัญของครอบครัวใหม่ของตนมากกว่าลูก เรื่องเมฆสีเงิน เด็กหญิงไม่สามารถที่จะอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อได้เพราะแม่เลี้ยงแสดงท่าทีรังเกียจเธอ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพราะครอบครัวแตกแยกนี้ ผู้เขียนจะหาทางออกให้แก่เด็กโดยให้ปู่ย่า ตายาย เป็นผู้เลี้ยงดูเด็กต่อไป

ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่ทำความดีกับบุคคลที่ทำความชั่ว เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่ทำความดีมีเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนกับบุคคลที่ทำความชั่วเห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ดังเรื่อง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ชายชาวยุโรปพยายามที่จะปกป้องป่าเอาไว้โดยการนำเรื่องที่เห็นพวกลักลอบตัดไม้ทำลายป่าไปร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์แต่ก็ไม่สามารถห้ตทานคนชั่วได้ เขาถูกพวกคนชั่วฆ่าเสียชีวิตในที่สุด ผู้เขียนได้ชี้ให้ผู้อ่านและเยาวชนได้ประพจน์ตนเป็นคนดีตามแบบชายชาวยุโรป

นี้โดยกำหนดให้มีผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของชายชาวบ้านต่อสู้กับผู้มือิทธิพลต่อไป

เรื่องคุณย่าผจญภัย หญิงชราผู้มีความเมตตากรุณา และรู้ภาษาสัตว์ มีความสามารถพิเศษรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ สามารถเอาชนะหัวหน้าโจรที่มาปล้นบ้านได้ และยังสั่งสอนให้โจรรู้สำนึกกลับตนเป็นคนดี

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ เด็กชายยากจนที่ประพาศิตนเป็นคนดี แม้จะถูกเด็กชายร่ำรวยกลั่นแกล้งอยู่ตลอดเวลา แต่ในที่สุดเขาก็ชนะใจเพื่อนทุกคนได้ และเพื่อนๆ รักเขามากกว่าเด็กชายที่ร่ำรวยแต่เอาเปรียบเพื่อน

ความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นเรื่องของการเห็นแก่เงิน และอุดมการณ์ การได้เงินมามากๆ แต่หลอกลวงผู้อื่นกับการได้เงินเล็กน้อยแต่ซื้อสัตย์ยอมมีค่ามากกว่าเรื่องกระท่อมแสงตะวัน เด็กหนุ่มผู้สืบทอดอาชีพตีมิดไม่ยอมตีมิดโดยประทับตราว่าทำมาจากต่างประเทศให้เพื่อน เพราะเขาสำนึกถึงพระคุณของบรรพบุรุษ และต้องการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

2. ความขัดแย้งกับตัวเอง หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจของตัวเอง อันก่อให้เกิดความทุกข์หรือความสับสนวุ่นวายในใจ ส่วนมากเป็นการต่อสู้ระหว่างความปรารถนาจะกระทำการอย่างหนึ่งกับความรู้สึกผิดชอบว่าการกระทำนั้นไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม ซึ่งตัวละครต้องพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในใจนั้นให้ได้

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ความขัดแย้งกับตัวเองมี 4 เรื่อง คือ พร่าวแสงรุ่ง แผ่นหลังของพ่อ เด็กชายจากดาวอื่น บันทึกลงจากลูก(ผู้)ชาย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องพร่าวแสงรุ่ง เป็นความขัดแย้งในจิตใจของเด็กชายคนหนึ่งว่าการกระทำที่ตนจะกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่ง เขาได้นำลูกหมาจากบ้านหลังหนึ่งมาที่บ้านของตน ครั้งแรกเขาคิดว่าจะนำมาเลี้ยงแต่เมื่อลูกหมาสร้างความวุ่นวายให้เขาโดยถ่ายรดบ้าน เขาคิดที่จะนำลูกหมาไปคืนโดยปล่อยให้มันเดินกลับบ้านเอง แต่ความขัดแย้งในใจเกิดขึ้นเมื่อเขาคิดว่าลูกหมาอาจถูกหมาตัวโตทำร้ายหรืออาจถูกรถชน ความขัดแย้งคลี่คลายลงโดยเขานำลูกหมาไปคืนบ้านที่นำมันมา

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความสับสนวุ่นวายใจของตัวละคร กล่าวหาสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปจะถูกผู้อื่นซ้ำเติมถ้าผิดพลาด เรื่องเกิดจาก เด็กหญิงคนหนึ่งเธอไปสอบเข้าเรียนในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ครั้งแรกพ่อจะไปเป็นเพื่อนเธอ เธอไม่ให้พ่อไป เมื่อไปถึงสนามสอบเธอได้พบว่ามิใช่ปกครองของเด็กมากมายเธอคิดอยากให้พ่อมาด้วย พอถึงวันประกาศผลสอบพ่อมั่นใจว่าเธอต้องสอบได้ แต่เธอสอบไม่ได้ ความขัดแย้งเกิดขึ้นในใจเธอกล่าวว่าเมื่อพ่อรู้

ว่าเธอสอบไม่ได้พอจะว่าเธอโง่ ความขัดแย้งคลี่คลายลงโดยเมื่อพ่อทราบผลสอบของเธอพ่อไม่ได้ว่าอะไรเธอเลย

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความวุ่นวายใจของตัวละคร เมื่อเด็กคนหนึ่งในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าได้ทราบว่าเขาไม่ใช่ลูกของแม่ที่เลี้ยงดูเขาอยู่ในปัจจุบัน เขารู้สึกอ้างว้าง หวาดกลัวต่อความจริงที่เขาได้รู้ เขาไม่ยอมให้เรื่องที่เขารู้มันเป็นเรื่องจริงเลย เรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่งในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า แอบได้ยินการสนทนากันระหว่างพยาบาลที่ทำความสะอาดกับหญิงคนหนึ่งมาตลอดถูกในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เขาได้ทราบว่าตัวเขาเองและพี่น้องคนอื่นเป็นเด็กที่พ่อแม่นำมาทิ้งไว้ให้คนอื่นเลี้ยง เขารู้สึกอ้างว้าง เสียใจและโกรธแม่ที่ไม่บอกความจริงกับเขา เรื่องคลี่คลายลงโดย แม่ช่วยปลอมโยนชักจูงให้เขาทำความดี และบอกว่าแม่ก็เป็นเด็กที่ถูกนำมาทิ้งไว้เหมือนกับเขาซึ่งเขาก็ตอบรับแม่โดยดี

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความตั้งใจของตัวละครที่จะกระทำอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเขาได้พบเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งเขาก็กลับทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับที่ตั้งใจไว้แต่แรก เรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่ง เขาไปเที่ยวศูนย์การค้าแห่งหนึ่ง เขาถูกเด็กชายกลุ่มหนึ่งกลั่นแกล้ง ต่อมาเขาได้พบเด็กชายที่แกล้งเขาเพียงคนเดียวแต่เขามากับเพื่อนกลุ่มหนึ่ง เขาและเพื่อนตั้งใจที่จะแกล้งเด็กชายที่เคยแกล้งเขา แต่เมื่อเขาได้พบว่าเด็กชายที่แกล้งเขาถูกเด็กอีกกลุ่มหนึ่งรุมทำร้าย เขาคิดว่าเด็กชายที่เคยแกล้งเขาไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะนั้นเขาไม่ได้คิดว่าจะช่วยเด็กชายที่เคยแกล้งเขาแต่เขาก็ไม่ชอบการกระทำของพวกที่มารุมทำร้าย เรื่องคลี่คลายลงโดยเขาและเพื่อนได้เข้าไปช่วยเด็กชายคนนั้น และเขาและเด็กชายคนนั้นกลายมาเป็นเพื่อนกัน

จากการวิเคราะห์ข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความขัดแย้งกับตนเองที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความสับสนวุ่นวายใจของตัวละคร และความขัดแย้งที่เกิดจากความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตัวละคร ที่ต้องการจะทำเรื่องอย่างหนึ่งแต่กลับทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม

ความขัดแย้งกับตัวเองที่เกิดจากความสับสนวุ่นวายใจของตัวละคร เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากตัวละครวุ่นวายใจเกี่ยวกับชาติกำเนิดของตน แต่เมื่อรู้ความจริงแล้วก็ทำใจไม่ได้ กลับโทษผู้ที่เลี้ยงดูมาตั้งแต่แรกว่าปกปิดความจริงไว้ ดังเรื่องเด็กชายจากดาวอื่น เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เด็กสาววิตกกังวลว่าพอจะว่าเมื่อเธอสอบเข้าเรียนไม่ได้ แต่พ่อกลับไม่ว่าอะไรเลย

ทั้งสองเรื่องดังกล่าวนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าความวิตกกังวลวุ่นวายใจติดใจไปก่อนใช้ทำให้เกิดขึ้นนั้น บางครั้งอาจไม่ร้ายแรงอย่างที่คิด และมีทางออกที่ดีได้ เราควรกล้าที่จะเผชิญกับความจริงด้วยความกล้าหาญ

ส่วนความขัดแย้งกับตนเองที่เกิดจากความรู้สึกผิดชอบชั่วดีนั้น เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากตัวละครต้องการทำอะไรบางอย่างหนึ่งแต่ได้สำนึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ดังเรื่องพรานแสงรุ่ง เด็กชายตั้งใจจะปล่อยให้ลูกหมาเดินกลับบ้านเอง แต่คิดได้ว่ามันอาจได้รับอันตรายจึงนำไปกินเอง เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย เด็กชายตั้งใจจะแก้แค้นคนที่กลั่นแกล้งตนแต่เมื่อพบว่าเขากำลังถูกทำร้าย เขาก็สำนึกได้ว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง เขาจึงเข้าไปช่วย

3. ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับพลังภายนอกที่อยู่ล้อมรอบตัว เช่น การต่อสู้กับภยธรรมชาติ สังคม สัตว์ โรคภัยไข้เจ็บ ความยากจน รวมไปถึงความขัดแย้งกับพระเจ้า ศาสนา ความเชื่อ หรือชะตากรรมของตนเอง

จากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก มี 5 เรื่อง คือ เด็กชายมะลิวัลย์ เขี้ยวเสือไฟ ดอกเตอร์ครก แม่..ได้ผู้มาแล้ว ฟันไว้ที่ปลายทาง

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจนและโรคภัยไข้เจ็บ เรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่งครอบครัวของเขายากจนพอเป็นผู้หารายได้มาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นคือรายได้ของพ่อไม่เพียงพอที่เลี้ยงทุกคนในครอบครัวให้อยู่อย่างมีความสุขได้ เขาและพี่ต้องอยู่กันอย่างอดๆ อยากๆ จนกระทั่งเขาเป็นโรคโปลิโอ เพื่อนๆ รังเกียจเขาไม่ยอมรับเขาเข้ากลุ่มด้วย แต่เขาก็สามารถต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจนประสบความสำเร็จในชีวิตได้

เรื่องแม่..ได้ผู้มาแล้ว เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากมนุษย์ที่ประมาทต่อธรรมชาติ ไม่รักษาธรรมชาติ ธรรมชาติจึงลงโทษให้ได้รับความเสียหายอย่างมาก ส่วนมนุษย์ที่ไม่ประมาทต่อธรรมชาติ เมื่อเกิดภัยธรรมชาติก็จะได้รับความเสียหายน้อย

เรื่องดอกเตอร์ครก เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจน เรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่งครอบครัวของเขายากจนพอแม่ไม่มีเงินส่งเสียให้เขาเรียนในระดับสูงได้ แต่เขาต้องการจะเรียน เขาจึงต่อสู้กับความยากจนที่เกิดขึ้นโดย ถีบสามล้อรับจ้างเพื่อเก็บเงินไว้เรียน และในขณะที่กำลังเรียนเขาก็ทำงานหาเงินส่งตัวเองเรียนไปด้วย และในที่สุดเขาสามารถฝ่าฟันอุปสรรคเรื่องความยากจนเรียนสำเร็จในระดับสูงตามความต้องการได้

เรื่องฟันไว้ที่ปลายทาง เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจนและมนุษย์กับชะตากรรมเรื่องเกิดจากเด็กชายคนหนึ่ง ครอบครัวของเขายากจนมาก เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วเขาต้องการเรียนต่อแต่พ่อไม่ต้องการให้เขาเรียน เขาไปขอให้ครูมาช่วยพูดกับพ่อจนพ่ออนุญาตให้เรียน ในระหว่างเรียนเขาต้องต่อสู้กับความยากจนโดยการถีบสามล้อรับจ้าง และรับจ้าง

ครูทำงานที่เขาสามารถทำได้เพื่อเก็บเงินไว้เรียน แต่เขาโชคร้ายไม่สามารถเรียนได้สำเร็จตามที่หวังไว้ ความขัดแย้งเรื่องชะตากรรมเกิดขึ้นแก่เขาเมื่อเขาถูกรถชนขณะถือใบสามล้อรับจ้าง เงินที่เขาเก็บสะสมไว้ต้องนำมารักษาตัวเขาจนหมด ผู้เขียนคลี่คลายเรื่องโดยให้เขาไปฝึกงานช่างไม้กับพ่อ

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ เรื่องเกิดจากครอบครัวของเด็กสาวคนหนึ่ง ทุกคนในครอบครัวมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ของขลัง ภูตผี เธอได้เขี้ยวเสือไฟมาและเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟจะคุ้มครองอันตรายต่างๆ ให้เธอได้ แม่ของเธอเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟจะเป็นสิ่งที่น่าความเคียดแค้นมาให้เธอและครอบครัว จึงให้เธอนำเขี้ยวเสือไฟไปให้พ่อเลี้ยงซึ่งเป็นเจ้าหนี้เพื่อแลกกับค่ายาและหนี้สินทั้งหมด เธอไม่ยอม ต่อมาเธอได้ต่อสู้กับเสือ ผู้เขียนได้สร้างความขัดแย้งขึ้นโดยเธอคิดว่ายังสวมเขี้ยวเสือไฟอยู่ซึ่งแท้จริงแล้วเธอสามารถเอาชนะเสือได้ โดยเขี้ยวเสือไฟไม่ได้อยู่กับตัวเธอขณะต่อสู้กับเสือและเธอเข้าใจว่าการที่เธอทำสิ่งต่างๆ ได้ เพราะมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่ใช่เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก พอสรุปได้ว่า ความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจน รองลงมาเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจนเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความยากจนเป็นอุปสรรคทำให้มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อฝ่าฟันให้พ้นไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ดังเรื่อง เด็กชายมะลิวัลย์ ความยากจนทำให้เขาต้องอยู่อย่างอดอยากจนเป็นโรคโปลิโอ แต่ด้วยความมานะอดทนเขาก็สามารถฟันฝ่าอุปสรรคไปได้ เรื่องดอกเตอร์ครก เด็กชายสามารถต่อสู้กับความยากจนได้สำเร็จจนกระทั่งเขาได้เรียนในระดับสูงตามที่หวังไว้ได้ เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง เด็กชายต้องต่อสู้กับความยากจนเพื่อที่จะได้เรียนในระดับสูง แต่เขาไม่ประสบผลสำเร็จเพราะชะตากรรมของชีวิตทำให้เขาต้องหันไปทำสิ่งอื่นแทน

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับความยากจนนี้ผู้เขียนมักคลี่คลายเรื่องทั้งในด้านให้ตัวละครประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า การต่อสู้นั้นมีทั้งสมหวังและผิดหวัง เราควรยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นนั้น

นอกจากวรรณกรรมที่ผู้เขียนสร้างให้มีความขัดแย้งต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีวรรณกรรม สำหรับเด็กอีกประเภทหนึ่งที่ผู้เขียนสร้างเรื่องโดยไม่มีความขัดแย้ง แต่เป็นการเล่าเหตุการณ์ที่ผู้เขียนมีความประทับใจหรือไปพบเห็นมาแล้วนำมาเล่าให้ผู้อื่นทราบ หรือผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเห็นการกระทำที่ติงามของตัวละครจึงนำมาเขียนขึ้น เรื่องลักษณะนี้มีอยู่ 11 เรื่อง คือ เพลงดวงดาว ชายแดน บินสุดขอบฟ้า มหกรรมในท้องทุ่ง ความภูมิใจของลอย

หุบเขากินคน ลูกชานา ลินลันรัก ในสวนปู้ ป่าไผ่ชายทุ่ง ชีวิตบ้านนา

ผลจากการศึกษาเรื่องกลวิธีการสร้างความขัดแย้งในวรรณกรรมทั้ง 27 เรื่อง พบว่า การสร้างความขัดแย้งที่ผู้เขียนใช้มากที่สุดคือ การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ รองลงมาได้แก่การสร้างความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก และการสร้างความขัดแย้งกับตัวเองน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เขียนได้เขียนเรื่องที่ไม่มีความขัดแย้งเด่นชัดปรากฏอีกด้วย โดยจะเขียนบรรยายในลักษณะที่เป็นเรื่องที่ผู้เขียนพบเห็นหรือประทับใจนำมาเล่าให้ผู้อื่นทราบ เหตุที่ผู้เขียนสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มากที่สุดอาจเป็นเพราะว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนในสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวเป็นต้นไป เด็กได้พบเห็นสิ่งเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา ผู้เขียนจึงนำเสนอปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลเพื่อให้เด็กได้เข้าใจ เห็นแบบอย่างและนำไปปรับใช้ต่อไป

2.2. กลวิธีในการดำเนินเรื่อง เป็นการสร้างเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ผู้เขียนอาจใช้วิธีการดำเนินเรื่องโดยการเล่าเรื่องเพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน การเล่าเรื่องย้อนต้น การเล่าเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์พร้อมกันทั้งวิธีการเล่าและผู้เล่าเรื่อง โดยจะวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไปนี้

1. การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือ การเล่าเรื่องไปตามลำดับเวลาก่อนหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทินมี 8 เรื่อง คือ ชีวิตบ้านนา พร้าวแสงรุ่ง มุกดาภิธยาห่วย เมฆสีเงิน มหกรรมในท้องทุ่ง เกิดแล้วต้องสู้ ลูกชานา ผืนไร่ที่ปลายทาง ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเหตุการณ์ในฤดูฝนและกิจกรรมต่างๆ ที่ชานาทำในฤดูนี้ตั้งแต่ต้นจนถึงฤดูกลาง ตั้งแต่การไถนา ดำนา การเก็บเกี่ยวข้าว จนกระทั่งการขายข้าวไป และสุดท้ายเล่าถึงการพักผ่อนของชานาหลังสิ้นสุดการทำงานเพื่อรอคอยการทำงานครั้งใหม่ในปีต่อไปนี้

เรื่องพร้าวแสงรุ่ง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละครเอกตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเรื่อยไปจนจบเรื่อง โดยเริ่มจากตัวละครเอกไปขโมยลูกหมามาจากบ้านหลังหนึ่ง เพื่อนำไปเลี้ยงที่บ้านของตน ต่อมาลูกหมาถ้ำจรดบ้าน เขาจึงนำลูกหมาไปคืนและได้รู้จักกับเด็กหญิงตาบอดเจ้าของบ้าน หลังจากนั้นเขาช่วยสอนหนังสือและพาเธอไปยังที่ต่างๆ และสุดท้ายเขาคิดที่จะช่วยให้

เธอหายจากตาบอดโดยคิดจะแบ่งดวงตาของเขาส่งให้เธอข้างหนึ่ง

เรื่องมุกดา กับ สหรัย ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องของมุกดาตัวละครเอกในเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากวัยเด็กที่มุกดายังไม่เข้าโรงเรียน มุกดากับน้องอยู่กับแม่ ปู่ ย่า พ่อ ไปมีภรรยาใหม่ พ่อมุกดาเข้าโรงเรียนแม่แต่งงานใหม่ มุกดากับน้องย้ายไปอยู่ที่บ้านของพ่อเลี้ยง มุกดากับน้องอยู่กับพ่อเลี้ยงไม่ได้จึงหนีกลับมาอยู่กับปู่และย่า ต่อมาย่าพามุกดากับน้องไปพบพ่อ มุกดากับน้องอยู่กับพ่อไม่ได้อีก หลังจากนั้นครอบครัวของปู่ย่าต้องย้ายบ้านจากริมทะเลไปอยู่ริมทางรถไฟ แม่มารับมุกดากับน้องไปอยู่ด้วยแต่มุกดากับน้องขออยู่กับปู่และย่า และสุดท้ายมุกดาและน้องช่วยปู่ย่าขนของย้ายบ้านไปอยู่ที่แห่งใหม่

เรื่องเมฆสีเงิน ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละครเอกตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากตัวละครเอกคือปอยอยู่กับป้าและตา ยาย เธอต้องการพบพ่อ ต่อมากล่าวถึงน้ำชายพาคครอบครัวมาพักที่บ้านของเธอ หลังจากนั้นน้ำชายได้มารับเธอไปเรียนต่อที่กรุงเทพ ขณะอยู่ที่บ้านน้ำชายนำสะใภ้แสดงท่าทีรังเกียจเธอ จนลงโดยสุดท้ายปอยทราบว่าน้ำชายคือพ่อของเธอ เธอไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อได้จึงกลับไปอยู่กับป้าและตา ยายตามเดิม

เรื่องมหรรมในท้องทุ่ง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากการบรรยายสภาพของหมู่บ้านในฤดูฝน และกล่าวแนะนำตัวละครเอก ต่อมาเล่าถึงการละเล่นของเด็กแต่ละอย่าง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน สุดท้ายเล่าถึงชาวบ้านต้องอพยพออกจากหมู่บ้านนี้เพราะรัฐบาลจะใช้ที่หมู่บ้านนี้สร้างเขื่อน

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในโรงเรียนช่วงสองภาคการศึกษา ในภาคการศึกษาแรกตัวละครเอกถูกกล่าวหาว่าขโมยปากกาของเพื่อน จากนั้นเป็นเหตุการณ์การไปอยู่ค่ายพักแรมของนักเรียน ต่อมาตัวละครเอกได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันชกมวย และเขาสามารถนำชื่อเสียงมาให้โรงเรียนได้สำเร็จ และในภาคเรียนที่สองครูสามารถจับตัวนักเรียนที่ขโมยปากกาของเพื่อนได้ ตัวละครเอกจึงพ้นมลทินและได้รับการยอมรับว่าเป็นนักเรียนตัวอย่างที่ดี

เรื่องลูกขาวนา ตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของเธอ ตั้งแต่เธอยังเป็นเด็ก โดยเริ่มจากเล่าถึงการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัว จากนั้นเล่าถึงการทำนาของชาวนาตั้งแต่เริ่มดำนาไปจนถึงการเก็บเกี่ยว ต่อมาเล่าถึงชาวนาเริ่มรับเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำนาและประสบปัญหาขาดทุน จากนั้นมีเกษตรอำเภอมานำคำแนะนำการทำนาแบบผสมผสาน ในที่สุดครอบครัวของตัวละครเอกและชาวบ้านเริ่มต้นทำนาแบบผสมผสานอย่างเข้มแข็งต่อไป

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ โดยเริ่มจากการแนะนำตัวละครเอกและครอบครัว ต่อมาตัวละครเอกเรียนจบชั้นประถมศึกษาพ่อกของเขาไม่ต้องการให้เขาเรียนต่อ เขาได้ไปขอร้องให้ครูมาช่วยพูดกับพ่อจนพ่ออนุญาตให้เรียน หลังจากนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกต้องทำงานหาเงินเก็บไว้เรียน และเหตุการณ์ที่เป็นประเพณีพื้นบ้านของตัวละครเอก สุดท้ายเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกได้รับอุบัติเหตุไม่สามารถเรียนต่อได้เขาจึงหันไปฝึกงานช่างไม้กับพ่อ

2. การดำเนินเรื่องย้อนต้น คือ การดำเนินเรื่องที่เล่าย้อนสลับกันไปมาระหว่างเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน ซึ่งเรื่องอาจเริ่มที่ตอนใดตอนหนึ่งก็ได้

จากกรศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า การเล่าเรื่องย้อนต้นมี 17 เรื่อง คือ บินสุดขอบฟ้า คุณย่าผจญภัย เด็กชายมะลิวัลย์ ความภูมิใจของลอย หุบเขากินคน เพลงดวงดาว เขี้ยวเสือไฟ ดอกเตอร์ครก เด็กชายจากดาวอื่น ข้าวหน้าลาน แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ลินลาน่ารัก แผ่นหลังของพ่อ ป่าไผ่ชายทุ่ง ในสวนปู่ บ้านทึบจากลูก(ผู้)ชาย ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากผู้เขียนกล่าวถึงเด็กชายคนหนึ่งไปซื้อลูกนกจากตลาดแล้วนำมาขังไว้ในกรงเดียวกับอีกาตัวใหญ่ซึ่งเลี้ยงไว้ก่อนแล้ว จากนั้นกล่าวย้อนต้นโดยให้อีกาใหญ่เล่าเรื่องของตนก่อนที่จะถูกจับมาขังในกรงให้ลูกนกกาฟังว่า มันเป็นหัวหน้าฝูงอีกาที่เกรงกาเวีย ครั้งหนึ่งมันพาบริวารมาหากินในหมู่บ้านแห่งหนึ่งแล้วถูกเจ้าของเอาดาบเขี่ยดัก บริวารถูกจับได้หมดตัวมันหนีมาได้ มันได้ย้อนกลับไปช่วยบริวาร จนพากันหนีไปได้ ตัวมันถูกสุนัขที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้กัด ได้รับบาดเจ็บถูกชาวบ้านจับได้และส่งมาขายในเมือง วันหนึ่งมันหนีออกจากกรงได้แต่ถูกเด็กคนหนึ่งยิงปีก จึงบินหนีมาที่บ้านนี้และเจ้าของบ้านนี้ได้นำมันมาเลี้ยงไว้ในกรงจนกระทั่งได้พบกับลูกนกกา จากนั้นลูกนกกาได้เล่าเรื่องของตนก่อนที่จะมาอยู่ในกรงนี้ให้อีกาใหญ่ฟัง และได้ทราบว่ามาจากถิ่นเดียวกัน

จากนั้นได้กลับมาเล่าเหตุการณ์ในปัจจุบัน ว่าเมื่ออีกาใหญ่ทราบว่าลูกนกกาเป็นพวกเดียวกับตนก็ถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ของตนให้กับลูกนกกา จนกระทั่งลูกนกกาโตเป็นหนุ่ม เด็กชายที่เลี้ยงนกกาทั้งสองต้องย้ายบ้าน มันต้องอยู่กับเจ้าของบ้านคนใหม่ ซึ่งไม่สนใจมันมากนัก นกกาทั้งสองจึงคิดกลับไปอยู่ถิ่นของตน เมื่อหนีออกมาได้อีกาใหญ่ได้สั่งสอนการดำเนินชีวิตให้ลูกนกกา ระหว่างการเดินทางอีกาใหญ่ถูกยิงตาย มันจึงบอกให้ลูกนกกาไปเป็นจำฝูงแทนมันต่อไป

เรื่องคุณย่าผจญภัย ดำเนินเรื่องโดยเริ่มจากผู้เขียนเล่าถึงบ้านของคุณย่าในปัจจุบัน แล้วเล่าถึงบ้านของคุณย่าในอดีต จากนั้นเล่าเหตุการณ์ในปัจจุบันว่าคุณย่าอยู่คนเดียว มีสัตว์เลี้ยง 5 ตัว

คือ แมว หมาดำ นกพิราบ ไก่แจ้ และหนูนา จากนั้นผู้เขียนได้กล่าวย้อนต้นโดยเล่าเรื่องของสัตว์เลี้ยงแต่ละตัวก่อนที่จะมาอยู่กับคุณย่า จากนั้นผู้เขียนได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันว่าสัตว์เลี้ยงทั้งห้าได้ให้คุณย่าพูดภาษาของพวกมัน และคอยช่วยเหลือคุณย่าและลูกหลานเสมอ และสุดท้ายคุณย่าและสัตว์เลี้ยงทั้งห้าช่วยหลานชายจากโจรได้ คุณย่าสั่งสอนจนโจรกลับใจเป็นคนดี

เรื่องเด็กขายนะลิวัลย์ เป็นการเล่าเรื่องโดยตัวละครเอกในเรื่องชื่อ นะลิวัลย์เล่าเรื่องของตนเองโดยเริ่มจากปัจจุบันที่เขาโตแล้วได้เล่าเรื่องในอดีตตอนเด็กของตน แล้วย้อนกลับมาเล่าเรื่องในปัจจุบันและอดีตสลับกันไปเช่นนี้จนจบเรื่อง

เรื่องความภูมิใจของลอย ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องของลอยตัวละครเอกโดยเล่าเกี่ยวกับครอบครัวและสิ่งต่างๆ ที่ลอยกระทำกระทั่งถึงตอนที่อุดมเพื่อนของลอยถูกจับตัวไป ผู้เขียนได้ย้อนอดีตโดยกล่าวถึงบ้านหลังหนึ่งที่ลอยเคยพบกลางป่าและเขาคิดว่าพวกโจรจะต้องจับเพื่อนของเขาไปไว้ที่บ้านหลังนี้ จากนั้นเล่าถึงเหตุการณ์ปัจจุบันว่าลอยได้ไปที่บ้านหลังนี้และช่วยเพื่อนของเขาออกมาได้ จบลงด้วยลอยได้รับรางวัลแห่งการทำดีจากนายอำเภอ

เรื่องหุบเขาหินคน ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องนักเรียนที่มาฝึกกิจกรรมพักแรมในป่า จากนั้นผู้เขียนได้เล่าย้อนอดีตโดยให้เด็กห้าคนหลงเข้าไปในมิติเวลาของอดีตลอยหลังเข้าไปอยู่ในปี พ.ศ. 1057 ในอาณาจักรฟูนันของเขมร เด็กทั้งห้าไปอยู่กับฝ่ายที่ถูกตามล่า แต่ก็สามารถเอาชนะฝ่ายขบถได้ และเด็กสี่คนได้กลับมาสู่เวลาในปัจจุบัน จากนั้นกล่าวถึงปัจจุบันว่าตำรวจได้สอบสวนพ่อแม่ พี่น้อง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และสรุปว่า เด็กห้าคนหลงป่า เด็กคนที่หายไปคงเสียชีวิตแล้ว และเรื่องที่เด็กๆ เล่าให้ฟังเกิดจากประสาทหลอน ซึ่งทางการแพทย์ยังไม่สามารถพิสูจน์เรื่องนี้ได้

เรื่องเพลงดวงดาว ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากผู้เขียนกล่าวถึงเด็กหญิงคนหนึ่งอายุ 6 ขวบอยู่กับพ่อ ต่อมากล่าวถึงเด็กหญิงเข้าโรงเรียน เธอร่วมทำกิจกรรมในโรงเรียน และกล่าวถึงเด็กหญิงกลัวถูกครูลงโทษเพราะเธอโกหกครู ผู้เขียนได้ย้อนอดีตโดยให้เด็กหญิงนึกถึงเรื่องที่เธอรังแกเพื่อนเมื่ออายุ 5 ขวบแล้วถูกพ่อทำโทษ จากนั้นกล่าวถึงปัจจุบันเด็กเข้าเรียนในห้องเรียนทำกิจกรรมในห้องเรียน การดำเนินชีวิตของเด็กหญิงในบ้านกับพ่อและเพื่อนที่โรงเรียน เด็กหญิงอยากพบแม่จึงฝันว่าสัตว์ต่างๆ พาเธอไปพบกับแม่บนท้องฟ้า จบลงโดยเธอฝันว่าพ่อและครูประจำชั้นเข้าพิธีแต่งงานกัน

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเล่าถึงเสือเข้ามาในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เด็กหญิงซึ่งเป็นตัวละครเอกจะไปล่าเสือแต่พ่อแม่ของเธอห้ามไว้ จากนั้นกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของครอบครัวเด็กหญิงและความเชื่อเรื่องเขี้ยวเสือไฟว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อมากล่าวถึงแม่ของเด็กหญิงต้องการให้เด็กหญิงนำเขี้ยวเสือไฟไปให้พ่อเลี้ยงซึ่งเป็นเจ้าหนี้เพื่อแลกกับหนี้สินและคำพิชิต

ให้พ่อของเธอที่ขาเจ็บ แต่เด็กหญิงไม่ยอมให้ ผู้เขียนได้ย้อนอดีตโดยให้เด็กหญิงนึกถึงเชืวเสื่อไฟ
ที่เธอได้มาโดยเล่าว่าครั้งหนึ่งเด็กหญิงได้ตามพ่อและอาของเธอล่าเสื่อไปในป่า และไปหลบฝนใน
ถ้ำเสื่อไฟ เธอได้พบเสื่อไฟและได้เชืวเสื่อไฟมา แต่พ่อของเธอได้รับบาดเจ็บ ขาเจ็บไม่สามารถ
ทำงานหนักได้ จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์และเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของเด็กหญิงในปัจจุบัน
และอดีตสลับกันไปตลอดเรื่องจนกระทั่งจบลงโดยเชืวเสื่อไฟตกไปเป็นของลูกพี่เลี้ยง เด็กหญิง
ได้คิดว่าความเชื่อมั่นในตนเองเท่านั้นที่ช่วยให้เธอทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จมิใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่อย่างใด

เรื่องดอกเตอร์รอก ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยเริ่มจากเล่าถึงเด็กชายซึ่งเป็นตัวละครเอก
ของเรื่องและครอบครัวของเขา ต่อมาผู้เขียนย้อนอดีตโดยให้เด็กชายนึกถึงเรื่องที่พ่อพาเขาไปตีกบ
เมื่อเขาอายุ 12 ปี จากนั้นกล่าวถึงเรื่องในปัจจุบันเด็กชายเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เขาเก็บสาม
ล้อเก็บเงินไว้เรียน ต่อมาเขาได้มาเรียนต่อที่กรุงเทพและมาพักอยู่กับเพื่อนๆ จากนั้นกล่าวถึงเรื่อง
ราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กชาย เพื่อนของเขา และบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขาทั้งใน
ปัจจุบันและอดีตสลับกันไป จบลงโดยตัวละครเอกของเรื่องได้ไปเรียนต่อต่างประเทศจนจบ
ปริญญาเอกตามที่เขาคัดใจไว้

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากการแนะนำเด็กชายตัวละคร
เอก จากนั้นกล่าวถึงเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวละครเอก แม่ พี่น้อง
และบุคคลที่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าทั้งในปัจจุบันและอดีตสลับกันไป จบลงโดยเด็กๆ ที่มีร่าง
กายสมบูรณ์จะมีขอมหาขไปเลี้ยง ส่วนเด็กที่พิการยังอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าต่อไป

เรื่องข้าวหน้าลาน ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเล่าถึงเด็กหญิงตัวละครเอกและครอบ
ครัว ต่อมากล่าวถึงเด็กหญิงไปในเมืองกับยาย ผู้เขียนย้อนอดีตโดยให้เด็กหญิงนึกถึงสภาพท้องนา
ในปีก่อนๆ และรถที่เธอนั่งเมื่อเธอยังเป็นเด็กอยู่ จากนั้นกล่าวถึงปัจจุบันเด็กหญิงเรียนจบชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้วไปทำงานในโรงงานที่กรุงเทพ และเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเธอและ
เพื่อนๆ ที่โรงงาน จบลงโดยเด็กหญิงออกจากโรงงานกลับมาอยู่ท้องนาคบ้านเกิดและจะประกอบ
อาชีพทำนาต่อไป

เรื่องแม่...ได้ฝันมาแล้ว ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากการนำประกาศเตือนของกรม
อุตุนิยมวิทยาที่ประกาศให้ชาวบ้านระวังภัยจากพายุมากล่าว จากนั้นกล่าวถึงครอบครัวของหญิง
ชาวบ้านตัวละครเอกในเรื่อง ผู้เขียนย้อนอดีตโดยเล่าเรื่องครอบครัวของหญิงชาวบ้านในอดีต
จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอดีตสลับกันไป จบลงโดยครอบครัวของตัว
ละครเอกได้รับความเสียหายจากพายุครั้งนี้น้อยกว่าเพื่อนบ้านที่ไม่เตรียมตัวป้องกันภัย และทุก
คนในครอบครัวช่วยกันทำงานอย่างขยันขันแข็งและอยู่กันอย่างมีความสุข

เรื่องลินลนารัก ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเล่าถึงน้ำสาวของเด็กหญิงตัวละครเอกในเรื่อง ต่อมากล่าวถึงเด็กหญิงต้องมาอยู่กับน้ำสาวเพราะพ่อแม่ของเธอเสียชีวิต ผู้เขียนย้อนอดีตโดยให้น้ำสาวของเด็กหญิงนึกถึงเรื่องในอดีตเกี่ยวกับพี่สาวของเธอ จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เด็กหญิงได้มาอยู่บ้านน้ำสาวของเธอและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเธอและน้ำสาวทั้งในปัจจุบันและอดีตสลับกันไป จบลงโดยเด็กหญิงได้รับอุบัติเหตุจากการเข้าไปช่วยเหลือเพื่อนซึ่งเธออาจพิการ เธอจึงพยายามทำใจที่ยอมรับสภาพที่จะเกิดขึ้นกับตนต่อไป

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ ตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเล่าถึงการไปอาบน้ำในแม่น้ำกับพ่อและน้องๆ จากนั้นเล่าถึงครอบครัว การทำงานของพ่อและการส่งให้ลูกได้เรียนหนังสือของพ่อ การเรียนของลูกๆ ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอดีตสลับกันไป จบลงโดยพ่อป่วยเป็นโรคมะเร็งและจากลูกๆ ไปในที่สุด

เรื่องป่าไผ่ขายหุ้ง ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเริ่มจากเล่าถึงหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งที่เด็กชายตัวละครเอกของเรื่องอาศัยอยู่ จากนั้นกล่าวถึงตัวละครเอกและเพื่อนๆ ได้นำควายมาเลี้ยงในทุ่งเดียวกันและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับพวกเขา ผู้เขียนย้อนอดีตโดยให้เพื่อนของตัวละครเอกคนหนึ่งนึกถึงนกเอี้ยงที่เพื่อนๆ แบ่งกันเป็นเจ้าของที่ต้นไม้แห่งหนึ่ง จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ปัจจุบันว่าเพื่อนของตัวละครเอกคนนี้ไปขโมยนก และกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อๆ มาจนจบลงโดยถึงฤดูฝนเด็กๆ ต่างแยกย้ายกันนำควายไปเลี้ยงในผืนนาของตน และพวกเขาจะได้พบกันอีกครั้งเมื่อฤดูทำนาสิ้นสุดลง

เรื่องในสวนปู้ ตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องโดยเล่าถึงเขาได้ไปเที่ยวในสวนปู้ที่มีต้นไม้มากมาย เขาได้พบสัตว์เล็กๆ หลายชนิด เช่น นก งู กิ้งก่า หนู จิ้งเหลน ฯลฯ เขาได้เล่าถึงธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิดที่เขาพบ และมีการย้อนอดีตโดยให้ปู้เล่าเรื่องสัตว์ที่เคยพบในอดีตให้เขาฟัง จากนั้นกล่าวถึงสัตว์ที่เขาพบในสวนปู้อีก จนกระทั่งจบลงโดยเขาดังใจจะอนุรักษ์สัตว์เหล่านี้ไว้และไม่รังแกพวกมันอีก

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้ชาย) ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง เริ่มต้นจากเขาเขียนบันทึกถึงพ่อ เล่าถึงความความต้องการพ่อ ความรู้สึกนึกคิดของเขาในแต่ละตอน การเล่าเรื่องนี้เขาจะเล่าถึงเหตุการณ์ในปัจจุบัน แล้วย้อนอดีตและกลับมาปัจจุบันอีก สลับกันไปตลอดเรื่องจนกระทั่งจบลงโดยเขาส่งบันทึกให้พ่อแม่และป้าอ่าน ทุกคนในครอบครัวเข้าใจกัน

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์ในปัจจุบัน ตัวละครเอกคือลุงหนูได้พาครอบครัวเข้าไปอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง แล้วย้อนอดีตโดยให้ลุงหนูคิดถึงความหลังของตนเองก่อนที่จะมาอยู่ในป่านี้ว่า เขาเคยพาครอบครัวเข้ามาอยู่ในป่าหลายครั้งแล้วเพราะต้องการอยู่อย่างสันโดษ

เขาเคยถูกเพื่อนโกงและถูกคนหลอกลวงมาแล้วจึงพาครอบครัวเข้าป่าระยะหนึ่ง แต่ลูกของเขาไม่สนใจเรียนหนังสือ ดังนั้นเมื่อลูกจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขาจึงพาครอบครัวเข้าป่าอีก ป่าสุดท้ายที่เขาจะมาอยู่ป่านี้คือป่าแถวบ้านเกิดของเขา เขาทนความบีบคั้นของมนุษย์ไม่ไหวจึงอพยพเข้ามาอยู่ป่าแห่งนี้

จากนั้นเล่าถึงการดำเนินชีวิตของลุงหนูและครอบครัว จนกระทั่งเขาแก่ ภรรยาเขาเสียชีวิต ลูกของเขาเข้าไปอยู่ในเมือง เขาพบการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จึงร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้ซื่อสัตย์ ร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์ จนในที่สุดเขาถูกพวกตัดไม้ทำลายป่าฆ่าตาย

3. การเล่าเรื่องต่างสถานที่สลับกันไปมา คือ การเล่าเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา แต่เรื่องรวมมักต่อกันไปโดยตลอด จากการศึกษาพบว่า มี 2 เรื่อง คือ ชายแดน กระท่อมแสงตะวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องชายแดน ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเล่าเรื่องย้อนต้นและเล่าเรื่องต่างสถานที่สลับกันไปมา เริ่มจากตัวละครเอกคือเด็กชายและเด็กหญิงทะเลาะกัน จากนั้นกล่าวย้อนอดีตโดยให้เด็กชายนึกถึงเรื่องที่เขาเคยพูดกับเด็กหญิง ต่อมาเล่าเหตุการณ์ในปัจจุบันว่าเด็กหญิงได้ไปเรียนที่กรุงเทพ เด็กชายเรียนที่บ้านเกิด

จากนั้นผู้เขียนได้เล่าเรื่องที่เกิดต่างสถานที่สลับกันโดยให้เด็กชายและเด็กหญิงเขียนจดหมายเล่าเรื่องที่กรุงเทพและชายแดนถึงกัน จากนั้นกล่าวถึงปัจจุบันว่าเมื่อเด็กชายและเด็กหญิงเรียนจบแล้วทั้งสองได้ทำงานที่บ้านเกิดของตนตามที่ตั้งใจไว้

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเริ่มจากตัวละครเอกของเรื่องเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อ เขาได้ฝึกตีมีดกับตาที่บ้าน ในขณะที่เขาฝึกตีมีดกับตา ผู้เขียนได้ใช้การเล่าเรื่องต่างสถานที่สลับกันไปมาโดยให้ตาสอนหลานโดยตาจะกล่าวเปรียบเทียบการสอนของตนกับการสอนของครูที่โรงเรียน และในการสอนของตาบางครั้งก็มีการย้อนอดีตโดยตาเล่าเรื่องต่างๆ ให้หลานฟัง ต่อมาเล่าถึงเหตุการณ์ปัจจุบันว่าเมื่อหลานโตขึ้นได้สืบทอดอาชีพตีมีดจากตาต่อมา จบลงโดยเขาประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แม้เพื่อนของเขาจะมาจ้างให้เขาทำมีดขายให้โดยให้ประทับตราบนมีดว่าทำมาจากต่างประเทศ จะให้ราคาสูงเขาก็ไม่ยอมทำ

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องโดยใช้การเล่าเรื่องย้อนต้น สลับกันไปมาระหว่างเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบันมากที่สุด รองลงมาได้แก่การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน และการเล่าเรื่องสลับไปมาระหว่างสถานที่ทั้งสองแห่งน้อยที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการเล่าเรื่องย้อนอดีตผู้เขียนสามารถเขียนเรื่องได้อย่างกว้างขวาง ทั้งเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน

ส่วนผู้เล่าเรื่องนั้นผู้เขียนจะเป็นผู้เล่าเรื่องเองตั้งแต่ต้นจนจบมากที่สุด รองลงมาผู้เขียนจะใช้วิธีให้ตัวละครสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าถ้าผู้เขียนเล่าเองจะให้รายละเอียดต่างๆ ได้ชัดเจน น่าติดตามและเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายกว่าเหมือนการเล่านิทานให้เด็กฟังและถือโอกาสสอดแทรกคุณธรรมคำสอนไปด้วย

8. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่อง คือ จุดจบของเรื่อง ซึ่งนับว่าเป็นช่วงที่สำคัญมาก เพราะเป็นตอนที่ประหม่นให้รู้ว่าผู้อ่านมีความประทับใจต่อวรรณกรรมที่ได้อ่านมากน้อยเพียงใด ในเรื่องการปิดเรื่องนี้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้คือ

กระแสร มลยาภรณ์ (2516 : 7 - 8) แบ่งวิธีการปิดเรื่องไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. การปิดเรื่องแบบขมวดหรือทิ้งท้าย
2. การปิดเรื่องอย่างเศร้า
3. การปิดเรื่องอย่างหวานชื่น
4. การปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนใช้วิธีการปิดเรื่อง 3 วิธี คือ การปิดเรื่องแบบโสกนาฏกรรม การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรม และ การปิดเรื่องแบบสมจริงในชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปิดเรื่องแบบโสกนาฏกรรม เป็นการจบเรื่อง ด้วยความตาย ความผิดหวัง หรือ ความล้มเหลวในชีวิตของตัวละคร

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก พบว่า มี 4 เรื่อง คือ บินสุดขอบฟ้า ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ แผ่นหลังของพ่อ และเมฆสีเงิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า ปิดเรื่องโดยผู้เขียนได้ให้อีกาตัวใหญ่ถูกคนทีไปหาของป่ายิงตาย ขณะที่กำลังจะพาอีกาหนุ่มกลับถิ่นเดิมของตน เป็นการปิดเรื่องอย่างเศร้าสะเทือนใจเพราะจบลงด้วยความตายของวีรบุรุษแห่งเกริงกาเวีย ผู้เขียนได้กล่าวบรรยายในตอนจบว่า

หมดสิ้นกันที สิ้นสุดกันที อดีตจำฝูงผู้ยิ่งใหญ่แห่งเกริงกาเวีย ไม่ได้มีอยู่อีกแล้ว
อดีตจำฝูงผู้แกร่งกาง ปัจจุบันคือ ซากศพที่ปราศจากลมหายใจ เลือดที่ไหลจนเกือบจะเหือด
แห้งไปจากกายหยดซ้ำๆ ลงไปยังใบไม้เบื้องล่าง

ลาก่อนผู้ยิ่งใหญ่แห่งเกริงกาเวีย ลาก่อน ช่วงกาลนาน..... อีกาหนุ่มตัดสินใจบินขึ้นสู่
ท้องฟ้า ร่อนวนรอบบริเวณที่อีกาใหญ่สิ้นลมหายใจหลายรอบ แล้วจึงก้มหน้าบินจากไป

(บินสุดขอบฟ้า : 109)

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ปิดเรื่องโดยผู้เขียนให้ลุงหนู ทราบเรื่องการตัดไม้ทำลายป่า แล้วนำเรื่องร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์ จนถูกพวกตัดไม้ทำลายป่าฆ่าเสียชีวิต เป็นการจบเรื่องด้วยความเศร้าสะเทือนใจเพราะคนทำดีเพื่อส่วนรวมถูกฆ่า ผู้เขียนได้บรรยายเหตุการณ์ และบรรยายอากาศตอนที่ลุงหนูสิ้นใจว่า

ใบหน้าเขียว่นเพราะความชราปรากฏรอยยิ้มออกมานิดหนึ่งก่อนจะหลับตาลง อย่างสงบ ขณะที่ป่าใหญ่เริ่มปั่นป่วนเพราะลมหนาวที่พัดกระโชกมาเป็นเอือกแรก เหมือนกับจะเป็นการไว้อาลัยในการจากไปของชายชรา ผู้เป็นดั่งตำนานของป่านี้ เมื่อ มวลไม้ไม่น้อยใหญ่ทั้งหลายต่างส่งเสียงซู่ซ่าอึงคะนึ่ง เพราะสายลมหนาวที่พัดโยกจนใบ แก่หลุดร่วงอยู่ปลิวปราย

ในเสียงวู้หวิวของสายลม ที่พัดเสียดแทรกกิ่งไม้และซอกเขานั้นมีเสียงถอนหายใจ หวนของสุนัขแก่แทรกผสมมาด้วย เสียงนั้นลึกต่ำและแหบโหยด้วยความว่าเหวอย่างหนัก เสียงหอนนั้นราวจะประกาศให้ต้นไม้และขุนเขาได้รับรู้ถึงความโศกเศร้า และหัวใจอันแหลกสลายของมัน

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 191)

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกคือค้าขายได้เล่าเรื่อง การป่วยของพ่อ และการที่ลูกๆ พยายามรักษาพ่ออย่างดีที่สุด แต่พ่อก็จากลูกๆ ไปอย่างไม่มีวันกลับ เป็นการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม เพราะลูกๆ ได้สูญเสียบิดาบังเกิดเกล้าที่ลูกเคารพบูชา ตัวละครเอกได้บรรยายความรู้สึกว่า

ลูกไม่รู้ว่าพ่อเดินทางไปถึงไหนแล้ว แต่ลูกเชื่อว่ามันต้องเจ็บปวดน้อยกว่าเส้นทางที่พ่อจากไปเมื่อสองชั่วโมงผ่าน พ่อเดินทางไปคนเดียวคงเป็นเส้นทางสายเดียวดาย ลูกของพ่ออยู่กันหลายคน แต่ถูกความเศร้าทำลายอยู่บนถนนสายเดียวดายที่มีผู้คนมากมาย ... ลูกจะไปส่งพ่อ ส่งให้ถึงเส้นทางสุดท้ายที่ลูกจะไปได้สุดถนนที่ลูกไปไม่ได้ พ่อเดินไปคนเดียว รอลูกอยู่บนถนนสายนั้นนะพ่อ พ่อเลือกที่จะเดินทางไปก่อนใช้ไหม เดินทางไปเพื่อรอลูก เมื่อลูกเดินทางไป ลูกจะไม่เดียวดาย ... บนถนนสายเดียวดาย ... มีพ่อรออยู่

(แผ่นหลังของพ่อ : 167)

เรื่องเมฆสีเงิน ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกที่อยากพบพ่อได้พบกับพ่อตามความต้องการ แต่เธอก็ผิดหวังอย่างรุนแรงเพราะไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อได้ จึงกลับไปอยู่กับตา

ยายและป้าตามเดิมด้วยความสะเทือนใจ ดังความรู้สึกที่ตัวละครเอกบอกกับแม่ซึ่งคือป้าของเธอว่า

“ปอยดีใจที่ปอยมีพ่อ” เธอสะอื้น “ปอยดีใจจะแม่ ... ปอยมีพ่อแล้วต่อไปนี่ใครมาว่าปอยไม่ได้อีกแล้ว ปอยเป็นลูกที่มีพ่อแม่...”

“จะ...มีแล้ว ก็นี้ทำไมไม่ไปบอกพ่อล่ะ” เธอสาบหน้าเกลือกกลิ้งจนน้ำตาชุ่มเสื้อแม่
“ปอยรักแม่ ...ปอยจะอยู่กับแม่ และปอยก็รักพ่อด้วย แต่ปอยไม่สนุกปอยเหงา ให้ปอยกลับไปอยู่กับแม่เถอะ...”

เธอบอกได้แค่นั้นแต่ไม่สามารถจะอธิบายให้ป้าและพ่อฟังได้ว่าเธอภูมิใจที่มีพ่อยากอยู่กับพ่อ แต่เมื่อนึกถึงแววตาและวาจาของน้ำแก้วตา รวมทั้งเสียงทะเลาะกันในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเธอ ทำให้เธอไม่อยากอยู่ เอาไว้คิดถึงพ่อเมื่อไหร่เธอก็จะมาหา มาเยี่ยม เพราะบัดนี้เธอเชื่อมั่นแล้วว่าไม่มีที่ไหนที่จะมีความสุขแก่เธอมากเท่าบ้าน บ้านที่มีแม่ มียายและมีพ่อใหญ่

(เมฆสีเงิน : 86)

2. การปิดเรื่องแบบสุมนาฏกรรม คือ การจบเรื่องด้วยความสุข ความสำเร็จ สมหวังของตัวละคร

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก พบว่า มี 7 เรื่อง คือ คุณย่าผจญภัย เพลงดวงดาว ดอกเตอร์ครก ข้าวหน้าลาน ชายแดน แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องคุณย่าผจญภัย ปิดเรื่องโดยคุณย่าได้สั่งสอนโจรที่มาปล้นบ้านคุณย่าให้กลับใจ ประพฤติตนเป็นคนดี หัวหน้าโจรประกาศเลิกการเป็นโจรปล้นชาวบ้าน และชักชวนลูกน้องหันมาประกอบอาชีพสุจริต พวกโจรนำคุณย่ามาส่งที่บ้านของแก คุณย่าและสัตว์เลี้ยงทั้งห้าอยู่กันอย่างมีความสุข

คุณย่านั่งเสียดสีกับบ้าน ชาวบ้านผู้วางมือจากการเป็นโจรหามาส่ง นำหน้าโดยนายบ้านและสาวลั่นทม สาวลั่นทมขออยู่รับใช้คุณย่าที่บ้านตลอดไป ส่วนเพชรหลานชายนั้นรอเวลาที่เขาเติบโตใหญ่จึงจะมีสิทธิ์ได้รับสมบัติที่คุณย่าเก็บไว้ให้ ซึ่งเขาคงต้องแบ่งให้พ่อแม่พี่น้องและบำรุงบ้านเมืองตามที่ให้วาจาสัตย์ไว้กับคุณย่า คุณย่ามีความสุขกับสัตว์เลี้ยงของแกเสมอ

(คุณย่าผจญภัย : 96)

เรื่องเพลงดวงดาว ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกในเรื่องที่อยากพบแม่ได้พบกับแม่ในความฝัน และเธอมีความสุขมาก โดยเธอฝันว่ามีสัตว์ต่างๆ มาพาเธอไปพบกับแม่ที่เป็นนางฟ้า แม่สอนให้

เธอเป็นเด็กดีของทุกคนและทำแต่ความดีเพื่อที่จะได้พบกันอีก เธอรักคุณครูที่โรงเรียนจึงเก็บมา
ฝืนว่าพ่อและครูแต่งงานกัน

“นอนหลับเสียนะจ๊ะ... หลับและฝันถึงสิ่งที่ดี” นางฟ้าพูดกับอ้อมเดือน และก้ม
ลงจูบแก้มเธอ ก่อนจะล่องลอยจากไปในความมืด อ้อมเดือนมองนางฟ้าจนหลับตา...
แล้วเธอก็หลับฝัน

... ในความฝันของความฝันนั้น เธอได้เห็นพิธีแต่งงานระหว่างครูประจำชั้นห้อง
“ป. เจริญ” กับพ่อของเธอ และได้ยินเสียงเพลงดวงดาวบรรเลงกล่อมขับในพิธีด้วย

(เพลงดวงดาว : 182)

เรื่องดอกเตอร์ครก ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกในเรื่องที่มุ่งมั่นในการเรียนประสบผล
สำเร็จ ได้เรียนจบระดับปริญญาเอกตามที่เขาดังใจไว้

“กูไปถึงนิวโยก (นิวยอร์ก) โชคดีได้งานทำเลยเพราะคนเก่าลาออก งานที่กูทำเป็น
พนักงานล้างจานที่ร้านอาหารได้ค่าแรงพออยู่ได้ กูจะล้างจานไปสักพัก กำลังมองหา
ทำเลอยู่ ต่อไปกูจะทำปาท่องโก๋ขาย กูว่าน่าจะขายดีเพราะคนเอเชียอยู่ในนิวโยกเยอะ
หรือคนฝรั่งก็เหอะ ถ้าได้กินปาท่องโก๋ของกูจะต้องติดใจ สำหรับการเรียนกูตั้งใจว่าจะ
ต้องเรียนให้ถึงปริญญาเอกได้ดอกเตอร์ ไม่งั้นไม่ยอมกลับเมืองไทยเด็ดขาด กลับมา
เมืองไทยกูต้องการให้ใครๆ เรียกว่า ดอกเตอร์วีระเดช แต่หนูโลมให้เฉพาะพวกมึง
เรียกกูได้ว่า ดอกเตอร์ครก”

(ดอกเตอร์ครก : 318)

เรื่องข้าวหน้าลาน ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกตัดสินใจออกจากโรงงานที่กรุงเทพ กลับมา
ทำนาที่บ้านเกิดและได้พบรักกับหนุ่มชาวนา ทั้งสองมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างอนาคตจากการทำนา
ให้ได้

เรื่องชายแดน ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกในเรื่องได้ประกอบอาชีพตามที่ตนต้องการ คือ
เด็กชายได้เป็นนายทหาร เด็กหญิงได้เป็นแพทย์ และทั้งสองได้กลับมาทำงานที่บ้านเกิดและช่วย
กันพัฒนาบ้านเกิดตามที่พวกเขาตั้งใจไว้

เรื่องแม่...ได้ฝันมาแล้ว ปิดเรื่องโดยทุกคนในครอบครัวของแม่แฝงตัวละครเอกช่วย
กันซ่อมแซมบ้านที่ได้รับความเสียหายจากพายุอย่างเข้มแข็ง เมื่อบ้านเสร็จทุกคนในครอบครัวอยู่
กันอย่างมีความสุข

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ปิดเรื่องโดย พ่อแม่และป้าได้อ่านบันทึกของตัวละครเอกที่
เขียนแสดงความต้องการและความรู้สึกของคนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทุกคนเข้าใจกันและปฏิบัติ

ต่อกันด้วยดี

3. การปิดเรื่องแบบสมจริงในชีวิตหรือให้แนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่าน คือการจบเรื่องแบบทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอง เพราะมีปัญหาหลายอย่างที่ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือหาคำตอบให้แก่ปัญหานั้นได้

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่ามี 16 เรื่อง คือ ชีวิตบ้านนา เด็กชายมะลิวัลย์ มหกรรมในท้องทุ่ง ความภูมิใจของลอย ลูกชานา ลินลาน่ารัก เกิดแล้วต้องสู้ ในสวนปู้ ป่าไผ่ ราชทุ่ง ผืนไร่ที่ปลายทาง เขี้ยวเสือไฟ เด็กชายจากดาวอื่น หุบเขากินคน พรานแสงรุ่ง กระต้อม แสงตะวัน มุกดาภิบาลสาหร่าย

เรื่องชีวิตบ้านนา ปิดเรื่องโดยให้แนวคิดว่าการทำนาแต่ละปีที่ผ่านมาไปนั้น ชาวนานั้นต้องต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านภัยธรรมชาติหรือวิธีการทำนาก็ตาม

ค่ำแล้ว ทุกคนเห็นตะวันสีทองกลมโตกำลังลอยต่ำลง เรียบกับทิวไม้ทางทิศตะวันตก แสงสีทองอบอุ่นสาดส่องไปทั่วทุ่งนากว้าง ลมทุ่งพัดโชยมา ผุ่อกบินกลาผ่านไปผุ่อกแล้ว ผุ่อกเล่าเพื่อหลบนอน หลังจากที่เหน็ดเหนื่อยเพราะออกมาหากินทั้งวัน

กลางวันหมดไปอีกวาระหนึ่ง กลางคืนมเย็นอีกคราแล้ว เหมือนกับชีวิตของชาวนาเหล่านี้ที่ฤดูกาล อันเหนื่อยยากได้ผ่านพ้นไป ต่อแต่นี้เขาจะได้พักผ่อนเอาแรงกันเสียที พักผ่อนเอาแรงไว้เพื่อผจญกับชีวิตอันเหนื่อยยากที่กำลังจะมาเยือนในวันหน้า...

ก่อนที่ฤดูนาครั้งใหม่จะมาถึง

(ชีวิตบ้านนา : 95)

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ ปิดเรื่องโดยแสดงให้เห็นปัญหาที่พ่อต้องการให้ลูกแก้ไขแต่ตัวพ่อเองไม่สามารถทำเป็นตัวอย่างแก่ลูกได้ ดังตัวละครเอกของเรื่องได้เล่าว่าเมื่อเขาคืบคลานกลับมาบ้าน พ่อขอร้องให้เขาลุกคืบคลาน เมื่อเขาลุกคืบคลานแล้ว พ่อของเขาก็กังคังคืบคลานจัดเหมือนเดิม

พ่อยอมหยุดงานในวันนั้น เพื่อดูแลผม และผมเพิ่งรู้ว่าคนที่เฝ้าประคองประหงนผมเมื่อคืนนี้คือพ่อ ไม่ใช่แม่อย่างที่ผมนึก

“แม่แกล้งนะ เขาอนร้องให้ตั้งแต่ได้ยินเสียงแก้อวก” พ่อหัวเราะในลำคอ “กินเข้าไปทำไมนะเหล่านะ มันได้คืบได้คืบอะไรขึ้นมา” เสียงพ่อชักเรียดขึ้น “บ้านนี้นะมีไอจี้แมคนเคียวก็พอแล้ว”

ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ผมไม่เคยเตะเหล้าอีกเลย... ส่วนพ่อนะหรือก็ยังคงดื่มเหล้าแค่ปีละ 2 วันเท่านั้นเอง... เหมือนเดิม

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 128)

เรื่องมหรหรมนในท้องทุ่ง ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อบอุ่นสนุกสนานใกล้ชีวิตธรรมชาติที่จะไม่มีให้เห็นอีก เพราะบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้ รัฐบาลจะใช้เป็นสถานที่สร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ

ฤดูร้อนจากไปแล้วอย่างจริงจัง ฝนมาฟ้าครึ้ม และบ้านไร่เริ่มเปียกปอนอีกครั้ง หนึ่ง ต่างกันแต่ว่าครั้งนี้จะไม่ได้เห็นมันอีก เขาบอกว่าบ้านไร่และหมู่บ้านอีกหลายแห่ง จะจมอยู่ใต้สายน้ำ เมื่อเขื่อนบนภูเขาเสร็จแล้ว ลาก่อนบ้านไร่ บึงลัด “ไ้อ้ทองแดง” จิ้งหรีดตัวเก่ง งานวัดอันแสนสนุก งานเกี่ยวข้าว หนังกกลางแปลงและครุจวง... หย่องคู่ ลำตัดและเพื่อนๆ รวมทั้งแม่ศรีคนสวยวันสงกรานต์

ไรมะนาวที่โรยรา เมื่อได้ฝนก็ชุ่มฉ่ำ ดอกขาวและใบเขียวโบกไหว ตามลมฝน กล้ายใครโบกมือทัก “สวัสดีเด็กน้อย”

(มหรหรมนในท้องทุ่ง : 138)

เรื่องความภูมิใจของลอย ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้วชาวบ้านก็ปลูกผักในที่ดินของตนเป็นการเสริมรายได้ เด็กๆ ต่างช่วยพ่อแม่ทำงาน และช่วยเหลือเพื่อนบ้านอื่นๆ ในหมู่บ้านทำงานด้วยความสนุกสนาน

เรื่องลูกขาวนา ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงชาวนาที่ประสบกับปัญหาการทำนาขาดทุน คิดหาวิธีการช่วยเหลือตนเองให้อยู่รอด โดยจะทำนาแบบประสมประสานคือทำนาและปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ในท้องทุ่งนาของตนควบคู่กันไป ทุกคนทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อความหวังใหม่ของพวกเขาคือต่อไป

เรื่องดินลาน้ำรัก ปิดเรื่องโดยผู้เขียนได้ให้แนวคิดในการดำเนินชีวิตของคนเราว่า ความสุข ความทุกข์ในการดำเนินชีวิต อยู่ที่ความพอใจและยอมรับสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ถ้าเราพอใจและยอมรับสภาพความเป็นอยู่ได้ แม้จะมีสิ่งต่างๆ ที่ร้ายแรงเกิดขึ้นในชีวิต เรายังคงอยู่ได้ด้วยมีความสุขตลอดไป

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงปีการศึกษาใหม่นักเรียนไปเรียนชั้นใหม่ พวกเขาพร้อมกันเลือกหัวหน้านักเรียน และรองหัวหน้านักเรียนประจำห้องใหม่ หัวหน้านักเรียน และรองหัวหน้านักเรียนสัญญาว่าจะทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของนักเรียนทุกคน และขอให้เพื่อนๆ ทุกคนให้ความร่วมมือเพื่อชั้นเรียนของตน จากนั้นนักเรียนทุกคนก็ร่วมทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนต่อไป

เรื่องในสวนปู่ ปิดเรื่องโดยตัวละครเอกและเพื่อนๆ ไปช่วยครูทำสวนหย่อมที่บ้านของครู ครูได้อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงความสำคัญของสัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติและฝากให้นักเรียนทุกคน

ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กๆ จะต้องทำกันต่อไป

เรื่องป่าไผ่ขายทุ่ง ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงฤดูฝนเด็กๆ ที่เคยนำควายมาเลี้ยงร่วมกัน ในท้องทุ่งต่างนำควายแยกย้ายกันไปเลี้ยงในที่นาของตน เพราะถึงเวลาที่ควายเหล่านั้นจะต้องช่วยงานในฤดูทำนาอีกวาระหนึ่ง และเด็กๆ จะได้นำควายมาเลี้ยงร่วมทุ่งกันอีกครั้งเมื่อสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวเข้าสู่หน้าแล้งปีต่อไป

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ปิดเรื่องโดยผู้เขียนกล่าวถึงตัวละครเอกของเรื่องและเพื่อนสนิทของเขาต่างก็ต้องดำเนินชีวิตไปตามวิถีทางของตน จนกว่าจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่แต่ละคนฝันไว้

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ปิดเรื่องโดยให้แนวคิดที่ว่าเครื่องรางของขลัง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถช่วยให้เอาชนะสิ่งต่างๆ ได้ แต่การเป็นคนที่มีจิตใจเข้มแข็งกล้าหาญจะสามารถเอาชนะสิ่งต่างๆ ได้

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น ปิดเรื่องโดยผู้เขียนแสดงถึงความเป็นจริงในสังคมว่า เด็กที่มีร่างกายพิการมักถูกทอดทิ้งไว้ตามสถานสงเคราะห์ไม่มีใครสนใจขอไปเลี้ยงดู และเด็กเหล่านี้แม้จะมีผู้ให้ความรักความเมตตาแก่เขาแต่พวกเขาก็มีความรู้สึกอยากพบพ่อแม่เสมอ

เรื่องหุบเขากินคน ปิดเรื่องโดยเจ้าหน้าที่ได้สอบสวนเด็กที่กลับมาสู่มีชีวิตเวลาในปัจจุบัน และสรุปว่าพวกเขาหลงป่าแล้วเกิดอาการประสาทหลอน เพื่อนของเขาที่หายไปถึงเสียชีวิตแล้ว แต่ทางการแพทย์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเด็กเกิดอาการประสาทหลอนจริง ผู้เขียนจึงต้องการให้ผู้อ่านได้คิดคำตอบเอาเองว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

เรื่องพรานแสงรุ่ง ปิดเรื่องโดยผู้เขียนแสดงให้เห็นความจริงว่าเด็กที่ตาบอดก็อยากที่จะมองเห็นสิ่งต่างๆ เหมือนคนทั่วไป เราควรจะให้กำลังใจในการดำรงชีวิตแก่เขา

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ปิดเรื่องโดยผู้เขียนให้แนวคิดต่อการประกอบอาชีพว่าควรทำด้วยความภาคภูมิใจและซื่อสัตย์ต่ออาชีพของตน ดังตัวละครเอกในเรื่องนี้ไม่ยอมทำผิดที่เพื่อนมาจ้างให้ทำแล้วประทุษร้ายว่าทำมาจากต่างประเทศ แม้ว่าเพื่อนจะให้ราคาสูงเขาก็ไม่ยอมทำให้

เรื่องมุกดาภิบาลสาวร้าย ปิดเรื่องโดยผู้เขียนแสดงให้เห็นปัญหาครอบครัวที่แตกแยกว่าเมื่อเด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อแม่ได้เด็กก็จะมาเป็นภาระให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูต่อไป

จากการศึกษาการปิดเรื่องของวรรณกรรมสำหรับเด็กดังกล่าวข้างต้นพบว่าผู้เขียนจบเรื่องแบบสมจริงในชีวิตมากที่สุด รองลงมาได้แก่การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมและปิดเรื่องแบบโสขนานุกรมน้อยที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ความจริงต่างๆ ในสังคมจะได้ช่วยกันคิดแก้ไขป้องกัน ไม่

ประมาทเพราะหลายอย่างสามารถแก้ไขได้ถ้าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือราษฎรมีความจริงใจและร่วมมือกัน การที่ผู้เขียนจบเรื่องแบบโสกนาฏกรรมน้อย อาจเป็นเพราะต้องการสนองความสนใจของเด็กในวัยนี้ซึ่งเป็นวัยที่มีชีวิตชีวา แจ่มใสร่าเริง มองโลกในแง่ดีมากกว่าในแง่ร้าย

ด้านการสร้างตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง ผู้แสดงบทบาทในเรื่อง ที่มีส่วนทำให้เรื่องดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ เกณฑ์ในการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครที่ผู้วิจัยนำมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กครั้งนี้ คือ

1. การสร้างตัวละครแบบสมจริง
2. การสร้างตัวละครตามอุดมคติ
3. การสร้างตัวละครแบบเหนือจริง

การสร้างตัวละครทั้งสามลักษณะนี้ ผู้เขียนแต่ละท่านได้สร้างลักษณะนิสัย บทบาทของตัวละครให้เป็นแบบอย่างแก่เด็ก ในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การดำเนินชีวิต คุณธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนต่อสู้ โดยผู้เขียนจะสอดแทรกแนวคิดผ่านวรรณกรรมสำหรับเด็กไว้อย่างแนบเนียน ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีบทบาทเด่นในแต่ละเรื่องดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสร้างตัวละครแบบสมจริง คือ การสร้างตัวละครให้มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ตัวละครที่เป็นมนุษย์ก็จะแสดงธรรมชาติของปุณชน หรือ ตัวละครที่เป็นสัตว์ก็จะแสดงธรรมชาติของสัตว์ และตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด ควรพูด คิด และแสดงออกกับกิริยาให้สมวัยของตน

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า การสร้างตัวละครแบบสมจริง มี 12 เรื่อง คือ เพลงดวงดาว มหกรรมในท้องทุ่ง เขี้ยวเสือไฟ บ้านทึบจากลูก(ผู้)ชาย ชีวิตบ้านนา เด็กชายมะลิวัลย์ แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ในสวนปฐู ลูกชาวนา เมฆสีเงิน แผ่นหลังของพ่อ มุกดาภิกับสาหร่าย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องเพลงดวงดาว ตัวละครที่สำคัญของเรื่องคืออ้อมเดือน อ้อมเดือนเป็นตัวละครแบบสมจริงที่ผู้เขียนสร้างให้ เด็กอายุ 6 ขวบเป็นเด็กช่างคิดช่างฝันและจินตนาการเรื่องราวต่างๆ ขึ้นเองตามที่ตนอยากให้เป็น อ้อมเดือนมีพ่อคอยอบรมดูแลเนื่องจากแม่เสียชีวิตไปแล้ว เธออยากพบแม่มากจึงฝันไปว่ามีสัตว์ต่างๆ ได้พาเธอไปพบกับแม่บนท้องฟ้าตามที่พ่อได้บอกเธอว่าแม่ตายไปอยู่บนท้องฟ้า

จะเห็นได้ว่าเด็กในวัยนี้เป็นเด็กที่มีความคิดฝันและจินตนาการเรื่องต่างๆ ขึ้นเอง

ตามความคิดของตน เมื่อเด็กขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปก็จะคิดฝันไปว่ามีสิ่งเหล่านั้น อ้อมเดือนจึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นได้สอดคล้องกับวัยและความต้องการของเด็ก

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ตัวละครที่สำคัญของเรื่องคือเพชรและหย่องคู่ ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครทั้งสองเป็นเด็กชาวชนบทที่มีความเกี่ยวพันกับธรรมชาติของท้องทุ่งซึ่งเป็นแหล่งที่เขาได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย ตัวละครทั้งสองมีความซุกซน อยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งการกระทำที่เขาแสดงออกมามีทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดี เช่น เมื่อเพชรและหย่องคู่กำลังจิ้งหรีดมากัดกัน จิ้งหรีดของหย่องคู่แพ้ หย่องคู่โกรธแค้นจิ้งหรีดของตนเองที่ทำให้เขาต้องเสียเงินนำไปเกือบหมดและอับอายเพื่อนๆ เขาจึงกระต๊อบจิ้งหรีดจนตาย

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนสร้างตัวละครได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมของเด็กในเรื่องเด็กชาวชนบทส่วนมากไม่มีโอกาสเดินทางไปนอกหมู่บ้าน และความเจริญทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ ยังแพร่ขยายไปไม่ถึง การดำเนินชีวิตของเด็กจึงต้องผูกพันอยู่กับธรรมชาติเป็นสำคัญ เด็กจะเล่นสนุกสนานและแสดงอารมณ์รัก โกรธ ออกมาตามความเป็นจริงของตน

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ผู้เขียนสร้างตัวละครโดยกำหนดให้เป็นชาวชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง สิ่งลี้ลับ ภูตผี แก้วเหือนตัวละครเอกในเรื่องเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟจะช่วยคุ้มครองเธอจากภูตผีต่างๆ ได้ ส่วนแม่ของเธอเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟจะเป็นสิ่งที่น่าความวิบัติมาสู่ครอบครัว ดังบทสนทนาของแก้วเหือนและแม่ของเธอว่า

“สอนไม่รู้จักจกจกจำ คำมีดคีก็ขึ้นบอกว่าอย่าลงเรือน ผีสาวร้ายกล้ำมีเต็มบ้าน ไม่กลัวหรือไม่วะ”

“ข้าไม่กลัว เขี้ยวเสือไฟข้าก็มี ร้อยผีพันผีข้าก็ไม่กลัว”

“เขี้ยวเสือไฟเสือเพนนั่นแหละ ไม่เพราะเขี้ยวเสือไฟหรือวะพ่อเอ็งถึงเป็นแบบนี้” นางนั่งลง ลดเสียงให้อ่อนเบาลง “เชื่อแม่เถอะแก้วเหือน ผีล่างผีบนบอกแม่ เขี้ยวเสือไฟจะนำความวิบัตินิพพานมาสู่เรือนเรา”

(เขี้ยวเสือไฟ : 9)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังให้ตัวละครพูดกันโดยใช้ภาษาพูดของท้องถิ่นที่ใช้แทนคำคำว่า เอ็ง ข้า อีกด้วย

ผู้เขียนจึงสร้างตัวละครได้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะเชื่อในเรื่องของสิ่งลี้ลับ ภูตผี ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อยู่ และการใช้คำพูดก็จะพูดตามภาษาท้องถิ่นของตน

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ตัวละครมีพฤติกรรมการใช้ภาษาสอดคล้องกับวัยของเขา เด็กตัวละครเอกในเรื่องและเพื่อนๆ ของเขาเป็นเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มคิดที่จะพึ่งพาตนเอง คิดต่อต้านผู้ใหญ่ อยากลองดี ชอบการก้าวร้าวโต้เถียง และขัดขวางสิ่งต่างๆ ถ้าไม่พอใจอาจใช้วิธีหลบหนีออกจากบ้าน ดังพฤติกรรมของเด็กวัยและเพื่อนๆ ที่พวกเขามีเรื่องกับอาจารย์คนหนึ่งในห้องเรียนจนกระทั่งถูกไล่ออกจากโรงเรียน พวกเขาได้พากันหนีออกจากบ้านไป จนกระทั่งถูกตำรวจจับและเรียกพ่อแม่ของแต่ละคนไปปรับกลับบ้าน

ในด้านการใช้ภาษาของเด็กวัยรุ่น เด็กจะใช้ภาษาพูดที่เป็นภาษาปากทั้งแทนตัวเองและเรียกผู้อื่น เช่น ใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า *กู ข้า* ใช้สรรพนามแทนผู้อื่นว่า *ไอ้ มึง มัน เอ็ง* และคำพูดที่กล่าวถึงสิ่งต่างๆ ไป เช่น *คำว่า ดิน แทน เท้า*

นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นยังใช้ภาษาที่สร้างขึ้นในหมู่เพื่อนและคำหยาบอีกด้วย เช่น

“ไอ้พวกป.ม.นี่เอง” ไอ้เป่ขบเขี้ยวเคี้ยวฟันด้วยความโกรธ “แม่งใหญ่นั้ก”

(บันทึกลูก(ผู้)ชาย : 28)

ฉับพลันผมรู้สึกว่ามีใครสักคนมาสาราอยู่ข้างหู “ไอ้...ยนี้ ตัวเท่าลูกหมา”

(บันทึกลูก(ผู้)ชาย : 30)

สารวัตรใหญ่ภูธรอย่างพ่อเอ็งคงไม่ปล่อยพวกข้าไว้ทำยาแน่นอน แล้วข้าก็คงถูกแม่ลากกลับเข้ารูปแบบ “หมาคืนรัง” แน่เลย

(บันทึกลูก(ผู้)ชาย : 53)

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้สร้างตัวละครให้มีพฤติกรรม และการใช้ภาษา สอดคล้องกับเด็กวัยรุ่นในสังคมได้อย่างแท้จริง

เรื่องชีวิตบ้านนา ขวัญตัวละครเอกเป็นเด็กชายชาวชนบท ดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของทุ่งนาและครอบครัวที่อบอุ่น เขาได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ จากพ่อแม่และเพื่อนบ้านโดยการฝึกปฏิบัติจริง เขาและเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันได้ใช้ท้องทุ่งนาเป็นทั้งที่เล่นสนุกสนานและหาประสบการณ์ในการดำรงชีวิต จากความใกล้ชิดกับธรรมชาติและการทำงานที่เขาคิดฝึกฝนอยู่เสมอ ทำให้เขารักทุ่งนาเกิดความศรัทธาและคิดที่จะประกอบอาชีพเมื่อโตขึ้น

จะเห็นได้ว่าชีวิตของเด็กในชนบทนั้น จะผูกพันอยู่กับธรรมชาติและครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ขวัญจึงเป็นตัวแทนของเด็กชายชาวชนบทที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติและครอบครัวอันอบอุ่นที่ผู้เขียนสร้างได้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ มะลิวัลย์เป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างได้สมจริงตรงที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของมนุษย์ เช่น มะลิวัลย์ได้แสดงความคิดในเรื่องการ

รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลที่พ่อแม่สอนตนและพี่ๆ ให้ปฏิบัติว่าเป็นเรื่องที่น่าอาย ทำให้เขาและพี่ต้องอยู่กันอย่างอดอยากและเป็นโรคต่างๆ ตามมา เขาเล่าว่า

“การรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลนั้นดูช่างเป็นเรื่องน่าอายใหญ่โต และการบังเอิญเกิดมาเป็นคนมีชาติตระกูลนั้น ก็ไม่ได้ช่วยให้ท้องเราริ่มแม่แต่น้อย แทบทุกคืนผมจะนอนหลับลงพร้อมกับความหิว เราสามคนที่น้องเป็นโรคโลหิตจาง โรคปากนกกระชอก เลือดออกตามไรฟัน และโรคอะไรต่อมิอะไรที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากไม่ได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าและปริมาณที่เพียงพอ”

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 17)

หรือเมื่อเขากลายเป็นคนพิการขาเป๋ เขาก็รู้สึกหวาดกลัววิตกกังวลต่างๆ นานา เกิดปมด้อยเมื่อเพื่อนล้อเลียนเรื่องความพิการของเขา ดังที่เขาได้ระบายความอัดอั้นตันใจให้ดังฮั่วเพื่อสนิทฟังว่า

“เราไม่อยากอยู่เสาชิงช้าแล้ว ที่นี้มีแต่คนคอยแกล้งหัวเราะเยาะเรา เราจะให้แม่พาเราไปอยู่ที่อื่น”

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 27)

มะลิวัลย์จึงเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่แสดงอารมณ์จิตใจ เสียใจ หวนวิตกตามความเป็นจริงของมนุษย์โดยทั่วไป

เรื่องแม่...ได้ผู้เฒ่าแล้ว แม่แฟงเป็นตัวละครเอกที่ผู้เขียนสร้างได้สมจริงกับมนุษย์ที่มีชีวิตจริง จะเห็นได้จากความห่วงใยที่แม่แฟงมีต่อลูก ซึ่งรับจ้างเรือประมงออกไปหาปลาในทะเล และบางครั้งต้องพบกับลมพายุ แม่แฟงสนใจฟังข่าวรายงานอากาศจากทางราชการเป็นประจำเพื่อคอยคัดเตือนลูกถึงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เพราะชาวประมงส่วนใหญ่จะไม่สนใจฟังข่าว

เมื่อเกิดพายุเกิดขึ้นที่จังหวัดชุมพร แม่แฟงได้ฟังข่าวและเตรียมวิธีการป้องกันพายุทำให้ครอบครัวได้รับผลกระทบน้อยกว่าครอบครัวอื่น แม่แฟงแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะเป็นคนที่มีการศึกษาน้อย แต่ก็มีมารอบคอบไม่ประมาทในชีวิต ซึ่งบุคคลเช่นนี้สามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อมีภัย ซึ่งบุคคลทั่วไปควรนำไปเป็นแบบอย่าง

เรื่องในสวนป๊อ ตัวละครเอกในเรื่องเป็นเด็กในเมืองที่ได้มาเที่ยวในสวนป๊อ และได้เล่าเรื่องของสัตว์ในสวนป๊อที่เขาได้ไปพบเห็นขณะอยู่ในสวนกับป๊อ ผู้เขียนให้ตัวละครเป็นเด็กช่างสังเกตและเล่าถึงสัตว์แต่ละชนิดตามลักษณะธรรมชาติของสัตว์ ที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ และจากคำบอกเล่าของป๊อที่เคยพบเห็นสัตว์เหล่านั้นมาก่อน สัตว์บางชนิดในสวนป๊อถูกทำลายไปเพราะมนุษย์และความเจริญของบ้านเมือง เช่น งูสิง กระรอก บ่าง

ผู้เขียนสร้างตัวละครได้สมจริงสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพราะเด็กในเมือง

โอกาสที่จะได้พบกับธรรมชาติและสัตว์ เช่นในสวนปูลี มีน้อยมาก เมื่อเด็กได้พบเห็นก็สนใจศึกษา และสัตว์บางชนิดในปัจจุบันไม่มีโอกาสได้พบเห็น ต้องดูจากรูปภาพหรือฟังจากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ที่เคยพบเห็นเท่านั้น

เรื่องอุกขวณ ตัวละครมีความสมจริงสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท ครอบครัวของกระดินตัวละครเอกในเรื่องเป็นตัวแทนของชาวนามที่มีลักษณะตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ในระยะแรกการทำนาของชาวนาม ทำแบบพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ผลผลิตที่ได้เก็บไว้กินเอง เมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามามีการทำนากลายเป็นแบบว่าจ้าง ผลผลิตที่ได้เป็นแบบการค้า

ครอบครัวของกระดินได้แสดงให้เห็นการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างสมจริงอีกอย่างหนึ่งคือการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น รถมอเตอร์ไซด์ เพื่อแสดงถึงความมีหน้ามีตาของเจ้าของบ้าน ดังที่เมื่อพ่อของกระดินซื้อรถมอเตอร์ไซด์มาใช้แทนรถจักรยาน พ่อพูดว่า “รถจักรยานคันเก่าของพ่อมันเก่าแล้ว เลยซื้อรถเครื่องมาใช้ เวลาไปอำเภอ พ่อจะได้อาศัยมัน อีกอย่างเอ็งจะได้ไม่น้อยหน้าคนอื่นเขา เดียวนี้ไปไหนมาไหนต้องใช้รถเครื่องมันสะดวกดี” (ชีวิตบ้านนา : 101) หรือเมื่อพี่ชายของกระดินจะบวชพ่อก็จัดงานอย่างใหญ่โต เมื่อพี่ชายของกระดินคัดค้านเพราะไม่อยากให้เสียเงินมาก พ่อของกระดินก็ไม่ยอมอ้างว่าจะอายุชาวบ้าน จากความลุ่มหลงในเทคโนโลยีประกอบกับสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำนา ต่อมาครอบครัวของกระดินก็ประสบปัญหาขาดทุน พ่อต้องขายที่นาและเป็นหนี้สินมาก

ผู้เขียนจึงสร้างตัวละครได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามาจากสาเหตุใด เพื่อที่เด็กรุ่นใหม่จะได้นำไปปรับปรุงใช้ในชีวิตต่อไป

เรื่องเมฆสีเงิน ผู้เขียนสร้างตัวละครอย่างสมจริงโดยให้เด็กหญิงคนหนึ่งไม่มีพ่อ เธออยากพบพ่อกันมากจึงถามแม่อยู่เสมอ แต่เมื่อเธอได้ทราบความจริงว่าน้ำชายคือพ่อของเธอ แม่ที่เลี้ยงดูเธอคือป้า ส่วนแม่ที่แท้จริงของเธอเสียชีวิตแล้ว เธอก็ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อได้ ต้องกลับมาอยู่กับป้าและตาชายที่เลี้ยงดูเธออย่างอบอุ่นมากกว่า

จะเห็นได้ว่าเด็กหญิงอยากพบพ่อแม่เหมือนกับเด็กที่ขาดพ่อแม่ทุกๆ ไป และในความเป็นจริงในสังคมส่วนมาก เมื่อพ่อแม่มีครอบครัวใหม่ มักจะไม่มีเวลามาดูแลให้ความอบอุ่นแก่ลูกในครอบครัวเก่า เด็กมักจะถูกทอดทิ้งให้อยู่กับปู่ย่าตายายหรือญาติพี่น้อง ผู้เขียนจึงสร้างตัวละครได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม เพื่อเรียกร้องให้พ่อแม่ได้ให้ความสนใจดูแลลูกของตนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีความสุขต่อไป

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ ด้วยตัวละครเอกในเรื่องได้เล่าถึงพ่อของตนว่าเป็นผู้ที่มีความรัก ความห่วงใยต่อลูกมากตั้งแต่ลูกยังเล็กจนโตจนกระทั่งพ่อต้องตายจากลูกไป ถึงแม้ว่าบางครั้งพ่อจะ เข้มงวดกวดขัน และต้องการให้ลูกประพฤติตนตามที่พ่อต้องการ โดยไม่คำนึงความต้องการของลูก แต่พ่อก็ทำไปด้วยความหวังดีต่อลูก

พ่อในเรื่องนี้จึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างได้อย่างสมจริง เพราะในชีวิตมนุษย์นั้นพ่อแม่ย่อมมีความรักความห่วงใย และหวังดีกับลูกทุกคนเสมอ

เรื่องมุกดาภิเษก ผู้เขียนสร้างตัวละครแบบสมจริง เพื่อเรียกร้องให้พ่อแม่เข้าใจถึง ความต้องการของลูก และเสียดสีความสุขของตนเพื่อลูกบ้าง มิใช่ทอดทิ้งลูกไว้กับญาติผู้ใหญ่ แล้วแยกไปมีความสุขกับครอบครัวใหม่ เช่น พ่อแม่ของมุกดาภิเษกกับสามีที่แยกทางกันตั้งแต่มุกดาภิเษกกับสามียังเล็กอยู่ มุกดาต้องอยู่กับแม่และปู่ย่า เธอต้องช่วยแม่เลี้ยงน้องและไปรับจ้างตากปลา หาเงินมาให้แม่ เมื่อแม่แต่งงานใหม่ มุกดาภิเษกกับสามีไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของแม่ได้ ทั้งสองอยากไปอยู่กับพ่อ แต่เมื่อได้พบพ่อก็ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวใหม่ของพ่อได้ ทั้งสองจึง กลับมาอยู่กับปู่ย่าตามเดิม

มุกดาจึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นแบบสมจริง เพราะเด็กที่พ่อกับแม่แยกทางกัน และไปมีครอบครัวใหม่ มักทิ้งให้ลูกอยู่กับปู่ย่าหรือตายาย เด็กต้องทำงานเลี้ยงดูตนเองและน้อง ดังที่พบเห็นกันทั่วไปในสังคมปัจจุบัน

2. การสร้างตัวละครตามอุดมคติ คือ การสร้างตัวละครโดยการคาดหวัง ใช้อุดมการณ์ ความศรัทธา ค่านิยมในเรื่องความดี ความถูกต้อง และความยุติธรรม มาสร้าง ดังนั้นตัวละครตาม อุดมคติจะมีความดีงามเกินกว่าธรรมดาทั่วไป จนขาดความเป็นจริงไปบ้าง แต่ก็มีโอกาสเป็นจริง ได้ในบางกรณี

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า มีการสร้างตัวละครตามอุดมคติ 12 เรื่อง คือ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ กระตอมแสงตะวัน ลินลำนารัก ผืนไร่ที่ปลายทาง ชายแดน พร้าวแสงรุ่ง เด็กชายจากดาวอื่น ป่าไผ่ชายทุ่ง ดอกเตอร์ครก เกิดแล้วต้องสู้ ข้าวหน้าลาน ความภูมิใจของ ลอย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ตัวละครเอกเป็นคนมีอุดมการณ์ รักป่า คิดตอบแทนบุญคุณ ของป่าจนตัวเองเสียชีวิต ลูกหนู ชายชราที่อาศัยป่าเป็นที่ทำมาหากิน ได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของ ทางราชการเก็บรวบรวมข้อมูลของพวกตัดไม้ทำลายป่าร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์ จนตัวแเองถูกพวกตัดไม้ทำลายป่าฆ่าตาย

อุดมการณ์ที่ลูกหนูแสดงถึงความรักป่า ต้องการรักษาป่าไว้ ดูได้จากคำสนทนาของลูก

หนูกับเจ้าหน้าที่รักษาป่าคนหนึ่งขณะปรึกษากันที่จะต่อสู้กับผู้มิจฉาชีพและข้าราชการป่าไม้ที่ทุจริตว่า

“ลุงหนูแก่ปานนี้แล้วจะไปทำอะไรได้ ฉันเข้าใจความหวังดีของลุง แต่สภาพของเรานั้นไม่พร้อมที่จะต่อสู้เลยนี่ ฉันดูลุงตอนนี้ไม่ต่างอะไรกับใบไม้สีเหลืองที่จะหลุดจากข้าวอยู่ทุกขณะ จะทนแดดทนลมไปได้สักกี่วัน”

“ที่เอ็งพูดมาก็ถูกซ้ำไม่เถียงหรอก แต่เอ็งไม่คิดหรือว่าใบไม้แก่นะมันร่วงไปเพื่อให้ใบใหม่มาแทนที่ คนอย่างข้าถึงจะเหมือนกับใบไม้สีเหลืองก็จริง แต่ข้าจะไม่ร่วงไปเปล่าๆ ข้าจะร่วงลงไปเป็นปุ๋ยให้ใบไม้ใหม่งอกงามต่อไป เอ็งเข้าใจไหมล่ะ”

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 178)

จะเห็นได้ว่าลุงหนูในเรื่องนี้เป็นตัวละครที่สร้างขึ้นตามอุดมคติ เพราะในสภาพความเป็นจริงในสังคม คนเช่นลุงหนูมีน้อยมาก คนส่วนใหญ่มุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ และรักชีวิตของตนเองมากกว่าที่จะเสียสละชีวิตหรือปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม ลุงหนูจึงเป็นเพียงตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนในการอนุรักษ์ป่าไม้เท่านั้น

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้ที่มีความศรัทธา และยึดมั่นในอาชีพที่บรรพบุรุษสืบทอดวิชาติดใจให้กับเขา ถึงแม้ว่าเขาจะมีรายได้ไม่มากนักแต่เขาก็ภาคภูมิใจในงานที่ทำ เขาไม่ยอมเป็นคนหลอกลวงแม้จะได้เงินมากกว่า ในเรื่องนี้ตะวันผู้สืบทอดอาชีพติดใจจากตาไม่ยอมรับข้อเสนอของเพื่อนที่เสนอให้เขาประทับตราบนมิดว่าทำมาจากต่างประเทศ แล้วจะให้ราคาแพงกว่าแล้วรับซื้อทั้งหมด

ในสังคมปัจจุบันนี้บุคคลอย่างตะวันมีน้อยมาก คนส่วนใหญ่มักจะทำงานที่ให้ค่าตอบแทนแก่ตนเองสูงๆ มากกว่าที่จะทำเพราะความศรัทธาในอาชีพตะวันจึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียนต้องการให้เยาวชนได้รู้และเห็นถึงความศรัทธาและความภาคภูมิใจและซื่อสัตย์ต่ออาชีพของตนและนำไปเป็นแบบอย่างต่อไป

เรื่องลินลันารัก ผู้เขียนสร้างตัวละครให้มีความอดทน ความขยันขันแข็ง มีความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างบริสุทธิ์ใจ ถึงแม้ว่าตนเองจะได้รับ ความลำบากในการช่วยเหลือผู้อื่นก็ไม่คิดโทษใคร ในเรื่องลินลันเป็นเด็กที่กำพร้าทั้งพ่อและแม่ เธอได้มาอยู่กับน้ำสาวที่อบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขันและไม่ชอบเธอนัก แต่ด้วยความอดทนและขยันขันแข็งของเธอในที่สุดน้ำสาวก็ชอบเธอ เธอเป็นเด็กที่มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ เช่น เธอได้ช่วยขอทุนจากเจ้าของโรงเรียนให้แก่เพื่อนที่ไม่มีค่าเล่าเรียน และช่วยเหลือเพื่อนที่กำลังจะตกจากหลังช้างจนเธอเองได้รับบาดเจ็บอาจถึงพิการได้ แต่กระนั้นเธอก็กล้าที่จะยอมรับความจริงโดยไม่โทษใคร

จะเห็นได้ว่าลินลาเป็นตัวละครตามอุดมคติที่ผู้เขียนสร้างขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้เห็นแบบอย่างของความอดทน ขยันขันแข็ง เสียสละเพื่อผู้อื่น เพราะในสังคมปัจจุบันนี้เด็กที่ขาดพ่อแม่มีจำนวนมาก ถ้าเด็กขาดความอดทน ไม่ขยันขันแข็งก็จะไม่สามารถอยู่ในสังคมได้ และการเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นมีน้อย ผู้เขียนจึงได้แนะนำให้เยาวชนได้คิดช่วยเหลือผู้อื่นโดยผ่านทางตัวละคร เพื่อให้เขาได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ผู้เขียนสร้างให้ตัวละคร มีความอดทน ขยันขันแข็ง และมุ่งมั่นในการเรียนอย่างมาก แต่โชคชะตาทำให้เขาไม่สามารถเรียนได้ดังที่ตั้งใจไว้ แต่เขาก็กังไม่สิ้นหวัง แต่กลับตั้งใจที่จะทำงานที่เขาไม่ได้เลือกให้ดีกว่าต่อไป ในเรื่อง คำจันเป็นเด็กที่มีความขยันขันแข็ง และตั้งใจเรียน เขาได้รับจ้างตีสามล้อเพื่อเก็บเงินไว้เรียนในระดับสูง แต่เขาโชคร้ายถูกรถชนขณะตีสามล้อรับจ้าง เงินที่เก็บไว้ต้องนำมารักษาตัวเองจนหมด เขาไม่มีโอกาสได้เรียนตามที่ตั้งใจไว้ แต่ต้องมาฝึกงานช่างไม้กับพ่อ ซึ่งเขาคิดตั้งใจว่าจะทำให้ดีที่สุดต่อไป

ปัจจุบันนี้เด็กยากจนที่มีความตั้งใจเรียน และพยายามหาเงินเรียนด้วยตัวเองนั้นมีจำนวนน้อย เพราะในความเป็นจริงนั้นเด็กที่อยู่ในช่วงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นยังต้องอาศัย รายได้จากครอบครัวอยู่ เด็กยังไม่สามารถหารายได้มากนัก ถ้าเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดีแล้วเด็กก็จะไม่มีโอกาสได้เรียน คำจันจึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียน เขียนขึ้นเพื่อหวังให้เด็กในวัยนี้มีความมานะพยายามในการเรียน

เรื่องขายแดน ผู้เขียนสร้างให้ตัวละคร รักถิ่นกำเนิดของตนและตั้งใจกลับมาพัฒนาบ้านเกิดโดยสร้างให้สองเมืองและแก้มณี เป็นเด็กที่มีบ้านเกิดอยู่ในเขตชายแดน ทั้งสองตั้งใจไว้ว่าเมื่อเรียนสำเร็จแล้วจะกลับมาพัฒนาท้องถิ่น เมื่อสองเมืองเรียนจบเป็นทหารส่วนแก้มณีเรียนจบแพทย์เขาก็กลับมาทำงานที่บ้านเกิดตามที่ตั้งใจไว้

แต่ในปัจจุบันนี้เด็กตามชนบทที่มาเรียนในเมืองหลวงเมื่อเรียนสำเร็จแล้วส่วนใหญ่จะไม่ยอมกลับไปทำงานในท้องถิ่นทุรกันดาร ทำให้ท้องถิ่นเหล่านั้นขาดบุคลากรที่จะไปพัฒนา ฉะนั้นสองเมืองและแก้มณีจึงเป็นตัวละครที่ผู้เขียน สร้างขึ้นโดยคาดหวังให้เด็กๆ มีความรักในท้องถิ่นของตนและช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนให้ดีขึ้น

เรื่องพรานแสงรุ่ง ผู้เขียนสร้างตัวละครตามอุดมคติ โดยให้ชายเด็กชายชั้น ป.1 มีความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือแสงรุ่งเด็กหญิงวัยเดียวกันที่ตาบอดอย่างจริงใจ เขาได้ช่วยสอนหนังสือ และพาแสงรุ่งไปในที่ต่างๆ ที่เขาสามารถพาเธอไปได้ จะเห็นได้ว่าเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากนัก เด็กมักจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ผู้ใหญ่สอนให้เป็นส่วนมาก การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครขึ้นมาเพื่อให้เด็กได้เห็นแบบอย่างการกระทำที่ดี และนำไปปฏิบัติต่อไป

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น ผู้เขียนสร้างตัวละครตามอุดมคติโดยให้เด็กชายพิการคนหนึ่ง ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าได้แสดงความรู้สึกรักนึกคิดถึงที่มีต่อพ่อแม่ของตน ปานเด็กชายพิการวัย 5 ขวบ ในเรื่องนี้เป็นตัวแทนของเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งเรียกร้องให้พ่อแม่มีความสำนึกในหน้าที่ของตน เขารู้สึกเสียใจที่ทราบว่าแม่ที่เลี้ยงเขามาไม่ใช่แม่ที่แท้จริงของเขา ถึงแม้ว่าเขาจะได้รับการเลี้ยงดู อย่างดีแต่เขาก็ไม่มีความสุขนัก เขาคิดถึงพ่อแม่ที่แท้จริงอยู่ตลอดเวลา เขาคิดว่าคนที่มาเยี่ยมเขา และพี่น้องที่สถานเลี้ยงเด็กคนใดคนหนึ่งน่าจะเป็นแม่ของเขา แต่เขาก็ไม่สามารถรู้ได้ จนต่อมา พี่น้องคนอื่นๆ ที่มีร่างกายสมบูรณ์มีคนมาขอไปเลี้ยงจนหมด คงเหลือแต่เด็กพิการเท่านั้นที่อยู่กับ แม่ต่อไป ปานเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมาเพื่อเรียกร้องให้พ่อแม่เข้าใจความรู้สึกนึกคิดความต้องการของลูกและให้คนทั่วๆ ไปได้ให้ความเมตตาช่วยเหลือเด็กพิการซึ่งอยู่ในโลกเดียวกันบ้าง

เรื่องป่าไผ่ขายทุ้ง ผู้เขียนสร้างตัวละครตามอุดมคติโดยสร้างให้อินตาเด็กชายชาวชนบทเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วไม่ได้เรียนต่อเพราะครอบครัวยากจน เขาช่วยพ่อแม่ทำงานที่เขาทำได้ หน้าที่ประจำของเขาคือเลี้ยงควาย เมื่อถึงฤดูแล้งเขาและเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันจะนำควายมาเลี้ยงในทุ่งนาเดียวกัน เขาและเพื่อนๆ จะนำอาหารมารับประทานร่วมกัน เล่นสนุกสนานกัน และช่วยเหลือกันเมื่อเพื่อนคนใดคนหนึ่งได้รับความเดือดร้อน เมื่อถึงฤดูฝนอินตาและเพื่อนๆ จะนำควายแยกย้ายไปเลี้ยงที่นาของตนเอง

ปัจจุบันนี้อินตาและเด็กชายชาวชนบทที่ผู้เขียนสร้างขึ้นมานั้น ไม่มีปรากฏแล้ว และชาวนาส่วนมากก็ใช้รถแทรกเตอร์ไถนาแทนควายแล้ว ดังนั้นอินตาและเพื่อนๆ จึงเป็นตัวแทนของเด็กชาวชนบทที่ผู้เขียนสร้างขึ้นตามอุดมคติ เพื่อต้องการให้เด็กในปัจจุบัน ได้รู้จักธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตของเด็กที่ท้องนาในอดีตเท่านั้น

เรื่องดอกเตอร์ครก ตัวละครในเรื่องมีความมุ่งมั่นในการเรียนว่าเขาจะต้องเรียนให้สำเร็จในระดับสูง เขาขยันหมั่นเพียร ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความอดทน จนกระทั่งประสบผลสำเร็จดังที่เขาตั้งใจไว้ หัวครกตัวเอกในเรื่องเป็นเด็กชายที่มีครอบครัวยากจน เขาตั้งใจว่าจะต้องเรียนให้สำเร็จในระดับสูง เขาต่อสู้กับความยากจนที่พ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียนโดยทำงานหาเงินเรียนด้วยตนเอง และสามารถเรียนจนจบระดับปริญญาเอกได้

ในความเป็นจริงของสังคมนั้น เด็กยากจนที่มีความขยันตั้งใจเรียน และต้องต่อสู้กับความยากจนจนเรียนสำเร็จอย่างหัวครกมีน้อยมาก ถ้าสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี เด็กจะมีโอกาสเรียนในระดับสูงน้อยมาก เพราะการเรียนในระดับสูงค่าใช้จ่ายในการเรียนมากขึ้น รัฐยังไม่สามารถจัดการศึกษาแบบให้เปล่าได้ทั้งหมด เด็กจะต้องใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้ามากขึ้น ผู้ที่จะเรียนได้สำเร็จต้องเป็นผู้ที่มีความมานะอดทนอย่างสูง เพราะต้องรับผิดชอบหน้าที่ 2 อย่างในเวลาเดียวกัน

ซึ่งเด็กส่วนมากจะหมดหวังและเกิดความท้อถอยเสียก่อน หัวครกจึงเป็นตัวละครในอุดมคติที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อให้เด็กที่ยากจนและเด็กทั่วไปได้เห็นแบบอย่างของความตั้งใจจริง ความขยันหมั่นเพียร อุตสาหพยายาม เพื่อที่เด็กจะนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ กล้าตัวละครเอกเป็นคนดี มีความมานะอดทน แม้ว่าเขาจะถูกเพื่อนที่อิจฉาและครูบางคนกลั่นแกล้งอย่างไร้ความยุติธรรม แต่เขาก็ไม่ตอบโต้แต่อย่างใด ต่อมาเขาได้รับเลือกเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปแข่งขันชกมวย เขาพยายามฝึกฝนจนสามารถชนะคู่ต่อสู้ นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนได้สำเร็จ จากการประกอบคุณงามความดีของเขากล้าจึงเป็นที่รักใคร่ชื่นชมของเพื่อนๆ ทั่วไป

ทุกวันนี้บุคคลที่ประกอบแต่ความดีโดยไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ เช่นกล้ามีอยู่น้อยมาก กล้าจึงเป็นเพียงตัวละครในอุดมคติที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อต้องการให้เยาวชนได้เห็นแบบอย่างที่ดีและนำไปปฏิบัติต่อไป

เรื่องขี้หัวนอน พร่าวตัวละครเอกเป็นเด็กสาวลูกชาวนาที่ไม่ได้เรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยแต่เลือกไปทำงานในโรงงานที่กรุงเทพ ขณะที่ทำงานอยู่ในโรงงาน พร่าวได้พบกับความเอาเปรียบของเจ้าของโรงงานที่เอาเปรียบเพื่อนคนงานด้วยกัน พร่าวได้ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนที่ถูกเอาเปรียบนั้น เจ้าของโรงงานไม่พอใจในการกระทำของเธอจึงไล่เธอและเพื่อนออกจากงาน พร่าวได้กลับมาอยู่ที่ท้องนาและได้พบรักกับหนุ่มชาวนาที่มีความมุ่งมั่นจะสร้างอนาคตจากการทำนา และเธอได้ชวนเพื่อนที่ถูกไล่ออกจากโรงงานมาร่วมทำนา与她ด้วย

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่คิดช่วยเหลือผู้อื่นจนตนเองต้องได้รับความเดือดร้อนเช่นพราวมีน้อยมาก คนส่วนมากจะคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเองเท่านั้น พร่าวจึงเป็นตัวละครในอุดมคติที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อให้เด็กได้เห็นแบบอย่างในความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตนเอง และนำไปปฏิบัติต่อไป

เรื่องความภูมิใจของลอย ผู้เขียนสร้างตัวละครให้เป็นเด็กชายชาวชนบทที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อเพราะครอบครัวยากจน เขาได้รับการปลุกฝังให้เป็นคนดี ได้เรียนรู้ประสบการณ์ในการดำรงชีวิตจากพ่อแม่ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดี เขาได้นำไปปฏิบัติจนได้รับรางวัลแห่งการทำดีนั้น

ลอยตัวละครเอกเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้เรียนต่อเพราะครอบครัวยากจน เขาช่วยพ่อแม่เลี้ยงเป็ด เขาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ให้เป็นเด็กดี และได้เรียนรู้วิธีการปลุกผักจากพ่อ ครั้งหนึ่งเพื่อนของเขาถูกโจรจับไป เขาได้ไปช่วยเพื่อนกลับมาได้อย่างปลอดภัย

ผู้เขียนสร้างให้ลอยเป็นเด็กที่มีความดีและกล้าหาญมากเกินกว่าเด็กในวัยเดียวกันจะทำได้

เช่นตามไปช่วยเหลือเพื่อนที่ถูกโจรจับไปเพียงคนเดียว ซึ่งเป็นงานที่เสี่ยงอันตรายมาก ลอยจึงเป็นตัวละครตามอุดมคติที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อต้องการให้เด็กได้เห็นแบบอย่างในการทำดี มีความกล้าหาญ และนำไปปฏิบัติต่อไป

3. การสร้างตัวละครแบบเหนือจริง คือ การสร้างตัวละครให้มีพฤติกรรมเกินกว่าธรรมชาติ เช่น การสร้างตัวละครให้มีความเก่งกล้าเหนือมนุษย์

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก พบว่ามี 3 เรื่อง คือ บินสูดขอบฟ้า คุณย่าผจญภัย หุบเขากินคน ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องบินสูดขอบฟ้า ผู้เขียนสร้างให้อีกามีพฤติกรรมและความสามารถเหนือธรรมชาติของคน อีกาสามารถพูดได้ วิเคราะห์การกระทำของมนุษย์ มีความคิดเท่าเทียมกับมนุษย์ หรือมีคุณธรรมมากกว่ามนุษย์บางคน ดังตัวอย่าง ครั้งหนึ่งอีกาใหญ่ซึ่งเป็นจำฝูงได้นำบริวารของตนไปหากินที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง บริวารของมันถูกชาวบ้านจับขังไว้หมดทุกตัว ตัวมันเองหนีรอดมาได้ แต่ด้วยความรับผิดชอบของจำฝูง มันได้กลับไปช่วยเหลือบริวารของมันหนีรอดมาได้ แต่ตัวมันเองต้องได้รับบาดเจ็บและถูกจับได้ แต่อีกาใหญ่ก็รู้สึกเสียใจในการกระทำของตนมันกลับคิดใจที่สามารถช่วยบริวารของมันหนีไปได้อย่างปลอดภัย ดังข้อความที่อีกาใหญ่ได้เล่าให้ลูกนกกาฟังว่า

“ข้าเสียใจมากที่นำบริวารลงไปให้ได้รับอันตราย รุ่งขึ้นจึงย้อนกลับมาดูลาดเลา มองเห็นเหล่าบริวารถูกเขาจับขังไว้ในกรงไม้ไผ่กรงหนึ่ง รอเวลาที่จะนำไปขายกับพวกรับซื้อนกในเมือง บริวารของข้าพากันคืนดใจ ต่างอยู่ไม่เป็นสุข และร้องเรียกให้ข้าช่วยเหลือ ข้าจึงตัดสินใจในเวลานั้นเองว่า จะยอมให้เขาจับเหล่าบริวารไปขายไม่ได้ ข้าต้องหาหนทางช่วยเหลือบริวารของข้า แม้นตัวข้าเองจะเสี่ยงภัยเพียงใดก็ตาม ข้าเป็นจำฝูงย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อเรื่องนี้”

(บินสูดขอบฟ้า : 29)

เรื่องนี้ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครคืออีกามีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเหมือนกับมนุษย์เพื่อต้องการเตือนสติของมนุษย์ว่า แม้แต่อีกาซึ่งเป็นสัตว์ยังมีความรับผิดชอบ มนุษย์ทุกคนก็ควรจะมี ความรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนเหมือนกัน

เรื่องคุณย่าผจญภัย ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมีความสามารถเหนือกว่าความสามารถของบุคคลธรรมดาโดยให้คุณย่ากับสัตว์ทั้งห้าพูดกันรู้เรื่อง และสัตว์แต่ละตัวร่วมมือกันสอนภาษาของคนให้คุณย่าเพื่อตอบแทนความดี ความเมตตาการุณาที่คุณย่าเลี้ยงดูพวกมัน ข้อความที่แสดงว่าคุณย่าสามารถพูดกับสัตว์ได้ เช่น

คุณย่าดีใจจนน้ำตาไหล จากนั้นต่อไปคุณย่าคงจะไม่เหงาอีกแล้ว แม้อูกลานจะมีเวลาน้อย

ที่จะมาหาคุณย่า ก็ยังพอมีสัตว์เลี้ยงทั้งห้าที่พูดจากันรู้เรื่อง

(คุณย่าผจญภัย : 11)

สัตว์เลี้ยงทั้งห้าคอยดูแลช่วยเหลือคุณย่าและลูกหลานของคุณย่าเสมอมา ครั้งหนึ่งมีพวกโจรเข้ามาปล้นทรัพย์สมบัติของคุณย่าและจับตัวหลานชายของคุณย่าไปเป็นตัวประกัน คุณย่าและสัตว์เลี้ยงทั้งห้าสามารถต่อสู้กับโจรจนได้รับชัยชนะ

ในความเป็นจริงแล้วมนุษย์และสัตว์ไม่สามารถพูดกันรู้เรื่อง การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครขึ้นมาก็เพื่อเรียกร้องให้ลูกหลานทั้งหลายสนใจเลี้ยงดูพ่อแม่ของคนที่แก่ชรา และต้องการชี้ให้เห็นว่า การเป็นคนดีมีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นนั้นย่อมได้รับผลดีเป็นการตอบแทนดังเช่นคุณย่าและคนเรามีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณดังเช่นสัตว์เลี้ยงทั้งห้าของคุณย่า

เรื่องหุบเขากินคน ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครมีความสามารถเหนือบุคคลธรรมดาโดยให้เด็กทั้ง 5 คน ซึ่งผ่านมิติเวลาของปัจจุบันลงไปอยู่ในมิติเวลาของอดีต มีความสามารถพิเศษคนละอย่าง คือ มีพลังในร่างกายสามารถนั่งสมาธิรู้เห็นสิ่งต่างๆ มีความรอบรู้วิชาการและจดจำเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ มีความสามารถในการใช้พลังเป็นอาวุธได้อย่างเชี่ยวชาญ มีความสามารถใช้มีดอย่างเชี่ยวชาญ มีพลังกำลัมหาศาล ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าเด็กแต่ละคนมีความสามารถพิเศษ เช่น ตอนที่เด็กๆ ได้พูดคุยกันถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง บดินทร์เด็กคนหนึ่งได้แสดงความสงสัยว่า

“พลังงานของหลวงปู่มาจากไหน ไร่ส่วยอีก ที่มันพูดว่าทวด ปู่ และพ่อมันเรียงหน้าเข้าร่างมันคืออะไร เราเองอีก เพลงพลองพิลึกพิลั่นไม่เคยทำได้กลับทำได้ เพียงแต่นึกๆ ดินมือมันก็ไปตามที่นึกหมด อะไรต่างๆ เหล่านี้มันคืออะไร”

(หุบเขากินคน : 80)

เมื่อหลงเข้าไปอยู่ในมิติเวลาของอดีตเด็กๆ ทั้งห้าได้ไปอยู่ในเมืองแห่งหนึ่ง ซึ่งมีการแย่งชิงราชสมบัติกัน เด็กๆ ทั้ง 5 ไปอยู่กับฝ่ายเจ้าเมืองเก่าที่ถูกพวกกบฏตามสังหาร พวกเขาได้ใช้ความสามารถพิเศษของตนร่วมกันต่อสู้กับข้าศึก ธรรมชาติ และสิ่งลึกลับต่างๆ ที่เกิดขึ้น จนได้รับชัยชนะ และเมืององค์รัชทายาทได้ครองราชสมบัติแล้วได้ส่งเด็กทั้ง 4 คน กลับสู่มิติเวลาในปัจจุบันตามความต้องการของเขา เด็กอีกคนหนึ่งกลายเป็นอนุชาขององค์รัชทายาท เขาไม่ได้กลับออกมาสู่มิติเวลาปัจจุบันพร้อมเพื่อนเพราะต้องการช่วยพี่ชายปกครองเมือง

ความสามารถพิเศษของเด็กแต่ละคนนั้นมนุษย์ธรรมดาไม่สามารถทำได้ การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า คนเรานั้นมีความสามารถแตกต่างกัน และถ้าเราอยู่กันด้วยความสามัคคีก็สามารถเอาชนะศัตรูที่มุ่งทำร้ายเราได้

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นพบว่า ผู้เขียนนิยมนิสร้างตัวละครตามอุดมคติและสร้างตัวละครแบบสมจริงมากที่สุด รองลงมาคือ การสร้างตัวละครแบบเหนือจริง

การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครตามอุดมคติและสร้างตัวละครแบบสมจริงมากเพราะผู้เขียนอาจต้องการใช้วรรณกรรมเสนอแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและปลูกฝังสิ่งที่ดีงามทั้งหลายให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นวัยที่จดจำสิ่งที่ประทับใจได้ง่าย และผู้เขียนอาจเห็นว่าเด็กในวัยนี้เข้าใจและยอมรับสภาพความเป็นจริงบางเรื่องได้แล้ว ส่วนการสร้างตัวละครแบบเหนือจริงผู้เขียนสร้างเป็นจำนวนน้อยเพราะเด็กในวัยนี้ยังมีประสบการณ์น้อย การตีความเรื่องที่สลับซับซ้อนยังทำได้ยาก

ด้านการสร้างฉาก

ฉากเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อให้เรื่องราวน่าเชื่อถือและเร้าใจผู้อ่านยิ่งขึ้น อุดม หนูทอง (2522 : 114) กล่าวว่า ฉาก คือ สถานที่ บรรยายภาพหรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย ที่ตัวละครใช้แสดงนาฏการ หรือปรากฏอยู่ในสถานการณ์นั้น ฉากมีความสำคัญต่อเรื่องในแง่ที่จะทำให้ผู้อ่านมองเห็นตัวละครได้ดียิ่งขึ้น เกิดอารมณ์ หรือมโนภาพต่อนาฏการที่ปรากฏ การสร้างฉากให้เกิดผลดังกล่าวจึงต้องอาศัยเทคนิคหลายอย่าง คือ ต้องเลือกฉากหรือบรรยากาศให้เข้ากับท้องเรื่อง มีผลต่อการดำเนินเรื่องและการบรรยายต้องละเอียดละไม เห็นภาพให้ความรู้สึก

เกณฑ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างฉากในวรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ

1. การสร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย
2. การสร้างฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง
3. การสร้างฉากและบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์

1. การสร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย หมายถึง ฉากที่ผู้เขียนสร้างขึ้นโดยใช้สถานที่บรรยายภาพที่เด็กได้สัมผัส และพบเห็นอยู่เป็นประจำ เช่น บ้าน โรงเรียน วัด

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่สร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคยมี 17 เรื่อง คือ เพลงดวงดาว บินสุดขอบฟ้า คุณย่าผจญภัย พรานแสงรุ่ง เด็กชายมะลิวัลย์ ชายแดน เด็กชายจากดาวอื่น มุกดาภิบาลสาหร่าย เมฆสีเงิน ลินลำนารัก เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกรักจากลูก(ผู้)ชาย แผ่นหลังของพ่อ ดอกเตอร์ครก ผีนโวกที่ปลายทาง ความภูมิใจของลอย เขี้ยวเสือไฟ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องเพลงดวงดาว ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านและที่โรงเรียนสลับกันไปโดยตลอด เพราะผู้เขียนต้องการนำเสนอเรื่องของเด็กหญิงวัย 6 ขวบ ที่เป็นตัวละครเอกในเรื่องใช้ชีวิตในบ้านกับบิดา และที่โรงเรียน มีครูและเพื่อนๆ อยู่ในเหตุการณ์ต่างๆ ฉากที่บ้านและโรงเรียนจึงสลับกันไปตลอดทั้งเรื่อง

เรื่องบินสุดขอบฟ้า ฉากของเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้ตลาดค่านก โดยให้เด็กชายคนหนึ่งไปซื้อนกมาจากตลาดนำมาเลี้ยงไว้ในกรงเดียวกับนกกาตัวใหญ่ที่บ้านของเขา จากนั้นให้นกกาตัวใหญ่เล่าถึงฉากบริเวณหมู่บ้านในชนบทแห่งหนึ่งที่มันพาบริวารไปหากินและบริเวณป่าใกล้ทะเลถิ่นกำเนิดของตนให้ลูกนกกาฟัง ต่อมากล่าวถึงเด็กชายเจ้าของบ้านต้องย้ายบ้าน นกกาทั้งสองไม่สามารถอยู่กับเจ้าของใหม่ได้มันจึงพากันหนีไปอยู่ถิ่นเดิมของตน จากนั้นผู้เขียนได้บรรยายถึงสถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ ที่อีกทั้งสองประสบระหว่างการเดินทางจนจบเรื่อง

เรื่องคุณย่าผจญภัย ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านของคุณย่าซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องและหมู่บ้านของโจรซึ่งมาปล้นบ้านของคุณย่า โดยเสนอเรื่องราวของคุณย่าที่ใช้ชีวิตคนเดียวภายในบ้านกับสัตว์เลี้ยงห้าตัว ซึ่งคอยช่วยเหลือคุณย่าตลอดมา เมื่อโจรมาปล้นบ้านคุณย่าและจับตัวหลานชายของคุณย่าไปเป็นตัวประกัน คุณย่าพร้อมสัตว์เลี้ยงทั้งห้าได้ตามไปช่วยเหลือหลานชายกลับมาได้อย่างปลอดภัย

เรื่องพรานแสงรุ่ง ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้าน โรงเรียนและบริเวณสระน้ำ โดยเสนอเรื่องของเด็กชายและเด็กหญิงวัย 6 ขวบ เด็กชายได้รู้จักเด็กหญิงตาบอดที่อาศัยอยู่กับยาย เขาสงสารเธอจึงช่วยสอนหนังสือให้เธอและพาเธอไปในที่ที่เขาสามารถพาไปได้คือ ที่โรงเรียนซึ่งเขาเรียนอยู่ และบริเวณสระน้ำที่อยู่ไม่ไกลบ้านนัก เนื่องจากเด็กวัย 6 ขวบ ยังไม่สามารถช่วยตัวเองได้มากนัก และเด็กไม่สามารถไปในสถานที่ที่ตัวเองไม่คุ้นเคยได้ ฉากในเรื่องจึงมีเพียง บ้าน โรงเรียน และสถานที่ที่เขาคุ้นเคยเท่านั้น

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านของมะลิวัลย์ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องและฉากกรุงเทพมหานครหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยให้มะลิวัลย์เล่าเรื่องชีวิตของตนและครอบครัว เหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเขาโตและทำงาน

เรื่องชายแดน ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านบริเวณชายแดน และโรงเรียน โดยเสนอเรื่องของเด็กชายและเด็กหญิงคู่หนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดเดียวกัน เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วทั้งสองมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพตามที่เขาดังใจไว้ คือเด็กหญิงต้องการเป็นหมอ เด็กชายต้องการเป็นทหาร และจะกลับมาช่วยพัฒนาบ้านเกิดของตน ต่อมากล่าวถึงเด็กหญิงไปเรียนที่กรุงเทพเด็กชายเรียนที่บ้านเกิดทั้งสองเขียนจดหมายเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนถึงกันเสมอ สุดท้ายเด็กทั้งสองเรียนสำเร็จ และได้กลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนตามที่ได้ตั้งใจไว้

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น ผู้เขียนใช้ฉากที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าแห่งหนึ่ง โดยให้ตัวละครเอกซึ่งเป็นเด็กพิการ แสดงความรู้สึกนึกคิดต่อบุคคล การกระทำของบุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขา ตั้งแต่ต้นจนจบ

เรื่องมุกดา กับ สหรัย ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านของมุกดาที่อยู่ริมทะเล โดยให้มุกดาเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นขึ้นภายในครอบครัวของตน และสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านที่ตนอยู่ จากนั้นเล่าถึงโรงเรียน ครู และเพื่อนๆ สุดท้ายเล่าถึงบ้านริมทะเลที่มุกดาอยู่เปลี่ยนแปลงไปเป็นตึกเนื่องจากการเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ ครอบครัวของมุกดาต้องย้ายไปอยู่ที่อื่น

เรื่องเมฆสีเงิน ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านโดยกล่าวถึงเด็กหญิงตัวละครเอกของเรื่องอยู่กับตา ยาย และป้า เธอต้องการพบพ่อมาก ต่อมากล่าวถึงเธอได้มาอยู่กับครอบครัวของพ่อที่กรุงเทพ แม่เลี้ยงรังเกียจเธอ เธอไม่สามารถอยู่กับครอบครัวของพ่อได้จึงกลับมาอยู่กับตา ยาย และป้าตามเดิม

เรื่องลินลาน่ารัก ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านโดยกล่าวถึงเด็กหญิงตัวละครเอกของเรื่องว่าเมื่อพ่อแม่เสียชีวิตเธอต้องมาอยู่กับน้าสาวที่เป็นคนเจ้าระเบียบเข้มงวดกวดขัน จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเธอภายในบ้านของน้าสาว ต่อมากล่าวถึงน้าสาวพาเธอไปโรงเรียน ผู้เขียนกล่าวถึงฉากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเธอภายในโรงเรียน โดยมีครูและเพื่อนๆ ร่วมอยู่ด้วย จากนั้นกล่าวถึงสวนสนุกที่อยู่ใกล้โรงเรียน สุดท้ายกล่าวถึงตัวละครเอกได้รับอุบัติเหตุจากการเข้าไปช่วยเพื่อนที่สวนสนุก ดังรายละเอียดในเรื่องลินลาน่ารัก

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ฉากใหญ่ของเรื่องกล่าวถึงตัวละครเอกของเรื่องและเพื่อนๆ ในโรงเรียน โดยเสนอเรื่องของเด็กชายคนหนึ่ง ถูกเพื่อนกลั่นแกล้งว่าขโมยของเพื่อน จากนั้นกล่าวถึงการไปอยู่ค่ายพักแรมของนักเรียน กิจกรรมที่เด็กๆ ทำขณะอยู่ค่ายพักแรม ต่อมาเป็นฉากการแข่งขันชักมวย ตัวละครเอกได้เป็นตัวแทนของโรงเรียนและนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนได้ สุดท้ายกล่าวถึงครูสามารถจับตัวผู้กระทำความผิดที่ขโมยของเพื่อนได้ ตัวละครเอกพินมลทินในข้อหาขโมยของเพื่อน และกล่าวถึงการศึกษาของตัวละครเอกและเพื่อนๆ ในภาคเรียนต่อไป

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ผู้เขียนใช้ฉากที่เกิดขึ้นหลายสถานที่ โดยให้ตัวละครเอกของเรื่องได้เขียนบันทึกเล่าเหตุการณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวของเขา จากนั้นเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเขาและเพื่อนๆ ซึ่งมีทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียนซึ่งเขาและเพื่อนไปทำกิจกรรมต่างๆ ไว้ ตัวละครเอกจะเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบการบันทึกของเขา

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านโดยให้ตัวละครเอกของเรื่องเล่าเรื่องพ่อของตนที่มีอาชีพทำไร่ผัก ว่าพ่อต้องการส่งให้ลูกทุกคนได้เรียนหนังสือในระดับสูงเพื่อที่จะได้ไม่ต้องมาทำงานหนักเหมือนพ่อ จากนั้นกล่าวถึงการทำไร่ผักของพ่อ การดูแลให้ลูกเรียนหนังสือ สุดท้ายกล่าวถึงพ่อป่วยและเสียชีวิต ลูกๆ ทุกคนเสียใจมาก

เรื่องดอกเตอร์ครก ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านกล่าวถึงครอบครัวของตัวละครเอกของเรื่อง กล่าวถึงโรงเรียนที่ตัวละครเอกเรียนอยู่ และการทำงานของตัวละครเอกที่พยายามเก็บเงินไว้เรียน ต่อมากล่าวถึงตัวละครเอกได้ไปเรียนที่กรุงเทพและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาทำงานเพื่อหาเงินเรียน หนังสือจนกระทั่งสุดท้ายเขาได้ไปเรียนต่างประเทศและจบปริญญาเอกตามที่เขาคิดตั้งใจไว้

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ผู้เขียนใช้ฉากที่บ้านกล่าวถึงตัวละครเอกของเรื่อง จากนั้นกล่าวถึงโรงเรียนที่ตัวละครเอกไปเรียน และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเขา ทั้งในโรงเรียนที่มีครู และเพื่อนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ และการหาเงินไว้เรียนหนังสือของเขา จนกระทั่งเขาประสบอุบัติเหตุ ไม่สามารถเรียนต่อได้ ต้องมาฝึกงานที่พ่อทำอยู่

เรื่องความภูมิใจของลอย ผู้เขียนใช้ฉากบริเวณหมู่บ้านแห่งหนึ่งในชนบท ที่ชาวบ้านมีอาชีพทำนา โดยเสนอเรื่องของตัวละครเอกที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วไม่ได้เรียนต่อ เขาต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน เขามีหน้าที่เลี้ยงเป็ด จากนั้นกล่าวถึงฉากในทุ่งนาที่เขาไปเลี้ยงและได้พบเพื่อนและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเขา จบลงโดยเขาและเพื่อนร่วมกันทำงานในทุ่งนาอย่างสนุกสนาน

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ผู้เขียนใช้ฉากหมู่บ้านแห่งหนึ่งแถวชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า โดยเสนอเรื่องของครอบครัวของเด็กหญิงคนหนึ่งพ่อของเธอมีอาชีพพรานป่า แม่ทำงานบ้านต่างๆ ทุกคนในครอบครัวมีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังและภูตผี ต่อมากล่าวถึงเด็กหญิงไปได้เขี้ยวเสือไฟมาจากถ้ำแห่งหนึ่ง จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดเกี่ยวกับความเชื่อ เรื่องเขี้ยวเสือไฟ จนกระทั่งจบลงโดยเขี้ยวเสือไฟตกไปเป็นของลูกชายเจ้าหนี้ของครอบครัวเด็กหญิง และเธอเข้าใจว่าที่เธอสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้นั้นอยู่ที่การมีจิตใจที่เข้มแข็งของเธอไม่ใช่เขี้ยวเสือไฟแต่อย่างใด

2. การสร้างฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง หมายถึง การสร้างฉาก เพื่อให้เกิดความสมจริงในเรื่อง

จากวรรณกรรมสำหรับเด็กที่นำมาวิเคราะห์เรื่องการสร้างฉากที่มีบรรยากาศสอดคล้องกลมกลืนกับเรื่อง มีรายละเอียดดังนี้

2.1. การใช้สถานที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและภูมิหลังของเหตุการณ์ มี 9 เรื่อง ได้แก่ แม่...ได้ฝันมาแล้ว ลูกชานา ชีวิตบ้านนา ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ป่าไผ่ชายทุ่ง มหกรรมในท้องทุ่ง ในสวนปฐุ หุบเขากินคน ฝันไว้ที่ปลายทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องแม่...ได้ฝันมาแล้ว ฉากของเรื่องใช้ฉากหมู่บ้านริมทะเล ซึ่งต่อมาเกิดภัยธรรมชาติ คือ พายุได้พัดมาทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก การใช้ฉากริม

ทะเลจึงกลมกลืนกับเนื้อเรื่องที่จะเกิดพายุได้ฝุ่น เพราะพายุได้ฝุ่นเกิดในทะเลหรือมหาสมุทร เป็นพายุหมุนที่มีกำลังแรงจัดทำให้ฝนตกหนักมาก บริเวณที่พายุหมุนผ่านไปจะพัดพาบ้านเรือน ต้นไม้เสียหายอย่างหนัก และเกิดน้ำท่วมใหญ่ ทางกรจึงต้องประกาศเตือนชาวบ้านให้เตรียมป้องกัน ก่อนที่พายุจะมา

เรื่องลูกขวาน ฉากของเรื่องเป็นบริเวณหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง ผู้เขียนสร้างฉากนี้ก็เพื่อที่จะแสดงปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในฤดูฝนว่าลำบากยากแค้นอย่างไร เพราะเมื่อน้ำท่วมนองตลิ่ง พืชผักที่ปลูกไว้ถูกน้ำท่วม ชาวบ้านต้องขนย้ายสัตว์เลี้ยงและข้าวของหนีน้ำ ต้องทำคันดินกันน้ำไม่ให้ไหลท่วมนาข้าว และจะเป็นเช่นนี้ทุกๆ ปี แสดงว่าชาวชนบทยังต้องพึ่งธรรมชาติและต้องช่วยเหลือตนเอง โดยที่ยังไม่มีเทคโนโลยีใดๆ เข้ามาช่วยแก้ปัญหา

เรื่องชีวิตบ้านนา ฉากของเรื่องเป็นบริเวณทุ่งนาที่ชาวนาได้ใช้เป็นที่ทำมาหากิน ผู้เขียนเสนอขั้นตอนของการทำนาตั้งแต่เริ่มทำนาจนได้ผลผลิต ซึ่งในการทำนานั้นชาวนาจะต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมข้าวในนาได้รับความเสียหาย ต้องต่อสู้กับความเสียหาย ต้องต่อสู้กับศัตรูของต้นข้าว เช่น หนูนา ในบริเวณทุ่งนานั้น นอกจากจะใช้เป็นที่ปลูกข้าวซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้วยังเป็นแหล่งอาหารที่ชาวนาได้ใช้เป็นที่หาปลา หากบ ฯลฯ เป็นอาหารอีกด้วย การใช้ฉากของทุ่งนาจึงกลมกลืนกับเนื้อเรื่องที่กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของชาวชนบทที่มีอาชีพทำนาอย่างแท้จริง

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ฉากของเรื่องเป็นฉากของป่าไม้ในเมืองไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มากมาย แต่เมื่อมีนายทุนเข้ามาสัมปทานป่า เพื่อหารายได้จากป่าและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทุจริต บุกรุกทำลายป่า ไม่ช่วยกันอนุรักษ์ป่า ป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าต่างๆ ก็สูญหายไป การใช้ฉากของผู้เขียนจึงสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพป่าในเมืองไทยที่ประสบกับสภาวะเช่นนี้อยู่ ผู้เขียนนำมาเสนอเพื่อต้องการให้อ่านทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ป่าไม้ของเราไว้ เพื่อประเทศของเราจะได้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป

เรื่องป่าไผ่ขายทุ่ง ฉากของเรื่องเป็นสถานที่ในชนบทที่หมู่บ้านตั้งอยู่ท่ามกลางป่า และท้องทุ่งนาที่อุดมสมบูรณ์ ผู้เขียนใช้ฉากได้สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องที่กล่าวถึงเด็กชายชาวชนบทที่นำควายไปเลี้ยงในทุ่งนา ได้เล่นสนุกสนานกันในบริเวณทุ่งนา และร่วมกันหาอาหารบริเวณป่าซึ่งเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ต่างๆ และสัตว์ป่ามากมาย ผู้เขียนสร้างฉากนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตของชาวชนบทนั้นผูกพันอยู่กับธรรมชาติเสมอ

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ฉากในเรื่องเป็นบริเวณหมู่บ้านแห่งหนึ่งในท้องทุ่งที่กว้างใหญ่เต็มไปด้วยพืชพันธุ์นานาชนิด มีสัตว์เล็กๆ มากมายที่ผูกพันกับเด็กในท้องทุ่ง ผู้เขียนสร้างฉากได้

กลมกลืนกับเนื้อเรื่องที่เสนอเรื่องการละเล่นของเด็กชาวชนบทที่เล่นสนุกสนานกับการยิงนก กัด จิ้งหรีด ตกปลา ไกวชิงช้า เล่นว่าว ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เขาสามารถนำมาจากธรรมชาติได้ และเมื่อ ความเจริญทางเทคโนโลยีแผ่ขยายเข้ามาแทนที่ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องทุ่ง ก็เปลี่ยนไป

เรื่องในสวนป๊อ ฉากของเรื่องเป็นสวนแถวชานเมืองซึ่งมีสภาพเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้มากมาย การใช้ฉากในสวนจึงกลมกลืนกับเนื้อเรื่องที่มีสัตว์เล็กๆ เช่น แมลง กิ้งก่า งู นก ฯลฯ มาใช้ชีวิตอยู่ในสวน และเมื่อมีความเจริญเข้ามาในบริเวณสวน ต้นไม้ถูกตัดทิ้งไป สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ในสวนก็หายไปเหมือนกัน

เรื่องหุบเขากินคน ฉากในเรื่องกล่าวถึงบริเวณป่าแถวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสถานที่แห่งนี้ เคยเป็นดินแดนของพวกเขมรในอดีต ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นเด็กชาย 5 คน ไปพักผ่อนในป่า และหลงเข้าไปอยู่ในมิติเวลาของอดีตที่เป็นดินแดนของเขมร พวกเขาตกไปอยู่กับเขมรฝ่ายของกษัตริษายาห์ที่ถูกฝ่ายกบฏตามล่า ฉากป่าเขาในเรื่องเป็นสถานที่ที่ลึกลับเต็มไปด้วยอันตรายมากๆ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ที่ตัวละครเอกต้องผจญภัยอันตรายต่างๆ จนกระทั่งจบลงโดยฝ่ายของกษัตริษายาห์เป็นฝ่ายชนะ เด็กที่หลงเข้าไปในมิติเวลาได้กลับมาสู่เวลาในปัจจุบัน

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง ฉากในเรื่องกล่าวถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งแถวภาคอีสาน ผู้เขียนได้ใช้สถานที่ได้สอดคล้องกับการเกิด ประเพณี และขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น คือกล่าวถึงประเพณี บุญข้าวจี่ของของชาวอีสาน และประเพณีกินเตดของชาวแสกที่เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน การที่ผู้เขียนนำเรื่องนี้มาเสนอเพื่อต้องการให้เยาวชนรุ่นหลังได้รู้จักและช่วยกันอนุรักษ์ ประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป

2.2. การสร้างบรรยากาศ เวลา สภาพแวดล้อมสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง

จากวรรณกรรมสำหรับเด็กที่นำมาวิเคราะห์เรื่องการสร้างบรรยากาศ เวลา สภาพแวดล้อมสอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่องมี 9 เรื่อง คือ คุณย่าผจญภัย เขี้ยวเสือไฟ ชีวิตบ้านนา ป่าไผ่ ชายทุ่ง ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ มหกรรมในท้องทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง หุบเขากินคน แม่ ... ได้ผู้มาแล้ว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องคุณย่าผจญภัย ขณะที่พวกโจรมาขูดสมบัติที่ดินของคุณย่าและเตรียมจะขนย้ายสมบัตินั้นหมาดำได้มาบอกให้คุณย่ารู้ คุณย่าให้ หมาดำ หนูนา นกพิราบ ไปตามพรรคพวกของตนมาช่วยทำเสียงดังให้พวกโจรหวาดกลัว ผู้เขียนได้สร้างฉากได้สอดคล้องกับเวลา และ

บรรยากาศในตอนกลางคืน เพราะกลางคืนเป็นเวลาที่ยียบสงบ แต่มีเสียงดังจากการกระพือปีกของ นกพิราบจำนวนมากในท้องฟ้า และมีขี้นกพิราบหล่นลงมา ที่พื้นดินมีเสียงการเคลื่อนตัวของหนูนา จำนวนมาก และมีเสียงหมาทั้งเห่าและหอน เสียงเหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกันโดยที่พวกโจรไม่สามารถ มองเห็นได้ว่าเป็นเสียงอะไร พวกโจรคิดว่าเป็นเสียงผีจึงพากันหนีไป ดังข้อความ

บนท้องฟ้ามีเสียงเคลื่อนไหวและร้องครวญครางเป็นวงกว้าง ความมืดยามกลางคืน ช่วยให้เสียงนั้นน่ากลัวยิ่งขึ้น รวบรวมตัวมีเสียงหมาเห่าหอน ชวนชวนลูก พื้นดินมี เสียงคึกคักราวกับแผ่นดินจะถล่ม ปรากฏการณ์ประหลาดน่าสยของขวัญจะเกิดขึ้นกระทันหันจนทำให้กลุ่มคนยามวิกาลตื่นกลัวจนควบคุมกันไม่อยู่

“โอ๊ย โอ๊ย อะไรกัน ผี... ปู่โสมเผ่าทรัพย์เล่นงานแล้วพวกเรา” เสียงคนขี้ตื่นร้อง เสียงหลง

มีอะไรบางอย่างหล่นพรวดลงมาจากเบื้องบน คนเหล่านั้นตกใจเกินกว่าที่จะดูให้รู้ ว่าเป็นขี้นกพิราบ ความขลาดกลัวครอบงำพวกเขาเสียแล้ว เพราะสิ่งน่ากลัวรอบกาย กระชั้นชิดเข้ามาทุกที

“แผ่นดินพวกเรา เร่ว ตัวใครตัวมัน...” มีเสียงตะโกนขึ้นอย่างนี้ จากนั้นก็พากัน ทิ้งดาบในมือ วิ่งหนีหัวซุกหัวซุน น่าสมเพชยิ่งกว่ากระด่าต้อนตุ้มที่ตกใจเพียงผลตาล หล่นเพียงผลเดียว

(คุณย่าผจญภัย : 85)

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ขณะที่คำคงและแก้วเหียนหนีออกจากบ้านเพื่อไปหาอาเพราะสุนัขของ คำคงกัดลูกพ่อเลี้ยง พ่อเลี้ยงจะให้ตัดหัวสุนัขของคำคงไปพิสูจน์ แต่คำคงไม่ยอม ระหว่างนั้นอา ของเขาก็กินที่บ้านของเขาและแจ้งให้ทราบว่เสือที่เคยเข้ามาในหมู่บ้านได้รับบาดเจ็บและเข้ามาวน เวียนหากินอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน ระหว่างเดินทางไปหาอาคำคงและแก้วเหียนได้พบกับเสือตัวนั้น ผู้เขียนได้บรรยายบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมได้เหมาะสมกับเหตุการณ์โดยบรรยายถึงการเดิน ทางอย่างเร่งรีบของคำคงและแก้วเหียน การเดินทางตามลูกอย่างรีบร้อนของพ่อของแก้วเหียนและ อาของเธอ เสียงร้องของเสือที่ดังไปทั่วป่า การหนีเสืออย่างลืบลูกคลุกคลานของคำคงและแก้ว เหียน การต่อสู้กับเสืออย่างน่าตื่นเต้นของแก้วเหียน ดังข้อความว่า

กลืนสาบสาบเหมือนเนื้อเน่าตากแดดโซ่มาอีก ไ้หางตั้งตั้งสลับสัลดั้งร้องคราง คล้ายขอมจ่านน แต่ยังไม่วายจะขัดขึ้น สองพี่น้องตัวแข็งทื่อเป็นหิน พอกลิ้นหาย ฟี่สาว ตั้งสติได้ก่อนรีบไล่หลังน้องชายหัวซุกหัวซุน

“หนี คำคง”

บุกป่าฝ่าหนาม หลีกไล่ตัดพวงม้งแต่ละหนี่ไปข้างหน้า ล้มลุกคลุกคลานหนามไหน
เกี่ยวตัว เลือดซิบ หน้าไม้ดูเกาะกะบุ่มข่มดุรงรัง คำคงเองละล้าละลังถูกละหุก ได้หางตั้ง
เห่าๆ ถอยๆ หันหน้ากลับหลังระวังระแวง เสียงคำรามกราวลั่น กระหึ่มครืนครางเหมือน
ภูผา ถล่มใส่หู ขวัญหวัเหมือนตกหอย มินเปลี่ยน แข็งขาก็พานจะอ่อนราวแรงออกจากร่าง
แก้วเชือนผลึกหลังน้องชายน่าน้ำหัวซุกหัวซุน กิ่งไม้เกี่ยวคอเสื้อฉีกควาก เสียงขาดคัง
เพาะ คำคงละล้าละลังคอยเร่งหมา กางเกงหลวมคอยแต่จะหลุด “อย่าห่วงหมา ห่วงมึง
ก่อน คำคง”

แดดเหลืองสลดลับเมฆ จ้าวป่าโอดอาวววขึ้นอีกครั้ง เสียงเลื่อนลั่นก้องไปก้องมา
ราวป่าถูกสะกด บีบรัดและหนักหน่วง แขนขามีรอยหนามเกี่ยวไม้ครูดแต่เหมือนไม่รู้สึก
ไอ้หางตั้งหุดกหุดตัว ใบไม้ร่วงเหมือนเสื้อชูให้มันร่วง เจ็บกริบหมู้อ้องจึกจั่นเรไร มือ
หนึ่งหัวหนูกางเกงอีกมือปิดแหวกพุ่มไม้เจะเจะ

(เขี้ยวเสือไฟ : 149)

เรื่องชีวิตบ้านนา ผู้เขียนบรรยายสภาพอากาศก่อนเกิดฝนตกหรือมีพายุว่า ท้องฟ้าจะมี
เมฆมืดครึ้ม มีเสียงฟ้าร้อง ฟ้าแลบ มีลมพัดมาอย่างแรง ชาวบ้านต่างรีบเก็บข้าวของ นกกาพากัน
บินกลับรัง

เมฆก้อนใหญ่ราวภูเขาตั้งเค้าขึ้นทางทิศตะวันตก มันทบยับใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนเกือบ
บังดวงอาทิตย์อยู่แล้ว ลมทุ่งพัดอู้ๆ มาอย่างแรง ต้นไม้ริมทางโบกสะบัดซู่ซาราวกับจะ
ยินดี ผืนพงใบไม้และหญ้าแห้งลอยคว้างตรลอบอบวล

(ชีวิตบ้านนา : 7)

เรื่องป่าไผ่ขยอ ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีฝนตกลงมาต้นไม้มัน
ที่เคยผลัดใบในฤดูแล้งก็แตกตุ่มออกใบเขียวชอุ่ม แผ่นดินที่เคยมีรอยแตกกระแหงก็สมานเป็นเนื้อ
เดียวกัน บนพื้นดินมีหญ้าอ่อนเขียวชอุ่ม ให้วัวควายแพะเล็มได้ ดังข้อความว่า

ฝนเดือนห้าหรือเรียกว่าฝนหลวงฤดู ตกลงมา 2 ครั้ง คือก่อนช่วงสงกรานต์และหลัง
สงกรานต์ ผ่านไปแล้วอีกครั้ง แม้ฝนช่วงนี้จะมีลมพัดแรง จนถึงไม้หักจนต้นไม้ล้มไป
บ้างก็เป็นเรื่องของธรรมชาติ สิ่งที่ชาวบ้านโคกมั่งงอยพอใจคือความชุ่มชื้น ความร้อน
อบอ้าวก็บรรเทาลง ต้นไม้ที่เคยทิ้งใบจนแลดูเหมือนไม้ยืนต้นก็แตกตุ่มใบดอก พื้นดินที่
เคยมีรื๋วรอยระแหงร้าวรับกันเป็นทอดๆ ก็สมานเป็นเนื้อเดียว ตามที่ลุ่มและปลักควาย
นอนมีน้ำขังพอให้วัวควายลงกิน เหนือผิวดินก็เขียวชอุ่มไปด้วยหญ้าอ่อนๆ ให้วัวควาย

ไต้เตเหล้ม หลังจากทนกินหญ้าฟางแห้งมานานหลายเดือน

(ป่าไผ่ชายทุ่ง : 1)

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ผู้เขียนบรรยายถึงป่าแห่งหนึ่งว่าเป็นป่าดงดิบที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่มากมาย จนแดดไม่สามารถส่องลงมาถึงพื้นดินได้ เพราะใบไม้หนาทึบ พื้นดินชื้นแฉะ มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่มากมาย บรรยายกาสนป่าอับชื้น เยือกเย็นวังเวง ดังข้อความว่า

ป่าใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวางแห่งนี้ เป็นป่าดงดิบที่บะมื่นไปด้วยไม้ ไม้ขนาดใหญ่ ในบรรยากาศมีแต่ความเยือกเย็นวังเวง คล้ายกับมีความลึกลึบมีดมนแอบแฝงอยู่ พื้นที่บางแห่งเปียกชื้นเต็มไปด้วยฝูงทากผู้หิวโหย คอยจ้องดูเลือดลำสัตว์ที่ผ่านไปมา แสงแดดแทบไม่เคยส่องลงมาถึงพื้นดิน เพราะไม้ใหญ่มีเรือนยอดหนาทึบเบื้องบนบังแสงไว้เสียหมด ทั้งยาง แดง ตะแบก มะค่า และตะเคียน สูงลิบล้อเสียดยอดขึ้นไปบนท้องฟ้า ปลอ่ยให้พืชชั้นต่ำเบียดเสียดแน่นทึบอยู่ภายใต้ ทั้งหวาย เต่าร้าง กะพ้อ ระกำ ประัง เฟิร์น ไม้เถาวัลย์ รกรกระย้ารุงรังอยู่ทั่วไป

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 11)

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพเหตุการณ์ว่าหลังจากฝนตกท้องฟ้าจะสว่างไสว ท้องนาเจ็นองไปด้วยน้ำ กบเขียดส่งเสียงร้องระงมในทุ่งนา พุ่มไม้เขียวชอุ่มดอกไม้บานสะพรั่ง ดังข้อความว่า

เมื่อฝนซาฟ้าสว่าง... เพชรย่องลงจากเรือนไม้ ออกวิ่งสู่ท้องทุ่ง เขาจับกลิ่นไอดิน อันหอมหวานอยู่พักใหญ่ ขณะมองหาเพื่อนยังมองหาไม่เห็น นาเจ็นองไปด้วยน้ำ ระงมด้วยเสียงกบเขียด ได้ปูยเมฆล่องลอย ทิวตาลตระหง่านสูงกว่าที่เคยเห็น ภูเขาชอุ่มคล้ายอุ้มน้ำเอาไว้ แมกไม้ไผ่ด้วยลมล่อง ลมเย็นดั่งผิวกาย

เพชรเหลียวกลับไปมองบ้าน ไรมะนาวด้วยดอกไม้แดดส่อง พุ่มเขียวสดใสปะยับไปมาเหมือนว่าโบกมือทักสวัสดีเด็กน้อย... เพชรอมยิ้ม เขาออกวิ่งจากทุ่งนาไปที่ป่าละเมาะ

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 8)

เรื่องฝนไว้ที่ปลายทาง ผู้เขียนบรรยายบรรยากาศก่อนฝนตกว่า ท้องฟ้าจะมีครึ้ม มีลมพัดแรง และเมื่อถึงหน้าหนาวอากาศจะหนาวมากขณะพุดจะมีควันออกมาจากปาก ดังข้อความว่า

ท้องฟ้ามีครึ้ม ก้อนเมฆอุ้มน้ำฝนหนักอึ้ง ลมพัดอู้อื้อ จนต้นไม้โอนเอน ใบไม้ไผ่ พะยับปะยับต้นไม้เล็กๆ ลู่ระเนนตามแรงลม ใบไม้ปลิดปลิว ฝุ่นฟุ้งว่อน เศษฟางหมุนคว้างขึ้นจากทุ่งนา ใบไม้เข้าฝนก็พรูพร่างลงมา จนขาวมัวไปหมด เสียงฝนกระแทกหลัง

คาสังกะสีดังกราวใหญ่ เหมือนกับใครเอากวาดทรายมาซัดใส่

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 103)

เรื่องหุบเขากินคน ผู้เขียนบรรยายบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของป่าที่เด็กทั้งห้าคนหลงเข้าไปว่า เป็นป่าแน่นทึบ เต็มไปด้วยเถาวัลย์ ไม้ใหญ่มีพืชจำพวกเฟิร์นและดอกไม้ป่าห้อยอยู่แต่ไม่สามารถส่องลงมาถึงพื้นดินได้ บริเวณพื้นดินมีกลิ่นอับๆ และกลิ่นชื้น ดังคำบรรยายว่า

ตะวันเริ่มเบี่ยงหัว ป่าทึบแน่นจนบุญชูต้องใช้มีดกลางทาง เครือเขาเถาไม้รกรุงรัง ไปหมด ทางเดินเก่าๆ ถูกทิ้งร้างเหมือนไม่มีคนผ่านมานานนับสิบปี เหง้าราก เถาเลื้อย และพุ่มหนาเบียดแซ่มจนวางเท้าแทบไม่ถูก ต้นไม้ใหญ่พืชจำพวกเฟิร์นห้อยย้อยลงมา เป็นสาๆ ดอกไม้ป่าทอดเถาทิ้งช่อเหมือนดอกไม้ประดิษฐ์ เย็นพอสบายๆ ต้นไม้แน่นทึบทำให้แดดส่องลงมาได้ยาก มีกลิ่นอับๆ และชื้นเย็นราวกลิ่นป่าดึกดำบรรพ์ ดอกไม้ป่าบางชนิดมีกลิ่นเหม็นเหมือนที่ถ่ายปัสสาวะหมักหมม

(หุบเขากินคน : 27)

เรื่องแม่...ได้ฝันมาแล้ว ผู้เขียนบรรยายบรรยากาศ สภาพแวดล้อมการเกิดพายุได้ฝันว่ามีลมพัดอย่างแรง ต้นไม้ หลังคาบ้านปลิวไปกับลม มีฝนตกลงมาอย่างหนัก เกิดลมพายุหมุนเกิดน้ำท่วมอย่างรวดเร็ว ดังเหตุการณ์ที่ตัวละครในเรื่องประสบคือ

คิดจะออกไปนอกบ้านสักหน่อย ก็พอดีได้ยินเสียงประหลาดมันเหมือนเสียงเครื่องยนต์ขนาดมหึมากำลังแล่นมาเหนือหลังคาบ้าน มองเห็นต้นไม้เอนราบกับพื้นดินไปทางเดียวกันเหมือนมีดินยักษ์กวาดแล้วกระทุ้งบ้านชั้นเดียวของเธอสะท้าน มองเห็นหลังคาครัวปลิวไปแล้ว แลเห็นฟ้า เพราะที่ครัวนี้ไม่ได้ตีฝาปิด หลังคาบ้านก็คงปลิวไปด้วย แต่ไม่เห็น เห็นแต่ฝนชู่ลงมาตามแนวต่อฟ้า

“ได้ฝันรี” ครูแดงถามตนเอง ท่ามกลางเสียงหวีดหวิวอย่างน่ากลัวนั้น พอนึกว่ามันคือได้ฝันครูแดงก็ตัวสั่นงันงก สวดมนต์ออกมาดังๆ เดินไปมาอยู่ในบ้าน น้ำฝนไหลเข้ามามากมายก็ไม่มีปัญญาจะทำอะไรกับมันได้ ข้าวของมากมายที่แม่มัดไว้ จะโยงกับข้อเพื่อไม่ให้ลอยไปตามน้ำ ถ้าน้ำท่วมตอนนี้ยังนอนอาบน้ำฝนอยู่ในบ้าน

(แม่... ได้ฝันมาแล้ว : 82)

3. การสร้างฉากและบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ หมายถึง การที่ผู้เขียนแทรกความรู้เพื่อให้ผู้อ่าน ได้มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นในด้านต่างๆ เช่น ฤดูกาล อาชีพ โดยผู้เขียนจะอธิบายถึงสิ่งเหล่านี้ไว้ให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าการสร้างฉากและบรรยากาศที่เสริมสร้าง

ความรู้และประสบการณ์มี 10 เรื่อง คือ กระตอมแสงตะวัน แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ลูกชานา ในสวนปู่ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ชีวิตบ้านนา ป่าไผ่ชายทุ่ง เกิดแล้วต้องสู้ หุบเขากินคน เขี้ยวเสือไฟ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องกระตอมแสงตะวัน เรื่องนี้ฉากส่วนใหญ่ของเรื่องเป็นการตีมีด ซึ่งเป็นอาชีพที่ตัวละครภูมิใจมาก ผู้เขียนซึ่งมีประสบการณ์ในการตีมีดได้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อ่านอย่างชัดเจนและมีคุณค่ายิ่งในขั้นตอนต่างๆ เกี่ยวกับการตีมีดและคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ เช่น

โศกมีด หมายถึง การใช้ตะไบแทงเหล็กที่นำมาตีเป็นมีดให้เรียบ

ลงคม หมายถึง การแทงใบมีดจากเหล็กที่เรียบแล้วให้คม

หุบมีด หมายถึง การเอาดินเหนียวกับเกลือขยี้ให้เป็นโคลนข้นๆ แล้วนำมาทาที่มีดเผาไฟให้แดงเฉพาะที่คมแล้วนำไปจุ่มน้ำ

ช่างสิบหมู่ หมายถึง ช่างสิบประเภท คือ ช่างเขียน ช่างลงรัก ช่างหุ่น ช่างบุ ช่างสลัก ช่างแกะ ช่างกลึง ช่างปูน ช่างปั้น และช่างหล่อ

ครูพักลักจำ หมายถึง การเรียนรู้จากการสังเกตและการจดจำสิ่งที่ผู้อื่นทำโดยไม่มีผู้บอก หรือสอนโดยตรง

เรื่องแม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ฉากของเรื่องส่วนใหญ่กล่าวถึงการเกิดพายุไต้ฝุ่นที่ทำให้ความเสียหายแก่ชาวบ้านทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเกิดพายุอย่างละเอียดตั้งแต่จุดที่เกิดพายุบนโลก เส้นละติจูด ลองติจูด ความกดอากาศสูง ความกดอากาศต่ำ ร่องความกดอากาศ การเกิดพายุดีเปรสชัน พายุไต้ฝุ่น การเกิดลมมรสุม นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้อธิบายถึงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้คือ

บารอมิเตอร์ คือ เครื่องมือวัดความกดอากาศ

น็อต คือ มาตรการวัดความเร็วของลม หนึ่งน็อตคือ 1 ไมล์ทะเลต่อหนึ่งชั่วโมง (1 ไมล์ทะเล ประมาณ 1583 เมตร หรือราวกิโลเมตรครึ่ง)

เรื่องลูกชานา ฉากของเรื่องเป็นหมู่บ้านในชนบทที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพการทำนาดังแต่การทำนาแบบดั้งเดิม ซึ่งใช้ วัว ควาย ไถนา ผลผลิตที่ได้เก็บไว้กินในครอบครัว และการทำนาแบบแผนใหม่ซึ่งใช้รถไถนา ใช้เครื่องนวดข้าว ผลผลิตเพื่อการค้า ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันของการทำนาแบบดั้งเดิมและการทำนาแบบใหม่อย่างชัดเจน ซึ่งผู้อ่านที่คิดจะประกอบอาชีพนี้สามารถเข้าใจปัญหาของการทำนาและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี และผู้เขียนยังให้ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้คือ

การปฏิวัติเขียว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของการเกษตรที่มีการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ในงานเกษตรกรรมหลายด้าน เช่น การผสมพันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์ชนิดใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตสูงในระยะเวลาสั้นๆ การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ยากำจัดแมลง รวมทั้งการใช้เครื่องจักรกลในการเกษตรกรรม

การเกษตรแบบผสมผสาน หมายถึง การเกษตรที่มีการทำกิจกรรมหลายอย่างผสมผสานกัน เช่น ทำนาและเลี้ยงปลาในนา ปลุกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู โดยอาศัยส่วนเกินจากพืชผลเป็นอาหารสัตว์และใช้มูลสัตว์ไปเลี้ยงปลา

เรื่องในสวนปาล์ม ฉากของเรื่องเป็นป่าในสวนแถวชานเมืองแห่งหนึ่ง ซึ่งมีสัตว์เล็กๆ มาอาศัยอยู่ เช่น นก งู ค้างคาว กิ้งก่า ฯลฯ ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์ต่างๆ เหล่านี้ไว้ตั้งแต่รูปร่าง อาหาร ที่อยู่อาศัย ประโยชน์ของสัตว์ที่มีต่อธรรมชาติอย่างละเอียด และผู้เขียนได้อธิบายคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องในเรื่อง คือ

ฟอร์มาลิน หมายถึง น้ำยาอันตรายชนิดหนึ่งที่ใช้ถักกันศพไม่ให้เน่าหรือใช้ในการสตัฟสัตว์ ถ้าเข้าตา จะปวดแสบปวดร้อนทำให้ตาบอดได้

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ฉากของเรื่องเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้ป่า คือ ลูกแร้ว หมายถึง ลูกไม้ป่าตระกูลขี้ผึ้งที่มีประโยชน์เหมือนลูกกระวาน ใช้เป็นเครื่องเทศและใช้ทำยาได้หลายอย่าง และให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์ป่าแต่ละชนิด เช่น ช้าง งูจงอาง หมานิน ฯลฯ

เรื่องชีวิตบ้านนา ฉากใหญ่ของเรื่องเป็นฉากในทุ่งนา ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนา เป็นขั้นตอนอย่างละเอียด ตั้งแต่ การไถ การดำ การเกี่ยว การนวดข้าว ฝัดข้าว นอกจากนี้ผู้เขียนยังให้ความรู้ในเรื่อง การเกิดจันทรคราส ดาวลูกไก่ โดยนำมาเล่าเป็นนิทานแทรกไว้ด้วย

เรื่องป่าไผ่ชายทุ่ง ฉากของเรื่องเป็นหมู่บ้านในชนบทแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ท่ามกลางป่าที่อุดมสมบูรณ์และทุ่งนา ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้ และสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น กระเจียว นกคุ้ม หมู แมงจิ้งจก ฯลฯ ดังรายละเอียดในเรื่อง ป่าไผ่ชายทุ่ง นอกจากนี้ผู้เขียนยังให้ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ที่ปรากฏในเรื่อง เช่น

ชิง หมายถึง เครื่องมือดักนกที่ทำด้วยตาข่าย รวบเก็บไว้ด้วยไม้ไผ่เหลาแบนๆ ปลายทั้งสองโค้งเหมือนคันธนูเวลาน้าวเต็มที เวลาถึงจับตรงส่วนโค้งกำรวบเข้าหากัน

ควายโดด หมายถึง ควายตัวผู้ที่ไม่ได้ตอน เหมือนควายตัวผู้ที่เลี้ยงสำหรับใช้งานทั่วไป มีนิสัยคะนองชอบใช้กำลังทำอันตรายกับควายตัวผู้อื่น โดยเฉพาะเวลาแย่งตัวเมีย

หนูครีว หมายถึง หนูพวกที่อยู่รวมกันหลายตัวในรูเดียวกัน โดยจะขุดรูแยกแตกแขนง

กันอยู่ได้ดิน แต่มีทางเข้ารูเดียวกัน

รูแปว หมายถึง รูหนีลูกเงินที่หนูทุกและเข้ทำไว้หนียามศัตรูรุกราน

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ฉากของเรื่องเป็นการทำกิจกรรมของนักเรียนตั้งแต่เริ่มต้นปีการศึกษาจนกระทั่งถึงปีการศึกษาใหม่ ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง เช่น หลักธรรมกาลมาสูตรหรือหลักศรัทธา 10 ประการ ขลุ่ยชนิดต่างๆ การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวคันเกวียน และอธิบายถึงคำศัพท์ในเรื่อง คือ

คาบลูกคาบคอก หมายถึง ใบมะขามอ่อนซึ่งผลิดอกติดอยู่ด้วย

เรื่องหุบเขาหินคน ฉากของเรื่องเป็นบริเวณป่าแถวจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเคยเป็นดินแดนของเขมรเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ผู้เขียนได้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของประเทศเขมรสมัยพระเจ้าชัยวรมันปกครองอาณาจักรฟูนัน การนับถือศาสนาลัทธิต่างๆ เช่น ลัทธิไศวนิกาย ลัทธิไวษณพนิกาย ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ และลัทธิศักติ

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ ฉากของเรื่องเป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งแถวชายแดนติดกับประเทศพม่า ผู้เขียนได้ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์ที่กล่าวถึงในเรื่อง คือ นกเงือก นกเป็ดน้ำ งูจงอาง

จากการศึกษาเรื่องการสร้างฉากพบว่าผู้เขียนนิยมสร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุด รองลงมาได้แก่การสร้างฉากและบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ และการสร้างฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องตามลำดับ เหตุที่ผู้เขียนสร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าเป็นสิ่งที่เด็กพบเห็นคุ้นเคยเข้าใจง่าย เด็กสามารถเปรียบเทียบตนเองกับตัวละครในเรื่องได้ การที่ผู้เขียนสร้างฉากและบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์แก่เด็กมีจำนวนมากรองลงมา เพราะผู้เขียนต้องการใช้วรรณกรรมเป็นสื่อเสริมสร้างความรู้ให้กับเด็กทางอ้อม เพราะเมื่อเด็กได้อ่านหนังสือวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีเด็กจะได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานควบคู่กันไป ทำให้เด็กสนใจค้นคว้าหาความรู้มากกว่าการให้ความรู้ทางด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว และการสร้างฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกับเรื่องมีจำนวนน้อยเพราะว่าการบรรยายถึงสถานที่ บรรยากาศ เวลานั้นต้องมีการบรรยายอย่างละเอียดจึงจะสามารถเห็นภาพได้ชัดเจน และวรรณกรรมต้องมีความยาวมาก แต่วรรณกรรมสำหรับเด็กส่วนมากมีความยาวไม่มากนัก ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การกล่าวถึงสถานที่ บรรยากาศ และเวลา จึงมีปรากฏไม่มากนัก

ด้านการใช้ภาษา

การใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ผู้เขียนจะต้องเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจและเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

ชลธิรา กลัดอยู่ (2517 : 213) กล่าวถึงการใช้สำนวนโวหารว่า นักเขียนแต่ละท่านใช้สำนวนโวหารที่มีลักษณะแตกต่างกัน บางคนนิยมใช้ภาษาสั้นๆ กระชับ สื่อความหมายตรงไปตรงมา บางคนมีแนวการเขียนที่ใช้สำนวนสื่อภาพที่มีชีวิต มีรายละเอียด มีสีสัน รวมทั้งมีแสง บางคนถนัดการใช้สำนวนโวหารเชิงกร้าว ดุดัน เป็นต้น

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2528 : 109) แบ่งการใช้โวหารออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. บรรยายโวหาร
2. พรรณนาโวหาร
3. เทศนาโวหาร
4. สาธกโวหาร
5. อุปมาโวหาร

เกณฑ์ในการใช้ภาษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กคือ

1. การใช้คำ
 - 1.1. คำภาษาปาก
 - 1.2. คำภาษาถิ่น
 - 1.3. คำแสดงภาพ
 - 1.4. คำแสดงอาการ
 - 1.5. คำแสดงความรู้สึก
 - 1.6. คำหยาบ
2. การใช้โวหาร
 - 2.1. อุปมาอุปไมย (Simile)
 - 2.2. อุปลักษณ์ (Metaphor)
 - 2.3. บุคลาธิษฐาน (Personification)

1. การใช้คำ เป็นกลวิธีการเลือกสรรถ้อยคำในการเขียนวรรณกรรม ผู้เขียนแต่ละคนจะต้องเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล และเหตุการณ์ในเรื่อง เพื่อให้สื่อความหมายได้ชัดเจน สละสลวย ประทับใจผู้อ่าน

การศึกษาวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำในเรื่อง การใช้คำภาษาปาก คำภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำแสดงความรู้สึก และคำหยาบ ดังรายละเอียดดังนี้

1.1. การใช้คำภาษาปาก หมายถึง ภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ และมักใช้กับบุคคลที่มีความคุ้นเคยกันเป็นพิเศษ เช่น ระหว่างเพื่อนสนิท ระหว่างบุคคลในครอบครัว สื่อสารกันในเรื่องที่รับรู้ได้เฉพาะคู่สนทนาเท่านั้น คำที่ใช้อาจเป็นคำที่ฟังแล้วไม่สุภาพสำหรับคนทั่วไป อาจใช้คำคะนองหรือคำเฉพาะกลุ่ม ผู้เขียนจะนำมาใช้ในวรรณกรรมเพื่อช่วยให้เกิดความสมจริงสอดคล้องกับสถานะของตัวละคร เช่น การใช้สรรพนามของตัวละคร การพูดคุยของคนที่คุ้นเคยกัน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

“นี่เจ้าน้อย ฟังให้ดิ้นะ ไอ้แบ้ควายแก่นะชอบแตกฝูงอยู่เรื่อยเลยทำให้ตัวอื่นๆ พลอยตามไปด้วย มันเป็นอย่างนี้กันนะควายแก่นี่ นิสัยไม่ดี”

“อ้าวแล้วกัน ฉันจะไปรู้ได้ยังไงล่ะ ก็ไอ้แบ้นะมันเป็นสัตว์ มันก็รู้มันไม่รู้มันตามประสา มันชี ควายก็ส่วนควายคนก็ส่วนคน” เจ้าน้อยพินหลอตัวอ้วนๆ ได้ขึ้นข้าง

(ชีวิตบ้านนา : 1)

จากการสนทนาของน้อยและก้านเด็กชายชาวชนบทที่เป็นเพื่อนเล่นวัยเดียวกันสรรพนามที่เขาใช้เรียกคือ ไอ้ แก มัน ฉัน ซึ่งเป็นภาษาปากที่ใช้เรียกกันระหว่างเพื่อนสนิทคุ้นเคยกัน การที่ผู้เขียนใช้สรรพนามเช่นนี้นับว่าสอดคล้องกับสถานภาพและความเป็นอยู่ของตัวละคร

“ขุนายคงหนวกแตก” วิชชุงเขยหน้าขึ้น “อยู่ในป่านายได้ยินไม่เท่าไอ้ส่วยมันหรือเหมือนมันเมื่อแรกเข้าเมือง ไอ้ส่วยก็แยกไม่ออกว่าเสียงรถเก๋งกับรถบัสต่างกันยังไง”

(หุบเขากินคน : 33)

จากการสนทนาของเด็กชายที่เป็นเพื่อนกัน สรรพนามและคำพูดที่เขาใช้มักใช้กันอยู่เฉพาะกลุ่มของตน เช่น ไอ้ นาย ผู้เขียนนำคำเหล่านี้มาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง

“แม่บอกแก่แล้ว เพชรเที่ยวไปจับสัตว์มากักขังเอาไปกักกันนะบาปมันเห็นทันตา เห็นมัย ไปดูไอ้หย่องคู่ชิ นอนอยู่ที่สุขศาลา ดินบวมยังกะดินข้างแฉะ” แม่เล่าให้เพชรฟังว่าหย่องคู่ถูกตะขาบตอยเอาระหว่างแหวกกอหญ้า เดินหาจิ้งหรีดที่ชายป่าริมเขา พร้อมกับสาปว่า “ไอ้ทองแดงของแกร็บเอาไปปล่อยซะ แม่ไม่อยากเห็นแถมดินบวมเหมือนไอ้หย่องคู่อีกคน”

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 18)

จากการสนทนายระหว่างแม่กับลูกซึ่งเป็นชาวบ้าน ผู้เขียนได้ให้ตัวละครใช้คำสรรพนามและคำพูดที่ชาวบ้านใช้กัน เช่น แก ไอ้ ดิน ผู้เขียนนำคำเหล่านี้มาใช้เพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น

“เมื่อไรอามังคะจะมาอีกแม่”

“โน่นละมัง เกี่ยวข้าวโน่น มันอาจเข้าป่าเสือป่าหมีถึงเมืองพม่าแล้วตอนนี้”

“โตอีกหน่อย ข้าจะเป็นพรานเก่งอย่างพ่อ อย่างอามังคะ”

“เอ็งเป็นผู้หญิงนะแก้วเอือน”

“แต่ข้ามีเขี้ยวเสือไฟ”

“แก้วเอือน” นางทำเสียงอ่อนนอกอ่อนใจ “การเรื่องเล่าเรื่องพรานมันเป็นการผู้ชาย ถึงเอ็งมีเขี้ยวเสือไฟ แต่เอ็งก็เป็นผู้หญิงไม่เห็นหรือวะ อีแสงคำมีซ้องหนู แล้วทำเป็น พราน ลงท้ายมันก็โดนเสือปอกหนังหัว”

(เขี้ยวเสือไฟ : 11)

จากการสนทนาระหว่างแม่กับลูกซึ่งเป็นชาวบ้าน ตัวละครทั้งสองจะใช้สรรพนามในการพูดเรียกคนทั่วไปหรือแทนตัวเองตามที่ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นใช้กัน เช่น มัน ข้า เอ็ง อี การที่ตัวละครใช้คำสนทนาเช่นนี้นับว่าสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชนบทที่เป็นอยู่

1.2. คำภาษาถิ่น หมายถึง ภาษาย่อยของภาษาที่คนส่วนใหญ่พูดกันในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นที่เจ้าของคลังหลักแหล่งอยู่ แต่สามารถติดต่อสื่อความกันรู้เรื่อง ผู้เขียนนำคำภาษาถิ่นมาใช้เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศให้เหมาะสมกับตัวละครและสถานการณ์ เพื่อความสมจริงในเรื่อง โดยผู้เขียนจะอธิบายความหมายของภาษากำกับไว้ เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ภาษาถิ่นได้เข้าใจ ภาษาถิ่นที่พบจากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้

ภาษาถิ่นเหนือ พบในเรื่องเขี้ยวเสือไฟ ได้แก่คำว่า เขี่ยน คุ่มเขี่ยน ฟาน เอื่อง น้ำมันเอื่อง แคะอก ชาววัน ร้อยชาววัน ดังคำอธิบายพร้อมตัวอย่างข้อความที่กล่าวถึงในเรื่องคือ

เขี่ยน หมายถึง ปลาไหล

คุ่มเขี่ยน หมายถึง เครื่องมือดักปลาไหล

คำกลัดนาข้าวไปยกคุ่มเขี่ยน คุ่มเขี่ยนเป็นเครื่องมือดักเขี่ยนหรือปลาไหล

(เขี้ยวเสือไฟ : 5)

เอื่อง หมายถึง เลียงผา

น้ำมันเอื่อง หมายถึง น้ำมันที่ได้จากการสกัดจากเลียงผา

น้ำมันเอื่องหรือเลียงผาเหลวขึ้น ทางภูผาลางนวดไล่แต่สันขาไปจนถึงปลีน้อง

(เขี้ยวเสือไฟ : 29)

แคะอก หมายถึง กระจอกสีดำ

“อาทำอะไรกิน” “ข้าวแดชอก” แหหมายถึงกระรอกสีดำที่แก้วเหือนยังได้เมื่อวาน
(เขียวเสือไฟ : 104)

ฟ่าน หมายถึง เก้ง

บัวจันกำลังตากผ้าที่ซ่าน ทุนนะเข็บใบตองที่ตั้งโรงข้าวหมู พอเห็นลูกหามแก้งก็กะผลก
ตัวเอียงตามมา “เก่งมากเอ็งสองคน ไม่ทันใดก็หากินได้แล้ว” “พ่อเลี้ยงมันสั่ง” บัวจัน
กระวีกระวาดไปเอามีด มันอยากกินลาบฟ่าน

(เขียวเสือไฟ : 112)

ชาววัน หมายถึง 20 วัน

ร้อยชาววัน หมายถึง 120 วัน

“แต่พ่อว่าเส้นขาพ่อทับกันทำน้ำมันเอียงร้อยชาววันก็หายแล้วแม่”

(เขียวเสือไฟ : 18)

ภาษาถิ่นอีสาน พบในเรื่อง ป่าไผ่ชายทุ่ง ผืนไร่ที่ปลายทาง ได้แก่คำว่า ขอ
ใบอีตู เบ็ดเผือก แแซบ และเหนียว ดังคำอธิบายพร้อมตัวอย่างของข้อความที่กล่าวถึงในเรื่องคือ

ใบอีตู หมายถึง ใบแมงลัก

ใบอีตูที่เมฆบอกคือใบแมงลักนั่นเอง

(ป่าไผ่ชายทุ่ง : 23)

ขอ หมายถึง เสียงร้องที่ไซ้บอกให้ควายหยุดเดิน

“ขอ” ที่ละครโกนใส่ควายเปลี่ยว เป็นภาษาที่เด็กเลี้ยงควายทางภาคอีสานร้องบอกให้
ควายหยุดเดิน

(ป่าไผ่ชายทุ่ง : 58)

เบ็ดเผือก หมายถึง เบ็ดราวที่ผูกด้วยเบ็ดบนเชือกเส้นเดียวกันโดยเว้นระยะห่างกันพอ
ประมาณ

คำจันเบนหัวเรือตรงไปที่เบ็ดราว ซึ่งเขาใส่เหยื่อไว้ตั้งแต่เมื่อวาน เบ็ดราวนี้เขาทำเพียง
คนเดียว เขาเคยช่วยพ่อทำหลายครั้งจนชำนาญ คนอีสานเรียกเบ็ดเผือก

(ผืนไร่ที่ปลายทาง : 13)

แซบ หมายถึง อร่อย

“แซบบ” คำจันล้อเป็นภาษาอีสาน

(ผืนไร่ที่ปลายทาง : 24)

เหนียว หมายถึง ตัวอ่อนของแมลงปอที่ยังไม่ลอกคราบ

แมลงปอซึ่งยังไม่ลอกคราบ ตัวจะเป็นสีเทา ชาวบ้านเรียกว่า เหนียว

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 72)

ภาษาถิ่นใต้ พบในเรื่อง ดอกเตอร์ครก ได้แก่ว่า หัวครก แกะ แกงส้ม จี๊
พริ้ว จาโกย ดังคำอธิบายและข้อความที่กล่าวถึงในเรื่องคือ

หัวครก หมายถึง เมล็ดของมะม่วงหิมพานต์

หัวครก คือ เมล็ดของมะม่วงหิมพานต์ซึ่งคนนครฯ เรียกว่า เม็ดหัวครก

(ดอกเตอร์ครก : 12)

แกะ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สำหรับเกี่ยวข้าวของชาวภาคใต้

ชาวนาเริ่มเกี่ยวข้าวกันบ้างแล้วโดยใช้ของมีคมเล่มเล็กที่เรียกว่า “แกะ” เป็นเครื่องมือ
เกี่ยวข้าวไม่ใช่เกี่ยวเหมือนชาวนาภาคกลาง

(ดอกเตอร์ครก : 20)

จี๊พริ้ว หมายถึง พืชจำพวกผักมีสีเขียว

หัวครกเล่าเรื่องโรงเรียนและที่ตลาดให้เพื่อนฟัง สมบูรณ์และนิยมพากันยิ้มและ
หัวเราะ โดยเฉพาะตอนที่เขาปล่อยไก่ในตลาดเรียกผักเขียวเป็นภาษาปักษ์ใต้ว่า จี๊พริ้ว

(ดอกเตอร์ครก : 137)

จาโกย หมายถึง ปาท่องโก๋

เพียงใจพาหัวครกไปฝึกทำปาท่องโก๋กับเฮียแม้งผู้พี่ชาย ซึ่งเปิดร้านกาแฟอยู่ใกล้กับ
สถานีรถไฟ โดยหล่อนอธิบายถึงความดีของหัวครกให้พี่ชายฟัง จนพี่ชายยินยอมที่จะ
ถ่ายทอดความรู้ทำปาท่องโก๋ให้เพียงแต่มีข้อแม้ว่า “ลื้อต้องลักปากกะอีว่ก่องว่า พอทำ
จาโกเป็งแล้วไม่มาทำขายแข่งกะอีว่”

(ดอกเตอร์ครก : 228)

การใช้คำภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้ที่พบในวรรณกรรมสำหรับเด็ก
ทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวมาข้างต้น เป็นเพราะว่าเป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ การ
เรียกเครื่องมือ เครื่องใช้ พืช สัตว์ต่างๆ จึงใช้คำที่ชาวบ้านเรียกกัน แต่ผู้เขียนก็ได้อธิบายความ
หมายของคำภาษาถิ่นนั้นๆ ไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นสามารถเข้าใจได้

1.3. คำแสดงภาพ หมายถึง คำที่ให้ความหมายและความเข้าใจในด้านรูปร่างของสิ่ง
ที่กล่าวถึงได้รวดเร็วและชัดเจน มักจะเป็นคำขยาย เช่น

เสียงเจ้าก้านตัวหมอมโย่งโก๊ะไม่สวมเสื้อตะโกนขึ้น แล้วคว่ำก้นดินแห้งๆ ขว้างใส่

ควายแตกฝูงตัวนั้นจนฝูงลี้

สายฝนแรงขึ้นอีก มันตกลงมาจนมีดฟ้ามัวดิน

(ชีวิตบ้านนา : 1, 9)

ผอมโง้งโเกะ เป็นคำขยาย หมายถึง ผอมและสูงมาก

ฝูงลี้ เป็นคำขยาย หมายถึง ฝูง, ละอองที่กระจายทั่วไปในอากาศ

มีดฟ้ามัวดิน เป็นคำขยาย หมายถึง มากมาย

คุณปู่สวมเสื้อครุยเนติบัณฑิต สีหน้าเคร่งเครียด ศีรษะเอิก และไวนวดเรียว ส่วนคุณ
ตาแต่งเครื่องแบบข้าราชการ หน้าตาเป็นคนใจดี สวมแว่นกรอบทอง ผมขาวหนวดหนาเป็นป็น

เสียงออกแฉกของเก้าอี้ทุกครั้งที่เหยียบร่างอันอ้วนเฟล

ป่าแดงตัวดำปี อ้วนเฟล ปากหนา ตาโต ผมหยิกหยอง

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 31, 89)

เคร่งเครียด เป็นคำขยาย หมายถึง เคร่งมากไม่หย่อนคลาย

ศีรษะเอิก เป็นคำขยาย หมายถึง หน้าผากกว้างล้ำเข้าไปในแนวผม

หนวดเรียว เป็นคำขยาย หมายถึง การไวนวดริมฝีปากโดยแต่งให้มีมาน้อยโล่กัน
ไปตามลำดับ

หนวดหนาเป็นป็น เป็นคำขยาย หมายถึง มีหนวดมาก เห็นเป็นแผง

ดำปี เป็นคำขยาย หมายถึง ดำมาก ดำสนิท

อ้วนเฟล เป็นคำขยาย หมายถึง อ้วนจนเนื้อกระเพื่อม

ปากหนา เป็นคำขยาย หมายถึง ริมฝีปากหนา

ตาโต เป็นคำขยาย หมายถึง ตาใหญ่

หยิกหยอง เป็นคำขยาย หมายถึง ผมหยิกเป็นฝอย

เด็กชายเห็นรีวรอยแห่งความวิตกกังวลอย่างเป็นทุกข์ฉายอยู่เต็มดวงหน้าที่ซีดเขียวของ

แม่

คนไทยชายแดนในสภาพแล้งเช่นนี้ ต่างอดอยากปากแห้งหิวข้าวหิวน้ำ บางคน
ผอมโซ อยู่ไปวันๆ แต่กระนั้นทุกคนก็ยังหวังว่าสักวันหนึ่ง ฟ้าคงจะโปรดประทานน้ำฝนอันชุ่มฉ่ำ
ลงมาให้เสียที

(ชายแดน : 25, 92)

ซีดเขียว เป็นคำขยาย หมายถึง ไม่แจ่มใส, ไม่สดชื่น, ไม่มีเลือดฝาด

ผอมโซ เป็นคำขยาย หมายถึง ผ่ายผอมเพราะอดอยาก

ชุ่มฉ่ำ เป็นคำขยาย หมายถึง มีไอน้ำหรือน้ำซึมทราบอยู่
 ดันหมากอุ้มน้ำฝนหนักเพียบ มองก็เหมือนฝือคอกขาก ปล่อยผมกระเซอะกระเซิง
เสือกัดนมเหวอะหวะ
 ฝนพรำหลังคาหุยมหิหม
 แม่หม่อมโกรก ท้องแพบบางแต่นมหย่อนห้อย

(เขียวเสือไฟ : 5, 9, 58, 163)

กระเซอะกระเซิง เป็นคำขยาย หมายถึง อาการที่ซัดเซไปโดยไม่มีจุดหมายว่าจะ
 ไปแห่งไร

เหวอะหวะ	เป็นคำขยาย หมายถึง	กว้างใหญ่ลึก
หุยมหิหม	เป็นคำขยาย หมายถึง	อาการที่ฝนตกพรำประปรายเล็กๆ น้อยๆ
ผอมโกรก	เป็นคำขยาย หมายถึง	ร่างกายมีเนื้อน้อย, ชุบ
แพบบาง	เป็นคำขยาย หมายถึง	แบน, ไม่หนา, มีความหนาน้อย
หย่อนห้อย	เป็นคำขยาย หมายถึง	ไม่ตึง, แขนงติดอยู่

ลุงหนูเหวี่ยงแหอีกพักเดียวก็ได้ปลากองพะเนินจนป้านิลตามเก็บแทบไม่ทัน

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 53)

กองพะเนิน เป็นคำขยาย หมายถึง ของมากกองขึ้นไปจนสูง
 บุญชูนั่งคุกเข่ามีผ้าห่มบางคลุมตัว กางเกงวอร์มเก่าๆ หลวมโพรกเพรก
 ท่ามกลางกลุ่มหมอกพลันปรากฏร่างหนึ่งดำตะคุ่ม หลังโค้งงุ้มค้ำยคนแก่ มือหนึ่งถือ
 ไม้เท้าบิดงอ อีกมือจึมนิ้วผอมๆ เหลือแต่กระดูกมาที่กองธงเสียดำ
 ต้นไม้รากดินเริ่มเหี่ยวแห้งกันไปเกือบหมด

(หุบเขากินคน : 7, 19, 29)

หลวมโพรกเพรก	เป็นคำขยาย หมายถึง	ไม่แน่น, ไม่สนิท, หลวมมาก
หลังโค้งงุ้ม	เป็นคำขยาย หมายถึง	หลังโค้งงอลงคล้ายปากนกแก้ว
นิ้วผอมๆ	เป็นคำขยาย หมายถึง	นิ้วที่มีเนื้อน้อยมาก
เหี่ยวแห้ง	เป็นคำขยาย หมายถึง	ขาดความสดชื่น

จากการศึกษาเรื่องคำแสดงภาพพบว่าคำแสดงภาพที่ผู้เขียนใช้ส่วนใหญ่ เป็นคำวิเศษณ์
 ที่ใช้ขยายคำนามหรือคำกริยาเพื่อให้เห็นรูปร่างลักษณะกิริยาอาการของสิ่งที่กล่าวถึงได้ถูกต้องชัด
 เจนยิ่งขึ้น

1.4. คำแสดงอาการ หมายถึง คำที่ให้ความหมายและความเข้าใจในด้านการเคลื่อนไหว

ไหวของกริยาอาการต่างๆ อิริยาบถต่างๆ ของตัวละคร ซึ่งทำให้ผู้อ่านนึกเห็นการเคลื่อนไหวของ
สิ่งนั้นเหมือนอยู่ตรงหน้าอย่างชัดเจน เช่น

“ไอ้ทองแดง” กลานตัวมเตี้ยล้มหายไปในดงไม้ที่ชุ่มด้วยสะอៃหมอก
เกรียนเคลื่อนไปอย่างเร้งร้อน
ทุกคนโกยอ้าวไปยังบ้านใครบ้านมัน

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 18, 18, 27)

ตัวมเตี้ย หมายถึง อาการที่ค่อยๆ เคลื่อนไหวหรือเคลื่อนไหวอย่างช้าๆ
เร้งร้อน หมายถึง รีบด่วน
โกยอ้าว หมายถึง วิ่งหนีไปโดยเร็ว
พวกผู้ใหญ่รับป้ายน้ำตาแล้วยืมเงื่อนๆ ให้แก่กัน
บางคนจ้วงเจีย บางคนลงจากเตียงผิวด้านไปชนกับคนอื่น

(เด็กชายจากดาวอื่น : 23, 26)

เงื่อนๆ เป็นคำขยาย หมายถึง วางหน้าไม่สนิท
จ้วงเจีย เป็นคำขยาย หมายถึง อาการที่คนแรกตื่นยังง่วงอยู่
ผมมองหน้าเพื่อนสามคน มันยักคิ้วหล่วดาให้ผมเป็นการใหญ่
ไอ้เบ้มลงไปนอนดินพรวดๆ
ถ้าขึ้นเดินคุ่มๆ ออกไปสงสัยป่าฉีต้องตก

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 24, 51, 89)

ยักคิ้วหล่วดา เป็นคำกริยา หมายถึง อาการที่คิ้วตาคขึ้นขยกลง
พรวดๆ เป็นคำขยาย หมายถึง อาการที่สะบัดหรือฟาดตัวไปอย่างแรงและ
มีเสียงดัง

คุ่มๆ เป็นคำขยาย หมายถึง เดินไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีจุดหมาย
กวายตัวดำๆ เดินอ้วยอ้ายอยู่ท่ามกลางแดดจัดและลมแรง
ผู้คนมากมายเหลือเกินเดินออกมาอย่างรีบร้อน
หล่อนวิ่งจี้ราวกับเข้าแข่งขันชิงชนะเลิศ
เขาทิ้งตัวลงนั่งหอบแฮกๆ

(ลินลาน่ารัก : 8, 29, 47, 47)

อ้วยอ้าย เป็นคำขยาย หมายถึง ไม่คล่อง, เคลื่อนตัวยากอย่างคนอ้วน
รีบร้อน เป็นคำขยาย หมายถึง เร้ง, ด่วน, เร็ว, ไม่รอช้า

จี เป็นคำขยาย หมายถึง วิ่งไปอย่างรวดเร็ว
 หอบแฮกๆ เป็นคำขยาย หมายถึง หายใจถี่ด้วยความเหนื่อย
 กล้าพยักหน้าเดินโผล่ผ่านไปยังบันได
 คุรุพละนั่งงันได้แต่ทำตาปริบๆ
 เด็กๆ ชาวบ้านถูกแดดตามท้องทุ่งแผดเผาจนตัวดำ แก้ม้าล่อนจ้อนวิ่งโทองๆ
 (เกิดแล้วต้องสู้ 12, 23, 55)

โผล่ เป็นคำขยาย หมายถึง อ่อนเพลีย ไม่มีแรง
 ปริบๆ เป็นคำขยาย หมายถึง อาการกระพริบบ่อยๆ ของตา
 โทองๆ เป็นคำขยาย หมายถึง อาการที่เดินหรือวิ่งโย่งๆ ไปในที่โล่ง
 จากการศึกษาเรื่องคำแสดงอาการพบว่าคำแสดงอาการที่ผู้เขียนนำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นคำ
 วิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำกริยา เพื่อให้เห็นอาการที่ตัวละครกระทำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.5. คำแสดงความรู้สึก หมายถึง คำที่ให้ความหมายและความเข้าใจทางอารมณ์
 ความรู้สึกต่างๆ และบางครั้งผู้เขียนได้นำคำที่เลียนเสียงธรรมชาติ คำที่แสดงแสง-สี กลิ่น มาเป็น
 สื่อชักจูงอารมณ์ผู้อ่านให้มีความรู้สึกคล้อยตามได้อย่างดี เช่น

เขารู้สึกเหี่ยวแห้งในหัวใจเหลือเกิน
 หัวใจของผู้เป็นแม่นั้นคงจะปวดร้าวยิ่งกว่า

(ชายแดน : 36, 36)

เหี่ยวแห้ง เป็นคำขยายความรู้สึกที่ท้อแท้สิ้นหวัง
ปวดร้าว เป็นคำขยายความรู้สึกเจ็บช้ำน้ำใจ
 เสียงแปรปรวนของช้างหลายตัวน่าสะพรึงกลัว
 เสียงแปรปรวนอย่างโกรธจัดของช้างพังแล้วน่าสยดสยอง

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 32, 36)

แปรปรวน เป็นคำขยายเสียงร้องของช้างที่ร้องกึกก้องอย่างโกรธจัดสร้างความรู้สึกน่า
 สะพรึงกลัวและสยดสยองแก่ผู้ได้ยิน

ทุนนะร้อนใจนัก ละอายอดสูด้วยแรงล้นมือ แต่คืนกลับขึ้นไม่นาน ก้าวเดินเกินสิบ
 ก้าวสันขาที่สันระริก ปวดตึกแต่ปลายตีนเหมือนโดนแมงป่องข้างนับร้อยรุมต่อยพร้อม
 กัน

เอื้อมมือไปเขย่งร่างลูกสาวผู้นอนในสุด มือเอื้อมไม่ถึง หนาวเอือกบาดอกเหมือน
 อากาศลดลงชวบฮาบกลายเป็นหน้าหนาวในคืนเดียว นอกบ้านขมุกขมัว ร่างดำที่บิทม

ตัดกับนอกบ้านพอมองเห็นกลางเดือน เนื้อตัวเปลือยเหมือนถูกถ่วงทับด้วยหิน แฉ่งใจผืน
ด้าน ขยับร่างท่อนบนเข้าไปอีกนิด เขย่าหัวเข้าลูกสาวเบาๆ

เขยกไปได้อีกสองสามก้าว ปวดแปลบแปลบราวเข็มร้อยเล่มไล่ทิ่มแทง

(เขียวเสือไฟ : 30, 59, 84)

ดึก เป็นคำที่ขยายความรู้สึกเจ็บปวดว่าเจ็บปวดตึ๊ดๆ กันไป

เปลือย เป็นคำขยาย หมายถึง ขาดกำลังที่จะเคลื่อนไหวได้ตามปกติ

แปลบแปลบ เป็นคำขยาย หมายถึง อาการที่สะดุ้งเข้าไปในหัวใจ, อาการที่สะดุ้งวับขึ้น
เสียงน้ำในลำห้วยไหลเซาะแก่งหินดังจู่จิ่งแว่วมาเบาๆ

อากาศยามดึกในป่าลึกเยือกเย็นลงเรื่อยๆ ความเย็นของอากาศทำให้ไอน้ำรวมตัว
เป็นหยดน้ำค้างตกเปาะแปะอยู่ทั่วไป เสียงนกระวังไพรร้องมาจากบนเขานานๆ ครั้ง
จิ้งหรีดและแมลงกลางคืนหลายชนิดกรีดปีกส่งเสียงระงม เพิ่มความวิเวกวังเวงให้กับ
ราตรีกาล และแล้ว ท่ามกลางความสงบสงัดของป่าลึก ก็มีเสียงหวีดขาวโหยหวนแว่วมา
เสียงนั้นครวญครางบาดเข้าไปในหัวใจของผู้ได้ยิน จากหวีดขาวกลับกลายมาเป็นต้นเป็น
จิ้งหะ พังคล้ายกับเสียงกรรโชกอย่างคร่ำครวญของสัตว์ประหลาด

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 13, 17)

จู่จิ่ง เป็นคำขยาย หมายถึง เสียงที่กระทบอย่างแผ่วเบา

โหยหวน เป็นคำขยาย หมายถึง วังเวงใจ

ครวญคราง เป็นคำขยาย หมายถึง ครางเรื่อยๆ ไป

มีกลิ่นแปลกๆ ลอยมาคลบเป็นกลิ่นเหม็นเอียนเหมือนแอมโมเนียปนน้ำเหลือง

ต้นไม้แน่นทึบทำให้แดดร้อนส่องลงมาได้ยาก มีกลิ่นอับๆ และชื้นเย็นราวกับกลิ่นป่าดึก

คำบรรพ์ ดอกไม้ป่าบางชนิดมีกลิ่นเหม็นเหมือนที่ถ่ายปัสสาวะหมักหมม

กลิ่นป่าแปลกๆ มีกลิ่นความตายและความลึกลับน่าพรั่นพรั้ง

(หุบเขากินคน : 19, 27, 64)

เหม็นเอียน เป็นคำขยาย หมายถึง มีกลิ่นไม่ดี ชวนให้กลิ่นไล่

อับๆ เป็นคำขยาย หมายถึง ลักษณะของกลิ่นซึ่งเกิดจากสิ่งที่ไม่มียากผ่าน

เหม็น เป็นคำขยาย หมายถึง มีกลิ่นไม่ดี

ความตาย เป็นคำขยาย หมายถึง สิ้นชีวิต

พรั่นพรั้ง เป็นคำขยาย หมายถึง นึกหวาดหวั่น, นึกพรั่นใจ

1.6. คำขยาย หมายถึง คำที่ใช้กล่าวสวด สาบานและคำด่า คำส่อเสียด คำพูดเสียดสี

ในทางขยายคาย นิยมใช้พูดระหว่างเพื่อนวัยเดียวกัน ผู้เขียนนำมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับอารมณ์ของตัวละคร สอดคล้องกับเหตุการณ์ และช่วยเสริมให้เห็นบทบาทของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น

คำขยายที่พบในวรรณกรรมสำหรับเด็ก สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. คำขยายในบทสนทนาที่ตัวละครได้ตอบกันขณะที่มีอารมณ์โกรธ เช่น คำเรียกคู่สนทนาว่าไอ้... (ไอ้ห่า) ไอ้...ย (ไอ้เหี้ย) ไอ้หมาหมู่ ไอ้พวก ป.ม. (ปากหมา) คำเหล่านี้เป็นคำไม่สุภาพ ก้าวร้าว ดุหมั่น แสดงตนว่าผู้พูดเหนือกว่า มีกำลังมากกว่า และคำกริยาที่ใช้ก็ขยายคายพองๆ กัน เช่น หมั่นไส้แม่งนั้ก แม่งมันใหญ่นั้ก (แม่ง หมายถึง แม่มัน) ร้าคาญฉิบ... (ฉิบหาย) มึงนี่ยุ่งฉิบหาย (ฉิบหาย หมายถึง ยุ่งมาก)

2. คำขยายในบทสนทนาที่ตัวละครชาวบ้านพูดกันเป็นปรกติ แต่ภาษามาตรฐานถือว่าไม่สุภาพ เช่นคำว่า แดก (กิน, รับประทาน) กว้างฉิบหาย ง่วงฉิบ (ฉิบ หมายถึง ฉิบหาย, จังเลย, มาก) รวมทั้งคำ เฮ้ย โว้ย ที่ติดปากเวลาพูดอีกด้วย

ตัวอย่างคำขยายที่ปรากฏในวรรณกรรม เช่น

ไอ้เอี้ยงมันกำลังเผลอ ยิงแม่ง เลยวะ

“เฮ้ย ไอ้ใครหน้าไหน โว้ย... ที่มาลอบทำร้ายกู ไอ้ห่า แน่จริงมึงออกมาซิวะ ใคร ใคร โว้ย...”

“ถึงฆ่าจิ้งจอกให้หมดบ้าน ก็ไม่เห็นชากไอ้อุศเรนหรอกวะ มันคงแดกเรียบไปแล้ว ไปหาเอาใหม่เหอะ”

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 24, 25, 50)

“ไอ้พวก ป.ม. นี่เอง” ไอ้เป่ขบเขี้ยวเคี้ยวฟันด้วยความโกรธ “แม่งใหญ่นั้ก”

“ไอ้...” ไอ้หมาหมู่นี้หว่า... “ฉับพลันผมก็รู้สึกว่ามีใครสักคนมาสำราญอยู่ข้างหู”

ไอ้เหี้ยนี่ตัวเท่าลูกหมา

“ไอ้ห่า กูอยากให้พ่อแม่เลิกกันอย่างมึง โว้ย ร้าคาญฉิบ..”

“หมั่นไส้แม่งนั้ก.. ขโมยทับหลังกูไป.. มึงอย่าลืมแก้แค้นนะ โว้ย”

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 28, 30, 43, 65)

ครั้งหนึ่งกูนั่งรถเมล์ลงทาง ผลที่สุดก็ต้องกลับแท็กซี่ ถ้าไม่เงินไม่ถึงบ้าน กรุงเทพฯฯ
กว้างฉิบหายเลย

“มึงนี่ยุ่งฉิบหาย” สมบูรณ์สัพยอก

(ดอกเตอร์ครก : 35, 96)

“หนูนายกหนวกแดก”

“เราว่าพวกมัน... ไม่รู้แม่งแหละว่าโพกเหลืองหรือโพกเขียว.. มันมีโอกาสน่าเราเยอะ”

“่วงซิบ จะหลับที่ไรก็ผวา”

“เลิกกลัวแม่ง..หมดแล้ว”

(หุบเขากินคน : 33, 64, 66, 82)

“จะเก็บผักหักพิน ต้องกินเผื่อวันหน้า อย่ากินอย่างฉิบหาย”

(ป่าไผ่ชายทุ่ง : 61)

จากการศึกษาเรื่องคำหยาบพบว่าคำหยาบที่ผู้เขียนใช้ เป็นคำที่ใช้ในบทสนทนาของตัวละครที่มีความสนิทสนมกัน และใช้โต้ตอบกันเมื่อตัวละครมีอารมณ์โกรธ เพื่อเสริมให้บทบาทของตัวละครมีความสมจริงมากขึ้น

2. การใช้โวหาร โวหาร หมายถึง ส่วนวนที่ผู้เขียนใช้ในการแต่งหนังสือ และการเลือกและเรียบเรียงถ้อยคำของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดที่ผู้เขียนแสดงออก การเลือกและเรียบเรียงถ้อยคำนั้นผู้เขียนแต่ละคนต่างก็มีวิธีการเขียนของตนแตกต่างกันไป วิธีการที่ผู้เขียนส่วนมากนำมาใช้ในงานเขียนเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การใช้โวหาร 3 แบบคือ

1. แบบอุปมาอุปไมย
2. แบบอุปลักษณ์
3. แบบบุคลาธิษฐาน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้โวหารแบบอุปมาอุปไมย หมายถึง การนำเอาสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกับกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหรือรู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยนำเอาสิ่งที่เคยรู้จักมาแล้วใช้ป็นสิ่งเชื่อมโยงความคิด ผู้เขียนจะใช้คำเชื่อมว่า เหมือน ปาน ประดุจ คล้าย ราว ฯลฯ

การใช้โวหารแบบอุปมาอุปไมยที่พบจากวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีดังนี้

1.1. การเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของคน สิ่งของ หรือสิ่งต่างๆ เช่น

พี่สาวดิ้งฮั่วชื่อเซ่งกับจิว อายุรุ่นราวคราวเดียวกับพี่โมก ทำหน้าที่เป็นลูกมือช่วยแม่สอยเสื่อ ทั้งคู่มีรูปร่างเล็กเหมือนตุ๊กตา

เจ้าปราศรัยเหมือนไทยทะเลาะกัน

เจ้าชายฝรั่งดอง ที่ผอมแห้งเหมือนผีตายซาก

คารอง ตอนนั้นอายุสัก 50 ผมขาวโพลนเป็นกระเซิง รูปร่างผอมบางจนเหมือนไม้แขวน

เลื่อนเดินได้

คารองนอนแป้นอยู่บนเตียงไม้เก่าๆ มีเพียงตะเกียงน้ำมันก๊าดทอแสงทึมๆ อยู่เป็นเพื่อน
รูปร่างของแกผอมจนเหมือนซากศพแห้งๆ

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 25, 45,, 49, 66, 97, 101)

หน้าขาวซีดราวกับกระดาษ

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 25)

หุ่นฟางรูปร่างเหมือนคน

หมาเชื้อพราณหางตั้งเหมือนดาบ

ร้อนรุมเหมือนคนสูมไข่

(เขียวเสือไฟ : 15, 43, 60)

คนโดยสารที่อัดแน่นเหมือนปลากระป๋องอยู่ในรถ

หน้าเหมือนปาท้องโก้

(ดอกเตอร์ครก : 34, 239)

ต้นไม้ที่ลั่นขวางทางดูราวกับพญางูยักษ์

กลางป่าทึบ วันนี้บ้านใหม่ๆ ผุดขึ้นราวกับดอกเห็ด

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 88, 94)

หินย้อยที่ผ่นังเป็นหลืบชั้นราวม่านรุค

ร่างผอมเล็กเหมือนลิงแก่

(หุบเขากินคน : 63, 282)

1.2. การเปรียบเทียบ ความคมกับความเร็ว เช่น

ผมกับดิงฮัวมีฝ่าเบียร์ที่ดีแผ่เป็นแผ่นกลมอยู่เป็นกำ เราจะค่อยๆ วางมันลงบนรางเหล็กที่
ละฟา เมื่อรถรางแล่นผ่านไป เราจะกรูเข้าไปเก็บฝ่าเบียร์ที่แบนราบมีรอยจีบรอบๆ ที่คมกริบ
เหมือนใบจักร

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 81)

เขานึกถึงคาคมเหมือนใบข้าวของลำไย

หย่องคู่ผู้วิ่งเร็วราวกับลมพัด

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 81, 88)

การปักเข็มขึ้นลงรวดเร็วราวกับเครื่องจักร

(ลูกขาวนา : 14)

ปลาแปลกๆ ไม่เคยพบเห็น หน้ามู่มู่ ปากอ้ากว้างมีฟันเป็นซี่ๆ เหมือนคมเลื่อยเต็มทั้งปาก

(หุบเขากินคน : 263)

มีดโต้คมกริบราวมีดโกน

(กระท่อมแสงตะวัน : 41)

1.3. การเปรียบเทียบเรื่องเสียง เช่น
ฝนพึมพำเหมือนคนขี้น

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 21)

วิวควายในหมู่บ้านทำเสียงเหมือนคนแสบคอ
น้ำเลาะกันห้วยดังจิ้งจิ้ง เหมือนคนหัวร่อต่อกระซิก
นกกาเหว่าเริ่มร้องเสียงเยือกเย็นเหมือนคนครางไห้

(เขียวเสือไฟ : 30, 91, 118)

เสียงลมพัดโยกยอดไม้ไผ่มาจากที่ไกลๆ ดังซู่ซ่าใกล้เข้ามาคล้ายกับฝนตก และเห็นยอดไม้ตะกุ่มอยู่กับท้องฟ้าโยกเขย่นากลัวราวกับปีศาจกำลังเร่ร่อนบ้าง บางครั้งสายลมที่พัดโกรกเข้าชอกเขาก็ดังหวีดหวิว บางขณะก็อื้อราวกับคนบ่นพึมพำ

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 163)

เสียงลมหวหวิวเหมือนเสียงหมาหอนในหุบลึก
หมูฮ้วนเอาแต่บ่นอุบอิบ เสียงพึมพำเหมือนหมิหงุดหงิดที่หาน้ำผึ้งไม่พบ

(หุบเขากินคน : 76, 22, 311)

แมลงในทุ่งนาบางชนิดก็คงจะชอบน้ำค้างเช่นเดียวกับจิ้งหรีดนั่นไง เด็กชายเห็นพวกมันวิ่งขึ้นวิ่งลง บางตัวก็ไต่ยอดหญ้า บินไปจับใบข้าว ร้องเพลงจืดๆ ด้วยเสียงแจ่มใสราวกับระฆังเงินใบเล็กๆ

(ชีวิตบ้านนา : 63)

ลมดึกพัดวูบมา ใบไผ่คกหนาสะบัดลมเสียงดังซู่ซู่ราวกับเสียงคลื่นทะเลสาดซัดฝั่งทราย

(กระท่อมแสงตะวัน : 37)

เสียงเม็ดฝนกระทบหลังคาสังกะสีดังโป๊กป๊าก ก่อนจะเพลงมาราวกับฟ้ารั่ว

(ในสวนญี่ปุ่น : 99)

เสียงแหบเหมือนเป็นหวัดลงคอ

(ลินลนารัก : 64)

ต้น ไม้แน่นเอี้ยดเบียดกันดังออกแอดราวกับเสียงคนสือขอู้

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 34)

1.4. การเปรียบเทียบเรื่องแสง ความมืด ความสว่าง เช่น

ไฟจุดอยู่ตามกระท่อมโรงนา ริมคงและเชิงเขาราวกับแสงหึ่งห้อยที่วิบวับกระจายอยู่
ตามพุ่มไม้มืด

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 59)

กลางคืนมีแต่ความมืดสนิท มืดเหมือนถูกปิดตาด้วยผ้าดำ

(หุบเขากินคน : 211)

แสงตะเกียงและแสงใต้ที่วอมแวมมาจากหมู่บ้านมองดู ราวกับสัตว์ป่าขณะมาชุมนุมกัน
เพื่อลงกินน้ำ

(เกิดแล้วต้องสู้ : 90)

แสงสว่างจากไม้จืดก้านเล็กๆ ส่องเป็นประกายสว่างไสวราวกับพล

(เพลงดวงดาว : 179)

เลขทุ่งสงไปไม่นานดวงอาทิตย์ก็ตกลงกลับหายไป มีความมืดเข้ามาแทนที่ มองไปข้างทาง
พบแต่ความมืดเหมือนใครเอาผ้าดำมาชิงจ่อไว้ข้างรถ

(ดอกเตอร์ครก : 55)

1.5. การเปรียบเทียบอาการเคลื่อนไหว เช่น

บทนางเมรีของแม่ยอดทองเป็นที่ชื่นชอบของเด็กๆ มาก ... มันจะเดินโซเซดุปี๊ดดุเป็น
เหมือนคนเมาจริงๆ

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 58)

บดินทร์สันดกๆ เหมือนลูกนกตกน้ำ

(หุบเขากินคน : 225)

สาวร่างแต่ละนางนุ่งกระโปรงสั้นเห็นแถมกัน ท่อนขาวยักย้ายไปกับเพลงที่ร้องราว
นกกระโถดโถดเดินในท้องนาป่าข้าว

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 63)

หัวใจของเขาเต้นแรงเหมือนมีมือกลองชั้นยอดของโลกเข้าไปรัวในอก

(ดอกเตอร์ครก : 212)

เด็กชายกระโถดโถดเดินไปมาราวกับจิงโจ้

คำพูดคำว่าราวกับปลา

ตอนเย็นๆ ลมทุ่งพัดมารวยรินทำให้ยอดข้าวสีเขียวเอนพลีๆ ตามกันไปราวกับลูกคลื่น
ในท้องทะเลกว้าง

รวงข้าวที่เริ่มแก่พากันแกว่งไกวไปมาราวกับกำลังเดินระบำ

(ชีวิตบ้านนา : 10, 39, 53, 68)

เสียงคลั่งๆ เหมือนปลาที่กำลังดิ้น

เสียงกลองยาวเร้าใจคนแก่ๆ ให้อยหน้าลอยตาเดินรำกันเฉิบๆ ส่วนวัยรุ่นก็เต้นกระดุก
กระดิกเหมือนไต้เตียน

(ลูกชานา : 65, 100)

ครูแดงพบมารดาที่กำลังนอนร่างกายชักกระตุกๆ เหมือนปลาที่ถูกทุบกำลังจะสิ้นใจ

(แม่ ... ได้ผู้เฒ่ามาแล้ว ; 52)

คันไม้สีเหลืองหม่นเริ่มต้องแรงลม โยกตัวไปในทิศทางเดียวกันทั้งผืนนาทำให้มองดู
เหมือนเกลียวคลื่นที่บังเกิดในท้องทะเล

(ขุนย่าผจญภัย : 20)

ม้าสีขาวพยักหน้า ขนที่คอเคลื่อนไหวเป็นคลื่นเหมือนยอดหญ้าที่ถูกลมพัด

(เพลงดวงดาว : 12)

ยอดไม้ตะกุ่มอยู่กับท้องฟ้า โยเอนนำกลิ้งราวกับปีศาจกำลังเร่ระบำ

แฝกที่มุงหลังคาโค่นลมตีพะยิบพะยิบราวกับโบกมืออำลา

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 62, 63)

1.6. การเปรียบเทียบเรื่องกลิ่น, สี เช่น

ลมศึกโชยเยือก คาวจัดโชยฉุนเหมือนกบเขี่ยค่น้ำร่อยด้ายเน่า

กลิ่นสาปสาบเหมือนเนื้อม้าตากแดด

(เจ้าเสือไฟ : 59, 148)

เหม็นฉุนรุนแรงเหมือนเขี้ยวหนู คาวจัดเหมือนงูคืบๆ

มีกลิ่นหอมเย็นเหมือนกลิ่นแมงดาลอยมา

กลิ่นเหม็นเหมือนหนังไหม้รุนแรง... หนังคางคกถูกเขากับยางไม้แห้งบางชนิด ... นึก
ได้แค่นั้นลูกไพรผู้เจนจัดก็ล้มลงอีกคน

(หุบเขากินคน : 221, 225, 228)

จากการศึกษาการใช้โวหารแบบอุปมาอุปไมยพบว่า ผู้เขียนจะสร้างการเปรียบเทียบโดยใช้คำเชื่อม “เหมือน” มากที่สุด รองลงมาคือ คำเชื่อม “ราว” ผู้เขียนเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ

อย่างกว้างขวางคือ เปรียบเทียบรูปร่างของคน สิ่งของ เปรียบเทียบความคม ความเร็ว เปรียบเทียบเสียงเปรียบเทียบแสง ความมืด ความสว่าง เปรียบเทียบการเคลื่อนไหว และเปรียบเทียบเรื่องกลิ่น, สี คำเปรียบเทียบที่ผู้เขียนนำมาใช้ส่วนมากเป็นคำเปรียบเทียบที่ผู้อ่านคุ้นเคยและรู้จักมาแล้ว

2. การใช้โวหารแบบอุปลักษณ์ อุปลักษณ์ หมายถึงการเปรียบเทียบโดยนัย เป็นการเปรียบเทียบที่มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย แต่ไม่ได้ใช้คำเชื่อมเหมือน ดูจ ดัง ราว ฯลฯ จะเป็นการกล่าวเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่งว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยผู้เขียนใช้คำเปรียบว่า เป็น เท่า คือ ฯลฯ

การใช้โวหารแบบอุปลักษณ์ที่พบในวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีดังนี้

2.1. การเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะของคน สัตว์ สิ่งของโดยใช้คำเปรียบ “เท่า”
เช่น

ปลาซ่อนตัวเท่าแขน

(ความภูมิใจของลอย : 15)

งูเห่ล้อมตัวเท่าแขน

(บินสุดขอบฟ้า : 39)

เท่าห้อมตัวดำยาวเท่าแขนอวบๆ

เห็ดดอกโตเท่ากระดิ่ง

เสือโคร่งตัวเท่าม้า

คางคกตัวเท่าหมวก

ผีโขนดลูกแดงเท่าผืนหนังควาย

ฟักเขียวยักษ์ลูกเท่ากระบุง

เถาวัลย์เท่าโคนขา

(เงี้ยวเสือไฟ : 22, 45, 45, 45, 46, 96, 147)

ขนมปิ้งคุ่นโตเท่าขา

ดวงตาสีดำเท่าเมล็ดมะละกอคูเอือกเย็นและเลือดเย็น

ปรังป่าหักโผล่พื้นดินเท่ากระพ้อมใส่ข้าวขึ้นก้านเหยียดใบเป็นปริมณฑล

เห็ดดอกโตเท่าฝาบาตร

งูตัวเท่าเท่าน้องขาวเท่าลำขากำลังเลื้อย

ขานับร้อยนับพันคู่ของมันอ้วนป้อมเท่านิ้วมือเป้งๆ

พญาเงือกหงอนแดงตัวเท่ารถไฟ

กิ้งก่าตัวเท่าน้อง

ตุ๊กแกป่าตัวโต เท่าแขน

เสือโคร่งเท่าม้า

(หุบเขากินคน : 21, 38, 46, 49, 49, 49, 62, 77, 82, 83)

พังพอนตัวเท่าขา

งูตัวขนาดเท่าลำแขนผู้ใหญ่

(ป่าไผ่ชายทุ่ง : 51, 62)

เจ๊กแคะตัวเท่าตุ๊กตา

คนตัวเล็กที่ตัวเท่าลูกหมา

บัววิกตอเรียใบโต เท่ากระด้ง

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 52, 65, 92)

2.2. การเปรียบเทียบโดยใช้คำเปรียบ “เป็น” เช่น

ท้องทุ่งที่เคยมองเห็นเป็นเพียงสีทองด้วยรวงข้าว

(ความภูมิใจของลอย : 15)

นกในกรงไม้ไผ่เป็นแต่เพียงเรือนร่างที่มีชีวิต

อีกาใหญ่อย่างข้ากลายเป็นจระเข้ขวางคลอง

(บินสุดขอบฟ้า : 30, 31)

แข่งที่กลายเป็นหิน

(เงี้ยวเสือไฟ : 154)

คนโลกก็เป็นผู้เฒ่าแต่วิทยาศาสตร์ยังเป็นเด็กหัดเดินเตาะเตาะ

(หุบเขากินคน : 80)

ทุกคนในครอบครัวเราล้วนแต่มีเด็กไล่กันเป็นลูกกระนาด

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 52)

นายเตาเฒ่ายังคงเป็นเสาบ้านเสาเมืองให้อุ่นอกอุ่นใจ

(กระท่อมแสงตะวัน : 162)

เสือชุมเป็นหนอน

ท้องฟ้าเป็นสีแดงเรือหม่นหมองไม่สดใส

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 76, 121)

อ้วนเป็นหมูตอน

(มุกดาภิบาลสาหร่าย : 63, 79, 84)

ผมรู้สึกเหมือนตัวเองตัวเล็กลงไปเป็นหมัดเป็นมด

ใจเต้นเป็นตีกลองเพล

ผมต่อรถเข้าบ้านเหมือนคนที่เป็นหุ่นยนต์ไปแล้ว

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ; 28, 36, 38)

2.3 การเปรียบเทียบโดยใช้คำเปรียบ “คือ” เช่น

หัวใจของตานี้แหละคือผีตัวนั้น

เสียงดีเหล็กคือลมหายใจและชีวิตของช่างตีเหล็ก

(กระท่อมแสงตะวัน : 76, 121)

เพื่อนคนหนึ่งบอกว่าเธอคือคิกแด่ที่ไม่ยอมออกจากป्लอก

(ลินลันารัก : 117)

จากการศึกษาไวยาหารูปลักษณะที่ผู้เขียนใช้ในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนนิยมเปรียบเทียบโดยใช้คำ “เท่า” มากที่สุด รองลงมาคือ คำ “เป็น” และ “คือ” คำเปรียบเทียบที่ผู้เขียนใช้ส่วนมากเป็นคำที่คนทั่วไปคุ้นเคย เช่น อวัยวะภายในร่างกาย หรือ สัตว์ สิ่งของที่พบเห็นเป็นประจำในชีวิตประจำวันทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจคำที่เปรียบเทียบได้ชัดเจนและสื่อความหมายตรงกัน

3. การใช้ไวยาหารแบบบุคลาธิษฐาน บุคลาธิษฐาน (Personification) คือการใช้ภาษาในลักษณะที่ทำให้เหมือนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คน เป็นคนโดยให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงกิริยาอาการต่างๆ ราวกับเป็นคน เช่น พุดได้ มีความรู้สึกนึกคิด

การใช้ไวยาหารแบบบุคลาธิษฐาน ที่พบจากวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีดังนี้

3.1 การสมมติให้สัตว์ในเรื่อง พุด คุย คิด หรือมีพฤติกรรมเหมือนกับมนุษย์ เช่น

การให้สัตว์มีพฤติกรรมเหมือนกับมนุษย์ เช่น การทะเลาะกัน การพุดคุยกันของนก การร้องเพลงของนกและกบเขียดอิงอ่างในเรื่อง ชีวิตบ้านนา ชายแดน ดังตัวอย่าง

พวกนกเอี้ยงกำลังเถียงกันลั่น ไม่รู้มันทะเลาะกันเรื่องอะไร

(ชีวิตบ้านนา : 2)

ครั้นพอไก่เจียบเสียงลง เด็กชายก็ได้ขึ้นเสียงกบเขียดและอึ่งอ่างนับร้อย ร้องเพลงกัน
ระงมแทนที่ทุกทิศทาง

(ชีวิตบ้านนา : 11)

เสียงนกเล็กๆ ในป่าหลังหมู่บ้านส่งเสียงพูดคุยกันดังแว่วมา บางตัวร้องเพลงเสียงเจื้อย
แจ้ว รอคอยให้พระอาทิตย์ส่องแสง จะได้รับบินออกไปหากิน

(ชายแดน : 59)

3.2. การสมมติให้ สถานที่ ต้นไม้ ดอกไม้ และสิ่งต่างๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ทำกริยา
อาการเหมือนอย่างมนุษย์ เช่น

ป่า ต้นไม้ ดอกไม้ หยดน้ำค้าง แสดงอาการทรวนตรึง ร้อนหนาว หลับและตื่น
เหมือนกับมนุษย์ ดังข้อความ

บริเวณภายในรั้วต้นไม้ที่เจียบสงบ ต้นไม้ทุกต้น ดอกไม้ทุกดอก ดูเหมือนจะเพิ่ง
ตื่นจากนอนหลับ ยามค่ำคืน ยังมีรอยหยดน้ำค้างแสดงความง่วงเหงาหาวนอนหลงเหลือ
อยู่ประปราย แต่ผีเสื้อเริ่มขึ้นบานเต็มที่แล้ว มันกระพือปีกผละจากดอกไม้ดอกหนึ่งไป
ยังอีกดอกหนึ่งราวกับกำลังสำรวจสมบัติส่วนตัว หรือไม่ก็ปลุกดอกไม้ให้ตื่นรับ
แสงแดดยามเช้า เมื่อผีเสื้อผละไปดอกไม้ บางดอกทำท่าจ้วเจีย สั่นหัวนิดหนึ่ง แล้วหลับ
ต่อ จนกระทั่งผีเสื้ออื่นมาปลุกอีก มันจึงตื่นเต็มที่

(พราวแสงรุ่ง : 27)

จะออกไปตลาดค้าปลักกันที่ที่ดินแต่ครั้งคืน นึ่งข้าวใส่ห่อแล้วออกเดินไปถึงก็สาๆ ตะวัน
โผล่ กลับมาถึงก็บ่าๆ ใบน้ำหลับ

หันจากเงาเขาใหญ่ แดดส่องตกพาดเต็มป่า ต้นไม้แตกใบระบัด ผ่านช่วงหนาวหลับพัก
ยาวนาน ต้นไม้ก็ตื่นมาแตกใบ

(เขียวเสือไฟ : 30, 120)

เถาวัลย์นอนทอดพัน

ต้นไม้เหมือนสะท้านหนาว

ลมพัดอ่อนกรรโชกแรงขึ้น แรงขึ้นจนหมู่ไม้ครางฮู้

ป่าสงบเจียบจำเหมือนป่าตาย

ป่ายังคงหลับ หลับไหลไม่มีอะไรเกิดขึ้น

(หุบเขากินคน : 30, 50, 66, 67, 72)

“...เห็นไหม ต้นมะพร้าวสูงใหญ่เป็นสง่ามันนะ มันออกลูกตลอดปี ไม่เคยบ่น ไม่เคย

เรียกร้องคำชม แต่มันก็ได้รับคำชมจากเจ้าของเสมอ”

“การทำความดีไม่ต้องป่าวประกาศ เช่นเดียวกับการไม่ทำความดี อย่ามัวอ้างเหตุเช่นนั้น เช่นนี้ ต้นน้อยหนาหรือต้นมะพร้าว แม้แต่ต้นหญ้าเล็กๆ ก็ทำความดีตามความสามารถของตัวเองได้

(เด็กชายจากดาวอื่น : 49, 49)

3.3. การสมมติให้ ทะเล สายลม พระอาทิตย์ กาลเวลา สามารถพูด ยิ้ม หัวเราะ และแสดงพฤติกรรมต่างๆ เหมือนกับมนุษย์ ดังข้อความ

พระอาทิตย์ค่อยๆ ไต่ขอบฟ้าสูงขึ้นไปเรื่อยๆ

กาลเวลาค่อยๆ กระซิบเตือนชายชราอยู่แผ่วๆ ว่า ความอนิจจังของสังขารกำลังเคลื่อนตัวเข้ามาเยือนแก่แล้วในวันนี้

(กระท่อมแสงตะวัน : 70, 90)

พรุ่งนี้... ดวงอาทิตย์จะตื่นที่หาดสมิหลา แล้วมาดกน้ำป้อมแป้มที่หน้าบ้านมุกดา
เสียงลมทะเลกระซิบพูดคุยอยู่กับกระเบื้องหลังคา
คลื่นม้วนตัวเข้าโถมลูบหาดโคลน
คลื่นลูกเล็กๆ วิ่งไล่กันเข้าหาฝั่งช้าๆ ส่งเสียงเจื้อยแจ้ว ร้องเพลงทั้งคืน
ทะเลเจ้าเธอเองก็ถูกทำร้าย รอยยิ้มของเธอ เสียงหัวเราะของเธอ มันถูกกลืนหายไปหมดแล้ว ไซ้ใหม่ ถ้ามันกับมาติกใหม่ๆ ที่นี้จะรักฉันเหมือนที่เธอเคยรักหรือเปล่า

(มุกดากับสาหร่าย : 17, 36, 71, 131, 135)

จากการศึกษาเรื่องการใช้โวหารแบบบุคลาธิษฐานในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่สร้างให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตในกลุ่มที่คล้ายกันทำอาการเหมือนกับมนุษย์ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 ประเภทคือ สัตว์ ต้นไม้ และธรรมชาติ เช่น ทะเล สายลม ฯลฯ

การที่ผู้เขียนใช้โวหารแบบบุคลาธิษฐานไม่กว้างขวางนักอาจเป็นเพราะว่าเนื้อเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กส่วนใหญ่เป็นการแสดงพฤติกรรมของตัวละครที่สามารถกระทำเป็นรูปธรรมได้ แต่การใช้โวหารแบบบุคลาธิษฐานที่ผู้เขียนใช้นั้น มักจะเป็นการบรรยายประกอบเรื่องซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก ฉะนั้นการใช้โวหารชนิดนี้จึงมีจำนวนจำกัดไปด้วย

บทที่ 3

ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536

ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ผู้เขียนได้สะท้อนออกมาหลายด้านมีทั้งเรื่องเกี่ยวกับตัวเด็กโดยตรง เรื่องที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง และสิ่งต่างๆ ที่เด็กควรจะเรียนรู้เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว
2. ด้านจริยธรรม
3. ด้านการศึกษา
4. ด้านธรรมชาติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ

ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว

ภาพสะท้อนด้านครอบครัวของเด็กเป็นการสะท้อนในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครองซึ่งใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520 : 21) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูคือการที่บิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กปฏิบัติต่อเด็กและเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่นไปในทำนองต่างๆ ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูคือการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันอันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะการกระทำต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ทำให้เด็กได้เลียนแบบผู้เลี้ยงดูอีกด้วย

จากการศึกษาหาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม ของกรมวิชาการ (2524 : 10 - 11) ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ไว้ 4 ประเภท คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นใกล้ชิด หมายถึง การที่ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็กโดยให้ความรัก ความเป็นกันเองพร้อมที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เสมอ
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กโดย

ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก ใช้เหตุผลเป็นหลักในการอบรมสั่งสอน

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดหรือควบคุม หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดกวดขัน ให้เด็กประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ใช้การลงโทษควบคุมให้เด็กเคารพเชื่อฟัง

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การที่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเด็กสามารถที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งใดๆ โดยเสรี ผู้ปกครองไม่ได้สนใจไต่ถามหรือควบคุม

จากการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประมวลใช้ในการศึกษาครั้งนี้โดยจะศึกษาเรื่อง ต่อไปนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะยากจน

2. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะปานกลาง

3. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะร่ำรวย

1. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะยากจน หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวฐานะยากจนในวรรณกรรมสำหรับเด็ก สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด

1.2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

1.1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและความอบอุ่นอย่างใกล้ชิด หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เด็กโดยให้ความรัก ความเป็นกันเองพร้อมที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลืออยู่เสมอ การอบรมเลี้ยงดูประเภทนี้ มี 6 เรื่อง คือ ชีวิตบ้านนา ฝันไว้ที่ปลายทาง ดอกเตอร์ครก ความภูมิใจของลอย เขี้ยวเสือไฟ กระท่อมแสงตะวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องชีวิตบ้านนา พ่อแม่ของขวัญมีเวลาดูแลลูกอย่างใกล้ชิด บางครั้งเขาก็ร่วมทำงานกับพ่อแม่ด้วย พ่อแม่จะเป็นผู้ให้คำแนะนำการทำงานและถ่ายทอดอาชีพให้กับลูกโดยตรง ดังที่แม่ของขวัญสอนวิธีการดำนาแก่เขาว่า การดำนานั้นจะต้องไม่ดำถี่เกินไป การดำถี่เกินไปจะทำให้ข้าวไม่งอกงามและได้ข้าวรวงเล็กลีบ ทำให้ราคาข้าวตกต่ำ

หรือเมื่อว่างจากการทำนาพ่อแม่ลูกมีเวลารับประทานอาหารหรือทำกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกัน พ่อแม่ก็จะใช้เวลานี้อบรมความประพฤติและปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีของคนที่สืบทอดมาให้ขวัญได้ปฏิบัติตาม เช่น เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา พ่อแม่ก็จะพาขวัญไปทำบุญที่วัดและสอน

เขาว่า การทำบุญเป็นการทำความดี เสียสละแบ่งปันให้กับผู้อื่น คนที่ไม่ชอบทำบุญนั้นจะเป็นคนที่มีจิตใจคับแคบเห็นแก่ตัว

จากการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ทำให้ขวัญเป็นเด็กที่มีความสุขสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ซึ่งเขาสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในอนาคตได้

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง พ่อของคำจันดูแลเขาและน้องอย่างใกล้ชิด เอาใจใส่ทุกเรื่องทั้งในด้านความเป็นอยู่ การอบรมความประพฤติ และการถ่ายทอดอาชีพ พ่อเป็นผู้เลี้ยงดูเขาและน้องเพียงผู้เดียวเนื่องจากแม่เสียชีวิตแล้ว แต่พ่อก็ดูแลเขาและน้องด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา เขาและน้องอยู่กันอย่างมีความสุขแม้ว่าครอบครัวของเขาจะยากจนก็ตาม พ่อเป็นคนมีเหตุผลไม่เคยดุด่าเยินยอเขาและน้องโดยไม่ถามสาเหตุของการทำผิด ครั้งหนึ่งเมื่อเขามีเรื่องชกต่อยกับบุญพาเพื่อนข้างบ้าน พ่อก็ฟังเหตุผลที่เขามีเรื่องกับบุญพาโดยไม่คิดว่าเขาเลย

จากการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ทำให้คำจันและน้องๆ อยู่กันอย่างมีความสุขถึงแม้ว่าครอบครัวของเขาจะยากจนและมีพ่อเป็นผู้เลี้ยงดูคนเดียวก็ตาม

เรื่องดอกเตอร์ครก แม้ว่าครอบครัวของหัวครกจะยากจน พ่อแม่ต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูลูก 4 คน เขาและน้องก็ได้ใกล้ชิดและเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินชีวิตจากพ่อแม่ได้โดยได้ร่วมทำงานกับพ่อแม่ แม่คอยดูแลเอาใจใส่และให้กำลังใจแก่เขาเสมอ ดังเมื่อเขาสอบเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัดไม่ได้ เขาร้องไห้เสียใจ แม่ก็ให้กำลังใจและคอยปลอบโยนเขา โดยบอกกับเขาว่า “ไม่ต้องเสียใจลูก ไม่ได้ก็ไม่ได้ชีวิตจะกลัวอะไรปีหน้าสอบใหม่” (ดอกเตอร์ครก : 29)

จากการให้ความรัก ความอบอุ่นอย่างใกล้ชิดเช่นนี้ เมื่อลูกมีปัญหาอะไรเขาก็จะให้ความไว้วางใจปรึกษาพ่อแม่ก่อนผู้อื่น เช่น เมื่อหัวครกได้รับจดหมายจากเพื่อนชวนให้เขาไปเรียนที่กรุงเทพโดยให้เขาทำงานเป็นแม่บ้านให้กับเพื่อนๆ และเพื่อนจะให้เงินประจำแก่เขา หัวครกตัดสินใจไม่ได้ว่าเขาควรจะไปหรือไม่ เขาก็นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับแม่ของเขา

เมื่อหัวครกตัดสินใจมาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ พ่อแม่ก็ยังห่วงใยเอาใจใส่เขาพ่อส่งปลาเค็มที่เขาเคยชอบไปให้เขาทางไปรษณีย์ และเขียนจดหมายอวยพรให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิต

จากการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ทำให้หัวครกเป็นเด็กที่ไม่มีปัญหาแม้ว่าครอบครัวจะยากจนแต่เขาก็มีความอดทนพยายาม จนประสบความสำเร็จในชีวิต

เรื่องความภูมิใจของลอย พ่อแม่ของลอยอบรมดูแลเขาอย่างใกล้ชิด ลอยได้รับการถ่ายทอดอาชีพจากพ่อแม่โดยการร่วมทำงานกับพ่อแม่ พ่อของเขาทำงานด้วยความขยันขันแข็งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เขาตลอดมา พ่อสอนเขาว่า

“ทำไปเถอะ... ลูกเอ๊ย ทำงานทำไปแล้วผลมันย่อมได้ไม่ได้มากก็ได้ไม่น้อย ไม่มีวันอดตาย ถ้าเราขยันขันแข็ง เมื่อเหนื่อยเราก็หยุดพัก เร็วแรงมันก็กลับคืนมาอย่างเก่า เมื่อเรามีอยู่มิเกิน”

เมื่อลอยรู้สึกเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน พ่อก็จะสอนว่า

“มันเหนื่อยก็พัก เมื่อหิวก็กิน อิ่มแล้วหายเหนื่อยก็ทำต่อ”

เมื่อลอยทำผิดพ่อจะใช้เหตุผลชี้แจงให้เขาได้เข้าใจว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำโดยไม่คว่ำหรือเขินตีเขาเลย ดังเช่นครั้งหนึ่งลอยนำเปิดไปเลี้ยง แล้วมัวแต่เล่นกับเพื่อนไม่สนใจดูแล เปิดเปิดของเขาถูกหมากัดตาย พ่อก็ไม่ได้คว่ำหรือเขินตีเขาแต่สอนเขาว่าให้ทำหน้าที่ให้เสร็จเสีย ก่อนจึงค่อยเล่น การละเลยหน้าที่จะทำให้เกิดผลเสียหาญแก่งานที่รับผิดชอบได้

จากการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความอบอุ่นเช่นนี้ ทำให้ลอยเป็นเด็กที่มีจิตใจเมตตา กรุณา เชื้อมั่นในตนเอง ประพฤติตนเป็นคนดีในสังคมจนได้รับรางวัลจากนายอำเภอเมื่อเขาไปช่วยเพื่อนที่ถูกโจรจับไปกลับมาได้อย่างปลอดภัย

เรื่องขี้ขลาดกลัวไฟ พ่อแม่ลูกมีความใกล้ชิดกัน พ่อแม่จะสอนให้ลูกรู้จักเคารพเชื่อฟัง และสอนให้พี่น้องรักใคร่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังเช่น เมื่อแม่คว่ำเรื่องแก้วเฮือนประพฤติน กกล้าหาญเหมือนผู้ชาย แก้วเฮือนเข้าใจว่าแม่จงเกลียดชังเธอ พ่อได้ชี้แจงให้เธอเข้าใจว่า พ่อแม่ทุกคนรักลูกของตนที่แม่คว่ำก็เพื่อให้เธอปฏิบัติตนให้เรียบร้อยเหมือนผู้หญิงเท่านั้น เธอควรจะเชื่อฟังคำของแม่เพื่อทดแทนพระคุณที่แม่เลี้ยงมาด้วยความยากลำบาก

พ่อแม่ถ่ายทอดอาชีพและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตให้แก่ลูกโดยให้ลูกได้ไปฝึกปฏิบัติงานจริง เช่น พ่อแม่ของแก้วเฮือนถ่ายทอดอาชีพการล่าสัตว์ให้กับเธอโดยให้เธอออกไปล่าสัตว์ด้วย

จากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่เช่นนี้ทำให้ลูกมีสติที่จะคิดและทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ตะวันอยู่กับตาที่ดูแลเอาใจใส่เขาอย่างใกล้ชิด ตาได้ถ่ายทอดอาชีพการตีมีดให้เขาได้เรียนรู้ฝึกฝนจนมีความชำนาญ จนเขาสามารถประกอบอาชีพตีมีดได้เมื่อตาตายจากเขาไป

เนื่องจากการดูแลในการฝึกอย่างใกล้ชิดของตา ประกอบกับการฝึกฝนตีมีดด้วยความยากลำบาก ตะวันจึงรัก ภาวภูมิใจ และศรัทธาในอาชีพของตน เขาประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา ตะวันในเรื่องนี้จึงเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้อ่านทั่วไปได้นำไปปฏิบัติตามต่อไป

1.2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองเลี้ยงดูเด็กโดยไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ ปล่อยให้เด็กประพฤตินิสัยที่เขาต้องการได้อย่างเสรีโดยไม่ถามไถ่

หรือควบคุม และจะใช้วิธีลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กทำผิด บางครั้งก็จะผลักระการเลี้ยงดูไปให้ผู้อื่นเลี้ยงดูแทนตน การอบรมเลี้ยงดูประเภทนี้ พบเพียง 2 เรื่อง คือ มุกดากับสาหร่าย เด็กชายจากดาวอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกอย่างใกล้ชิดและไม่สนใจเลี้ยงดูลูกของตน

เรื่องมุกดากับสาหร่าย พ่อแม่ของมุกดากับสาหร่ายแยกทางกัน มุกดากับสาหร่ายอยู่กับแม่ ประกอบกับแม่ต้องทำงานหนัก เพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวจึงไม่มีเวลาดูแลมุกดากับสาหร่ายอย่างใกล้ชิด หรือเมื่อมีเวลาอยู่ด้วยกันแม่ก็จะหงุดหงิดว่ามุกดาอยู่เสมอ เมื่อมุกดาเห็นครอบครัวของเด็กๆ รุนแค้นกับตนเองอยู่กันอย่างมีความสุข พ่อแม่ของเขามีเวลาพูดคุยหยอกล้อ หรือพาไปเที่ยว มุกดาก็อยากให้ครอบครัวของตนเป็นเช่นนี้บ้าง ดังความรู้สึกของมุกดาว่า

มุกดาอยากใกล้ชิดสนิทสนมกับแม่ให้มากกว่านี้ เพื่อจะได้คุยกันมากขึ้น ดูอย่างครอบครัวของอาไผ่สิ ดีมากเลย อาเขาพูดคุยกับลูกทุกวัน หยอกล้อกันก็ได้ บางทีน้องแบ่งกันนอนหนุนตักพ่อ หรือไม่ก็ไปเดินเล่นชายทะเลด้วยกัน ไม่เห็นอาเคยตีน้องแบ่งเลขสักที คงเป็นเพราะอามีเงินเยอะมั่งเลขอารมณีดี ไม่ค่อยขี้โมโหเหมือนพ่อแม่เด็กที่ทำงานโรงปลา มุกดาอยากมีครอบครัวเหมือนน้องแบ่งมั่งจัง อยากมีพ่อดีๆ อย่างนั้น

(มุกดากับสาหร่าย : 34)

และเมื่อพ่อกับแม่ของมุกดากับสาหร่ายแยกทางกันแล้วพ่อไปมีภรรยาและลูกใหม่ ไม่สนใจกลับมาดูแลมุกดากับสาหร่ายอีกเลย มุกดากับสาหร่ายต้องอยู่กับแม่และครอบครัวของปู่ย่า เมื่อแม่แต่งงานใหม่มุกดากับสาหร่ายไปอยู่กับครอบครัวใหม่ของแม่ มุกดาพบว่าแม่สนใจดูแลสามีใหม่ของแม่มากกว่าตนและน้อง แม่จะบังคับให้มุกดาเคารพเชื่อฟังพ่อเลี้ยงโดยอ้างว่า เขามีบุญคุณที่พามุกดาและน้องมาอยู่ในบ้านนี้สุขสบายกว่าเก่า ดังความคิดของมุกดาว่า

แม่มกีนึกถึงเขาก่อนมุกดาทุกที อะไรๆ ก็ต้องเขาก่อนทุกอย่าง ของกินที่ซื้อมาถ้าลุงแถมไม่ได้ตักเข้าปากก็อย่าได้เขี่ยเข้าไปใกล้แม่หวงเสียจนมุกดารู้สึกน้อยใจหลายครั้ง และที่แม่แสดงออกมาให้เห็นว่าแม่เอาใจใส่เขามากกว่าที่เคยเอาใจใส่ลูก แม่ก็อ้างเสมอว่าเขามีบุญคุณกับเราและเราควรทดแทนความดีของเขา

(มุกดากับสาหร่าย : 103)

มุกดากับสาหร่ายอยู่กับครอบครัวใหม่ของแม่ไม่มีความสุขจึงพากันหนีกลับมาอยู่กับปู่และย่า มุกดากับสาหร่ายไม่เคยพบพ่อจึงคิดว่าพ่อเป็นคนดีและตนจะอยู่กับพ่อได้อย่างสุขสบาย จึงรีบร่ำให้ย่าพาไปหาพ่อ แต่ปรากฏว่าเมื่อได้พบพ่อ พ่อจ๋ามุกดากับสาหร่ายซึ่งเป็นลูกของตนไม่ได้ พ่ออ้างว่าเพราะจากกันมานานแล้วคงซื้อความที่ย่าพูดกับพ่อว่า

“ไอ้หมึก มึงจำลูกตัวเองไม่ได้แล้วหรือวะ” ย่าชักโมโห

“ลูกผมหรือ...” เขาทำหน้าแปลกใจ

“อ้อ...มุกดา แล้วคนเล็กนี่ชื่ออะไรล่ะ”

“ชักไปกันใหญ่แล้ว” ย่าว่า “สาหร่ายโง่ล่ะ”

“ก็มันนานมาแล้วนี่แม่”

(มุกดากับสาหร่าย : 126)

จากการแสดงพฤติกรรมของพ่อเช่นนี้ทำให้มุกดากับสาหร่ายรู้สึกเสียใจและไม่คิดที่จะพบพ่ออีกต่อไป เมื่อครอบครัวของปู่ย่าต้องย้ายจากบ้านริมทะเลไปอยู่ที่อื่น แม่จะมารับมุกดากับสาหร่ายไปอยู่ด้วยแต่มุกดากับสาหร่ายไม่ยอมไป ทั้งสองขอยอยู่กับปู่และย่าที่ให้การเลี้ยงดูเธออย่างอบอุ่นมากกว่าพ่อและแม่

จะเห็นได้ว่าวัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการความรักความอบอุ่นอย่างมาก เมื่อพ่อแม่ไม่สามารถให้ความอบอุ่นกับลูกได้ลูกก็จะแสวงหาความอบอุ่นจากบุคคลอื่นต่อไป ถ้าบุคคลเหล่านั้นเป็นญาติพี่น้องของเด็กอาจจะไม่เกิดปัญหามากนัก แต่ถ้าบุคคลที่เด็กหวังจะไปพึ่งพาไม่หวังดีกับเด็ก ก็จะทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย หรือถ้าเด็กไม่ได้รับความอบอุ่นจากใครเลย ก็อาจทำให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อน ซึ่งเป็นภาระแก่สังคมต่อไป

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น พ่อแม่ของเด็กบางคนไม่สนใจที่จะดูแลลูกของตน หรือพ่อแม่บางคนมีความจำเป็นที่ไม่อาจเลี้ยงดูลูกได้ ได้นำเด็กมาไว้ที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเป็นจำนวนมาก เด็กเหล่านี้แม้จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลในสถานเลี้ยงเด็ก แต่ความรักความอบอุ่นที่เขาได้รับจากบุคคลอื่นก็ไม่สามารถทดแทนความรักความอบอุ่น ที่พวกเขาได้รับจากพ่อแม่ที่แท้จริงของพวกเขาได้ ดังที่แก้วตานางพยาบาลที่เคยเป็นเด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าคนหนึ่งได้บอกกับหญิงคนหนึ่งที่มาตลอดลูกที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าซึ่งยังตัดสินใจไม่ได้ว่า จะนำลูกของตนเองกลับไปหรือจะทิ้งไว้ที่นี่ว่า

“ถ้าเลี้ยงเองได้ก็จะดี เด็กๆ ต้องการแม่จะอยู่ที่นี้ถึงจะมีคนคอยดูแลตลอดเวลา แต่ก็ไม่เหมือนแม่ของเขาเอง ความผูกพันระหว่างแม่กับลูกเป็นเรื่องแปลกมาก คุณคงเห็นแล้วใช่ไหมคะ เด็กๆ ที่นี้ถึงแม้จะดูสนุกสนาน มีเพื่อนเล่นมากมายแต่แววตาที่มีความทุกข์ความรู้สึกในใจก็เต็มไปด้วยคำถาม”

(เด็กชายจากดาวอื่น : 120)

จะเห็นได้ว่าแม้เด็กจะมีความสุขสบายทางร่างกายแต่ในด้านจิตใจเด็กยังรู้สึกโหยหาอยากพบพ่อแม่ที่แท้จริงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นปานเด็กชายพิการในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าแห่งนี้รู้สึกเสียใจ

มาก เมื่อเขารู้ว่าเขาไม่ใช่ลูกของแม่ที่เลี้ยงดูเขาอยู่ เขาอยากพบพ่อแม่ที่แท้จริงของเขา เขาจึงคิดไปว่าผู้ที่มาเยี่ยมเด็กๆ ที่สถานเลี้ยงเด็กคนใดคนหนึ่งน่าจะเป็นแม่ของเขา ดังความคิดของเขาว่า

ป่านพยายามคิดถึงผู้หญิงหลายต่อหลายคนที่มาเยี่ยมเยียนบ้านนี้บ่อยๆ จะเป็นไปได้ไหมที่คนใดคนหนึ่งในจำนวนนั้นจะเป็นแม่จริงๆ ของป่าน

มีบางคนที่ป่านอยากให้เป็นแม่จริงๆ เช่น คุณพริ้มเพรา แต่คุณพริ้มเพราก็หายหน้าหายตาไปนานแล้ว ถ้าหากคุณพริ้มเพราเป็นแม่จริงๆ ของป่านก็หมายความว่าไม่ยอมรับป่านไปอยู่ด้วย ป่านจึงนึกถึงคนอื่นอีก

(เพลงดวงดาว : 159)

การที่พ่อแม่ทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูลูกของตนเช่นนี้ ทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาขาดความอบอุ่น ขาดที่พึ่งทางใจ ถ้าเด็กไม่สามารถยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองได้ ก็อาจเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

พ่อแม่ใช้อารมณ์และลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กทำผิด

เรื่องมุกดา กับ สหรัย ฤทัยเพื่อนของมุกดาถูกแม่ใช้วิธีลงโทษด้วยอารมณ์อย่างรุนแรง เพราะแม่เหนื่อยมาจากการทำงานแล้วมาพบว่าลูกทำให้มีภาระในการทำงานเพิ่มขึ้น เช่น แม่ของฤทัยกลับมาจากการทำงานแล้วมาพบว่าเสื้อของฤทัยถูกตะปูเกี่ยวและเปื้อนน้ำลูกชิ้น แม่โกรธกว้างกระเป๋านักเรียนของฤทัยทิ้ง และเขียนเธออย่างรุนแรง แต่เมื่อแม่หายโกรธแล้วก็ปล่อยให้และเก็บกระเป๋าไว้ที่เดิม แม่ของมุกดาลงโทษมุกดาโดยเขียนอย่างรุนแรงเมื่อมุกดาไปกับสหรัยไปเล่นน้ำที่ทำน้ำแล้วเกิดตกลงไปในน้ำ เมื่อหายโกรธแล้วแม่ก็พยายามทำให้

จากการกระทำของแม่เช่นนี้อาจทำให้เด็กเกิดความเศร้าเสียใจไม่เข้าใจว่าเพราะอะไรพ่อแม่จึงทำเช่นนั้น เด็กบางคนอาจกลัวพ่อแม่จนกระทั่งไม่กล้าบอกหรือถามสิ่งใด เพราะกลัวว่าเมื่อพ่อแม่ไม่พอใจก็จะถูกลงโทษอีก ดังเช่นมุกดาไม่กล้าบอกความจริงกับแม่ว่าตนนำเงินที่ได้จากการตากปลาให้ฤทัยเพื่อนของเธอไว้ซื้อข้าวกินเพราะบ้านฤทัยไม่มีใครไปทำงาน มุกดาไม่แน่ใจว่าถ้าบอกความความจริงกับแม่แล้วแม่จะดูว่าคนหรือไม่

จะเห็นได้ว่าการแสดงอารมณ์และการกระทำของพ่อแม่มีส่วนที่จะสร้างนิสัยให้กับลูกได้ ถ้าพ่อแม่มีอารมณ์แจ่มใสลูกก็จะรู้สึกดีใจ ถ้าพ่อแม่มีอารมณ์หงุดหงิด โมโหอยู่เสมอเด็กก็จะเป็นคนหงอยเหงา ขลาดกลัว ไม่กล้าแสดงออก

จากการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยที่ผู้เขียนสะท้อนออกมาในวรรณกรรมพบว่า ในครอบครัวฐานะยากจนนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กอย่างใกล้ชิด และถ้าอยู่ในชนบทมักจะปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณี

และถ่ายทอดอาชีพให้แก่เด็กด้วย การอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้จะทำให้เด็กมีความสุข มีความมั่นใจในตนเอง กล้าตัดสินใจ สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ย่อท้อและฟันฝ่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นจนประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ อย่างไรก็ตามพบว่าการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้จะพบในครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ร่วมกัน แต่ยังมีครอบครัวฐานะยากจนบางครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์เพราะพ่อแม่แยกทางกัน เช่น มีภรรยาหรือสามีใหม่ การให้ความอบอุ่นแก่เด็กจะลดน้อยลงไปเพราะพ่อแม่ต้องทำงานหนักเพียงลำพังจึงไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลลูกมากนัก หรือบางครั้งพ่อแม่เสียชีวิต เด็กต้องไปอยู่กับครอบครัวของญาติหรือถูกทอดทิ้งไว้ตามสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เด็กในครอบครัวประเภทนี้จะไม่ได้รับความรักความเมตตาจากพ่อแม่เท่าที่ควร เด็กจะไม่มีความสุขมากนักและอาจก่อปัญหาทางสังคมขึ้นได้

2. การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะปานกลาง หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ใช้ชีวิตในสังคมไม่หรูหรานัก พ่อแม่ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่น ให้คำแนะนำควบคุมไปกับการเข้มงวดกวดขันให้เด็กปฏิบัติตามที่พ่อแม่ต้องการ เพราะเห็นว่าสิ่งที่ตนต้องการเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และจะนำความก้าวหน้ามาให้เด็ก โดยไม่คำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็ก ถ้าเด็กไม่ปฏิบัติตามก็จะใช้วิธีการลงโทษทั้งทางตรงและทางอ้อม ครอบครัวประเภทนี้ มี 4 เรื่อง คือ เพลงดวงดาว ลูกชวนา แผ่นหลังของพ่อ ลินลาน่ารัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การอบรมสั่งสอนและความใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัว

เรื่องเพลงดวงดาว พ่อของอ้อมเดือนเด็กหญิงวัย 6 ขวบมีอาชีพเป็นนักเขียน แม่ของอ้อมเดือนเสียชีวิตแล้ว พ่ออบรมเลี้ยงดูอ้อมเดือนโดยให้ความรักความอบอุ่น อบรมสั่งสอนความประพฤติและแนะนำการดำเนินชีวิตแก่อ้อมเดือนอย่างใกล้ชิด เมื่ออ้อมเดือนมีปัญหาอะไรก็จะปรึกษาพ่อเสมอ เช่น ปรึกษาพ่อเรื่องทำอะไรจึงจะทำให้เพื่อนยอมรับ พ่อแนะนำให้เธอทำตัวให้เพื่อนชอบโดยการแสดงความมีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อนทุกคน ซึ่งอ้อมเดือนก็รับฟังและนำไปปฏิบัติกับเพื่อนของตน ดังข้อความว่า

เรื่องสำคัญที่เธอคิดหนักมาตั้งแต่วันพุธก่อนก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้บรรดาเด็กผู้ชายชั้น “ป. เติร์ม” ยอมรับการเป็นหัวหน้าชั้นของเธอ โดยไม่พุดจากระทบกระเทือนหรือล้อเลียนต่างๆ นานา เมื่อเธอไม่ได้อยู่ใกล้เด็กหญิงพิไล ซึ่งจะคอยปกป้องเป็นเคียดเป็นร้อนแทนเสมอ

อ้อมเดือนปรึกษาเรื่องนี้กับพ่อเมื่อบ่ายวันเสาร์ ได้รับคำตอบว่า “ทำตัวให้เขาชอบ

สิ... ทำให้เขาเป็นเพื่อน” “ทำยังไงคะ” “แสดงควมมีน้ำใจกับทุกคน...” “ให้ขนมหรือคะ” อ้อมเดือนรีบถาม ไม่ทันที่พ่อจะพูดต่อตอนจบ “ไม่ใช่หรอก...น้ำใจไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของเสมอไป แต่อาจเป็นการช่วยเหลือหรือแนะนำ แสดงความเห็นอกเห็นใจ อย่างเช่น เวลาเขาหกล้มเป็นแผลก็ช่วยทายาใส่ให้...” “ได้ค่ะทำแบบนั้นได้... มีพลาสติกห่อด้วย” อ้อมเดือนบอกพ่ออย่างดีใจ

(เพลงดวงดาว : 80)

จากการเลี้ยงดูเช่นนี้ทำให้เด็กสามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ เกิดความมั่นใจในตนเอง ไม่เป็นเด็กเก็บกด อ้อมเดือนในเรื่องนี้ จึงเป็นเด็กที่ร่าเริงแจ่มใสและเฉลียวฉลาดกว่าเด็กวัยเดียวกัน

เรื่องลูกขวาน พ่อแม่ของกระดินซึ่งมีอาชีพทำนา มีเวลาดูแลเธอและพี่ชายอย่างใกล้ชิด กระดินและพี่ชายอยู่กับพ่อแม่เกือบตลอดเวลาทั้งในเวลาทำงานและว่างจากการทำงาน ในขณะที่พ่อแม่ออกไปทำนาก็จะส่งสอนปลูกฝังอาชีพการทำนาให้เธอและพี่ชายโดยให้เธอและพี่ชายไปฝึกทำด้วยในวันหยุดเรียน แม่จะสอนโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่างและให้ลูกปฏิบัติตาม เช่น สอนให้เธอรู้จักถอนกล้าโดยการใช้นิ้วชี้กับนิ้วนางรวบต้นกล้าก่อนไปทางโคนต้น 4-5 ต้น แล้วกระตุกกล้าให้เอนเข้าหาพื้นดิน พอลอนได้ถำมือหนึ่งก็ให้ฟาดต้นกล้ากับฝ่าเท้าที่สองที แล้วแกว่งโคนกล้ากับน้ำในนา ให้ดินที่จับโคนกล้าร่วงหลุดไป จากนั้นก็นำต้นกล้าไปดำนาต่อไป ดังคำสอนว่า

“ใช้นิ้วชี้กับนิ้วนางรวบต้นกล้า ก่อนไปทางโคนต้น 4 - 5 ต้น” แม่บอกและรวบต้นกล้าให้เราดูซ้ำๆ เป็นการสอน “ทีนี้กระตุกกล้าให้มือเอนเข้ามาหาพื้นดิน... นี่ยังงี้” แม่ทำท่าถอนกล้าให้ดู พอลอนได้ถำมือหนึ่งแม่ฟาดกล้ากับฝ่าตีนที่สองทีแล้วแกว่งโคนกล้า กับน้ำในแปลงนา ดินที่จับโคนต้นกล้าหลุดร่วงลงไป

(ลูกขวาน : 34)

เมื่อว่างจากการทำนาพ่อแม่จะใช้เวลาตอนหัวค่ำอบรมสั่งสอนเรื่องความประพฤติ เล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตให้แก่ลูก และเมื่อถึงเทศกาลประจำปีต่างๆ ก็จะปลูกฝังขนบธรรมเนียมประเพณีให้แก่ลูกโดยการให้ลูกได้ร่วมปฏิบัติด้วย เช่น พาไปทำบุญในวันเข้าพรรษา

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเช่นนี้ ทำให้เด็กมีความรักความผูกพันกับครอบครัว มีความศรัทธาในอาชีพที่พ่อแม่ทำอยู่ เด็กบางคนอาจยึดเป็นอาชีพเมื่อโตขึ้น ดังเช่น ลอมพี่ชายของกระดินที่ไม่ยอมเรียนต่อเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แต่เขารักที่จะช่วยพ่อแม่ทำนาและยึดเป็นอาชีพเมื่อเขาโตขึ้น

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ แม้ว่าพ่อแม่ของข้าจะมีลูกหลายคนแต่พ่อแม่ก็เอาใจใส่ลูกทุกคนอย่างใกล้ชิด พ่อสอนให้ลูกทุกคนรักใคร่ช่วยเหลือกัน พี่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่น้อง ช่วยเหลือน้อง น้องก็ต้องเชื่อฟังพี่ จากการอบรมอย่างสม่ำเสมอของพ่อแม่ทำให้ลูกทุกคนของพ่อรักใคร่กลมเกลียวกันเสมอ พ่อต้องการให้ลูกทุกคนได้เรียนในระดับสูง เพื่อที่ลูกจะได้ไม่ต้องมาทำงานไร่ที่เหน็ดเหนื่อยเหมือนพ่อ ดังนั้นพ่อจึงดูแลเอาใจใส่เรื่องการเรียนของลูกทุกคนเป็นพิเศษในตอนเย็นเมื่อลูกกลับจากโรงเรียนพ่อจะดูแลให้ลูกทุกคนอ่านหนังสือและทำการบ้านเป็นประจำ เมื่อลูกโตขึ้นแยกย้ายกันไปเรียนในสถานที่ต่างๆ กัน พ่อก็จะหมั่นไปเยี่ยมเยียนลูกเสมอ เมื่อลูกคนใดประสบอุบัติเหตุไม่ว่าจะเรียนพ่อก็จะดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดมากขึ้นและกำกับดูแลจนลูกเรียนสำเร็จ พ่อทำหน้าที่ดูแลลูกด้วยความเอาใจใส่ตลอดมาจนกระทั่งพ่อตายจากลูกไป ดังข้อความที่ลูกเล่าถึงพ่อว่า

งานไร่และแม่น้ำลำคลองเริ่มห่างออกไปจากพวกเรา พ่อต้องการให้ลูกๆ ท่องหนังสือทุกเย็นที่กลับถึงบ้าน พ่อจัดระเบียบให้ลูกมากขึ้น เราต้องปรับเปลี่ยนเสื้อผ้า เอาเสื้อตัวเก่าที่ถอดออกไปตากแดด แดดยามเย็นมีเพียงเล็กน้อย พ่อว่าตากแดดจะทำให้เสื้อไม่ขึ้นรา พ่อมักจะขึ้นจากไร่ในช่วงที่ลูกๆ กลับจากโรงเรียนและกลับลงไปอีก หากวันไหนพ่อไม่ได้ขึ้นมาดู พ่ออยู่อยู่กับไร่ของพ่อมาก แต่ไม่ว่าพ่อจะกลับมามีค้ำอย่างใด คำถามแรกที่พ่อถามก็คือ “อ่านหนังสือ ทำการบ้านหรือเปล่า” เดียวนี้เราไม่ได้อาบน้ำในแม่น้ำแล้ว พ่อให้อาบน้ำบ่อซึ่งขุดขึ้นอย่างถาวร พ่อทำการซักถามขึ้นมา วันเสาร์หรืออาทิตย์นั้นแหละได้ไปไร่ผักของพ่อ

(แผ่นหลังของพ่อ : 42)

การดูแลเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของพ่อเช่นนี้ทำให้ลูกๆ ทุกคนมีความรักศรัทธา ภาคภูมิใจ และระลึกถึงพ่ออยู่เสมอ พ่อในเรื่องนี้จึงเป็นตัวแทนที่ดีให้ผู้อ่านได้นำไปปฏิบัติต่อครอบครัวในอนาคตต่อไป

การอบรมสั่งสอนอย่างเข้มงวดกวดขัน

เรื่อง ลินลำนารัก เมื่อพ่อแม่ของลินลาเสียชีวิตแล้ว ลินลาต้องมาอยู่กับน้ำสาวที่เป็นคนเจ้าระเบียบ เจ้าอารมณ์ และเข้มงวดกวดขันมาก ลินลาถูกน้ำสาวของเธอสั่งให้เธอปฏิบัติตามที่น้ำสาวต้องการ เช่น ห้ามพูดก่อนที่เธอจะถาม ห้ามเอ่ยถึงพ่อของเธอเพราะน้ำสาวไม่ชอบพ่อของเธอ ห้ามพูดถึงเรื่องความรวยหรือความจนเพราะน้ำสาวเห็นว่าหยาบคาย ให้เธอรับประทานอาหารเช้าให้ตรงเวลาตามที่น้ำสาวกำหนดไว้ ดังตัวอย่าง เมื่อลินลามานพบน้ำสาวครั้งแรกเธอแสดงความดีใจพูดคุยกับน้ำสาวอย่างสนิทสนมแต่น้ำสาวของเธอดุเธอว่า

“ลินลา หยุดพุดเป็นค้อยหอยเสียที เธอควรจะถูกอบรมให้ทราบว่ามีผู้ใหญ่ถามเสีย ก่อนถึงค้อยพุด ไม่ใช่ว่าอยากพุดอะไรก็พุด”

(ลินลาน่ารัก : 40)

หรือเมื่อลินลาเอ่ยถึงพ่อของเธอน้ำสาวก็ห้ามเธอว่า

“ถ้าอยู่ในบ้านนี้ห้ามเอ่ยถึงพ่อของเธอ ฉันไม่อยากได้ยิน”

(ลินลาน่ารัก : 40)

ลินลาต้องใช้ความอดทนพยายามปรับตนเองให้น้ำสาวยอมรับเธอ และในที่สุด ด้วยความอดทนขยันขันแข็งของเธอน้ำสาวก็ยอมรับและเลิกแข่งงวดกับเธอ

จากการอบรมเลี้ยงดูเช่นนี้ จะทำให้เด็กขาดความอบอุ่น เด็กอาจไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหรือปรับตนเองไม่ได้ ก็จะกลายเป็นเด็กที่เก็บกด ซึ่งจะทำให้สร้างพฤติกรรมอื่นที่เป็นปัญหาสังคมได้ ในเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้เห็นความอดทน ขยันขันแข็งของลินลา เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

การลงโทษเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตาม

เรื่องลินลาน่ารัก น้ำสาวของลินลาลงโทษลินลาที่ไม่ลงมารับประทานอาหารเช้าตามเวลาที่เธอกำหนด โดยให้ลินลารับประทานอาหารในครัวและจำกัดกับข้าวเพียง 2 อย่าง เมื่อเช้าซึ่งเป็นเด็กรับใช้รับผิดชอบว่าเธอไม่ได้บอกเรื่องเวลาในการรับประทานอาหารกับลินลา น้ำสาวของลินลา ก็ลงโทษเขาเด็กรับใช้โดยให้รับประทานอาหารเช้าเพียง 2 อย่างเหมือนลินลา อาหารอื่นๆ ที่เหลือให้เก็บไว้รับประทานในวันรุ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

“หกโมงครึ่งแล้ว ... เลขมาสามนาทีกแล้ว ” คุณผู้หญิงก้มมองเข็มกลัดนาฬิกาของลงยาตีแดงที่อกเสื้อของเธอ “ลินลาควรจะทำน้ำเสร็จ มารับประทานอาหารเช้าได้แล้ว ถ้าหากว่าช้าเกินสิบห้านาทีจะต้องรับประทานอาหารเช้าในครัว แล้วเขาจัดเฉพาะปลาทุสองตัว กับแกงจืดใบตำลึงเท่านั้นพอเป็นการลงโทษที่ไม่รู้จักตรงเวลา ” หน้าเขาจืดลงไปที่ทันที “ คุณผู้หญิงคะ ” หล่อนละล้าละลัง “ หนู...เอ้อ...หนูคิดเองกะหนูไม่ทันได้บอกคุณลินลาว่าจะรับประทานอาหารเช้าตอนหกโมงครึ่ง หนูลืม ” คิ้วของคุณผู้หญิงขมวดเข้าหากันเหมือนเงื่อนปมซึ่งไม่มีวันคลายได้ “ เธอเล่นเล่เอ้ออีกแล้ว เพราะฉะนั้นเย็นนี้ เธอต้องกินอาหารอย่างเดียวกับลินลา เข้าใจไหม อย่างอื่นที่เหลืออยู่เก็บเข้าตู้เย็นให้หมด พรุ่งนี้ค้อยเอาออกมาอุ่น”

(ลินลาน่ารัก : 44)

การลงโทษเช่นนี้เป็นการทำร้ายจิตใจเด็กทางอ้อม และอาจทำให้เด็กขาดสารอาหารที่จะ

ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตได้

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เมื่อลูกชายคนหนึ่งของพ่อเรียนจบวิทยาลัยครูแล้วพ่อต้องการให้เขากลับมาเป็นครูในอำเภอที่อยู่ใกล้ๆ บ้าน เมื่อลูกชายไม่ยอมกลับมาเป็นครูเพราะเขาไม่ชอบการเป็นครู เขาต้องการเล่นดนตรีและขึ้นชั้นจะหางานทำในเมืองพ่อก็ใช้วิธีการลงโทษทางอ้อมโดยยื่นคำขาดว่าจะไม่ให้หนังสือเรียนหนังสือ พ่อใช้วิธีการลงโทษเช่นนี้เพราะพ่อรู้ว่าลูกๆ ทุกคนรักใคร่ห่วงใยกัน และลูกจะต้องยอมปฏิบัติตามความต้องการของพ่อ

การแนะนำเรื่องการเรียนรู้และการเลือกอาชีพ

เรื่องเพลงดวงดาว พ่อแนะนำอ้อมเตือนในการเลือกอาชีพว่าให้เลือกงานที่ชอบและทำให้มีความสุข เช่น เมื่ออ้อมเตือนเห็นหนังสือที่พ่อเขียนได้รับการตีพิมพ์และพ่อจะได้รับเงินค่าตอบแทนจากการเขียนหนังสือ เธอบอกกับพ่อว่า

“พ่อบุญโต จะเขียนหนังสือขายเหมือนพ่อมั่ง”

พ่อได้สอนอ้อมเตือนว่า

“ถ้าเราเลือกที่จะเป็นอะไรได้ ก็ควรเลือกสิ่งที่เราชอบมากที่สุด เลือกงานที่ทำให้มีความสุข”

(เพลงดวงดาว : 4)

จากการแนะนำเช่นนี้เป็นการแนะนำที่ช่วยให้เด็กมีความคิดอิสระที่จะเลือกอาชีพอะไรก็ได้ตามที่ตนสนใจและถนัด ซึ่งจะส่งผลให้เขาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ พ่อจะเป็นผู้แนะนำอาชีพที่พ่อเห็นว่าดีให้แก่ลูกโดยพยายามปลูกฝังมาตั้งแต่ลูกยังเด็กอยู่ พ่อคิดว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ดีที่สุดสำหรับลูกจึงชักจูงให้ลูกเห็นข้อดีของอาชีพนี้ ดังตัวอย่าง

พ่อหวังอย่างเดียวและหวังมาตลอด พ่ออยากเห็นลูกได้อยู่ดีกินดี การเลือกอาชีพให้ลูกอันดับแรกคือ เหนื่อยมากไหม มีวันหยุดกี่วันและในที่สุดก็สรุปว่า “ เป็นครูแหละดี ไม่มีใครเขาเกลียดครู เราสอนหนังสือให้ลูกเขา ครูมีแต่คนไหว้กราบ ปิดเทอมครูก็ได้หยุด” พ่อใส่ความคิดลงไปในหัวของลูกโดยเฉพาะคำยและน้องซึ่งกำลังเรียนชั้นประถม

(แผ่นหลังของพ่อ : 54)

หรือ เมื่อพ่อให้คำไปสมัครสอบครูตำบลตามโควต้าตำบลละสองคนคำยไม่ยอมไปสมัครสอบ พ่อโกรธมาก เมื่อคำยบอกพ่อว่าเธอต้องการจะเรียนเกษตรพ่อก็แสดงความเห็นคัดค้านไม่ยอมให้เรียน พ่อคิดว่าการเรียนเกษตรนั้นจบมาต้องมาทำไร่ทำสวนเหมือนกับพ่อ ซึ่งคนที่ไม่เรียนก็สามารถทำได้พ่อจึงโกรธและดูว่าคำยว่า

“เรียนอะไรเรียนจบมาทำอะไรทำสวน ไม่ต้องเรียนก็ได้ ให้นั้นรำเรียน เพื่อได้ดิบได้ดี ไม่เหนียวยากเหมือนพ่อมัน”

“ลูกไม่รักดี รู้ว่าอยากทำอะไรทำสวนก็จะเว้นที่ไว้ให้นั้นไม่ต้องขายให้หมด” พ่อบ่นเสียงดังหลังจากนั่งเงียบไปชั่วครู่ มือที่จับผ้าขาวม้าตีไล่ฝุ่นอีกครั้ง พ่อล้มตัวลงนอนบนพื้นกระดาน พ่อถอนหายใจเบาๆ พ่อมองฉันอย่างผิดหวัง ยิ่งฉันพยายามอธิบายพ่อก็ยิ่งโกรธ พ่อไม่ยอมรับความคิดเห็นในเรื่องนี้ พ่อไม่ต้องการเหตุผล พ่อคิดว่าพ่อรู้เรื่องนี้ดี ความคิดของพ่อถูกต้องเสมอ

(แผ่นหลังของพ่อ : 91 - 92)

จากการแนะนำเช่นนี้เป็นการจำกัดความคิดของเด็ก ทำให้เด็กไม่มีความคิดกว้างไกล และอาจจะเรียนหรือทำงานไม่ประสบผลสำเร็จ เกิดความล้มเหลวในชีวิตได้

จากการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะปานกลาง พ่อแม่จะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นควบคู่ไปกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและมีการลงโทษทางจิตใจเมื่อเด็กทำผิด ซึ่งบางครั้งก็เป็นการลงโทษที่ไม่เหมาะสมและเกินกว่าเหตุ ในด้านการเลือกอาชีพและเลือกสถานที่เรียน พ่อแม่ผู้ปกครองจะเป็นผู้แนะนำอาชีพและเลือกสถานที่เรียนให้แก่เด็กโดยไม่คำนึงถึงความถนัดและความต้องการของเด็ก เช่นเรื่องแผ่นหลังของพ่อ พ่อต้องการให้ลูกเลือกอาชีพตามที่พ่อเห็นว่าดี บางครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองจะให้เด็กมีอิสระในการเลือกอาชีพเอง เช่นในเรื่องเพลงดวงดาว พ่อบอกให้ลูกได้รู้จักอาชีพของตนและแนะนำการเลือกอาชีพให้กับลูกโดยให้ลูกเลือกอาชีพที่ตนชอบ

3. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวฐานะร่ำรวย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีรายได้สูงกว่าระดับมาตรฐานในสังคม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างหรูหรา พ่อแม่ ผู้ปกครองจะอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่น ให้คำแนะนำ ควบคู่ไปกับการเข้มงวดกวดขันให้ลูกปฏิบัติตามที่ตนต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของเด็ก เหมือนกับครอบครัวฐานะปานกลาง ครอบครัวประเภทนี้ พ่อแม่มักเป็นบุคคลที่มีหน้าตาในสังคมแต่ไม่มีเวลาให้กับลูก เด็กจึงเกิดความรู้สึกว่าเหว่ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กบางคนก่อปัญหาสังคมตามมา จากการศึกษา พบว่าการเลี้ยงดูของครอบครัวประเภทนี้มี 2 เรื่อง คือ เกิดแล้วต้องสู้ บั่นทึงจากลูก (ผู้ชาย)

ดังตัวอย่างพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ เช่น

การอบรมสั่งสอนและความใกล้ชิดของครอบครัว

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ แม่ของชะโอดมีเวลาดูแลเขาอย่างใกล้ชิดแม่สอนให้เขาปฏิบัติตนตามแบบพ่อ เพราะพ่อของเขาประสบความสำเร็จในการทำงาน มีหน้ามีตาในสังคม แม่สอนให้เขาประหยัดในเรื่องการใช้เสื้อผ้า สิ่งของ การใช้จ่ายเงินทอง และให้เขาไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตโดยให้นึกถึงความทุกข์เมื่อมีความสุข ให้นึกถึงความหิวเวลาอิ่ม ให้นึกถึงความยากจนเมื่อร่ำรวย ดังตัวอย่าง

“เด็กสมัยนี้ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย อะอะอะไรก็เอาแต่ทิ้งๆ” มารดาบ่นตามประสาคนตระหนี่ถี่เหนียว ดูพวกลูกคนยากคนจนเขามั่งมี เสื้อกางเกงปะแล้วปะอีกยังกะผ้าจี๊รีว เขาก็ยังใส่กันอยู่ได้ ของไหนยังไม่พอทิ้ง ก็ควรจะใช้ไปก่อน ครอบครัวยังมั่งคั่งตั้งอยู่นานไม่ได้

เพราะสถานสึนะ มีอะไรเป็นเหตุ? โรงเรียนยังไม่สอนรีไร แม่แต่เก้าอี้ขาหักชำรุด เตี้ยเก้าอี้ยังซ่อม เสื้อใช้จนเก่าคอข้างในขาดแล้ว ก็ยังให้แม่กลับคอข้างในออกนอก เอาข้างนอกเข้าไป ใส่ต่อมาได้อีกตั้งนาน

“ก็ช่างเตี้ยปะไร” ชะโอดว่า “ทำไมแม่จะต้องเอาเศรษฐกิจดีด้อยอย่างเตี้ยมาเปรียบเทียบกับผมด้วย”

“ไม่ได้เปรียบเทียบ แต่แม่อยากให้ซาตีเอาอย่างเตี้ย อยากให้ยึดคติประจำใจว่า มีน้อยกินน้อยมีมากกินน้อยเอาไว้ แล้วก็อย่าลืมคติของขงจื้อ ที่เตี้ยเก้าอี้ดมันคือ เมื่อเวลามีความสุขอย่าลืมนึกถึงเวลาเมื่อมีความสุข ถ้าซาตีไม่ลืมในสิ่งที่ไม่ควรลืมเหล่านี้แล้ว ต่อไปภายหน้าก็จะไม่ลำบากเลย”

(เกิดแล้วต้องสู้ : 134 - 135)

จากการเลียงดูและประพุดิตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกเช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กได้จดจำนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย พ่อแม่ของเคียวแยกทางกันพ่อไปมีภรรยาใหม่เคียวอยู่กับแม่ที่อบรมเลี้ยงดูเขาอย่างใกล้ชิดแต่เข้มงวดกวดขันอย่างมากในเรื่องของความประพฤติ เขาเขียนบันทึกถึงพ่อแสดงความต้องการพ่อ และแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเขาให้พ่อทราบ แม้ว่าพ่อจะติดต่อกับเขาอยู่เสมอ แต่จากสภาพครอบครัวใหม่และธุรกิจของพ่อทำให้พ่อไม่มีเวลาให้กับเคียว เคียวจึงรู้สึกว่าเขาและคิดว่าไม่มีใครเข้าใจตน ดังข้อความในบันทึกตอนหนึ่งว่า

พ่อครับ ใ้ธุรกิจส่งออกอะไรของพ่อมัน เมื่อไรมันจะแบ่งเวลาให้ผมบ้าง มันกำลังแย่งพ่อไปจากชีวิตของผมมากขึ้นทุกวันๆ จากที่เคยพ่อเคยมาเยี่ยมผมทุกอาทิตย์ เปลี่ยน

เป็นทุกเดือน ตอนนี้กำลังจะเปลี่ยนเป็นทุกสองเดือน ทุกสามเดือน หรือทุกห้าเดือน ผมไม่รู้เลย และข้อสำคัญเมื่อก่อน เวลาเราไม่เจอกันพ่อจะให้ผมส่งบันทึกไปให้อ่านทางไปรษณีย์ พ่อว่าการบันทึกจะช่วยให้ได้เล่าได้บอกพ่ออย่างใกล้ชิดสนิทสนม แต่เมื่อสองเดือนมาแล้วนะครับพ่อที่ผมหมดแรงแม้แต่จะเขียนบันทึกถึงพ่อ ครั้งสุดท้ายเมื่อผมเขียนลาพ่อเพื่อออกเดินทางผจญภัยอันยิ่งใหญ่ในความรู้สึกรักของผม แล้วผมก็ไม่ได้เขียนถึงพ่ออีก เหตุการณ์ที่ผมขึ้นโรงพักเป็นครั้งที่สองและถูกจับเข้าห้องขังเป็นครั้งแรกพ่อก็ได้รับเพียงย่อๆ จากแม่ และด้วยวิธีเล่าบอกของแม่ ซึ่งผมรู้ดีว่ามันจะต้องมีรายละเอียดอะไรหลายๆ อย่าง ต่างไปจากที่ผมเป็นผู้เล่าเสียเอง แต่ในเมื่อพ่อไม่เปิดโอกาสให้ผมได้เจอพ่อเลย แม้แต่ทางโทรศัพท์ทางไกล ผมก็ได้แต่รู้สึกอยู่คนเดียวว่าไม่มีใครเข้าใจผมเลย

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 60)

หรือเมื่อเดี๋ยวนั้นและเพื่อนถูกไล่ออกจากโรงเรียน เดี๋ยวนั้นและเพื่อนพากันหนีออกจากบ้านไปเที่ยวบ้านเพื่อนที่อยู่ภาคใต้ และพวกเขาถูกจับติดคุกที่หาดใหญ่ เมื่อแม่ไปรับเขากลับมา แม่หาที่เรียนใหม่ให้เขาโดยให้เขาไปเรียนที่โรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่งซึ่งเพื่อนของแม่เป็นเจ้าของโรงเรียน แม่ดูแลความประพฤติเขาอย่างใกล้ชิดและเข้มงวดกวดขัน โดยจะไปรับไปส่งเขาทุกวัน ห้ามเขาออกจากบ้านโดยไม่ได้รับอนุญาต ห้ามโทรศัพท์หลังหกโมงเย็น การกระทำของแม่เช่นนี้ทำให้เดี๋ยวนั้นรู้สึกอึดอัดเป็นอย่างมาก

จากการเลี้ยงดูเช่นนี้ทำให้เดี๋ยวนั้นกลายเป็นเด็กที่มีปัญหา ก่อความยุ่งยากให้กับพ่อแม่และคนรอบข้าง เช่น ถูกไล่ออกจากโรงเรียน หนีออกจากบ้านไปเที่ยวจนติดคุก มีเรื่องกับเพื่อนในโรงเรียน และเมื่อเพื่อนๆ ต่างแยกย้ายกันไปแล้ว เดี๋ยวนั้นรู้สึกว่าเหงาและฟุ้งซ่านมาก เขาจึงคิดกลับไปใช้ยาแก้ลมประสาทอีกครั้งเหมือนตอนที่เขาเสียใจที่พ่อแม่เลิกกันใหม่ๆ ดังบันทึกที่เขาเขียนว่า

ขอโทษนะพ่อ แม่ผมจะเคยให้สัญญากับพ่อ ว่าผมจะไม่จะต้องขามือคัสซาวเม็คเล็กๆ นั่นอีก เพราะพ่อบอกว่าถ้าเสพมันมากเกินไปจะเป็นอันตราย แต่คราวนี้ผมจะกินมันแค่เม็คสองเม็คเท่านั้นแหละ เพราะผมอยากให้เท้าของผมแตะพื้นทรายนุ่มๆ สบายๆ ให้เต็มสองตีนสักที

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 68)

การแนะนำการเรียนและเลือกสถานที่เรียน

เรื่องคอกเตอร์ครก พ่อของสมบูรณ์สอนให้สมบูรณ์เรียนหนังสือโดยมุ่งประกอบอาชีพเป็นวิศวกรหรือหมอเพราะเห็นว่าอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่ทำรายได้ดีและมีหน้าในสังคม พ่อบอกสมบูรณ์ว่า

“แกเรียนเตรียมอุดม เป็นโรงเรียนมาตรฐาน จะต้องสอบเข้าวิศวะ
หรือไม่ก็หมอแกจะต้องเรียนอย่างเดียวเรียนลูกเดียว”

(ดอกเตอร์ครก : 148)

จากการเลี้ยงดูโดยมุ่งหวังของพ่อแม่เช่นนี้เด็กบางคนอาจจะเรียนสำเร็จตามที่พ่อแม่มุ่ง
หวัง แต่บางคนก็เรียนไม่สำเร็จก็จะทำให้เด็กเกิดปมด้อยและสร้างปัญหาสังคมตามมาได้

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย แม่จะเป็นผู้เลือกสถานที่เรียนให้กับลูกเอง เมื่อเดี่ยวถูกไล่ออก
จากโรงเรียนแม่พาเขาไปเรียนที่โรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่งที่เพื่อนของแม่เป็นเจ้าของถึงแม้ว่า
เขาจะไม่ต้องการเรียนนี้แต่แม่ก็ยื่นคำขาดให้เขาเรียนว่า

“แกต้องเรียนที่โรงเรียนนี้”

ส่วนเพื่อนของเด็กนั้นพ่อแม่ที่มีเงินก็จะส่งลูกไปเรียนต่างประเทศเพื่อตัดปัญหาความ
วุ่นวายที่พวกเขาถกกันอยู่เสมอ โดยไม่คำนึงว่าลูกจะได้รับความรู้หรือเรียนสำเร็จหรือไม่

“ไอ้เป่เจ้าของฉายา หัวขโมยกิตติมศักดิ์ ลูกพ่อตัดปัญหาส่งไปขโมย
ของอยู่อเมริกา”

“ไอนารด ลูกอาเลี่ยที่มีเตี้ยอารมณ์ดี จะไปเรียนฟิลิปปินส์”

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 65)

จากการแก้ปัญหาของพ่อแม่เช่นนี้เป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้นเท่านั้น เด็กอาจไม่ได้รับ
ความรู้เพิ่มขึ้น หรือเรียนไม่สำเร็จ ซึ่งเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ดังที่นารดเพื่อนของ
เดี่ยวสารภาพกับเพื่อนๆ ว่า เขาไม่ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นมากนักแต่อาศัยว่าวิชาพื้นฐานตอนเรียน
มัธยมต้นของประเทศไทยแข็งแกร่งกว่าจึงเรียนได้สำเร็จ ส่วนเป่สารภาพว่า เขายังเรียนไม่ก้าวหน้า
ต้องย้ายโรงเรียนบ่อยเพราะถูกไล่ออกและตัวเขาเองก็เรียนไม่รู้เรื่อง

การแนะนำเรื่องการคบเพื่อน

จากเรื่องดอกเตอร์ครก พ่อของสมบุญสอนให้เขาคบเพื่อนที่มีฐานะดีและให้ประโยชน์
แก่ตนเท่านั้น ไม่ให้คบกับคนที่มีฐานะต่ำกว่า เพราะจะต้องช่วยเหลือเพื่อนโดยไม่ได้ประโยชน์
จากเพื่อน พ่อศุสมบุญเมื่อเขาแสดงความเป็นห่วงหวัตรกและเพื่อนๆ ว่าจะต้องลำบากเมื่อเขา
ออกจากบ้านเช่า เพราะจะต้องเสียเงินค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอีก ดังคำพูดของพ่อ
ว่า

“แกนี่คบคนไม่เลือก จะคบใครรู้จักคบบ้างซิ คบที่ต่ำกว่าเรา จนกว่า ถ้าไปคบแกมี
แต่เสีย ไม่มีหนทางได้ ถ้าเงินแบบนี้อีกหน่อยจะแย่ เพื่อนๆ จะดึงให้แกต่ำลง” “ผม
คิดไม่เหมือนพ่อ ผมไม่เคยคิดหาประโยชน์จากเพื่อน” “โง่ พ่อพูดเสียงดัง ” แบบนี้

และเขาเรียกว่าคนโง่ อย่างพ่อเห็นมัย ที่พ่อค้าขายเจริญก้าวหน้าก็เพราะเลือกคบแต่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และคนที่จะให้ประโยชน์กับพ่อได้”

(คอกเตอร์ครก : 148)

จากการสอนลูกเช่นนี้จะทำให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีจิตใจคับแคบ แบ่งชั้นวรรณะถือตัวว่าเป็นคนมีฐานะ ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เป็นคนเห็นแก่ตัว ซึ่งคนประเภทนี้สังคมไม่ถือว่าเป็นคนดี และเด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การลงโทษเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตาม

เรื่องคอกเตอร์ครก พ่อของสมบุญต้องการให้สมบุญย้ายออกจากที่พักที่เขาอยู่ร่วมกับเพื่อนไปอยู่กับลุงของเขา สมบุญไม่ยอมปฏิบัติตาม พ่อก็ขู่เขาว่าถ้าเขาไม่อยู่กับลุงจะไม่ส่งเงินให้เขาเรียนหนังสือ เขาจึงต้องยอมทำตามความต้องการของพ่ออย่างไม่เต็มใจนัก ดังข้อความ

“ว่าไง ลั่นเดือนแสดกลับมาอยู่กับลุงแก่ได้ไหม” นายเจียมถามลูกชายอีก “ครับได้” ผู้ถูกรับปากอย่างไม่ค่อยเต็มค่านัก แต่ก็ไม่ยอมขัดใจพ่อ เพราะเคยรู้ฤทธิ์พ่อก่อนแล้ว เกิดพ่อโกรธไม่ส่งเงินให้เรียนก็ยุ่งอีก ซึ่งพ่อเคยขู่ไว้หลายครั้งแล้ว

(คอกเตอร์ครก : 148)

/ จากการเลี้ยงดูเช่นนี้ เด็กอาจจะรู้สึกน้อยใจว่าพ่อแม่บังคับเขาในเรื่องที่ไม่น่าจะบังคับเด็กบางคนอาจเกิดการต่อต้านไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างพ่อแม่ลูก และอาจเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย

| เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย แม่ของเด็ยวใช้ชีวิตการลงโทษเดียวที่ขโมยเสื้อผ้าของแม่กินโดยการห้ามคุยโทรศัพท์กับเพื่อนและบอกเพื่อนๆ รู้ ถึงความผิดที่เขาได้กระทำ ดังที่เด็ยวเล่าว่า

คืนเมาๆ ของผมกลายเป็นคดีอุกฉกรรจ์ของแม่และป้า (ตามเคย) ญญแจหายไปจากลิ้นชักอย่างเป็นการถาวร และผมถูกทำโทษห้ามคุยโทรศัพท์กับเพื่อน (หลังเลิกเรียนและก่อนไปเรียน) อาติดยั้เต็มๆ และหากเพื่อนโทรมาแม่หรือป้าก็จะเป็นคนรับและบอกเหตุผลความเป็นจริงเสียทุกคนไป จำยังจดชื่อเพื่อนๆ ที่โทรมาให้ผมเจ็บใจเสียอีก ว่ามีใครบ้างที่รู้เรื่องเลวของผม

(บันทึกจากลูกผู้ชาย : 77)

การปฏิบัติต่อเด็กเช่นนี้ เด็กจะรู้สึกอับอายเพื่อนๆ และคิดว่าพ่อแม่ทำเพื่อเป็นการประจานตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจพ่อแม่ และไม่กล้าปรึกษาพ่อแม่เมื่อมีปัญหาอื่นๆ

จากการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะร่ำรวย พอสรุปได้ว่า พ่อแม่ผู้

ปกครองจะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นควบคู่ไปกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เหมือนกับครอบครัวฐานะปานกลาง พ่อแม่ผู้ปกครองจะแนะนำสถานที่เรียน แนะนำอาชีพ แนะนำการคบเพื่อนให้กับเด็กโดยคำนึงถึงความต้องการของตนเอง และจะใช้วิธีการลงโทษทางจิตใจเมื่อเด็กกระทำผิด

จากการศึกษาภาพสะท้อนด้านครอบครัวของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนกล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวฐานะยากจนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวฐานะปานกลางและการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวฐานะร่ำรวยตามลำดับ

ในครอบครัวฐานะยากจนจำนวนมาก พ่อ แม่ ผู้ปกครอง จะอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กอย่างใกล้ชิด แต่มีบางครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกันเด็กจะไม่ได้รับความอบอุ่น ถ้าเป็นครอบครัวในชนบท พ่อแม่ผู้ปกครองจะถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและอาชีพให้แก่เด็กโดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการกระทำ และบางครอบครัวใช้การลงโทษอย่างรุนแรงเมื่อเด็กกระทำผิด

ครอบครัวฐานะปานกลางและครอบครัวฐานะร่ำรวย พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะใช้การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยให้ความรักความอบอุ่นควบคู่กันไปกับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน พ่อแม่ผู้ปกครองจะมีส่วนในการแนะนำสถานที่เรียนและการเลือกอาชีพให้แก่เด็กโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของเด็ก ซึ่งทำให้เกิดปัญหา ความไม่เข้าใจกันระหว่างเด็กกับพ่อแม่ผู้ปกครองตามมา ผู้เขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจึงชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่ควรให้อิสระแก่เด็กทั้งในด้านความคิดเห็นและการกระทำบ้างไม่ใช่บังคับเด็กตลอดเวลา เพราะการกระทำเช่นนี้จะส่งผลให้เด็กเติบโตขึ้นในลักษณะที่ไม่มีความสุขและไม่พอใจในสภาพชีวิตของตน

2. ด้านจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ และพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ของมนุษย์ที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคล เป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นเป็นหลักประจำใจ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ โดยมีความเชื่อว่า การที่บุคคลในสังคมมีจริยธรรมสูง จะทำให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข

กมล ทองธรรมชาติ (2525 : 80 - 82) ได้กล่าวถึง คุณธรรม จริยธรรมของประชาชนซึ่งควรปลูกฝังให้แก่เด็กและประชาชน เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติ 10 ประการ คือ

1. ค่านิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตยรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. การมีระเบียบวินัย

3. ความรับผิดชอบต่อน้ำที่
4. ความซื่อสัตย์สุจริต
5. การเสียสละเพื่อส่วนรวม
6. ความสามัคคี
7. ความกล้าหาญ
8. การไม่โลภ ไม่ขโมย และไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตของผู้อื่น
9. การละอายและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว
10. ความเชื่อมั่นในตนเองและมีเหตุผลในการกระทำ

✓เกณฑ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์จริยธรรมในวรรณกรรมสำหรับเด็กคือ

1. ความเมตตากรุณา
2. ความกตัญญูกตเวที
3. ความซื่อสัตย์
4. ความเสียสละ
5. ความรับผิดชอบ
6. ความอุตสาหะ
7. การประหยัด
8. ความสามัคคี

ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากการแสดงพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่แสดงจริยธรรมด้านต่างๆ ต่อตนเอง พ่อแม่ ญาติ เพื่อน ผู้ร่วมงาน ผู้ใกล้ชิด คนทั่วไป และสัตว์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข ความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ พฤติกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณา คือ (๒๓๖ ๒-๓ ๕๔)

ไม่ฆ่า ทบตี กัก จองจำหรือทำร้ายด้วยลักษณะต่างๆ

ไม่ข่มขู่ คุกคาม ไล่ต้อน ทุลาด้วยความกร้าวโกรธ เคียดแค้น

ไม่เบียดเบียนใครให้ได้รับความเดือดร้อน

ช่วยปลอบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน

ให้ความอนุเคราะห์เกื้อกูล

มีความสลดใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์

แผ่เมตตาให้แม้จะมีผู้ทำให้เดือดร้อน

มีอาการทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล
 วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา มี 13 เรื่อง ได้แก่ บิน
 สุดขอบฟ้า คุณย่าผจญภัย ชีวิตบ้านนา พร้าวแสงรุ่ง ชายแดน ดอกเตอร์ครก ใบไม้ร่วงในป่า
 ใหญ่ ลินลำนารัก ในสวนปู่ ป่าไผ่ชายทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง ความภูมิใจของลอย เพลงดวง
 ดาว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า เมื่ออีกาหนุ่มบินหลงไปในทะเลมันได้พบกับนกนางนวลขรที่เกาะ
 แห่งหนึ่ง ซึ่งกำลังจะถูกน้ำท่วมตาย มันได้แสดงความเมตตาช่วยเหลือนกนางนวลขรซึ่งไม่
 สามารถบินกลับเข้าฝั่งเองได้โดยให้นกนางนวลบินอยู่เหนือตัวของมัน ถ้านกนางนวลเหนื่อยก็ให้
 ทิ้งตัวพักลงบนตัวของมันได้ และในที่สุดมันก็สามารถพานกนางนวลกลับมาถึงฝั่งด้วยความ
 ปลอดภัย

เรื่องคุณย่าผจญภัย คุณย่าได้แสดงความเมตตา ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือสัตว์ทั้ง 5
 ตัว คือ แมว หมาดำ นกพิราบ ไก่แจ้ หนูนา โดยให้อาหารและที่พักแก่พวกมัน ที่เร่ร่อน ไม่มีที่
 อาศัย จนกระทั่งสัตว์เหล่านั้นเห็นความดีของคุณย่า จึงให้คุณย่าได้รู้ภาษาของพวกมันและคอยช่วย
 เหลือคุณย่าเป็นการตอบแทน

เรื่องชีวิตบ้านนา เมื่อขวัญไปจับกบที่ทุ่งนากับพ่อ เขาได้เห็นสภาพการดิ้นรนเพื่อหนี
 ตายของพวกกบเหล่านั้น เขารู้สึกสงสารและเห็นใจพวกมัน เมื่อถึงตอนเช้านอน เขานอนไม่หลับ
 เห็นแต่ภาพของกบที่หนีตาย เขาสงสารกบที่จะต้องถูกฆ่าตาย แต่เขาก็ไม่สามารถช่วยอะไรมันได้
 พ่อของเขาบอกกับเขาว่าเพราะครอบครัวยากจนจึงจำเป็นต้องนำกบเหล่านั้นมาเป็นอาหาร

เรื่องพร้าวแสงรุ่ง เด็กชายรู้สึกสงสารเพื่อนหญิงที่ตาบอด เขาได้แสดงความเมตตาให้
 ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเธอ โดยพาเธอไปในที่ต่างๆ ช่วยอธิบายสิ่งที่เขามองเห็นให้เธอฟัง ช่วย
 สอนหนังสือให้เธอ และคิดหาทางช่วยให้เธอหายจากตาบอดเท่าที่เด็กอย่างเขาจะคิดได้ เช่น สวด
 มนต์ร้อนวนอนให้พระช่วย คิดจะแบ่งดวงตาของเขาให้เธอข้างหนึ่ง ถึงแม้ว่าสิ่งที่เด็กชายคิดและ
 ทำจะไม่ช่วยให้เพื่อนของเขาหายจากตาบอดได้ แต่ก็แสดงให้เห็นว่า เขาเป็นเด็กที่มีความเมตตา
 กรุณาต่อเพื่อนและต้องการให้เพื่อนอยู่อย่างมีความสุข

เรื่องชายแดน เมื่อแก้วมณีได้รับจดหมายจากสองเมืองเพื่อนที่อยู่ชายแดนเขียนมาเล่า
 เรื่องเหตุการณ์ชายแดนบ้านเกิดของเธอว่า ชาวบ้านต้องเดือดร้อนเพราะต้องระวังภัยจากการสู้รบ
 ของพวกเขมร ทำมาหากินด้วยความยากลำบาก ผู้อพยพบางคนเข้ามาปล้นทรัพย์สินของชาวบ้าน
 ไป เขารู้สึกเกลียดผู้อพยพเหล่านี้มาก แก้วมณีได้แสดงคุณธรรมด้านความเมตตาโดยเธอรู้สึก
 สงสารและเห็นใจชาวบ้านที่อยู่ชายแดนที่ต้องได้รับความเดือดร้อน เธอขอร้องให้สองเมืองเห็นใจ

และให้อภัยคนอพยพที่มีเป็นจำนวนมากเพราะเขาไม่มีที่พึ่งที่ใดอีก และแนะนำสองเมืองว่าคนอพยพที่ทำความเดือดร้อนให้คนไทยนั้นให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องนี้เป็นผู้จัดการต่อไป

เรื่องดอกเตอร์ครก เมื่อหัวครกและเพื่อนๆพากันไปเที่ยวที่สวนสัตว์ สนทนากับเพื่อนคนหนึ่งของหัวครก เห็นลิงที่ขังอยู่ในกรง เขารู้สึกสลดใจและสงสารลิงที่ต้องจากป่า จากญาติพี่น้อง มาถูกขังที่เขาดิน และอยู่อย่างไม่มีความสุข ถึงแม้ว่าพวกมันจะมีอาหารกิน ก็สู้อยู่ป่าที่อดบ้างหิวบ้าง แต่มีอิสระไม่ได้

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ เมื่อฝูงหนูพากันรอบครัวเข้าไปปลุกบ้านอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง เกิดน้ำป่าไหลมาท่วมบริเวณนั้น พืชผักที่ป่านิลและลูกชายของฝูงหนูปลุกไว้ถูกน้ำท่วมหมด ฝูงหนูกับลูกชายได้นำเหมาหาปลา ได้ปลาจำนวนมาก ขณะนั้นมีกระเจงลายน้ำมาตัวหนึ่ง ฝูงหนูและป่านิลแสดงความเมตตาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือกระเจงโดยนำมาเลี้ยงไว้และนำเหมามาให้กิน ต่อมากระเจงตัวนี้ถูกกระเจงคาบไปกิน และเมื่อป่านิลได้เข้าไปหาของป่ากับเจ้าเมฆสุนัขที่เกลียดไว้ ระหว่างที่แกหาของป่าอยู่นั้น มีหมีตัวหนึ่งจะเข้ามาทำร้ายแก เจ้าเมฆช่วยต่อสู้กับหมี จนหมีหนีไป ป่านิลรู้สึกสงสารสุนัขของแกที่ถูกหมีตบเป็นแผลเหวอะหวะ แกจึงรีบเอาใบไม้ไปซ่อนน้ำในลำห้วยมาให้มันกิน

เรื่องลินลาน่ารัก เมื่อลินลาไปดูการฝึกช้างที่สวนสัตว์ข้างบ้านของเธอ เธอเห็นคนฝึกช้างเอาตะขอสับหัวช้างแรงๆ เธอรู้สึกสงสารช้างที่ถูกตีแรงๆ จึงไปบอกให้เจ้าของสวนสัตว์ทราบ แต่เมื่อเจ้าของสวนสัตว์มาดูการฝึก คนฝึกช้างก็ไม่ตีช้างแรงๆ ให้เห็น

เรื่องในสวนป๊อ เด็กชายซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องได้ไปพบรังของนกกระจาบทที่ถูกพายุฝนพัดหล่นลงมากลาดเกลื่อนบนพื้นดิน บางรังก็มีไข่แตก บางรังก็มีลูกนกตายอยู่ในนั้น เขา รู้สึกเวทนาและสงสารเจ้านกกระจาบทที่เคราะห์ร้ายพวกนั้นมาก

เรื่องป่าไผ่ขายทุ้ง เมื่ออินตาและเพื่อนๆช่วยกันทำแระเพื่อตัดจับนกนำมาทำเป็นอาหาร มีนกคุ้มแม่ลูกอ่อนมาติดแระ ลูกนกคุ้มวิ่งตามแม่ของมันมาอีก 3-4 ตัว จ้อยเพื่อนคนหนึ่งซึ่งเป็นเด็กกำพร้าต้องสงสารลูกนกที่จะต้องขาดแม่จึงขอร้องให้เพื่อนๆ ปล่อยนกคุ้มและลูกๆ ของมันไป ซึ่งเพื่อนๆ ทุกคนก็เห็นด้วย

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง วันหนึ่งสมส่วนเพื่อนของคำจันได้มาเยี่ยมเขาที่บ้านคำจันได้พาสมส่วนไปเที่ยวป่าแถวบ้านของเขา พวกเขาได้ไปพบกิ้งก่าตัวหนึ่งจึงพยายามยิงกิ้งก่าตัวนั้น สมส่วนเพื่อนของเขาสงสารกิ้งก่าจึงหนีพวกเขาจนเหนื่อย จึงขอให้คำจันปล่อยกิ้งก่าตัวนั้นไป

เรื่องความภูมิใจของลอย หลังจากทีลอบนำเปิดไปเลี้ยงไว้ในทุ่งและอุดมเพื่อนของเขา นำควายไปเลี้ยงไว้ในทุ่งแล้วพวกเขาเตรียมเสียมมาขุดปูไปให้แม่ทำอาหารเย็นกินด้วย พวกเขาได้ไปพบยายบัวซึ่งเป็นหญิงชรากำลังขุดปูไปขาย พวกเขาสงสารยายบัวซึ่งเป็นหญิงชราที่ไม่มีลูกหลานเลี้ยงต้องออกมาขุดปูไปขายเพื่อหาเงินเลี้ยงตัวเอง พวกเขาได้แบ่งอาหารที่เตรียมมารับประทานกลางวันให้ยายบัว และช่วยยายบัวขุดปูจนกระทั่งถึงเวลากลับบ้าน

เรื่องเพลงดวงดาว อ้อมเดือนสงสารจึงหรีดที่เด็กผู้ชายในห้องของเธอ นำมาถักกัน เมื่อถึงชั่วโมงเรียนขับร้องเธอจึงแอบมาขโมยจึงหรีดที่เด็กชายเก็บใส่กล่องไว้ในโต๊ะไปปล่อยเสีย เมื่อคุณครูทราบ เด็กชายนำจึงหรีดมาขังและให้มันกัดกันถึงลงโทษตีเด็กชายเพื่อนของเธอ อ้อมเดือนรู้สึกสงสารเพื่อนของเธอที่ถูกครูตี แต่เธอก็ไม่กล้าบอกใครว่าเธอเป็นผู้นำจึงหรีดไปปล่อย

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความเมตตาพบว่า วรรณกรรมที่ผู้เขียนสร้างส่วนมากเป็นการแสดงความสงสารเห็นใจ และสลดใจเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์ เช่น เรื่องชีวิตบ้านนา เด็กชายรู้สึกสงสารภพที่ต้องถูกฆ่าตาย เรื่องพราวแสงรุ่ง เด็กชายสงสารเพื่อนที่ตาบอดจึงคิดหาทางช่วยเหลือตลอดมา เรื่องชายแดน เด็กหญิงรู้สึกสงสารผู้อพยพที่ไม่มีที่อยู่อาศัย เรื่องดอกเตอร์ครก เด็กชายรู้สึกสงสารลิงที่ถูกนำมาขังไว้ เรื่องลินลนารัก เด็กหญิงรู้สึกสงสารช้างที่ถูกทุบตีแรงๆ เรื่องในสวนปฐู เด็กชายรู้สึกสงสารนกกระจาบที่เคราะห์ร้ายถูกพายุฝนจนรังหล่นเกลื่อนกลาดพื้นดิน นอกจากความสงสารเห็นใจต่อผู้อื่นแล้วผู้เขียนยังสร้างให้ตัวละครได้มีความเมตตาต่อผู้อื่นโดยการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้ตัวละครที่ประสบความทุกข์นั้นให้พ้นทุกข์ เช่น เรื่องบินสุดขอบฟ้า อิกาหนุมได้ช่วยนกนางนวลมาถึงฝั่งได้ เรื่องคุณย่าผจญภัย คุณย่าช่วยเหลือสัตว์เลี้ยงทั้งห้าให้มีที่อยู่อาศัย และอาหารกิน เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนูและป้านิลช่วยเลี้ยงกระเจงไว้และป้านิลช่วยนำน้ำมาให้สุนัขของแกลกิน เรื่องป่าไผ่ชายทุ่ง จ้อยขอร้องให้เพื่อนๆ ปล่อยนกกลุ่มไป เรื่องฝนไว้ที่ปลายทาง สมส่วนขอร้องให้คำจันปล่อยกิ้งก่าไป เรื่องความภูมิใจของลอย ลอยและอุดมแบ่งปันอาหารของตนเองให้ยายบัวและช่วยยายบัวขุดปูไปขาย เรื่องเพลงดวงดาว อ้อมเดือนช่วยจึงหรีดโดยแอบขโมยจึงหรีดของเพื่อนไปปล่อย ซึ่งการช่วยเหลือผู้อื่นนี้ผู้เขียนบางท่านก็จะสร้างให้ตัวละครได้รับความดีในการทำความดีเพื่อเป็นการจูงใจให้เด็กๆ ทั่วไปได้ประพฤติตาม โดยได้รับรางวัลที่ดีเป็นการตอบแทน เช่น อิกาหนุมได้รับปลาสดตอบแทนจากนกนางนวลลูกน้องของนกนางนวลชรา คุณย่าได้รู้ภาษาสัตว์สามารถพูดภาษาสัตว์และได้รับการช่วยเหลือจากสัตว์

2. ความกตัญญูต่อเวทีย หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในการอุปการะคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา การแสดงการตอบแทนบุญคุณต่อคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ พฤติกรรมที่แสดงถึงความ

กตัญญูกตเวทิตีคือ

แสดงความเคารพนับถือ ขกข้องเชิดชูไม่ลบหลู่ดูหมิ่นผู้มีพระคุณ
ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดีในการทำคุณความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ
ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ไม่มีลับลมคมในหรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้อง
หลัง

ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก
เคารพ รักใคร่ ไว้ใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม
ไม่ทำตนให้เป็นທີ່เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล และผู้มีพระคุณ
ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจอิ่มใจ และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ
ตอบแทนผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตี มี 6 เรื่อง ได้แก่ บิน
สุดขอบฟ้า คุณย่าผจญภัย ดอกเตอร์ครก แม่...ได้ผู้มาแล้ว ความภูมิใจของลอย แผ่นหลัง
ของพ่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า หลังจากที่อิก้าหนุ่มช่วยนกนางนวลชรามาถึงฝั่งได้อย่างปลอดภัย
นกนางนวลบริวารของนกนางนวลชราได้พากันคาบปลาสดมาให้อิก้าหนุ่มเพื่อตอบแทนบุญคุณที่
อิก้าหนุ่มช่วยชีวิตจำฝูงของมันไว้ บรรดานกนางนวลได้ให้สัญญาว่าจะนับถืออิก้าหนุ่มเป็นมิตร
ด้วย และถ้าอิก้าหนุ่มบินผ่านมาทางที่พวกมันอยู่ พวกมันจะหาปลาสดมาให้อิก้าหนุ่มทุกครั้ง

เรื่องคุณย่าผจญภัย บรรดาสัตว์เลี้ยงทั้งห้าตัวของคุณย่าคือ แมว สุนัข นกพิราบ ไก่แจ้
หนูนา ต่างสำนึกในพระคุณของคุณย่าที่เมตตาเลี้ยงดูพวกมัน พวกมันจึงตอบแทนพระคุณของ
คุณย่าโดยให้คุณย่ารู้ภาษาของพวกมัน และคอยช่วยเหลือคุณย่าและลูกหลานเมื่อมีภัยอันตรายทุก
ครั้ง

เรื่องดอกเตอร์ครก เมื่อหวัศกรมีรายได้จากการขายปาต่องโก้มากพอที่จะส่งตัวเองเรียน
และมีเงินเก็บไว้ส่วนหนึ่งแล้ว เขาก็ไม่ลืมพระคุณของพ่อแม่ เขาได้ส่งเงินส่วนหนึ่งไปให้พ่อแม่
เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูน้อง เขาก็ไม่ลืมบุญคุณของลุงเจริญ ลุงของเพื่อนคนหนึ่งที่เคย
ช่วยซื้อเสื้อผ้าและเสืยค่ามอบตัวให้เขาได้เข้าเรียนเพาะช่าง เขาตอบแทนบุญคุณของลุงเจริญโดย
เขาและเพื่อนนำปาต่องโก้มาทอดเลี้ยงแขกในงานวันเกิดของลุงเจริญและเขาไม่ลืมบุญคุณของ
เพื่อนๆ ที่เคยช่วยเหลือออกค่าเรียนค่าเช่าบ้านให้โดยออกค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟให้

เรื่องแม่...ได้ผู้มาแล้ว พี่และพี่น้องชายของแดงมีความกตัญญูต่อแม่ ไม่ทอดทิ้ง
แม่ของเขาที่ได้รับความเดือดร้อน ต้องหาเงินมาจ่ายให้แก่ธนาคารเนื่องจากพี่ชายคนโตของเขานำ

ที่ดินไปจ้างธนาคารแล้วนำเงินหนีไป เขาทั้งสองช่วยเหลือแม่โดยไปรับจ้างแกะเรือประมง ออกหาปลาในทะเลในวันเสาร์ อาทิตย์ ที่ไม่ได้ไปโรงเรียน และนำเงินที่ได้มาช่วยแม่ใช้หนี้ ธนาคาร

เรื่องความภูมิใจของลอย อุคมเพื่อนของลอยอยู่กับแม่ที่กำลังป่วยไม่สามารถทำงานได้ เขาแสดงความกตัญญูไม่ทอดทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณลำบากเดือดร้อน และตอบแทนผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาสโดยเขาไปรับจ้างเลี้ยงควายจากผู้ใหญ่บ้านเพื่อนำเงินมาซื้อยาให้แม่และทำงานทุกอย่างในบ้านตลอดจนหุงหาอาหารให้แม่รับประทานทุกวัน

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เมื่อพ่อป่วยเป็นโรคมะเร็ง ลูกๆ ทุกคนของพ่อแสดงความกตัญญูไม่ทอดทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณลำบากเดือดร้อนและตอบแทนผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส โดยลูกๆ ช่วยกันดูแลพ่อและพยายามหายมารักษาพ่อทุกวิถีทาง ทั้งพาไปหาหมอที่โรงพยาบาล หายาหม้อมาต้มให้กิน หรือเมื่อมีคนบอกว่ามียาที่ไหนรักษาโรคนี้อีกได้ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลเพียงใดลูกๆ ก็พยายามไปนำมาให้พ่อกิน ถึงแม้ว่าในที่สุดพ่อต้องตายจากลูกๆ ไป แต่ก็แสดงให้เห็นว่า ลูกๆ ทุกคนมีความกตัญญูต่อพ่อไม่ได้ทอดทิ้งให้พ่อเจ็บป่วยอยู่เพียงลำพัง

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่พ่อแม่ในวรรณกรรมสำหรับเด็ก พบว่าผู้เขียนสร้างให้ตัวละครในเรื่องมีความสำนึกในบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อตนเองและรู้จักตอบแทนผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส เช่น เรื่องบินสุดขอบฟ้า ผุ่ณกนางนวลตอบแทนบุญคุณอิก้าหนุ่มที่ช่วยเหลือตนนางนวล ขราช่าผุ่ของมัน โดยสัญญาเป็นมิตรกับอิก้าหนุ่มและจะหาปลาสดมาให้อิก้าหนุ่มทุกครั้งที่มีมันบิน ผ่านมาในบริเวณที่ตนนางนวลอาศัยอยู่ เรื่องคุณย่าผจญภัย สัตว์เลี้ยงทั้งห้าของคุณย่าได้ให้คุณย่ารู้ภาษาของพวกมันและช่วยเหลือคุณย่าและลูกหลานเสมอ เรื่องคอกเตอร์ครก หัวครกตอบแทนบุญคุณของลุงเจริญโดยการนำพาทองโก้ไปทอดเลี้ยงแขกในวันเกิดของลุงเจริญ และตอบแทนเพื่อนๆ ที่เคยช่วยเหลือออกค่าเช่าบ้านและค่าเรียนให้ โดยออกค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟให้ เรื่องความภูมิใจของลอย อุคมตอบแทนบุญคุณแม่ของเขาโดยช่วยทำงาน หาอาหารมาให้แม่กิน และหาเงินซื้อยามารักษาแม่ เรื่องแผ่นหลังของพ่อ ลูกๆ ตอบแทนบุญคุณของพ่อโดยช่วยกันดูแลพ่อเมื่อพ่อป่วยและพยายามหายมารักษาพ่อ จากการแสดงพฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้ ผู้เขียนต้องการให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ดีและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

3. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ ได้แก่

ประพฤติตนอย่างตรงไปตรงมาไม่กิดคดต่อผู้อื่น

ไม่ชักชวนผู้อื่นไปในทางเสื่อมเสีย
 ประพฤติตรงตามที่ถูกและคิด
 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่หาประโยชน์ใส่ตัว
 เดือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
 ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง
 มั่นคงต่อการกระทำดีของตน

ไม่ร่วมมือกันทำงานใดที่ผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ
 วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ มี 5 เรื่อง ได้แก่ ดอกเตอร์
 ครก กระตอมแสงตะวัน ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ เจี้ยวเสือไฟ ป่าไผ่ชายทุ่ง ดังรายละเอียดต่อไป

เรื่องดอกเตอร์ครก ขณะที่หัวครกถีบสามล้อรับจ้างเพื่อเก็บเงินไว้เรียนหนังสือเขาได้พบ
 กระเป๋าสตางค์ของผู้โดยสารคนหนึ่งลืมไว้บนรถของเขา เขาได้แสดงความซื่อสัตย์ประพฤติกรรม
 อย่างตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อผู้อื่น โดยนำกระเป๋าสตางค์ที่พบในรถไปคืนให้เจ้าของที่โรงพยาบาล
 ที่เขาได้ไปส่งผู้โดยสารคนนั้น เมื่อผู้โดยสารคนนั้นจะให้เงินรางวัลจำนวนหนึ่งแก่เขา เขาก็
 ปฏิเสธที่จะรับไว้

เรื่องกระตอมแสงตะวัน เมื่อเพื่อนของตะวันมาจ้างให้เขาตีมิดให้ โดยแนะนำให้เขา
 ประทับตราบนมิดว่าทำมาจากต่างประเทศ แล้วเพื่อนของเขาจะให้ราคาสูงกว่ามิดที่เขาทำอยู่และ
 จะรับซื้อมิดที่เขาทำทั้งหมด ตะวันแสดงความซื่อสัตย์ประพฤติกรรมอย่างตรงไปตรงมาไม่คิดคดต่อ
 ผู้อื่น โดยไม่ยอมทำมิดให้กับเพื่อน เขานำเม็ดตาลูกมิดที่เพื่อนให้ไว้ดูตัวอย่างเผื่อไฟ และตั้งใจ
 ที่จะประกอบอาชีพตีมิดของตนด้วยความซื่อสัตย์ตลอดไป

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ถึงแม้ว่าลุงหนูจะมีอาชีพเก็บของป่าขาย และล่าสัตว์กินและ
 ขายบ้าง แต่ลุงหนูก็มีความซื่อสัตย์ มั่นคงต่อการทำความดีของตนโดยมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพคือ
 จะไม่ล่าสัตว์แม่ลูกอ่อน เพราะถือว่าเป็นการทำร้ายสัตว์ป่าให้เหลือน้อยลง ถึงแม้ว่าลุงหนูจะมี
 โอกาสล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนได้อย่างง่ายดายหลายครั้ง แต่ลุงหนูก็ไม่ทำ

นอกจากนี้ลุงหนูยังแสดงความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติโดยไม่ร่วมมือกันทำงานที่ผิดกฎ
 หมาย ระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะคือ เมื่อพวกนายทุนที่คดโกง ได้สัมปทานป่าไม้
 และคิดจะยึดเอาบริเวณพื้นดินเป็นของเขา มาว่าจ้างให้ลุงหนูทำงานให้กับเขาลุงหนูก็ไม่ยอมทำ
 และเมื่อลุงหนูได้พบว่าพวกนายทุนตัดไม้ทำลายป่า ลุงหนูก็ได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้ซื่อสัตย์ต่อ
 อาชีพ นำข้อมูลการตัดไม้ทำลายป่าของพวกนายทุนมาร้องเรียนต่อทางราชการและหนังสือพิมพ์

จนกระทั่งตัวเองถูกฆ่าตาย

เรื่องเขี้ยวเสือไฟ เมื่อมังกรละอาของแก้วเดือนพาเธอและน้องชายไปล่าสัตว์ในป่าคันทันหนึ่ง เขามีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพพรานป่า ถือสัจจะที่พ่อของเขาสอนไว้ว่าให้ล่าสัตว์ในคืนหนึ่งครั้งเดียว ได้สัตว์เพียงตัวเดียวก็พอ เมื่อเขายังหนุ่มป่าได้ตัวหนึ่งเขาก็ไม่ยอมยิงสัตว์อื่นๆ ถึงแม้ว่าจะมีสัตว์ต่างๆ มากมาย และเขายังสอนให้แก้วเดือนปฏิบัติตนในการล่าสัตว์ตามสัจจะพรานป่าที่เขายึดถือ ไม่ให้ล่าสัตว์ด้วยความโลภอยากได้ ให้ล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารเท่านั้น

เรื่องป่าไผ่ขายทุ้ง ขณะที่อินตาและเพื่อนๆ อีก 4 คน นำควายไปเลี้ยงที่ทุ่งนา มีควายของชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นหลงมาในบริเวณทุ่งควายของพวกเขา พวกเขาช่วยกันจับมันไว้และเลี้ยงไว้ร่วมกับฝูงควายของตน เมื่อเจ้าของควายตามมาพบ เขาจะให้เงินเป็นรางวัลแก่อินตาและพวก อินตาและเพื่อนแสดงความซื่อสัตย์ในการกระทำดีของตนโดยไม่ยอมรับเงินที่เจ้าของควายให้ เพราะพวกเขาจับควายได้ง่ายและปล่อยให้มันกินหญ้าร่วมฝูงกับควายของเขาเท่านั้น ไม่ได้ใช้กำลังเหน็ดเหนื่อยในการจับควายเลย

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่พบในวรรณกรรมสำหรับเด็กคือ การประพฤติตนอย่างตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ทำงานผิดกฎหมายและมันคงในการทำความดีของตน ดังเช่นเรื่อง ดอกเตอร์ครก หัวครกนำกระเป๋าสตางค์ไปคืนให้เจ้าของเพราะมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่คิดคดต่อผู้อื่น เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ตะวันไม่ยอมทำผิดให้เพื่อนที่ต้องการให้เขาประทับตราบนมิดว่าทำมาจากต่างประเทศ เพราะมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่คิดคดโกงผู้อื่น เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ลุงหนูไม่ล่าสัตว์แม่ลูกอ่อนและไม่ยอมทำงานให้พวกคัตไม้ทำลายป่า เพราะซื่อสัตย์ต่ออาชีพและประเทศชาติ เรื่องเขี้ยวเสือไฟ มังคละไม่ล่าสัตว์มากกว่าหนึ่งตัวเพราะซื่อสัตย์ต่ออาชีพพรานป่าว่าล่าสัตว์เพียงพอกินเท่านั้น เรื่องป่าไผ่ขายทุ้ง อินตาและเพื่อน มันคงต่อการทำดีของตนไม่หวังผลตอบแทนโดยไม่ยอมรับเงินรางวัลที่เจ้าของควายจากหมู่บ้านอื่นให้

จะเห็นได้ว่าความซื่อสัตย์ที่ตัวละครต่างๆ ได้กระทำนี้เป็นสิ่งที่ดีงามเพราะแม้ทุกคนจะมีโอกาสคดโกงได้แต่พวกเขาก็ไม่ทำ สมควรที่เด็กๆ จะได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน เพื่อความสงบสุขของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติต่อไป

4. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง พฤติกรรมที่แสดงถึงความเสียสละได้แก่

ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุระการงานที่ไม่มีโทษ

ไม่รังแกใคร ช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์

แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขาดสมควรรให้

สละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศล

ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน

ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังสติปัญญา

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความเสียสละ มี 3 เรื่อง ได้แก่ บินสูด ขอบฟ้า ดอกเตอร์ครก มุกดากับสาหร่าย ดังรายละเอียดดังนี้

เรื่องบินสูดขอบฟ้า อีกาใหญ่ยอมเสียสละชีวิตของตนโดยเอาร่างบังลูกกระสุนปืนของนักล่าสัตว์แทนอีกาหนุ่ม ขณะที่มันทั้งสองตัวกำลังบินไปถิ่นเดิมของตน จนตัวมันเองต้องเสียชีวิต เพื่อให้อีกาหนุ่มได้บินไปถึงเกริงกาเวีย และไปเป็นผู้นำฝูงแทนมันต่อไป

เรื่องดอกเตอร์ครก สมบูรณ์เพื่อนคนหนึ่งของหัวครก ครอบครัวของเขามีฐานะดี พ่อของเขาไม่ต้องการให้เขามาอยู่กับหัวครกและเพื่อนๆ ที่เข่าบ้านอยู่ด้วยกันเพราะกลัวการเรียนของลูกจะตกต่ำ เมื่อพ่อของเขาอื่นคำขาดไม่ให้เขามาอยู่ร่วมกับหัวครกและเพื่อน เขาเสียสละเงินที่เหลือคิดตัวอยู่ 200 บาท เข้าเป็นกองกลางช่วยเหลือหัวครกและเพื่อนๆ นอกจากนี้เขายังได้นำอาหารจากบ้านลุงที่เขาไปอยู่ด้วยมาแบ่งให้หัวครกและเพื่อนๆ เสมอ

เรื่องมุกดากับสาหร่าย มุกดาเสียสละเงินของเธที่ได้จากการไปรับจ้างตากปลาวันหนึ่งให้กับฤทัยเพื่อนของเธอไว้ซื้อกับข้าวกิน เมื่อเธอได้พบว่าครอบครัวของฤทัยไม่มีใครไปทำงาน และทุกคนในบ้านจะต้องอดกับข้าวในวันนี้ เธอยอมที่จะโกหกแม่ว่าไม่ได้ไปทำงานเพราะเห็นว่าฤทัยเป็นเพื่อนที่ดีสมควรให้ความช่วยเหลือ

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความเสียสละพบว่าความเสียสละที่พบในวรรณกรรมสำหรับเด็กคือ การช่วยเหลือผู้อื่นให้ทำธุระการงานให้สำเร็จ ดังเช่นเรื่องบินสูดขอบฟ้าอีกาใหญ่ยอมเสียสละชีวิตของตนเองแทนอีกาหนุ่มเพื่อให้อีกาหนุ่มได้บินกลับไปถึงถิ่นเดิมของตน เพราะเห็นว่าอีกาหนุ่มยังมีกำลังกาย กำลังสติปัญญาปกครองลูกน้องได้ยาวนานกว่าตนซึ่งแก่แล้ว การแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขาดสมควรรให้ ดังเช่น สมบูรณ์ที่มีฐานะดีกว่าเพื่อนสละเงินของตนเองช่วยเหลือเพื่อนๆ ในเรื่องดอกเตอร์ครก มุกดายอมเสียสละเงินที่เธอไปทำงานมาได้ให้ฤทัยเพื่อนของเธอเพราะเห็นเพื่อนเดือดร้อน ผู้เขียนต้องการให้เด็กทั่วไปได้เห็นแบบอย่างของการเสียสละเหล่านี้ เพื่อปลูกฝังให้เขาได้นำไปประพฤติปฏิบัติซึ่งจะเป็นผลดีต่อประเทศชาติต่อไป

/5. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำหน้าที่ด้วยความผูกพัน ความพากเพียรและความละเอียดรอบคอบ ขอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือสิ่งที่ตนเป็นผู้กระ-

ทำ และพยายามที่จะปรับปรุงปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ มี 4 เรื่อง ได้แก่ บินสุดขอบฟ้า พรานแสงรุ่ง บันทึกรักจากลูก(ผู้)ชาย ป่าไผ่ชายทุ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบินสุดขอบฟ้า อิกาใหญ่มีความรับผิดชอบต่อภาระของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ที่ผิดพลาด เมื่อมันพาบริวารของมันไปหากินที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งแล้วบริวารของมันถูกชาวบ้านจับขังกรงไว้เพื่อนำไปขายในตลาดค่านก มันได้กลับไปช่วยบริวารของมันหนีออกมาได้ แต่ตัวของมันเองถูกสุนัขที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้กัดได้รับบาดเจ็บและถูกชาวบ้านจับไปขายในตลาดค่านก แต่มันก็ไม่รู้สึกเสียใจกลับคิดใจที่สามารถช่วยบริวารของตนเองหนีออกไปได้อย่างปลอดภัย

เรื่องพรานแสงรุ่ง ชาญได้นำลูกหมามาจากบ้านหลังหนึ่ง เขาตั้งใจจะนำมันไปเลี้ยงที่บ้าน แต่เมื่อไปถึงบ้านลูกหมาได้สร้างความวุ่นวายให้กับเขาโดยถ่ายและฉี่รดบ้าน เขาจึงไม่ต้องการเลี้ยงมัน เขาคิดจะปล่อยให้ลูกหมาเดินกลับไปบ้านของมันเอง แต่ก็กลัวมันจะได้รับอันตรายระหว่างทาง ด้วยความรับผิดชอบต่อที่เขาเป็นผู้ไปนำลูกหมา เขาจึงเป็นผู้นำมันกลับไปส่งที่บ้านเอง

เรื่องบันทึกรักจากลูก(ผู้)ชาย ในขณะที่ครูกำลังอบรมเดี่ยวและเพื่อนๆ เรื่องความประพฤติที่เขาและเพื่อนๆ นำหนังสือไปมาคุที่โรงเรียน เดี่ยวส่งเสียงดังว่าครูออกไปว่า “ครูเง่า” เมื่อครูสอบถามหาที่มาของเสียง เขาก็ยอมรับว่าเขาเป็นคนพูดเอง

เรื่องป่าไผ่ชายทุ่ง เมื่ออินตาและเพื่อนๆ เล่นกันในท้องทุ่งอินตาได้เล่นโยนผ้าขาวม้าไปในอากาศ ผ้าขาวม้าของเขาคืออยู่บนต้นไม้สูงเขาไม่สามารถนำลงมาได้ อินตาบอกกับเพื่อนของเขาว่าเขาจะยอมรับความจริงกับแม่ แม้ว่าแม่จะโดนแม่ดู หรือ ตี เขาก็ยอมรับเพราะเขาทำผิดจริงๆ

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนสร้างตัวละครให้มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ในเรื่องบินสุดขอบฟ้า เมื่ออิกาใหญ่นำลูกน้องไปหากินแล้วลูกน้องถูกจับขังไว้มันก็ได้ย้อนกลับไปช่วยลูกน้องของมัน เรื่องพรานแสงรุ่ง ชาญรับผิดชอบนำลูกหมาไปคืนเพราะเขาเป็นผู้ไปนำมันมาเอง เรื่องบันทึกรักจากลูก(ผู้)ชาย เดี่ยวยอมรับผิดที่เขาพูดว่าครู เรื่องป่าไผ่ชายทุ่ง อินตายอมรับผิดที่เขาเล่นโยนผ้าขาวม้าตกอยู่บนต้นไม้

ผู้เขียนต้องการชี้ให้เด็กได้เห็นแบบอย่างของการกระทำนี้เพื่อนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ เพราะถ้าเด็กมีความรับผิดชอบแล้วแม้ว่าเขาจะทำการสิ่งที่ไม่ดีไป ก็สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ความรับผิดชอบจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการฝึกกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยต่างๆ ของ

สังคม ซึ่งถ้าในสังคมเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบแล้วสังคมก็จะอยู่อย่างสงบสุขและมีความสุข
ก้าวหน้าต่อไป

6. ความอดสาหัส หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน
พฤติกรรมที่แสดงถึงความอดสาหัส เช่น

บากบั่น พยายาม

อดทน ขยันขันแข็ง

ไม่ย่อท้อ ไม่ยอมแพ้

พยายามต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคจนประสบผลสำเร็จ

กระตือรือร้น หนักแน่น ไม่หวั่นไม่ไหว

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความอดสาหัส มี 3 เรื่อง ได้แก่ ดอก
เตอร์ครก กระต๋อมแสงตะวัน ฝันไว้ที่ปลายทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องดอกเตอร์ครก ก่อนที่จะสอบเข้าเรียนต่อหัวครกพยายามดูหนังสืออย่างเต็มที่ เมื่อมี
เวลาว่างจากการทำงานเขานำหนังสือมาดูทันทีแม้ว่าเขาจะสอบเข้าเรียนต่อไม่ได้เขาก็ไม่ได้ย่อท้อ
เขาตั้งใจว่าปีหน้าจะต้องสอบใหม่ และขณะที่เขาเรียนหนังสือแล้วเขาก็อดทนทำงานหาเงินส่งตน
เองไปเรียนด้วย เมื่อโรงเรียนปิดเทอมเขาก็รับจ้างถือสามล้อเพื่อเก็บเงินไว้เป็นค่าเล่าเรียน เขามี
ความอดสาหัสพยายามต่อสู้กับความยากจน จนสามารถเรียนจบถึงระดับปริญญาเอกตามที่เขาคิด
ไว้ได้

เรื่องกระต๋อมแสงตะวัน เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วตะวันไม่ได้เรียนต่อเขา
ได้ฝึกวิชาตีหมัดกับตา ก่อนฝึกการตีหมัดตาให้เขานำดินมาปั้นเตาเพื่อฝึกขั้นตอนแรกของการตีหมัด
ครั้งแรกตะวันไม่สามารถทำได้ แต่เขาก็ไม่ย่อท้อ เขาใช้ความอดทนพยายามจนสามารถปั้นเตาได้
สำเร็จและฝึกวิชาตีหมัดกับตามด้วยความมุมานะจนกระทั่งเขาเป็นนายช่างที่มีฝีมือดีในการตีหมัด และ
คนทั่วไปยอมรับในผลงานของเขา

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง คำจันเป็นเด็กยากจนที่มีความมานะพยายามในการเรียนอย่างมาก
เมื่อเขาได้รับอนุญาตจากพ่อให้เรียนต่อ เขาก็พยายามต่อสู้กับความยากจนโดยรับจ้างทำงานต่างๆ
เช่น รับจ้างครูทำงาน รับจ้างขายของสหกรณ์โรงเรียน และรับจ้างถือสามล้อในวันเสาร์วันอาทิตย์
เมื่อว่างจากการเรียน เพื่อเก็บเงินไว้เรียนต่อในระดับสูงตามที่เขาคิดไว้ ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ได้เรียน
ต่อตามที่ตั้งใจไว้เพราะได้รับอุบัติเหตุถูกรถชนแต่เขาก็ยังมีมานะพยายามที่จะฝึกงานช่างไม้กับพ่อ
ให้ดีที่สุด

จากการศึกษาจริยธรรมด้านความอดสาหัสในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนสร้าง

ให้ตัวละครในเรื่องซึ่งเป็นเด็กที่มีความยากจน มีความยากนั้น พยายาม อุตทน ขยันขันแข็ง ไม่ย่อ
 ท้อต่ออุปสรรคและสามารถต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ เช่นเรื่อง ดอกเตอร์ครก และฝันไว้ปลาย
 ทาง หัวครกและคำจันเป็นเด็กในครอบครัวยากจนที่ต้องฝ่าฟันต่อสู้กับความยากจนเพื่อต้องการ
 เรียนในระดับสูง หัวครกสามารถเรียนสำเร็จปริญญาเอกได้ตามที่เขาตั้งใจ คำจันไม่สามารถเรียน
 ได้เพราะประสบอุบัติเหตุ แต่ผู้เขียนก็ได้สร้างให้คำจันไม่ย่อท้อต่อชะตาของชีวิต เขายังคงมุ่งมั่นที่
 จะทำงานกับพ่อให้ดีขึ้นต่อไป เรื่องกระท่อมแสงตะวันแม้จะไม่ได้เรียนต่อแต่เขาก็สามารถฝึกดิ
 มิดจนเป็นช่างตีมีฝีมือดีได้ ผู้เขียนต้องการใช้ตัวละครเหล่านี้เป็นแบบอย่างให้เด็กทั่วไปได้นำไป
 ปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนเพื่อไม่ให้เด็กเกิดความท้อแท้และสิ้นหวังเมื่อมีอุปสรรคเกิดขึ้น
 ในชีวิต

7. การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ใช้ประโยชน์มากที่สุด
 ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบ
 และขอบเขตที่พอเหมาะพอควร พฤติกรรมที่แสดงถึงความประหยัดคือ

- รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ
- รู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับสมรรถภาพ
- รู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะกับรายได้
- รู้จักทำทรัพย์สินที่มีอยู่ให้เจริญงอกงาม
- รู้จักบูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่
- รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างเขาทำเสมอไป
- ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ้งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์
- ขยันหาทรัพย์สินใหม่มาเพิ่มเติม

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านการประหยัด มี 5 เรื่อง ได้แก่ ดอกเตอร์
 ครก ฝันไว้ที่ปลายทาง มุกดาภิบาลสาหร่าย เมฆสีเงิน ความภูมิใจของลอย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องดอกเตอร์ครก เมื่อหัวครกมาเรียนหนังสืออยู่ที่กรุงเทพกับเพื่อนๆ เวลาที่เขาจะเขียน
 จดหมายถึงพ่อแม่ที่อยู่ต่างจังหวัด เขาใช้วิธีประหยัดโดยการนำกระดาษสมุดของเพื่อนที่ไม่ใช้แล้ว
 มาเขียน และพับซองจดหมายเอง เขาประหยัดในเรื่องการรับประทานอาหารโดยนำอาหารที่เขาทำ
 รับประทานกับเพื่อนที่บ้านไปรับประทานตอนกลางวันที่โรงเรียน เขาประหยัดในเรื่องเสื้อผ้าและ
 เครื่องใช้โดยไปซื้อของในแหล่งที่มีราคาถูก และประหยัดในการเดินทางโดยถ้าระยะทางที่เขาจะ
 ไปอยู่ไม่ไกลนัก เขาก็จะเดินไปไม่ขึ้นรถเพราะจะต้องเสียค่ารถ

เรื่องผืนไร่ที่ปลายทาง พ่อของคำจันสอนให้เขาประหยัดโดยให้ซื้อของใช้ที่จำเป็น และให้รู้จักเก็บออมเงินไว้ใช้ในภายหน้า ซึ่งคำจันก็ปฏิบัติตามที่พ่อสอนทุกประการ เขานำเงินที่ได้จากการรับจ้างครุทำงาน และรับจ้างถีบสามล้อไปฝากธนาคารไว้ เพื่อเก็บเงินไว้เรียนในระดับสูง และเป็นการทำให้ทรัพย์สินที่เขาอยู่มีดอกผลงอกงามมากขึ้น

เรื่องมุกดาภิบาลทรัพย์ มุกดาประหยัดโดยรู้จักกำหนดรายจ่ายให้เพียงพอกับรายได้ และรู้จักเก็บออมเงินไว้ใช้ในภายหน้า เมื่อมุกดาไปรับจ้างทำงานตากปลาได้เงินมา เธอได้แบ่งเงินให้แม่ ปู่ ย่า ซื้อขนมให้น้องและส่วนหนึ่งใส่ออมสินเก็บไว้ เพื่อเป็นทุนสำรองในการใช้จ่ายต่อไป

เรื่องเมฆสีเงิน ปอยรู้จักประหยัดโดยเก็บเงินเศษสตางค์ที่ขายขายขนมได้แล้วให้เธอใส่กระปุกออมสินไว้เพื่อเป็นทุนสำรองในการใช้จ่าย

เรื่องความภูมิใจของลอย ลอยประหยัดโดยรู้จักทำของใช้เอง และขยันหาทรัพย์สินมาเพิ่มเติมทุกๆ เข้าหลังจากที่เขาช่วยพี่สาวของเขาเก็บไข่เป็ดในเล้าแล้วเขาก็จะเก็บขนเป็ดที่ร่วงสะสมไว้ เมื่อได้จำนวนมากพอแล้วเขาก็จะนำไปขายและเก็บเงินใส่กระบอกไม้ไผ่ที่เขานำมาขูดผิวจนเกลี้ยง และวาดรูประบายสีทำเป็นกระบอกออมสินไว้ใช้จ่ายต่อไป

จากการศึกษาจริยธรรมด้านการประหยัดในวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครในเรื่องประหยัดโดยรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอกับรายได้ รู้จักบูรณะของเก่ามาใช้ประโยชน์ใหม่ รู้จักหาทรัพย์สินมาเพิ่มเติมโดยการเก็บออม เช่นเรื่องดอกเตอร์ครก หัวครกรู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอกับรายได้โดยเลือกซื้อของในราคาถูก ทำอาหารรับประทานเอง นำกระดาษที่ไม่ใช้แล้วมาเขียนจดหมาย และรู้จักเก็บเงินไว้เรียน เรื่องผืนไร่ที่ปลายทาง มุกดากับสาหร่าย และเมฆสีเงิน และความภูมิใจของลอย เด็กชายและเด็กหญิงรู้จักเก็บเงินใส่ออมสินไว้ ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมทรัพย์สินให้มีค่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเด็กทั่วไปควรจะได้นำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตต่อไป

8. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามัคคี เช่น

ปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี

รับผิดชอบส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

เข้ามีส่วนร่วมแข่งขันในกิจกรรมของส่วนรวม

เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ

ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา

รักหมู่คณะมีใจหวังดี และช่วยเหลือกุลในทางที่ไม่ผิดศีลธรรม

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ปรากฏจริยธรรมด้านความสามัคคี มี 3 เรื่อง ได้แก่ ดอกเตอร์ครก ป่าไผ่หาขายทุ่ง หุบเขากินคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องดอกเตอร์ครก เมื่อหัวครกมาอยู่กับเพื่อนๆ ที่กรุงเทพฯ เพื่อนๆ ของเขาต้องการให้เขาได้เรียนต่อ แต่เขาไม่มีเงินค่าเล่าเรียน เพื่อนๆ ของเขาจึงช่วยกันลงขันออกเงินคนละ 50 บาท เพื่อเป็นค่ามอบตัวให้เขาได้เข้าเรียนแต่เงินก็ยังไม่พอ สนิทเพื่อนคนหนึ่งจึงอาสาเอานาฬิกาของตนเองไปจำนำ เพื่อเอาเงินมารวมเป็นค่ามอบตัวของเขา นอกจากนี้สมบุญเพื่อนคนหนึ่งของเขาได้ไปขอร้องให้ลุงของเขาเป็นผู้พาหัวครกไปมอบตัวเข้าเรียนที่โรงเรียนอีก

เรื่องป่าไผ่หาขายทุ่ง เมื่ออินตาและเพื่อนๆ ได้ทราบความจริงว่าจ้อยเพื่อนคนหนึ่งซึ่งครอบครัวยากจนมาก พ่อของเขเสียชีวิตแล้ว เขาต้องช่วยแม่หาอาหารมาเลี้ยงน้องๆ ขโมยลูกนกของเพื่อนๆ ที่แบ่งกันแล้ว เพราะต้องการนำไปเป็นอาหารให้น้องกิน อินตาและเพื่อนๆ ก็ให้อภัยเขา และช่วยกันหากระบให้จ้อยนำไปทำอาหารให้น้องของเขาแทนลูกนก

เรื่องหุบเขากินคน เมื่อเด็กชายทั้งห้าคนไปพักแรมเพื่อฝึกลูกเสือ กิจกรรมหนึ่งที่ครูให้พวกเขาฝึกคือ กิจกรรมการสะกดรอย เด็กทั้งห้าได้เข้าไปฝึกในป่าแห่งหนึ่ง และพลัดหลงไปในมิติเวลาของอดีต โดยถอยหลังไปอยู่ในปี พ.ศ. 1057 ในอาณาจักรฟูนันของเขมร พวกเขาไปอยู่กับฝ่ายของศรีธยาบาทที่ถูกฝ่ายกบฏตามสังหาร และในระหว่างนั้นพวกเขามีคุณสมบัติพิเศษติดตัวคนละอย่างคือ มีความสามารถด้านความจำ มีพลังกำลังมาก มีสมาธิแรงกล้า สามารถมองเห็นสิ่งต่างได้ มีความสามารถด้านการใช้พลอง มีความสามารถด้านการใช้มีด พวกเขาทั้งห้าคนได้ใช้ความสามารถของตนเองรวมพลังกันต่อสู้ฝ่ายกบฏจนได้รับชัยชนะ

✓จากการศึกษาจริยธรรมด้านความสามัคคีพบว่าผู้เขียนสร้างให้เด็กมีความสามัคคี รักและหวังดีต่อหมู่คณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดังเรื่อง ดอกเตอร์ครก ที่เพื่อนของเขาช่วยกันออกเงินให้หัวครกได้เรียน และเรื่องป่าไผ่หาขายทุ่ง ที่อินตาและเพื่อนๆ ช่วยกันหากระบให้จ้อยนำไปทำเป็นอาหารเลี้ยงน้อง นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างให้เด็กมีความรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนและมีส่วนร่วมกันอย่างแข็งขันในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังเรื่องหุบเขากินคน เด็กๆ ทั้งห้าคนต้องใช้ความสามารถพิเศษของตนรวมกันต่อสู้ฝ่ายกบฏที่จะเข้ามาทำร้ายฝ่ายของศรีธยาบาทอย่างเข้มแข็งจนสามารถเอาชนะฝ่ายกบฏได้ ความสามัคคีเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดีถ้าคนในสังคมนำไปประพฤติปฏิบัติ ก็จะทำให้ชาติบ้านเมืองอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข สามารถต่อสู้กับศัตรูที่คิดทำลายประเทศชาติได้ ผู้เขียนจึงต้องการปลูกฝังคุณธรรมด้านนี้เพื่อให้เด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าได้นำไปปฏิบัติต่อไป

3. ด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถจะพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ นำประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ได้ นักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กต่างคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ปัญหาของการศึกษา ที่มีต่อเด็ก โดยผ่านตัวละครเพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในด้านการศึกษานำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

ในเรื่องของการศึกษานี้ สุพัตรา สุภาพ (2525 : 128) กล่าวว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสังคม การศึกษาเป็นวิธีการที่มนุษย์ถ่ายทอดความรู้ ทักษะคติ แบบของความประพฤติ และมรดกทางสังคม แก่ชนรุ่นต่อไป เป็นการช่วยพัฒนาความคิด ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เขาเข้าใจสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ และสามารถปรับตัวให้กับคนอื่นๆ ในสังคม รัฐบาลเกือบทุกประเทศในโลกเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงได้มีการบังคับให้ประชาชนทุกคนเรียนหนังสือโดยกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ เพื่อให้ประชาชนมีการศึกษาดี เพราะการศึกษาคือบ่อเกิดแห่งปัญญาและพลานามัย

รัฐบาลของประเทศไทยเองก็คำนึงถึงเรื่องนี้อย่างเห็นได้จากแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ตลอดจนทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งตนเองและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นไปอย่างมีกระบวนการราบรื่นสอดคล้องกับเงื่อนไข ข้อจำกัดด้านทรัพยากร สภาพความต้องการของแต่ละบุคคล ชุมชนและสังคม รวมทั้งก่อให้เกิดความสมดุลและเชื่อมโยงในการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ตลอดจนมีความสัมพันธ์อันดี มีความผสมผสานกลมกลืนและได้รับประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนา ทั้งเมืองและชนบท (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539 : 223)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่เกี่ยวกับการศึกษาและทัศนคติของผู้ปกครองซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาศึกษาของเด็กตลอดจนระบบการศึกษาของไทย โดยจะศึกษาจากเนื้อหาในวรรณกรรมและพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญของการศึกษา หมายถึง พ่อแม่ ผู้ปกครองมองเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะทำให้บุตรหลานมีความเจริญก้าวหน้า มีอนาคตที่ดี จึงสนับสนุนให้บุตรหลานได้เล่าเรียนสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา มี 5 เรื่อง คือ เด็กชายมะลิวัลย์ ชายแดน ชีวิตบ้านนา แผ่นหลังของพ่อ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เด็กชายมะลิวัลย์ แม่ของมะลิวัลย์สั่งสอนให้เขาและพี่ๆ ของเขาตั้งใจเรียนหนังสือเพราะเห็นว่าวิชาความรู้เป็นสมบัติที่อยู่ติดกับตัวเองไม่มีใครมาแย่งชิงไปได้ เมื่อคุณนายถนิมซึ่งเคยเป็นคนร่ำรวยมาก่อนแต่ตอนนี้ต้องมาขอความช่วยเหลือจากบ้านของมะลิวัลย์ เช่น ขอบอาหาร เสื้อผ้าของแห้ง หรือเงินสดเล็กๆ น้อยๆ อยู่เสมอ มาหาแม่ของเขาแม่จึงได้ยกตัวอย่างคุณนายถนิมชี้ให้เขาและพี่ๆ เห็นว่า เพราะคุณนายถนิมไม่มีความรู้มรดกที่พ่อแม่ให้ไว้จึงถูกสามีล่อลวงไปจนหมดดังที่แม่ของเขาได้พูดกับพี่สาวของเขาวา

“แม่บอกว่าคุณนายถนิมเคยมีบ้านให้เช่า ทำไมตอนนี้แกถึงได้เป็นแบบนี้ล่ะคะ ”
พินิจถามด้วยความแปลกใจ

“ตัวแกไม่มีวิชาความรู้อะไร นอกจากมรดกที่พ่อแม่ทิ้งไว้ให้ ” แม่มองดูพวกเราที่นั่งล้อมวงอยู่ด้วยสายตาอ่อนโยน “ พ่อได้ผู้ชายไม่ดี มันก็ปลอกลอกสิ้นเนื้อประดาตัว นี่ไงแม่ถึงได้เคี้ยวเชื้ญให้แกขยันเรียนหนังสือ เพราะวิชาความรู้มันอยู่ติดตัวเรา ไม่มีใครมาหยิบฉวยช่วงชิงไปได้ ”

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 33)

เรื่องชายแดน ตอนปิดเทอมสองเมืองไปหาเย็บกับพ่อของเขาเพื่อนำมาทำอาหารเย็น เขาพบว่ากว่าจะหาเข้าได้แต่ละตัวนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะความแห้งแล้งของบริเวณหมู่บ้านของเขา พ่อของเขาสอนให้เขาเห็นว่า คนที่ไม่มีความรู้ก็ต้องลำบาก ไม่มีงานดีๆ ทำ ต้องตากแดดตากฝนกว่าจะได้กินแต่ละทีก็แสนจะลำบาก และสอนให้เขาตั้งใจเรียน โดยพ่อจะพยายามส่งให้เขาเรียนให้สูงที่สุด ดังคำพูดที่พ่อของเขาบอกกับเขาว่า

“เห็นไหมลูก คนที่ไม่มีความรู้ก็ต้องมาลำบากอย่างนี้แหละไม่มีงานดีๆ สบายทำเหมือนคนอื่นเขา ต้องมาตากแดดตากฝนกว่าจะได้กินก็แทบจะเป็นลม เพราะฉะนั้นเวลาไปเรียนหนังสือก็ต้องตั้งใจเรียนอย่าให้เสียเวลาไปเปล่าๆ เงินทองมันหายาก พ่อจะพยายามส่งลูกให้เรียนให้สูงที่สุดเชียวละ ”

(ชายแดน : 104)

สองเมืองเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ เขาตั้งใจเรียนจนประสบความสำเร็จในชีวิตได้เป็นนายทหารดังที่เขาตั้งใจไว้

เรื่องชีวิตบ้านนา พ่อแม่ของขวัญซึ่งเป็นชาวนาเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยให้คนเราเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถไม่โง่เงา จึงสั่งสอนในขวัญรักการเรียน เมื่อเพื่อนของขวัญชวนให้เขาหนีโรงเรียนขวัญไม่ยอมไป เขาบอกกับเพื่อนว่า

“ไม่เอาหรอก หนีโรงเรียนไม่ดี พ่อฉันรู้ต้องดิหลังลายแน่ๆ เพราะพ่อบอกว่า คนที่ไม่เรียนหนังสือต่อไปจะเป็นคนโง่เงา”

(ชีวิตบ้านนา : 40)

เมื่อขวัญบอกกับพ่อของเขาว่าเขารักทุ่งนา โตขึ้นเขาอยากเป็นชาวนาพ่อของเขาให้ความเห็นว่าขณะนี้ให้เขาดังใจเรียนให้ดีที่สุด พ่อจะส่งให้เขาเรียนสูงๆ เรื่องอยากเป็นชาวนาเอาไว้คิดเมื่อเขาโตแล้ว เพราะอาชีพทำนาเป็นอาชีพที่เหนื่อยมาก บางทีเขาอาจเปลี่ยนใจก็ได้ ดังคำพูดของพ่อเขาว่า

“ตอนนี้อีกต้องตั้งใจเรียนหนังสือให้เก่งๆ เสียก่อนดีกว่า ดังใจเรียนให้ดีที่สุด พ่อจะส่งให้ได้เรียนสูงๆ เรื่องอยากเป็นชาวนาเอาไว้คิดหลัง บางทีลูกอาจจะเปลี่ยนใจก็ได้ล่ะ”

(ชีวิตบ้านนา : 95)

เรื่องแผ่นหลังของพ่อ พ่อของคำยเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าวิชาความรู้จะช่วยยกระดับให้ลูกเป็นเจ้าคนนายคนไม่ต้องมาทำงานที่เหน็ดเหนื่อยเหมือนพ่อและเป็นสมบัติที่มีติดตัวคนทั่วไปไม่สามารถหลอกลวงได้ง่าย พ่อจึงต้องการส่งลูกให้เรียนในระดับสูงทุกคน แม้ว่าพ่อจะต้องทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยเพื่อนำเงินมาเป็นค่าเล่าเรียนให้กับลูกพ่อไม่เคยบ่น พ่อจะส่งเงินให้กับลูกอย่างสม่ำเสมอไม่เคยขาด ถ้าลูกคนใดเรียนดีไม่ว่าจะขอสิ่งใดพ่อมักจะหามาให้ทุกครั้ง แม้ว่าเพื่อนบ้านทั่วๆ ไป ไม่เห็นด้วยกับการที่พ่อทำงานหนักเพื่อส่งลูกให้เรียนพ่อก็ยืนยันว่าสิ่งที่พ่อทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

พ่อเล่าให้ฉันฟังถึงที่มาของการได้ส่งลูกเข้าเรียน แม้วันนี้พ่อก็ยืนยันว่าสิ่งที่พ่อทำเป็นเรื่องถูกต้อง พ่อว่าไม่มีอะไรดีเท่าวิชาความรู้ ใครมาปล้นมาโกงเราไปก็ไม่ได้มีเงินมีที่ดินคนคดโกงจะเอาเปรียบเราได้ แต่ถ้ามีวิชาความรู้ใครก็เอาเปรียบเราไม่ได้

แม้ว่าทุกครั้งที่พ่อถูกกราบเท้ามาในจดหมาย พ่อจะถอนหายใจอย่างน่าสงสาร เพราะไม่หนึ่งพันหรือครึ่งพันที่พ่อจะต้องส่งไป ลูกๆ จะขึ้นต้นว่ากราบเท้าพ่อและแม่ หลังจากนั้นลูกๆ จะเล่าเรื่องราวต่างๆ เล่าเรื่องการเรียน และลงท้ายด้วยจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นหรือการขอเงินพิเศษเพราะว่าเงินที่ใช้จ่ายประจำนั้น พ่อส่งไปอย่างสม่ำเสมอ เรียกว่าไม่เคยคิดเวลาให้ลูกต้องคอย หากซ้าก็เป็นเรื่องขั้นตอนการส่งไม่ใช่ตัวพ่อ

(แผ่นหลังของพ่อ : 29)

เรื่องใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ป่านิลกรรยาของลุงหนูซึ่งชอบอยู่ป่าและมักจะย้ายบ้านเข้าไปในป่าต่างๆ อยู่เสมอ มองเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยให้ลูกเป็นคนฉลาด ไม่ถูกหลอกลวง จึงบอกให้ลุงหนูหุดเข้าป่าหาที่อยู่เป็นหลักแหล่งเพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือซึ่งลุงหนูก็ยอมฟังเหตุผลของกรรยาและหุดเข้าป่า ส่งลูกให้เข้าเรียน ดังข้อความที่ป่านิลบอกลุงหนูว่า

“ข้าว่าเราหุดหนีเข้าป่ากันเสียทีดีไหมพ่อ จีนหนืออย่างนี้ลูกของเรามันก็เป็นคนป่าอย่างเรานั่นแหละให้มันได้มีโอกาสเรียนหนังสือหนึ่งหากับเขาเสียบ้าง โตขึ้นมันจะได้ไม่โง่งอย่างเรา”

(ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ : 19)

จากการมองเห็นความสำคัญของการศึกษาของพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กที่มีฐานะยากจนหรือมีอาชีพทำไร่ทำนา ต้องการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับสูง เพราะเห็นว่าการศึกษาจะช่วยให้เด็กฉลาด มีความรู้เท่าเทียมผู้อื่น ไม่ถูกหลอกลวงได้ง่าย และช่วยให้เด็กมีอาชีพที่ดีและสบายกว่าตนเอง พ่อแม่มักไม่ต้องการให้ลูกมาประกอบอาชีพที่ต้องใช้กำลังเหน็ดเหนื่อยเหมือนกับตน ดังนั้นพวกเขาจึงพยายามปลุกฝังสั่งสอนให้เด็กเห็นความสำคัญของการศึกษาและตั้งใจเรียนดังเช่นเรื่อง เด็กชายมะลิวัลย์ ชีวิตบ้านนา ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ พ่อแม่สอนให้ลูกเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะช่วยให้เขาเป็นคนฉลาด ไม่ถูกคนหลอกลวง หรือคดโกงได้ง่าย เรื่องแผ่นหลังของพ่อ เรื่องชายแดน พ่อแม่ของเด็กซึ่งมีอาชีพทำไร่ ทำนา สั่งสอนให้ลูกเห็นความสำคัญของการศึกษาและตั้งใจเรียนเพื่อที่จะได้ไปประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้กำลังเหน็ดเหนื่อยเหมือนพ่อแม่อีก

จากการอบรมปลุกฝังและสั่งสอนลูกในเรื่องการศึกษานี้เป็นการช่วยให้พลเมืองมีความรู้เพิ่มขึ้น เด็กบางคนประสบความสำเร็จตามที่พ่อแม่ตั้งใจไว้ ดังเช่น สองเมืองในเรื่องชายแดน เขาได้ไปเป็นทหารเมื่อโตขึ้น ไม่ต้องมาทำนาเหมือนพ่อแม่ของตน แต่การปลุกฝังของพ่อแม่เด็กในเรื่องอาชีพนี้ทำให้เกิดปัญหาใหม่ตามมาคือ เด็กที่เรียนในระดับสูงมักจะไม่กลับไปทำงานในท้องถิ่นเพื่อช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตนซึ่งทุรกันดาร แต่จะทำงานอยู่ในเมืองที่มีความเจริญ ดังเช่น เรื่องกระท่อมแสงตะวัน เด็กที่เรียนในระดับสูงจะไปทำงานที่อื่น ไม่กลับไปทำงานตมิดอีก

ผู้เขียนจึงต้องการสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาคือสิ่งที่ช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น แต่การจัดการศึกษาของรัฐก็ยังมีข้อบกพร่องบางเรื่องอยู่ เช่น การจัดการศึกษายังไม่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งรัฐจะต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

(2) การไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา หมายถึง การที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง มองไม่เห็น

ความสำคัญที่จะส่งให้บุตรหลานของตนได้เรียนต่อในระดับสูง เขาต้องการให้เด็กออกมาช่วยทำงานมากกว่า

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ต้องการส่งบุตรหลานของตนให้เรียนต่อในระดับสูง มี 5 เรื่อง คือ ความภูมิใจของลอย ป้าไหวชายทุ่ง ลูกชานา ผีนไว้ที่ปลายทาง กระท่อมแสงตะวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องความภูมิใจของลอย เมื่อลอยเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเขาไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อแม่มีฐานะยากจนเขาต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานภายในบ้านและเรียนรู้การดำเนินชีวิตจากครอบครัว งานที่เขาต้องทำเป็นประจำคือการเลี้ยงเป็ด ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายว่า

ลอยเด็กชายวัย 13 หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนในหมู่บ้านแล้ว ก็ไม่ได้เรียนต่อในโรงเรียนมัธยมเช่นเพื่อนๆ ที่มีฐานะดี ภาระกิจประจำวันที่ลอยพอจะช่วยแบ่งเบาพ่อแม่ได้ ก็คือเลี้ยงเป็ด พ่อเลี้ยงเป็ดซึ่งกำลังไข่อูอยู่ 200 ตัว ลอยคือนเปิดไปเลี้ยงที่หนองน้ำซึ่งห่างจากหมู่บ้านออกไปไกลโขทีเดียว

(ความภูมิใจของลอย : 9)

เรื่องป้าไหวชายทุ่ง เมื่ออินตาเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว เขาไม่ได้เรียนต่อ เพราะฐานะทางครอบครัวยากจนเขาต้องออกมาช่วยแม่ทำงานในบ้าน เท่าที่เขาสามารถทำได้ งานที่เขา ต้องทำเป็นประจำคือการเลี้ยงควาย ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายว่า

อินตา เด็กชายวัย 12 ปี เขาเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (การศึกษาสมัยนั้น) ก็ออกมาเลี้ยงควายให้พ่อแม่ สภาพความเป็นอยู่และฐานะของครอบครัวทำให้เขาไม่ได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป อินตาช่วยพ่อแม่ทำงานทุกอย่างเท่าที่เด็กวัยเขาจะทำได้ แต่งานประจำที่อินตาต้องทำเป็นประจำคือเลี้ยงควาย พ่อมีควายไว้ช่วยทำนาเพียงตัวเดียว แต่มันเป็นควายตัวผู้ที่แข็งแรงมาก อินตาเรียกมันว่า “ ไอลอม ”

(ป้าไหวชายทุ่ง : 10)

เรื่องลูกชานา ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนมักจะไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เมื่อเด็กเรียนจบชั้นที่รัฐกำหนดไว้ว่าสามารถออกจากโรงเรียนได้แล้วก็จะไม่ได้เรียนต่อต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานหารายได้เลี้ยงดูกันภายในครอบครัว เพราะพ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียนในระดับที่สูงขึ้น ดังที่พ่อของแดนบอกกับพ่อของลอมว่าเมื่อแดนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วเขาก็จะไม่ส่งให้เรียนต่อเพราะไม่มีเงิน ดังคำพูดที่เขาพูดกับพ่อของลอมว่า

“จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ข้าคงไม่ให้มันเรียนหรอก ไม่รู้จะเอาเงินที่ไหนมาส่งเสีย ทุกวันนี้ได้แต่หาอยู่หากินไปวันๆ” ทิดรุ่งเปรยกับพ่อ “จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็

คิดมเถไป อ้ายแคนมันเป็นเด็กขยัน ช่วยข้าทำนาเถอะวะแคน ข้าเองก็ไม่มีใคร” พ่อบอก และพ่อกวันบุหรีโขมง

(ลูกชานา : 26)

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง พ่อของคำจันซึ่งมีฐานะยากจนไม่ต้องการให้คำจันเรียนต่อในระดับสูงเมื่อเขาเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะไม่มีเงินส่งให้เขาเรียน พ่อของเขาต้องการให้เขาออกมาช่วยทำงานหารายได้เลี้ยงดูน้องๆ ดังคำพูดของคำจันและพ่อของเขาเมื่อคำจันพูดกับพ่อเพื่อขอเรียนต่อว่า

“พ่อจะให้ผมเรียนต่อมัย” เด็กชายถามขึ้น แกมองคำจันอีกนิดหนึ่ง ก่อนจะมวนบุหรี สูบพ่นควันลอยเป็นสีเทาจึงตอบว่า “พ่ออยากให้เอ็งออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อทำงาน” “แต่ผมอยากเรียนต่อจริงๆ นะพ่อให้ผมเรียนเถอะ” “พ่อจะเอาเงินที่ไหนส่งเอ็งเรียน” ผู้เป็นพ่อย้อนแย้ง “เรียนต่อชั้นนั้นเขามันเปลืองนา” “ผมใช้เงินไม่เปลืองหรอกพ่อ” “น้องเอ็งก็เรียนไล่ๆ กันนะคำจัน” “โธ่พ่อให้ผมเรียนต่อเถอะ” คำจันอ้อนวอนเสียงละห้อย “ผมจะช่วยพ่อทำงานประหยัดเอา” “เฮ้อ” คำสอนโคลงคิระะ “พ่อกลัวจะส่งไม่ไหว” “ผมจะประหยัดที่สุด ถ้าปากแคไหนผมก็จะทน ขอแต่ให้ผมได้เรียน” “เอ็งพูดง่าย คำจันเฮ้ย พวกเอ็งตั้งสามคน พ่อจะมีแรงส่งได้แคไหนกัน”

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 29)

เมื่อคำจันไปขอร้องครูประจำชั้นของเขาให้มาช่วยพูดกับพ่อเรื่องการให้เขาเรียนต่อพ่อของเขาก็ให้เหตุผลกับครูว่า สมัยนี้งานหายาก คนที่เรียนจบสูงๆ เมื่อจบออกมาแล้วก็ไม่มียานทำ ดังคำพูดที่พ่อของเขาบอกครูประจำชั้นว่า

“ถึงเรียนได้ จบออกมา งานการสมัยนี้ก็หายากยังกับอะไร” แยกเหตุผล มาอ้าง “บางคนจบตั้งสูง ก็ยังไม่มียานทำเลยครู”

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 45)

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน ตะวันซึ่งอยู่กับตาที่มีฐานะยากจนเมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ว เขาไม่มีโอกาสได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเหมือนกับเพื่อนๆ ที่มีฐานะดี ถึงแม้ว่าเขาจะ เรียนดีกว่าเพื่อนๆ เขาต้องออกมาฝึกอาชีพติดกับตาของเขา ตาของเขาและพ่อแม่ของเด็กในละแวกเดียวกันมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะมีความสำคัญมากกว่าอาชีพที่พวกเขาทำอยู่ พวกเขาเห็นว่าเด็กที่เรียนจบในระดับสูงๆ มักจะไม่กลับมาทำงานในท้องถิ่นของตน ปลอบให้อาชีพที่บรรพบุรุษทำไว้ต้องสูญหายไปในที่สุด ดังที่ตาของเขาและเพื่อนบ้านคุยกันว่า

“ไม่ส่งเรียนต่อหรือ” เสียงคนเหวี่ยงพะเนินเหล็กถามตา ตาส่ายหน้าขณะที่มีมือพลิก

หุ่มนิดบ่นทั้ง “คงไม่ไหวละไอ้ทิด เขาว่าเรียนมัธยมนี้ต้องใช้เงินมาก หลวงเขาได้ให้เรียนฟรีเหมือนชั้นประถม” “นั่นสิ” อีกคนหนึ่งเสริม “ลูกผมก็เหมือนกันจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็ต้องออกมาช่วยงานบ้านเหมือนกัน ไม่ไหว เงินทองหายากขึ้นทุกวัน”

“ความจริงเรียนไปก็เท่านั้น” ตาเสริมความคิดของคนเหวี่ยงพะเนินเหล็ก “เด็กๆ บ้านเราพอเรียนสูงก็หนีไปเมืองหลวงกันหมด เตามีดหลายเตาร้างไปตามๆ กัน มีแต่คนแก่เฒ่าบ้าน พวกหนุ่มสาวที่เรียนสูงๆ ไม่มีใครกลับมาทำมีดสักคน” ตาถอนใจ “โหะ...รูปร่างอ่อนแออย่างนั้น มันจะยกพะเนินเหล็กที่ไหนไหว” “ยังเรียนสูง มือคินบางไปหมด ปิดเทอมแทนที่จะกลับบ้านมาช่วยพ่อแม่อีกก็กลับมาขอตั้งค์ไปทำกิจกรรมอะไรของมันก็ไม่รู้” วงสนทนาแม้จะเหนื่อยหอบก็ยังมิจจะหวั่นพุดคุยกันอยู่บ้าง “เขาว่าเป็นการศึกษาแผนใหม่ ผิดคนให้ช่วยสังคม” ตาออกความเห็น “ช่วยแต่สังคมบ้านอื่น สังคมบ้านตัวเองไม่ช่วยก็แย่ละตา” ชายอีกคนหนึ่งออกความเห็น

(กระท่อมแสงตะวัน : 9)

ตาของตะวันไม่เห็นความสำคัญของการศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตและชาติบ้านเมือง แก่คิดเพียงว่าเด็กๆ ที่โตขึ้นก็จะต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน หารายได้ไม่ใช่ให้พ่อแม่ทำงานเลี้ยงดูเพียงอย่างเดียว ดังความรู้สึกของชายชราว่า

“ความรู้สูงทำให้คนหยิบบ่” ตามองดูนักเรียนที่เดินผ่านไปทางหลังกระท่อม ลูกบ้านไหนเรียนสูงๆ ไม่มีใครช่วยพ่อแม่มีดสักคน มีแต่แบมือขอเงินจากการขายมีดไปกริดกราย ตาสรุปเอาที่มองเห็น แก่ไม่รู้ว่าการศึกษามีความสำคัญอย่างไรต่อชีวิตและชาติบ้านเมือง ในความรู้สึกของชายชรา แก่คิดเพียงว่าคนเราเมื่อโตขึ้นมาจะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานมิใช่นั่งท้าวแขนอ่อน ดูพ่อแม่ทำงานหนัก เหมือนคนแล้งน้ำใจ

(กระท่อมแสงตะวัน : 69)

จากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองเด็กไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา พอจะสรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเนื่องจากปัญหาความยากจนของครอบครัว เด็กที่พ่อแม่ ผู้ปกครองยากจนมักจะได้เรียนแค่ระดับประถมศึกษาไม่ได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไป แม้ว่าตัวเด็กจะมีสติปัญญาดีและต้องการเรียนต่อแต่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเงินส่งให้บุตรหลานเรียนต่อ เพราะการเรียนในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษานั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รัฐบาลยังไม่สามารถจัดให้เรียนฟรีเหมือนระดับประถมศึกษา ดังเช่น ลอยในเรื่องความภูมิใจของลอย อินตาในเรื่องป่าไผ่ชายทุ่ง แดนในเรื่องลูกชานา เด็กเหล่านี้ต้องออกมา

ช่วยพ่อแม่ทำงานและฝึกอาชีพกับพ่อแม่เพราะครอบครัวยากจน นอกจากนี้ยังพบว่าครอบครัวยากจนที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกหลายคน หรือเด็กต้องอาศัยอยู่กับญาติที่มีฐานะยากจน เด็กก็มักไม่ได้ศึกษาต่อหรือมีโอกาสศึกษาต่อน้อยมาก ดังเช่น คำจันในเรื่องฝืนไว้ที่ปลายทาง เขามีพ่อซึ่งต้องเลี้ยงดูเขาและน้องๆ เพียงคนเดียว พ่อไม่ต้องการให้เขาเรียนต่อ เพราะต้องการให้ช่วยทำงานและเลี้ยงดูน้อง เขาต้องไปขอร้องให้ครูประจำชั้นมาช่วยพูดกับพ่อ พ่อจึงอนุญาต เมื่อเขาได้เรียนต่อเขาก็ต้องหารายได้โดยการรับจ้างครูและสืบสามล้อรับจ้างเก็บเงินไว้เรียนอีก ตะวันในเรื่องกระท่อมแสงตะวัน ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาแม้ว่าเขาจะมีสติปัญญาดีเพราะตาของเขายากจน เขาต้องออกมาฝึกอาชีพติดกับตาเพื่อใช้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองต่อไป

จากการที่เด็กเรียนแล้วต้องออกมาฝึกอาชีพกับครอบครัวนี้เป็นปัญหาทางการศึกษาอย่างหนึ่งเพราะพ่อแม่ผู้ปกครองซึ่งมีความรู้ค่อนข้างน้อยมักคิดว่าการศึกษาระดับสูงไม่มีความสำคัญเพราะแม้ว่าเด็กไม่ได้เรียนในระดับสูงก็สามารถฝึกอาชีพกับครอบครัวเลี้ยงดูตนเองต่อไปได้

การที่ผู้เขียนสะท้อนสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจที่ทำให้เด็กไม่มีโอกาสได้เรียนต่อนี้ก็เพื่อใช้วรรณกรรมเป็นสื่อเรียกร้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปรับปรุงระบบการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้รัฐบาลก็พยายามแก้ไขอยู่ ดังจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาดับที่ 7 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้จัดให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาจากการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี เป็น 9 ปี ซึ่งขณะนี้กำลังทดลองใช้อยู่ ถ้ารัฐบาลสามารถจัดให้ฟรีได้อย่างทั่วถึง ก็จะช่วยให้เด็กที่มีครอบครัวยากจนได้มีโอกาสเรียนต่อมากขึ้น และรัฐควรขยายการศึกษาสายอาชีพ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อสร้างงานให้กับคนในชนบท จะได้ไม่ต้องอพยพทั้งท้องถิ่นมาหางานทำในเมืองหลวง

4. ด้านทรรศนะของเด็กต่อสิ่งต่างๆ

ทรรศนะของเด็กต่อสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง ความคิดเห็นของเด็กที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทั้งด้านดีและด้านร้าย

วิภา กงกะนันท์ (2533 : 62) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อหาในวรรณกรรมคือ ทรรศนะ ซึ่งการศึกษาทรรศนะในวรรณกรรมแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ทรรศนะของผู้เขียน ทรรศนะของตัวละคร และทรรศนะของสังคม

การศึกษาทรรศนะที่ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ทรรศนะของเด็กซึ่งเป็นตัวละครในวรรณกรรม เพื่อชี้ให้เห็นภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏใน

วรรณกรรมว่าเด็กมีทรศนะอย่างไรต่อสิ่งที่ตนเองได้พบ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ทรศนะของเด็กในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ทรศนะที่เด็กมีต่อการดำรงชีวิตของตนเอง หมายถึง ความคิดเห็นของเด็กที่มีต่อการดำเนินชีวิตของตนเองว่าจะวางแผนอย่างไร ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1.1. การมองอนาคต หมายถึง สิ่งที่ เด็กคาดหวังถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่า เรื่องที่กล่าวถึงการคาดหวังอนาคตของเด็กมี 7 เรื่อง คือ เกิดแล้วต้องสู้ เด็กชายมะลิวัลย์ ชีวิตบ้านนา ชายแดน ดอกเตอร์ครก แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว หุบเขากินคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ชะโอดเพื่อนนักเรียนคนหนึ่งของกล้า เขาเป็นเด็กที่เรียนดีแต่ชอบเอาเปรียบเพื่อน เขาคาดหวังไว้ว่าเมื่อโตขึ้นเขาจะต้องเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด และเขาจะทำทุกอย่างให้เหมือนกับที่ผู้มีอำนาจทั้งหลายทำ เขาจะโกงกินให้มากที่สุดเพื่อถอนทุนที่เสียเขาเคยเสียให้กับผู้มี อำนาจคนอื่น ดังคำสนทนาของเขากับแม่ของเขาว่า

“ ไม่มีวันที่ผมจะมาริดไถแม่หรือกรับ แม่อยากให้ผมมีความสุข เต็มอยากให้ผมได้เป็นเจ้าของคน ผมก็จะทำให้แม่และเต็มใจทุกอย่าง ผมนี้แหละจะเป็นเจ้าเมืองโคราชในวันข้างหน้า และแม่ก็จะเป็นคุณแม่ของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดชะโอด ช่างยิ่งกุลคนนี่. . . .”

“ ขาดิจิตจะทำอะไรหรือลูก เมื่อได้เป็นผู้ว่าฯ ” มารดาถามด้วยใบหน้ายิ้มพราย
“ อ้อ ผมจะทำทุกๆ อย่าง แบบเดียวกับที่คนมีอำนาจมีเกียรติมีคนกราบไหว้ยกย่องนับถือในบ้านเมืองเราทุกวันนี้เขาทำกัน ผมจะโกงกินสะบัดหันแหลกเป็นผู้ว่าราชกิน กินให้มากที่สุดที่จะทำได้ ” ชะโอดตอบอย่างเหยิ่มเกรียม “ ผมจะให้แม่นั่งคอยรับไหว้กับรับทรัพย์สินอยู่ในจวน ถอนทุนที่เสียเราเคยส่งส่วยให้มัน . . . จะต้องถอนคืนมาให้หมดรวมทั้งดอกเบี้ยยหลายๆ เท่าตัว เป็นเรื่องธรรมดาที่ผมจะทำแน่เมื่อโตขึ้น

(เกิดแล้วต้องสู้ : 136)

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ ดิงฮั่วเพื่อนของมะลิวัลย์หวังไว้ในอนาคตเขาจะเป็นครูในโรงเรียนที่ไม่มีครูสอน เพราะเขาอยากสอนให้เด็กได้รู้หนังสือ และเมื่อโตขึ้นเขาก็สามารถเป็นครูได้ดังที่ตั้งใจไว้ดังคำสนทนาที่เขาพูดกับมะลิวัลย์เมื่อมะลิวัลย์ถามเขาว่า โตขึ้นเขาอยากเป็นอะไร เขาตอบว่า

“ เราจะเป็นครู ” ดิงฮั่วตอบพร้อมกับปิดหนังสือตรงหน้า

“ ทำไมล่ะ ” ผมถามด้วยความแปลกใจ... ในความคิดของผมมัน ครูเป็นบุคคลที่

น่าเบื่อหน่าย ไม่มีอะไรน่าตื่นเต้นสนุกสนานเหมือนทหารหรือตำรวจ

“เราอยากสอนให้เด็กๆ รู้หนังสือ” ดิงฮั่วตอบด้วยเสียงเรียบๆ

“นายกคงเป็นครูได้ดี” หมหยิบกระสวยที่ตกอยู่บนพื้นขึ้นมาดู

“เราว่านายเหมือนครูที่โรงเรียนเรามาก”

“แต่เราไม่เป็นครูโรงเรียนนายหรอก...” ดิงฮั่วพูดเหมือนตัวเองเป็นครูไปแล้ว

จริงๆ” โรงเรียนนายมีครูเยอะแยะเราอยากเป็นครูโรงเรียนที่ไม่มีครูสอน”

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 26)

เรื่องชีวิตบ้านนา ขวัญเป็นลูกชานา เขาได้มีส่วนช่วยพ่อแม่ทำนา เขารักทุ่งนามากเขาจึงคิดที่จะเป็นชาวนาเมื่อโตขึ้น คำพูดที่เขาได้บอกกับพ่อแม่ของเขาว่า

“ผมรักทุ่งนาจัง เพราะมันทำให้เรามีข้าวกิน ทำให้เรามีข้าวขายได้เงินมาใช้ ผมว่าไม่มีที่ไหนที่จะดีกว่าทุ่งนาของเราอีกแล้ว ผมรักทุ่งนาอะพ่อโตขึ้นผมก็จะเป็นชาวนาปลูกข้าวให้มากๆจะได้ขายเก็บเงินไว้เยอะๆ”

เรื่องชายแดน แก้วมณีและสองเมือง มีบ้านเกิดอยู่ชายแดนเด็กทั้งสองวาดอนาคตของตนเองว่าเมื่อโตขึ้นแก้วมณีจะเป็นหมอเพื่อรักษาชาวบ้านที่ยากจน สองเมืองจะเป็นนายทหารรถเกราะเพื่อมาป้องกันชายแดนบ้านเกิดของตน เมื่อโตขึ้นทั้งสองก็สามารถทำได้ดังที่ตั้งใจไว้ได้สำเร็จ

คำพูดที่แก้วมณีวาดอนาคตของตนเองคือ

“แก้วมณี เธอคิดคำตอบไว้ให้ครูหรือยัง ว่าโตขึ้นจะเป็นอะไรดี”

“ฉันคิดไว้ตั้งนานแล้ว” เด็กหญิงตอบแล้วชะม้ายตามายิ้ม

“เธออยากเป็นอะไรล่ะ”

“ฉันอยากเป็นหมอ”

คำพูดที่สองเมืองวาดอนาคตของตนเองคือ

“ฉันนึกออกแล้ว ว่าโตขึ้นจะเป็นอะไรดี”

“เธออยากเป็นอะไรสองเมือง”

“ฉันอยากเป็นนายทหารรถเกราะ”

(ชายแดน : 20)

เรื่องดอกเตอร์รัก เพื่อนๆ ของหัวครกต่างขยันเรียนหนังสือมากขึ้นพวกเขาวาดอนาคตการเรียนของตนเองไว้ต่างๆ กันคือ พัทธกัญจะเข้าเตรียมทหารเพื่อจะได้เป็นทหารของชาติ สนิทจะเข้าสู่ลการักษ์เป็นนายด่าน นิยมจะเข้าอัสสัมชัญพานิชย์เพื่อเป็นพ่อค้า สมพงษ์จะเข้าช่างกลไพรตันจะต่อเพาะช่าง หาญ ชาติ เมธี และสมบูรณ์จะเข้าเตรียมอุดม สวนกุหลาบ หลังเรียนจบ

ม. 8 แล้วจะได้เข้าเรียนต่อแพทย์ วิศวะ หรือไม่ก็เป็นทนาย ผู้พิพากษา ใครชอบอย่างไหนก็เรียนอย่างนั้น

(ดอกเตอร์ครก : 21)

ส่วนหัวครกนั้นเมื่อเขาได้มีโอกาสมาเรียนที่กรุงเทพแล้วเขาก็ตั้งใจว่าเขาจะต้องเรียนในระดับสูงให้ได้เขาได้ใช้ความอดทนพยายามหาเงินส่งตัวเองเรียนตลอดมา เมื่อเขาไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกาเขาได้เขียนจดหมายถึงเพื่อนบอกถึงการวาดอนาคตของตนเองว่า

“กูตั้งใจว่าจะต้องเรียนให้ถึงปริญญาเอกได้ดอกเตอร์ ไม่งั้นจะไม่ยอมกลับเมืองไทยเด็ดขาด กลับมาเมืองไทยกูต้องการให้ใครๆ เรียกว่าดอกเตอร์วิระเดช แต่กูอนุโลมเฉพาะพวกมึงเรียกกูได้ว่าดอกเตอร์ครก ”

(ดอกเตอร์ครก : 318)

เรื่องแม่... ได้ฝุ่นมาแล้ว ผึ้งและพักน้องชายของแดงได้ฝึกงานอาชีพช่างไม้กับพ่อของเขาซึ่งตั้งโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ที่บ้านโดยนำมะพร้าวที่ถูกลมพายุพัดมาทำเป็น ตู้ โต๊ะ เติง เก้าอี้ ขายได้รายได้ดีมาก ผึ้งเมื่อเรียนจบ ม. 3 เขาก็เลือกเรียนวิชาช่างไม้ เขาเรียนศิลปะการออกแบบและได้นำความรู้มาพัฒนารูปแบบและงานไม้ของพ่อเขาให้ดียิ่งขึ้น ส่วนพักก็คิดว่าเขาเรียนวิชาช่างไม้เพื่อมาช่วยพัฒนาอาชีพของพ่อให้ดียิ่งขึ้น ดังข้อความว่า

พักแม้ว่ายังไม่จบชั้นมัธยม เขาก็ได้ใช้เวลาว่างช่วยงานโรงงานและคิดว่าเมื่อจบมัธยมก็จะเรียนต่อวิชาช่างไม้ เพื่อช่วยกันพัฒนาอาชีพนี้ให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

(แม่... ได้ฝุ่นมาแล้ว : 107)

เรื่องหุบเขาหินคน เมื่อครูพาเด็กนักเรียนชายซึ่งเป็นลูกเสือไปอยู่ค่ายพักแรมในป่าแห่งหนึ่ง ขณะที่ทำกิจกรรมสำรวจที่พัก บดินทร์ อัษมา และบุญชู ตัวละครเอกในเรื่องได้สนทนากันถึงสิ่งที่ตนคาดหวังในอนาคตว่า บดินทร์ต้องการเป็นนักสำรวจอวกาศหรือนายทหารบัญชาการรบ อัษมาเด็กวัดที่หลวงปู่เก็บมาเลี้ยง เขาไม่เคยพบหน้าพ่อแม่เลยต้องการที่จะพบหน้าพ่อแม่สักครั้ง บุญชูซึ่งเป็นลูกพรานป่า ต้องการเป็นนายพรานที่เก่งกล้าเหมือนพ่อของเขา ดังคำสนทนาของพวกเขาว่า

“หากมียานนะ ยานความเร็วกว่าแสง เราคงสำรวจไปทั่วจักรวาลได้” เยหน้ามองดูหมู่ดาวอีกแล้วพูดต่อ “เราอยากเป็นนักสำรวจอวกาศหรือไม่ก็เป็นนายทหารบัญชาการรบ” บดินทร์นึกถึงหนังสือเกี่ยวกับสงครามและอวกาศหลายต่อหลายเล่ม ที่ตนเองชื่นชอบ แล้วกลับหันมาถามเพื่อน “นายละ หลวงปู่ อยากเป็นอะไร”

“เราบอกไม่ถูก ไม่อยากเป็นอะไร” อัษมาถอนใจ “ที่อยากที่สุดในตอนนี้คืออยาก

พบพ่อแม่...สักครั้ง”

“แล้วนายล่ะ”

“เราอยากเป็นพยาน” บุญชูหรือไอ้ส่วยพูดภาษาไทยสำเนียงเพี้ยนๆ “พ่อแม่ ปู่
เรา ทวดเรา...ยิ่งใหญ่่มาก เราอยากเก่งอย่างพ่อ”

(หุบเขากินคน : 18)

จากการที่เด็กมีความคาดหวังในอนาคตไว้จะมีส่วนช่วยให้เขามีความพยายามและมุ่งมั่นในการเรียนเพื่อจะได้ไปให้ถึงจุดมุ่งหมายที่เขาตั้งไว้ เช่น ดิงฮัวในเรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เขาอยากเป็นครูเขาก็พยายามเรียนจนได้เป็นครูเมื่อโตขึ้น แก้วมณีและสองเมืองในเรื่องชายแดน แก้วมณีอยากเป็นหมอ สองเมืองอยากเป็นทหาร เขาทั้งสองก็มานะพยายามเรียนจนได้ประกอบอาชีพที่เขาตั้งใจไว้ หัวครกในเรื่องดอกเตอร์ครก มีความมานะพยายามเรียนจนได้ปริญญาเอกตามที่เขาหวังไว้ ผึ้งและผักเลือกเรียนช่างไม้เพื่อจะมาพัฒนาอาชีพช่างไม้ที่บ้านเขาทำอยู่ ซึ่งพอจะเห็นได้ว่าการที่เด็กหวังจะเป็นอะไรในอนาคตนั้นมักจะมาจากประสบการณ์ ความใส่ใจต่อบางสิ่งบางอย่างตลอดจนสิ่งแวดล้อมในสมัยยังเด็ก

การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครให้มีความคาดหวังในอนาคตก็เพื่อต้องการปลูกฝังและกระตุ้นให้เด็กได้ตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเพื่อจะได้ฟันฝ่าอุปสรรคดำเนินชีวิตไปตามแนวทางนั้นอย่างแน่วแน่ เพราะการที่เด็กไม่มีจุดหมายว่าจะทำอะไรต่อไป จะทำให้เขาไม่มีความกระตือรือร้นไม่คิดทำอะไรที่เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา ถึงแม้ว่าการวางแผนของเขาจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เช่น ชะโอดในเรื่องเกิดแล้วต้องสู้ที่ตั้งใจจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อกินโกกนและถอนทุนที่พ่อแม่ของเขาต้องเสียไป ก็เป็นสิ่งที่ดีที่เขาได้ตั้งจุดหมายในชีวิตรู้ว่าตนเองจะทำอะไร แต่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นพ่อแม่ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหลายควรจะได้สั่งสอนให้เขาได้รู้สึกผิดชอบชั่วดี และชี้ให้เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน นอกจากนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับเขา เพื่อเขาจะได้นำไปปฏิบัติต่อไป

1.2. การศึกษาเล่าเรียน ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนนี้จะกล่าวถึงการที่เด็กให้ความสำคัญและไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา ดังนี้

1.2.1. การให้ความสำคัญของการศึกษา หมายถึง การที่เด็กมองเห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือว่าจะช่วยให้เขามีอนาคตดีขึ้น เด็กจึงมีความมุ่งมั่นสนใจการเรียน และพยายามที่จะเรียนต่อในระดับสูงมากขึ้น

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่เด็กมองเห็นความสำคัญของการศึกษามี 4 เรื่องคือ เขี้ยวเสือไฟ ดอกเตอร์ครก ผันไว้ที่ปลายทาง มุกดาภิบาลสาหร่าย ดังรายละเอียด

ต่อไปนี้

เรื่องเขียวเสือไฟ คำคงน้องชายของแก้วเดือนมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนหนังสือเพื่อจะได้ประกอบอาชีพที่เขาปรารถนา เขาขอมฝึกลึงยิงหน้าไม้และขอมกินเหล้าสาบานกับอาทั้งหลายที่เขาไม่ชอบล่าสัตว์ เพราะอาของเขาสัญญากับเขาว่าถ้าเขาฝึกลึงยิงหน้าไม้สำเร็จจะส่งให้เขาเรียนหนังสือต่อ ดังคำสนทนาระหว่างเขากับอาของเขาว่า

“ คำคง เอ็งรับคำอาได้ไหม รับได้อาจะส่งเอ็งเรียน ”

“ รับคำอะไร ”

“ เอ็งฝึกลึงยิงหน้าไม้กับอา ”

“ ยิงหน้าไม้เป็นขั้นต้นของกลึงยิงหน้าไม้ ฝึกลึงยิงหน้าไม้ ”

“ ยิงหน้าไม้เป็นขั้นต้นของกลึงยิงหน้าไม้ ฝึกลึงยิงหน้าไม้ ”

“ ขำรับปากอา ”

“ อาจะให้เอ็งสาบาน ให้เอ็งกินเหล้าแข่ง ” มั่งคละจ้องหน้าเขม็ง

“ เอ็งก็รู้คำคง เหล้าแข่งกินถึงตาย ล่วงคอมันท้องจะเป็นพิษ อยู่ท้องผิดคำสาบาน พิษตีในท้อง ”

“ อาต้องส่งข้าเรียนหนังสือแท้ๆ นา ”

“ ส่ง ไม่ตายเสียก่อน อาส่งเอ็งจนจบ ส่งไปให้ถึงในเวียงในกรุงเทพก็ได้ ”

“ ขำกินเหล้าแข่ง ขำตกลง ”

(เขียวเสือไฟ : 107)

คำคงตั้งใจไว้ว่าเมื่อเขาเรียนจบแล้วเขาจะกลับมาทำงานที่บ้านเกิด และใช้อำนาจที่เขาได้อยู่บังคับไม่ให้คนตัดไม้ทำลายป่า ดังคำพูดที่เขาบอกกับพ่อของเขาเมื่อพ่อของเขาถามเรื่องการเรียนว่า

“ เอ็งจะเรียนต่อแน่นอนคำคง ”

“ เรียนซีพ่อ อาบังคับตกลงกับข้า อาจะส่งข้าเรียน เรียนจบข้าจะกลับมาเป็นครู เป็นกำนัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน ข้าจะเอาอำนาจบังคับคนบ้านเราไม่ให้โค่นป่า พ่อคอยดู ข้าจะทำตามคำอา ”

(เขียวเสือไฟ : 162)

เรื่องดอกเตอร์กรร หัวครกมองเห็นว่าการศึกษจะช่วยนำความก้าวหน้ามาให้ตัวเขา และทำชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล เขาจึงมีความมุ่งมั่นในการเรียนอย่างมาก เขาได้เขียนจดหมายบอกพ่อกับแม่ของเขาว่าเขาจะตั้งใจเรียนเพื่อทำความก้าวหน้าให้กับตัวเขาเองและทำชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลให้ได้ ดังข้อความตอนหนึ่งในจดหมายว่า

“ผมตั้งใจไว้แล้วว่า จะต้องเรียนให้สูงให้ได้ เพราะตระกูลของเราไม่มีใครเคยได้เข้าเรียนต่อกรุงเทพฯ มีผมเท่านั้นที่มีโอกาส ผมจะถือโอกาสนี้ทำความก้าวหน้าให้ได้ เพื่อชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และถ้าเรียนจบสูงๆ มีงานทำ ผมจะมารับพ่อแม่ไปเที่ยวกรุงเทพฯ จะทำให้พ่อแม่เห็นกรุงเทพฯ ก่อนตายให้ได้”

(ดอกเตอร์ครก : 313)

นอกจากนี้หัวครกยังหวังไว้ถึงอนาคตว่าการศึกษาจะช่วยยกระดับให้ลูกหลานของเขามีฐานะทางสังคมสูงขึ้น เขาเขียนจดหมายบอกพ่อกับแม่ว่าถึงแม้ว่าเขาจะเป็นลูกคนที่สามลื้อแต่ลูกของเขาจะต้องเป็นลูกเจ้านาย ดังข้อความว่า

เขาเขียนจดหมายบอกพ่อว่า เกิดเป็นลูกคนที่สามลื้อก็จริง แต่ลูกของเขาจะต้องเป็นลูกคุณหลวง (คำว่าคุณหลวงในความหมายของเขาหมายถึงเป็นเจ้าใหญ่ นายโต นั่นเอง)

(ดอกเตอร์ครก : 313)

เรื่องฝันไว้ที่ปลายทาง คำจันมองว่าการศึกษาจะช่วยทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้น เขาจึงต้องการเรียนต่อในระดับสูง เพื่อที่จะได้มีงานที่มีรายได้ดีมาเลี้ยงดูครอบครัวให้อยู่อย่างสุขสบาย แต่พ่อของเขาไม่ต้องการให้เขาเรียนต่อ เขาต้องไปขอร้องครูประจำชั้นมาช่วยพูดกับพ่อจนพ่ออนุญาตให้เรียน เขาสัญญากับครูว่าจะอดทนกับความลำบากทุกอย่าง ขอให้เขาได้เรียนต่อเท่านั้น ดังคำสนทนาที่เขาพูดกับครูว่า

“ครูช่วยพูดกับพ่อให้ผมด้วยครับ ผมอยากเรียนต่อจริงๆ ครับ ” ครูหนุ่มผงกศีรษะลงเนิบนาบ นั่งคิดอยู่จิตใจหนึ่งจึงกล่าวขึ้น

“ถ้ายังงั้นเอายังงี้ ถ้าเธออยากเรียนต่อจริง เธอต้องช่วยตัวเองให้มากที่สุด โรงเรียนมัธยมเขามีทุนให้เยอะแยะ ให้สมัครกับเขาลองดูถ้าเธอจะเรียนก็ต้องยอมลำบากหน่อยเราจน จะให้เหมือนคนอื่นไม่ได้ บางอย่างอาจจะไม่เท่าเทียมเขา ”

“จะลำบากแค่ไหนผมทนได้ครับครู ” คำจันฮั่นฮั่นเสียงหนักแน่น

“ถ้ามีทางไหนพอจะหารายได้ก็ให้ทำ หิวบ้าง อิ่มบ้าง ขาดแคลนบ้างก็ต้องอดทนได้ เธอจะทำได้หรือเปล่าเท่านั้น ” ครูพนพยังเชิง

“ผมทนได้ทุกอย่างครับครู ขอแต่ให้ได้เรียน ”

(ฝันไว้ที่ปลายทาง : 43)

เรื่องมุกดากับสาหร่าย สาหร่ายน้องสาวของมุกดาซึ่งยังเล็กอยู่เห็นว่าการเรียนไม่สำคัญ เพราะการเรียนไม่ได้ช่วยให้มีสตางค์ซื้อขนมกิน เธอเห็นว่าคนที่ไม่มีความรู้ก็สามารถหาเงินได้ เช่นคนที่ทำงานในโรงปลาที่เธอเห็น แต่มุกดาซึ่งมองเห็นความสำคัญของการศึกษาเธอได้บอกกับ

น้องของเธอว่า การศึกษาจะช่วยทำให้มีความรู้และต่อไปก็สามารถนำความรู้ไปหาเงินได้มากและไม่ต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยเหมือนกับคนไม่มีความรู้ ดังคำสนทนาของมุกดากับสาหร่ายว่า

“ พี่น่าจะไปตามปลาทุกวันนะ ” น้องสาวตัวน้อยพูดขณะที่ขมขื่นยังเต็มปาก

“ ไปทุกวันไม่ได้หรอก เพราะต้องเรียนหนังสือ ”

“ เรียนไปทำไมไม่เห็นได้สตางค์เลย ”

“ แต่ได้ความรู้ ความรู้จะต่อไปก็หาเงินได้ ”

“ ไม่มีก็หาได้ที่โรงปลาไม่เห็นมีใครต้องอ่านกอกาขอชาเลย ”

“ แต่ถ้ามีความรู้เราจะหาเงินได้มากกว่าการรับจ้างทำงานเหนื่อยๆ พวกนั้นรู้หรือเปล่า ”

(มุกดากับสาหร่าย : 33)

จากการให้ความสำคัญของการศึกษาของเด็กพบว่า เด็กเห็นว่าการศึกษจะช่วยทำให้เขามีอนาคตดีขึ้น มีรายได้มากขึ้น เขาจึงพยายามตั้งใจเรียนและชวนขายที่จะเรียนต่อในระดับสูง แม้จะมีอุปสรรคเกิดขึ้นพวกเขาก็พยายามฝ่าฟันอุปสรรคเหล่านั้นด้วยความมานะอดทน ดังเช่นมุกดาในเรื่องมุกดากับสาหร่าย เห็นว่าการศึกษจะช่วยทำให้มีรายได้มากขึ้น คำคงในเรื่องเขียวเลื้อยไฟยอมฝึกหัดยิงหน้าไม้กับอาของเขเพื่อที่จะให้อาส่งเรียนต่อและเขาจะได้ประกอบอาชีพที่เขาชอบ หัวครกมานะพยายามหารายได้ส่งตนเองเรียนเพื่อที่จะได้ยกฐานะความเป็นอยู่ของตนและครอบครัว และทำชื่อเสียงให้กับวงศ์ตระกูลซึ่งเขาก็สามารถทำได้สำเร็จ คำจันในเรื่องฝันไว้ที่ปลายทางต้องการเรียนต่อในระดับสูงเพื่อทำงานหารายได้มากๆ มาเลี้ยงดูพ่อและน้องๆ

จะเห็นได้ว่าเด็กที่ผู้เขียนในเรื่องนำมาเสนอนั้นเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนทั้งนั้น แต่พวกเขาก็มีความมานะพยายามจนประสบความสำเร็จในชีวิต ผู้เขียนจึงต้องการให้เด็กๆ ทั่วไปได้นำตัวละครเหล่านี้ไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

1.2.2. การไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา หมายถึง การที่เด็กมองว่าการศึกษ ไม่ได้ช่วยให้เขามีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่เด็กไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา มี 3 เรื่อง คือ เขียวเลื้อยไฟ ชีวิตบ้านนา ลูกชานา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องเขียวเลื้อยไฟ แก้วเดือนตัวละครเอกของเรื่องเห็นว่าการศึกษ ไม่ได้ช่วยให้เธอมีอาหารอย่างสมบูรณ์ได้ เธอพยายามชักจูงน้องชายที่สนใจการเรียนให้เลิกสนใจการเรียนแล้วออกมาช่วยกันทำมาหากิน ดังคำพูดที่เธอและน้องชายพูดกันว่า

“ จบปอสี่ปีนี่มึงก็ออกมาช่วยพ่อแม่ได้แล้ว มึงต้องกล้าต้องแข็งคำคง คนชายบ้านเราเอาแต่กลัวเจ็บช้ำช้านก็หาไม่พอกิน”

“ แต่กูอยากเรียนหนังสือ กูเรียนเก่ง เก่งแท้ๆ นาแก้วเหือน กูได้ทีหนึ่งตลอด ครูยังว่าจะพาไปชิงทุน ”

“ จบปอสี่ก็คิดแล้วคำคง เชื้อพี่มึงเทอะ เร่งกล้าเร่งแข็งเข้าไว้ เรียนไปก็เรียนเปล่า กูเองจบปอสี่จนบ้านนี้ยังไม่ได้่านหนังสือสักตัว ช่วยกันเสาะล่าหาเงินดีกว่า แม่ก็ชี้ใช้ พ่อก็เสีขา เหลืออยู่กับอีคำแก้วก็หนักล้า มึงนะเหยะเหยะย่องแย่งจะเป็นแม่หญิงไปแล้ว ”

(เขียวเสือไฟ : 80)

เรื่องชีวิตบ้านนา เด็กชายชาวชนบทตามท้องนาบางคนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เขาคิดว่าการเล่นน้ำ ตกปลา ในทุ่งนาสนุกสนานและมีประโยชน์มากกว่าการนั่งเรียนในห้องเรียน บางคนถึงกับคิดหนีเรียนเพื่อมาทำกิจกรรมที่ตนเองชอบใจ ดังบทสนทนาของพวกเขาว่า

“ สนุกคินะฉันไม่อยากให้โรงเรียนเปิดเลย อยากให้มีแต่วันเสาร์กับวันอาทิตย์เท่านั้น” เจ้าก้านว่า

“ จริงด้วยฉันก็อีก ที่โรงเรียนไม่เห็นมีดีอะไรเลย เดียวก็อ่านหนังสือ เดียวก็เขียนหนังสือ ไม่อ่านครูก็ดู สู้เล่นน้ำตกปลาในทุ่งนาอย่างนี้ไม่ได้ฉันชอบ ” เจ้าน้อยคุย แล้วมันก็มุดหายไป อึดใจต่อมาก็โผล่พรวดแล้วบอกอีกว่า “ เราแอบหนีโรงเรียนกันไหมล่ะ ตอนเช้าพ้อออกจากบ้าน เราก็แอบมาเล่นน้ำที่นี่ ตอนเย็นเราก็กลับบ้าน ”

(ชีวิตบ้านนา : 41)

เรื่องลูกชาวนา ลอมพี่ชายของกระดินไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาและไม่คิดจะเรียนต่อทั้งๆ ที่พ่อแม่มีฐานะดีสามารถส่งให้เขาเรียนต่อในระดับสูงได้ และพ่อของเขาก็ต้องการให้เขาเรียนต่อ แต่เขาอยากที่จะช่วยพ่อแม่ทำนา ดังคำพูดของเขาที่ตอบเพื่อนบ้านคนหนึ่งที่มาหาเขาเรื่องการเรียนว่า

“ ผมจะเรียนแค่ ม. 6 ” ลอมตอบ

“ ทำไมเรียนแค่นี้ล่ะ เอ็งไม่อยากเป็นเจ้าคนนายคนหรือ ” ทิดรุ่งถาม

“ ไม่รู้ซี คงไม่อยากมั่ง ผมอยากทำนาช่วยพ่อ ”

(ลูกชาวนา : 26)

จากการศึกษาพบว่าเด็กที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษานั้นเกิดจากฐานะทางครอบครัวที่ยากจน เด็กเห็นว่าการเรียนไม่สามารถทำให้ตนเองมีอาหารกินอย่างสมบูรณ์ได้ เหมือนกับ

การออกมาทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง ดังเช่น แก้วเดือนในเรื่องเขียวเสือไฟ เห็นว่าการทำมาหากินสำคัญกว่าการเรียนหนังสือ หรือเด็กเห็นว่าการเรียนในห้องเรียนไม่สนุกสนานเหมือนกับการเล่นน้ำ ตกปลา ดังเช่น เด็กๆ ในเรื่องชีวิตบ้านนา

แต่มีเด็กบางคนแม้ว่าฐานะทางครอบครัวดี แต่เขาไม่สนใจการเรียน เช่น ลอมในเรื่องลูกชานา แม้ว่าพ่อแม่จะมีเงินส่งให้เขาเรียนแต่เขาก็ไม่สนใจเรียน เขายืนยันจะช่วยพ่อแม่ทำนาต่อไป

การที่เด็กไม่เห็นความสำคัญของการศึกษานี้ อาจเกิดมาจากความไม่เข้าใจว่าการศึกษาคืออะไร ช่วยให้เขามีความรู้ความสามารถอย่างไร หรืออาจเนื่องมาจากการขาดการปลูกฝังให้เด็กรักการเรียนจากพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้เขียนนำเรื่องนี้ขึ้นมาเสนอเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเรียกร้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายได้ช่วยกันอธิบายให้เด็กได้เข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาและช่วยกันปลูกฝังให้เด็กๆ รักการศึกษา เพื่อที่เขาจะได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของชาติบ้านเมืองต่อไป

2. วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อสังคมรอบตัว หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเขาทั้งในทางที่ดีและไม่ดี ในหัวข้อต่อไปนี้เป็น

2.1. วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง หมายถึงความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อพฤติกรรมของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่แสดงออกมา

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่เด็กแสดงวรรณคดีที่มีต่อพ่อแม่ผู้ปกครอง มี 4 เรื่องคือ เด็กชายมะลิวัลย์ ความภูมิใจของลอม มุกดาภิบาลสาหร่าย บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ มะลิวัลย์ได้แสดงความรู้สึกของเขาที่มีต่อพ่อว่า พ่อของเขาเป็นคนที่กินเหล้าเก่ง ชอบเลี้ยงเพื่อนฝูง โดยไม่คำนึงถึงครอบครัวของตนเอง ในวันที่เงินเดือนออกแม่จะต้องส่งเขาและพี่ๆ ไปดูแลพ่อเพื่อให้พ่อเหลือเงินกลับมาบ้านบ้าง และบางครั้งพ่อของเขาจะเบิก เงินล่วงหน้าไปกินเหล้าก่อน พอเงินเดือนออกก็จะเหลือเงินเพียงไม่มากนัก พ่อของเขาจะมีเพื่อนประเภทเพื่อนกินจำนวนมาก ดังที่เขาเล่าว่า

พ่อเป็นคนที่มีสตางค์ติดตัวเมื่อไร เป็นต้องหาเรื่องเลี้ยงเหล้าคนได้ไม่เลือกหน้า บางครั้งแม้จะไม่มีเงินสตางค์ก็อดส่ำหั่นร้านเหล้าไว้ก่อน ดังนั้นถ้าเป็นวันเงินเดือนออก แม่ก็จะส่งพี่มณฑาหรือพี่โมกเป็นผู้กำกับพ่อ เพื่อคอยคังๆ ให้พ่อยังมือเหลือเงินกลับมาบ้านบ้าง ซึ่งบางทีพ่อก็ใช้กลยุทธ์เบิกเงินเดือนล่วงหน้ามากินเหล้าก่อน ถึงปลายเดือนก็เหลืออยู่เพียงไม่กี่สตางค์ ถ้าแม่หน้าตึง พ่อก็จะแก้งร้องเพลงมาร์ชทหารเรือของอาตมณัติ

แปลงขึ้น “เออว่าเกิดมาทั้งทีมันก็คิดได้กินเหล้า ถ้ากินเหล้าแล้วไม่มาจะมัวกินเหล้าไปทำไม ”

ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่พ่อมีเพื่อนกิน (เหล้า) และเพื่อนตาย (คาขวดเหล้า) มากมาย

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 41)

เขามีทรศนะต่อแม่ว่าแม่เป็นคนเฉยๆ ใจดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุกคน ดังที่เขาเล่าว่าแม่จะเป็นคนเฉยๆ ไม่ค่อยพูดมาก แต่เรารู้ว่าแม่ใจดี และไม่ใช่ว่าแต่ลูกๆ หรือ พี่น้องเท่านั้น แต่ยังเผื่อแผ่ไปถึงเพื่อนฝูงและเพื่อนบ้าน แม้ว่าแม่จะไม่ชอบให้พ่อกินเหล้า แต่ถ้าพ่อสะเงาะสะเงาะชวนเพื่อนมานอนค้างที่บ้าน แม่ก็กลืนใจอดทนให้ตามมีตามเกิด ตอนเช้าก็ยังทำข้าวต้มร้อนๆ ไว้ให้กินกันด้วย

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 41)

เรื่องความภูมิใจของลอย ลอยแสดงความรู้สึกต่อพ่อของเขาว่าพ่อของเขาเป็นคนแข็งแรง ขยันขันแข็ง มีเหตุผลเป็นผู้นำครอบครัวที่ดี ดังข้อความว่า

เพราะพ่อทำงานหนักตลอดดูร่างกายจึงดูบึกบึนแข็งแรง ผิวออกเป็นสีทองแดง หน้าอก หัวไหล่ผึ่งผายเต็มไปด้วยมัดกล้ามเนื้อในเรือนร่างและความแข็งแรงของพ่อ แม่ โชคดีเหลือเกินที่ได้คนอย่างพ่อเป็นผู้นำชีวิต ไม่เพียงแต่แม่เท่านั้นที่โชคดี ลอยกับพี่จ๋าปี ก็โชคดีเหมือนกันที่มีพ่อแสนดี ลอยไม่เคยถูกพ่อตี แต่เมื่อผิดพ่อจะเตือนบอกกล่าวด้วย เหตุผลให้รู้ผิดรู้ถูก สิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร

(ความภูมิใจของลอย : 24)

เรื่องมุกดา กับสาหร่าย เมื่อมุกดา ยังไม่ได้พบพ่อเธอรู้สึกอยากให้พ่ออยู่ใกล้ๆ เธอ บางครั้งเธอรู้สึกน้อยใจและเกลียดพ่อที่ทอดทิ้งเธอและแม่ไป ทำให้แม่ต้องหาพ่อใหม่ให้เธอ ซึ่งเธอไม่ชอบเขา ดังความคิดของเธอเมื่อแม่พาเธอไปเที่ยวกับพ่อเลี้ยงและแม่สนใจพ่อเลี้ยงมากกว่าเธอว่า

วุ่นหนึ่งมุกดาคิดถึงพ่อ อยากมีพ่ออยู่ใกล้ๆ แต่บางครั้งก็เกลียดพ่อ เพราะพ่อทิ้งเราไป ทำให้แม่ต้องหาพ่อใหม่ แล้วหากคนอื่นเป็นพ่อละ มันจะเหมือนพ่อจริงไหม พ่อเคยคิดใหม่นะว่าเมื่อทิ้งเราไป ลูกสาวของพ่อจะมีชีวิตอยู่อย่างไร

(มุกดา กับสาหร่าย : 96)

เมื่อมุกดา กับน้องได้พบพ่อพ่อจ๋าเธอและน้องไม่ได้ประคบกับพ่อมิรรรยาและลูกใหม่ที่ ต้องดูแลจึงไม่สามารถดูแลเธอและน้องได้ อีกทั้งปู่กับย่าต้องย้ายจากบ้านริมทะเลไปอยู่ที่อื่น และ

แม่ไปอยู่กับสามีใหม่ของแม่ มุกดาารู้สึกว่าในชีวิตเธอไม่มีใครเลยนอกจากสาหร่ายน้องของเธอ ดังความคิดของเธอเมื่อนึกถึงพ่อว่า

คิดถึงวันนั้นที่ไรแล้วใจหาย มุกดาสูญเสียแล้วสำหรับคำว่าพ่อ ไม่มีพ่อตัวจริงอยู่อีกแล้วละ มุกดาไม่มีบ้านริมทะเล มุกดาเหมือนไม่มีแม่ เหมือนไม่มีใครเลย มีแต่สาหร่าย มุกดาจะรักสาหร่าย รักให้เท่ากับทุกสิ่งทุกอย่างที่มุกดาจะรักได้

(มุกดากับสาหร่าย : 135)

มุกดามีความรู้สึกต่อแม่ว่า แม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ไม่มีเหตุผล เมื่อแม่พาเธอและน้องไปเที่ยวกับพ่อเลี้ยง มุกดาแสดงอาการไม่พอใจพ่อเลี้ยง แม่ก็คิดว่ามุกดาว่าอิจฉาน้องที่พ่อเลี้ยงเอาใจน้องมากกว่าเธอ มุกดาารู้สึกโกรธและน้อยใจในคำพูดของแม่ เธอถึงกับร้องไห้ ดังข้อความ

“ให้เกียรติลุง เขามั่งสิ ขนงขนมดึก ที่กินเข้าไปวันนี้เงินของเขาทั้งนั้นนะ ไหนจะค่าตัวรถ แล้วนี่ยังซื้อตุ๊กตาให้สาหร่ายอีก อย่าหน้างอให้มากนัก หรือแกอิจฉาน้อง”

“แม่” ความโกรธเล่นเข้ามาวูบๆ แม่ก็เป็นเสียอย่างนี้ พุดอะไรเอาตามอารมณ์ ไม่เคยนึกถึงเหตุผล ความน้อยใจน้ำตาพลอยไหลออกมาคือๆ

(มุกดากับสาหร่าย : 111)

ญาติเพื่อนของมุกดามีพรรคนะต่อพ่อของเธอว่า พ่อเป็นคนไม่สนใจครอบครัว ไม่ตั้งใจทำงาน ค้มเหล้าทุกวัน ทำให้ครอบครัวต้องลำบาก เธอต้องการหนีไปให้พ้นพ่อ และพ่อลักษณะนี้เธอก็คิดว่าไม่มีพ่อเสียดีกว่า เธอรู้สึกสงสารและเห็นใจแม่ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว ดังที่เธอได้เล่าให้มุกดาฟังว่า

“ถ้าพ่อไม่เมาเหล้าแล้วตั้งใจทำงาน ครอบครัวของฉันคงไม่ลำบากอย่างนี้หรอก เเม่... ” ญาติก้มหน้าน้ำตาไหล “พ่อเมาทุกวัน แม่เหนื่อยอยู่คนเดียว ฉันสงสารแม่ ”

“แล้วพี่สาวเธอล่ะ ” “เค้าบอกว่าไปทำงานต่างจังหวัด หายไปตั้งนานแล้วไม่เห็นส่งข่าวกลับมา มีคนบอกว่าไปเป็นลูกจ้างโรงงานทอผ้า ” เพื่อนรักของมุกดาก็มือขึ้นปายน้ำตา “นี่แม่ก็บอกว่าจะย้ายบ้านหนีพ่อ ” “หนีเธอ ” มุกดาารู้สึกตกใจ “ฮือ ฉันก็อยากไปให้พ้นๆ นะ ไม่ไหวหรอกมีพ่ออย่างนี้ อย่ามีชะดิกว่า ”

(มุกดากับสาหร่าย : 111)

เรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย เคียวมีความรู้สึกต่อพ่อของเขาว่า พ่อทำงานมากจนไม่มีเวลาให้เขา จากการที่พ่อเคยมาเยี่ยมเขาทุกอาทิตย์ก็เปลี่ยนเป็นทุกเดือนและกำลังจะห่างออกไปเรื่อยๆ เรื่องบางอย่างที่เกิดขึ้นกับเขา เช่นเรื่องที่เขาไปติดคุกที่หาดใหญ่ เขาต้องการให้พ่อเป็นผู้ไปแก้ไขเรื่องราวให้กับเขามากกว่าแม่ แต่เขาก็ไม่มีโอกาสได้พบพ่อเลย เมื่อพ่อไม่มีเวลาให้เขา เขาก็รู้สึก

ว่าเขาอยู่คนเดียวโดยไม่มีใครเข้าใจเขาเลย

หรือเมื่อเดี่ยวโทรศัพท์ไปหาพ่อ เขาได้ทราบความเป็นไปในครอบครัวใหม่ของพ่อว่า ไม่มีความสุขนัก เขาแสดงความรู้สึกต่อพ่อว่า พ่อกำลังจะทำให้ครอบครัวแตกแยกเหมือนกับที่เคยแตกแยกกับแม่มาแล้ว ดังนั้นทีที่เขายืนยันว่า

พ่อครับ...เมื่อคืนผมนอนไม่หลับเลย ผมมีปัญหาอีกแล้ว และก็เป็นปัญหาประเภทที่ผมรู้ว่า พ่อเท่านั้นที่จะช่วยผมได้ แต่พ่อก็อยู่ห่างเหินจากผมเหลือเกิน เมื่อเย็นผมโทรศัพท์ไปแล้วครับ คนรับสายเขาทำเสียงเซียว แถมยังแฝดใส่ผมอีกด้วยว่า พ่อไม่อยู่ ไม่รู้หรือไง ช้ากระแทกเสียงปิดท้ายใส่หูให้ผมคิดหนักขึ้นไปอีกว่า “ พ่อแกไม่กลับบ้าน มาหลายวันแล้วอะ...”

แล้วพ่อไปไหนเล่าครับ พ่อจะทำกับ “ เล้า ” เหมือนกับที่พ่อเคยทำกับแม่อีกแล้ว เหมอครับ

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 32)

เดี่ยวได้แสดงความรู้สึกต่อการกระทำของแม่ที่ออกไปเที่ยวผับตอนกลางคืนว่าเขาอยากจะบอกอยากจะทำอะไรแต่ไม่ให้ทำอย่างนั้น แต่กลัวแม่จะเอะอะโวยวายอีก ดังนั้นทีที่ของเขาวว่า

ผมได้ยินเสียงนาฬิกาเรือนใหญ่ 12 ที รู้สึกว่าสมควรแก่การหลับต่อ กำลังเคลิ้มๆ พ่อได้ยินเสียงแม่กลับบ้าน บิ๊บเตรลันเซียวตามแบบเขาละ คงไป “ ผับ ” มาอีกกระมัง พักนี้เขากำลังบ้าผับเพื่อนเขาอยู่ผับหนึ่งชื่ออะไรเพี้ยนๆ ผมก็จำไม่ได้ แฉวๆ สารณะครับ นึกๆ ไปผมก็อยากเตือนแม่เขาเหมือนกันว่าแม่น่ะแก่แล้วนะ แต่ก็กลัว “ ระเบิดลง ” เหมือนเคย

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 39)

เขาแสดงความรู้สึกต่อการอบรมเลี้ยงดูที่แม่มีต่อเขาว่าเป็นการเลี้ยงดูที่เข้มงวดและเป็นไปตามอารมณ์ เวลาจะเอาใจก็เอาใจมากเกินไปเวลาเข้มงวดก็เข้มงวดเกินไป ดังตอนที่เขาถูกทางโรงเรียนให้ออก เขาหนีออกจากบ้านไปเที่ยวกับเพื่อน แล้วถูกตำรวจจับ แม่เป็นคนไปประกันตัวเขามา เขาต้องการหยุดเรียนสักปีหนึ่งแต่แม่ไม่ยอม แม่บังคับให้เขาเรียนในโรงเรียนราษฎร์แห่งหนึ่งที่เพื่อนของแม่เป็นเจ้าของและไปรับไปส่งเขาที่โรงเรียนทุกวัน ห้ามเขาออกจากบ้านก่อนได้รับอนุญาต ห้ามโทรศัพท์หลัง 6 โมงเย็น ซึ่งเขาไม่สามารถไปไหนได้เลย

เมื่อเดี่ยวสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ พ่อแม่และป้าดีใจมาก พ่อมารับเขาแม่และป้าไปเลี้ยงฉลองความสำเร็จของเขาที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง เดี่ยวรู้สึกมีความสุขมากที่พ่อแม่อยู่พร้อมหน้ากัน เขารู้สึกอยากให้อพ่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกันกับเขาและแม่ ดังที่เขาเขียนในบันทึกว่า

ผมอยากให้พ่ออยู่กับเราด้วยจังเลย มันเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ภายหลังการพ่ายแพ้มา
นับไม่ถ้วนของผม ชัยชนะที่ผมได้มันมาด้วยตัวของผมเอง ด้วยฝีมือ ด้วยแรงงาน ด้วย
ร่างกายของผม

พ่อครับ...

พ่อครับ...

ผมไม่ได้ฝันไปนะครับที่เห็นพ่อขับรถเข้ามาในบ้านของเรา ผมยังจำท่านก๊ากก
ของตัวเองตอนที่บินตกลงไปรับพ่อ จนตกบันไดเค็กลงไปให้คนแก่สองคนสามคนตก
ใจกันใหญ่

พ่อคงไม่อยากจะเชื่อเลยใช่ไหมครับตอนที่ได้ยินแม่พูดด้วยอย่างดีและป้าฉีกไม้ค้อน
พ่อ และพ่อก็รับลูกต่อจากผู้หญิงสองคนนั้นได้ดี

“ เคียวไปแต่งตัว...วันนี้พ่อมารับไปเลี้ยงฉลอง...แม่กับป้าด้วย ” ว่าแล้วพ่อก็
เดินไปนั่งเก้าอี้ตัวโปรดตัวเดิม หยิบรีโมทขึ้นมาเปลี่ยนช่องทีวียังกับพ่อไม่เคยจากบ้าน
ไปไหนเลย พ่อเชื่อไหมครับว่า ผมรู้สึกว่ามีน้ำร้อนๆ เอ่อขึ้นมาที่ขอบคางคันทันที... มัน
ไม่ใช่ความปิติยินดีอย่างการสอบเข้ามหาวิทยาลัย แต่มันเป็นอารมณ์โหยหาที่พลุ่งพล่าน
ขึ้นมาอย่างแรงด้วย

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 140)

ขณะที่กำลังรับประทานอาหารร่วมกันอยู่นั้น เดี่ยวรู้สึกมีความสุขมากเขาไม่อยากให้เวลา
เหล่านี้นหมดไปเลย เมื่อพ่อมาส่งเขาแม่และป้าแล้ว เขารู้สึกว่าเวลาแห่งความสุขที่เขาได้รับนั้น
เปลี่ยนไปแล้ว ดังที่เขาบันทึกไว้ว่า

อาหารกินนั้นอร่อยที่สุดในโลกตั้งแต่ผมเคยกินมา แต่เป็นอาหารอร่อยแบบที่ผมกิน
น้อยที่สุดเพราะกินไม่ลงจริงๆ พ่อรู้ไหมเวลาสามสี่ชั่วโมงที่เราสี่คนอยู่ด้วยกัน ผมอยาก
ให้มันยาวนานออกไปเป็นวัน เป็นเดือน เป็นปี แต่ผมก็รู้ว่ามันเป็นไปไม่ได้ ทันทีที่พ่อ
จอดรถส่งเราสามคนที่หน้าบ้าน ผมก็รู้สึกว่าวันเวลาแห่งความสุขของผมเปลี่ยนไปแล้ว

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 141)

จากการศึกษาพบว่าความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อพ่อแม่ผู้ปกครองของตนนั้นมีทั้งความรู้สึก
ที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่พ่อแม่ผู้ปกครองแสดงออกมาซึ่งมีทั้งที่เด็กพอใจและไม่
พอใจ พฤติกรรมที่เด็กพอใจ และมีความรู้สึกที่ดีเด็กก็จะแสดงความชื่นชมออกมา เช่น มะลิวัลย์
ชมแม่ของตนเองว่าเป็นคนใจดีมีเมตตา ลอยชื่นชมพ่อของเขาว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี
พฤติกรรมที่เด็กไม่พอใจและมีความรู้สึกไม่ดีเด็กจะตำหนิติเตียน เช่น มะลิวัลย์เล่าว่าพ่อของเขา

คัมเหล้มเก่ง และเลี้ยงเพื่อนไม่เลือกหน้าโดยไม่คำนึงถึงครอบครัวของตนเอง มุกดาารู้สึกว่าแม่ของเธอเป็นคนเจ้าอารมณ์ไม่มีเหตุผล และเธอรู้สึกเกลียดพ่อที่ไม่รับผิดชอบครอบครัวทั้งให้แม่ต้องเลี้ยงดูเธอและน้องเพียงลำพังโดยไม่กลับมาเหลียวแล เดี่ยวรู้สึกว่พ่อไม่มีเวลาให้กับเขา และแม่เลี้ยงดูเขาตามอารมณ์ของแม่เวลาตามใจก็ตามใจมากเวลาเข้มงวดก็เข้มงวดมาก

จะเห็นว่าผู้เขียนนำเสนอเรื่องนี้เพื่อต้องการใช้วรรณกรรมเป็นสื่อเรียกร้องให้พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กได้เข้าใจความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของเด็ก เพื่อที่จะได้นำไปเป็นแบบอย่างในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และแนะนำว่าพ่อแม่ผู้ปกครองควรประพติดนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก เพราะพฤติกรรมการแสดงออกของพ่อแม่จะมีผลต่อเด็ก ถ้าพ่อแม่มีพฤติกรรมดีเด็กก็จะนำแบบอย่างที่ดีไปประพติดปฏิบัติ ถ้าพ่อแม่มีพฤติกรรมไม่ดีเด็กอาจนำสิ่งไม่ดีไปประพติดปฏิบัติได้เช่นกัน

2.2. ทรศนะของเด็กที่มีต่อเพื่อน หมายถึง การคบหาเพื่อนและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเพื่อนของตน

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่กล่าวถึงการคบเพื่อนและความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อเพื่อนมี 4 เรื่องคือ ผันไว้ที่ปลายทาง บันทึจากลูก(ผู้)ชาย ดอกเตอร์ครก เด็กชายมะลิวัลย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องผันไว้ที่ปลายทาง คำจันและสมส่วนเป็นเพื่อนกัน เขามีทรศนะต่อการคบกันว่าจะต้องช่วยเหลือกัน คำจันช่วยเหลือสมส่วนที่ถูกเพื่อนรังแกเสมอ ดังคำสนทนากันของเขากับสมส่วนว่า

“ ถ้าไม่ได้นายช่วยเราคงแย่แน่ๆ ” สมส่วนเอ่ยขึ้น “ เราก็เหมือนกัน ” คำจันพูดเสริมบ้าง

“ ถ้านายไม่ร้องบอกเพื่อนๆ ให้ช่วยมีหวังเราแบนแต่ดแต่ ” “ แต่นายช่วยเรามาตลอด ” สมส่วนแย้ง “ ก็เราเป็นเพื่อนกันก็ต้องช่วยกันสิ ” “ นายก็เก่งนะกล้าสู้ไม่ปอดแหกเหมือนเดิม ”

(ผันไว้ที่ปลายทาง : 68)

เรื่องบันทึจากลูก(ผู้)ชาย เดี่ยวคบเพื่อนเป็นกลุ่มๆ เขาและเพื่อนๆ มีความรักใคร่ผูกพันกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ เมื่อเพื่อนในกลุ่มมีเรื่องกับใครพวกเขาก็ช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ ดังที่เดี่ยวได้เล่าว่า เพื่อนของเขาคนหนึ่งไปมีเรื่องกับเด็กรุ่นพี่แล้วนัดไปชกกัน เพื่อนของเด็กรุ่นพี่เห็นเพื่อนจะเสียเปรียบจึงเข้าไปช่วย เดี่ยวและเพื่อนๆ ก็เข้าไปช่วยเพื่อนของเขาบ้าง ดังข้อ

ความ

ไอน์นารมณไปมีเรื่องกับพี่ ม. 6 เรื่องจับยายหนูทุก คาวของโรงเรียน เขาเลยนัดควลงันที่สนามหลังโรงเรียน หลังกรรณกกระทำไปอีกที จะได้ไกลหูไกลตาครู ไอน์นารมณกับไอน์นารดสองคน ฝ่ายไอน์นารมณมีเกินกว่าสองอีกครึ่ง แต่เราก็ตกลงกันอย่างลูกผู้ชาย ให้ไอน์นารดกับพี่ ม. 6 นั้นคู่เดียวพอ สองคนนั้นชกกันตามกติกาครึ่ง แต่เผอิญไอน์นารมณแข็งแรงกว่าก็ทำท่าว่าจะได้เปรียบ เพื่อนของรุ่นพี่เห็นท่าจะไม่ได้การเลยเข้าไปช่วยเพื่อนอีกที ไอ้ไอ พ่อครับ ตอนนี้พวกผมสามคนวิ่งไปถึงที่นั่นพลวันพลเกลกันเป็นสามารรถ เชียวครับ

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 45)

เรื่องดอกเตอร์ครก หัวครกและเพื่อนๆ ของเขามีทรศนะในการคบกันว่าต้องช่วยเหลือกัน เมื่อหัวครกเดินทางเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อนๆ เขาก็มารอรับ หัวครกรู้สึกเกรงใจเพื่อน นิยมเพื่อนคนหนึ่งได้บอกกับเขาไม่ให้เขาคิดมาก ดังคำพูดที่นิยมพูดว่า

“ คิดมากอีกแล้ว มึงมาพวกเราก็คิดใจแล้ว ถ้าจะลำบากก็ลำบากด้วยกันจะกลัวอะไร ”

(ดอกเตอร์ครก : 78)

และเมื่อหัวครกขึ้นรถเมลิไปคนเดียว เพื่อนๆ เป็นห่วงกลัวเขาจะหลงทางก็ออกตามหาเขา ซึ่งเพื่อนๆ ของเขายอมเสียเงินค่ารถ เสียเวลา ตามหาเขาตลอดทั้งวัน ดังคำพูดของหาญว่า

“ วันนี้หมดตัวก็ควรยอมเพื่อไอน์นารมณ ” หาญพูดอย่างจริงจัง ซึ่งทุกคนเห็นด้วย และพร้อมที่จะลงขันเสียเงินเพื่อการนี้

(ดอกเตอร์ครก : 83)

เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ เมื่อมะลิวัลย์ป่วยเป็นโรคโปลิโอขาเป๋ เขาคิดว่าเขามีเพื่อนที่ช่วยเหลือปลอบใจเขาคือดิ้งฮั่วเพียงคนเดียว เขาเล่าว่าดิ้งฮั่วจะเป็นผู้คอยปกป้องเขา จากการถูกกลั่นแกล้งเสมอ ดังที่เขาเล่าว่า

เมื่อผมออกจากโรงพยาบาลคราวนั้น ดิ้งฮั่วเป็นเพื่อนคนเดียวที่ไม่เคยล้อเลียนในความพิการของผม หน้าซำยังเป็นห่วงใยคอยช่วยเหลือปกป้องผมจากการถูกกลั่นแกล้งรังแกอยู่เป็นประจำ

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 27)

ในด้านการคบเพื่อนพบว่าเด็กที่คบเป็นเพื่อนกันจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น คำจันและสมส่วนในเรื่องผืนไร่ที่ปลายทาง เคี้ยวและเพื่อนๆ ในเรื่องบันทึกจากลูก(ผู้)ชาย หัวครกและเพื่อนๆ ในเรื่องดอกเตอร์ครก มะลิวัลย์และดิ้งฮั่วในเรื่องเด็กชายมะลิวัลย์

การที่ผู้เขียนเสนอวรรณกรรมแนวนี้นี้เพื่อต้องการให้เด็กได้เห็นแบบอย่างการคบเพื่อนที่

รักกัน ช่วยเหลือกันอย่างจริงใจ เพื่อที่เด็กจะได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตนบ้าง

2.3. ทรรศนะที่เด็กมีต่อญาติหรือบุคคลทั่วไปในสังคม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อญาติ ครู และบุคคลลทั่วๆ ไป

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่กล่าวถึงทรรศนะที่เด็กมีต่อญาติ ครู และบุคคลลทั่วๆ ไป มี 4 เรื่อง คือ มุกดากับสาหร่าย เกิดแล้วต้องสู้ ดอกเตอร์ครก บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย

เรื่องมุกดากับสาหร่าย มุกดามีทรรศนะต่อคุณครูของเธอว่าเป็นคนใจดี เป็นที่รักใคร่ของเด็กๆ และจากการที่มุกดารักคุณครูจึงทำให้เธอตั้งใจเรียน และเรียนอย่างมีความสุข ดังข้อความว่า

คงเป็นเพราะรักคุณครูสุธีรากระมัง มุกดาเลยตั้งใจเรียน ขามที่เรียนหนังสือมุกดามีความสุขมาก เพราะได้รู้จักกับสิ่งใหม่ๆ อย่างสัญญาณไฟจราจร ความหมายของสีธงชาติ มาตราชั่งตวงวัด วันสำคัญในแต่ละปี และอีกเยอะแยะที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน มุกดารู้ว่าทำไมเด็กๆ ถึงต้องมาเป็นนักเรียน เพราะ โรงเรียนจะสอนให้รู้ในสิ่งที่ไม่รู้นั่นเอง

(มุกดากับสาหร่าย : 29)

แต่สาหร่ายน้องของมุกดามีทรรศนะต่อครูที่สอนว่า ครูรักแต่คนเรียนเก่งเท่านั้นคนที่เรียนไม่เก่ง บวกเลขไม่ได้ครูจะไม่รักและจะถูกครูตีทุกวัน ซึ่งการที่ครูตีนั้นก็ไม่ได้ช่วยให้นักเรียนที่ เรียนไม่เก่งสามารถบวกเลขได้ แต่กลับทำให้เด็กเกิดความหวาดกลัว และทำไม่ได้ยิ่งขึ้น ดังคำพูดที่สาหร่ายพูดกับมุกดาว่า

“ ครูห้องสาหร่ายนะรักเฉพาะคนเรียนเก่งเท่านั้นแหละ พวกบวกเลขไม่เป็นโดนตีทุกวันเลย ” เธอว่า “ ครูอาจจะตีให้อีกก็ได้ ”

“ ไรพี่... ” สาหร่ายลุกขึ้นมองหน้าแบบเสียความรู้สึก

“ พี่พูดยังกับว่าไม่เรียนเป็นของวิเศษ ที่ฟาดกันใครแล้วจะฉลาดขึ้นยังงั้นแหละ พี่นะเรียนเก่ง พี่ไม่รู้หรอกว่าเวลาที่ถูกครูตีถูกครูตวาดนะมันน่ากลัวแค่ไหน ”

“ สาหร่ายเคยโดนเธอ ” มุกดารู้สึกสงสารน้องขึ้นมาทันที

“ อ้อ แต่ไม่ใช่เพราะเธอแหละ ถ้าคิดไม่ออกจริงๆ ยิ่งเห็นไม้เรียวด้วยแล้ว เค้าลืมหมดเลย ” เสียงของสาหร่ายเบาลง ความเศร้าวิ่งเข้ามาจับใจมุกดา

(มุกดากับสาหร่าย : 109)

เรื่องเกิดแล้วต้องสู้ เมื่อกล้าไปอยู่ค่ายพักแรม เขาต้องสอบวิชาลูกเสือ โดยสอบทำมือเปล่า ถือพลอง และการแปรแถวโดยใช้สัญญาณเจ็บบ ครูประกาศว่าใครทำผิดก็จะถูกขีดชอล์กที่ก้นครั้งละขีดถ้าใครโดนขีดก้นสามขีดขึ้นไปจะต้องสอบตก ขณะที่เขากำลังสอบอยู่นั้นเขาถูกครูพละซึ่งไม่ชอบเขากลับแก้งขีดชอล์กที่ก้นถึงสี่ขีดทั้งๆ ที่เขาไม่ได้ทำผิด ครูผวนครูคนหนึ่งซึ่งเห็นเหตุการณ์ทั้งหมดได้พูดปลอบใจเขาและไม่ให้เขาสอบตก กล้ารู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของครูผวนที่ให้ความเมตตาแก่เขา เขาจึงมีพระสมณที่ติดต่อกับครูผวนว่าครูเป็นคนที่มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงและเขาคิดที่จะจดจำพระคุณของครูไว้ตลอดชีวิต ดังข้อความว่า

“กล้าไม่ต้องเสียใจ” ครูผวนพูดขึ้น นัยน์ตาแดงก่ำ น้ำเสียงนั้นสุภาพนุ่มนวล ปลอดภัย “ครูเห็นทุกอย่าง เธอไปได้ เอาผ้าชุบน้ำลบรอยชอล์กออกเสีย ครูไม่หักคะแนนเธอ แม้แต่คะแนนเดียว ”

กล้าก็อดกราบข่มความรู้สึกไว้อย่างยากเย็น... น้ำตาแห่งความซาบซึ้งในน้ำใจของครูจะทะลักไหลออกมาเสียให้ได้

ครูครับ...ผมจะไม่ขอลืมความเมตตาครูณา ที่ให้ความยุติธรรมแก่ศิษย์ในวันนี้ จะขอจดจำพระคุณไว้ตลอดไปจนชั่วชีวิต

(เกิดแล้วต้องสู้ : 72)

เรื่องดอกเตอร์ครก หัวครกได้ไปหาครูจินดาซึ่งเคยเป็นครูสอนภาษาอังกฤษแก่เขาเพื่อขอคำแนะนำในการเรียนต่อของเขา ครูแนะนำให้เขาเรียนภาษาอังกฤษด้วยตนเอง และให้หนังสือภาษาอังกฤษเขามาศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการเรียนรู้ให้กับเขาด้วย หัวครกนำคำสั่งสอนของครูมาฝึกจนมีความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น เขามีพระสมณะต่อครูจินดาว่าเป็นครูที่มีความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษดีมาก ครูน่าจะไปทำอาชีพอื่นที่มีรายได้มากกว่าการเป็นครู ดังความคิดที่เขามีต่อครูว่า

เขาคิดในใจว่าครูจินดาเป็นครูที่เก่งมีความรู้ภาษาอังกฤษดี ที่เขารู้ดีก็เพราะนอกจากเป็นครูสอนภาษาอังกฤษดีแล้ว เขายังเคยเห็นครูจินดาเป็นไกด์พาฝรั่งที่มาตรวจโรงเรียนเที่ยว และมีหลายครั้งที่ครูจินดาทำหน้าที่แปลเป็นภาษาไทยเวลาฝรั่งสอนศาสนาปราศรัยให้นักเรียนทั้งโรงเรียนฟังในโบสถ์

“ ทั้งๆ ที่ครูจินดาเป็นคนมีความรู้แบบนี้ควรไปมีอาชีพอื่นที่ดีกว่าการเป็นครูแต่ครูจินดาก็ไม่ไป ทำไมไม่ไปก็ไม่รู้ ” เป็นคำถามที่เกิดขึ้นในใจของหัวครก

(ดอกเตอร์ครก : 223)

เรื่องบันทึจากลูก(ผู้)ชาย เดี่ยวมีพรรณนะไม่คิดต่ออาจารย์ธนา อาจารย์ผู้ชายซึ่งทำตัวเป็นผู้หญิงและคบกับแม่ของเขาอยู่ เขากลัวว่าอาจารย์ธนาจะมาแทนที่พ่อของเขา เมื่ออาจารย์เรียกเขาไปพบ เขาไม่ยอมไปพบ เมื่อเขาและเพื่อนๆ ถูกอาจารย์ธนาทำโทษเรื่องการแต่งกายผิดระเบียบ และประพฤตินผิดระเบียบของโรงเรียน พวกเขาคิดว่าอาจารย์ถั่นเกล้งทำโทษพวกเขาทั้งๆ ที่พวกเขาไม่ได้ทำความผิด พวกเขาจึงร่วมมือกันแก้แค้นอาจารย์ธนา โดยนำกาวตราข้างไปหยอดในกุญแจรถของอาจารย์ ซึ่งจากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้พวกเขาถูกไล่ออกจากโรงเรียน ดังที่เขาเล่าว่า

มันเป็นเช้าที่สดชื่นของพวกเรา และขมขื่นที่สุดสำหรับเขา-อาจารย์ธนา กาวตราข้างชนิดที่แม่แค้นก็ยังติดแขวนไว้กับเพดานได้ถูกบรรจุลงไปในกุญแจรถคันใหม่คันที่เขาขับไปกินข้าวกับแม่ในวันที่ผมอ้วกแตกอ้วกแดนนั่นแหละครับ ผมขอเป็นคนหยอดมันด้วยมือของผมเอง ผมไม่ได้หยอดให้แกเพื่อนๆ เท่านั้นนะครับ ผมยังหยอดให้แก่ศักดิ์ศรีของพ่อเกียรติของแม่ และข้อสำคัญความเป็นลูกผู้ชายของผม

(บันทึกจากลูก(ผู้)ชาย : 47)

จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนจะสะท้อนความรู้สึนึกคิดที่เด็กมีต่อครูไว้อย่างชัดเจน ส่วนความรู้สึนึกคิดต่อญาติหรือบุคคลทั่วไป เช่น เพื่อนบ้าน ไม่เด่นชัดนัก ความรู้สึที่เด็กมีต่อครุนั้น ถ้าครูแสดงกิริยาอาการที่ให้ความรักความเมตตาแก่เด็ก เช่น คุณครูสุธีราในเรื่องมุกดาภิสาห์ราย ครูพวนในเรื่องเกิดแล้วต้องสู้ ครูจินดาในเรื่องดอกเตอร์ครก เด็กจะมีความรู้สึรักใคร่ผูกพัน เชื่อฟังครูและตั้งใจเรียน ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กถูกครูถั่นเกล้ง หรือไม่ให้ความเป็นธรรมแก่เขา ดังเช่น ครูอาทรในเรื่องเกิดแล้วต้องสู้ หรืออาจารย์ธนาในเรื่องบันทึจากลูก(ผู้)ชาย เด็กจะไม่มี ความผูกพันกับครู และเด็กบางคนอาจหาทางแก้แค้นตอบโต้การกระทำของครู

ผู้เขียนนำเรื่องนี้มาเสนอเพื่อต้องการแนะนำครูที่สอนเด็กว่าควรประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและควรให้ความรักความเมตตาแก่เด็กอย่างจริงจัง เพราะพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อเด็กจะมีส่วนช่วยเสริมให้เด็กเกิดความรัก และรักการเรียนได้ ถ้าครูไม่ให้ความรักความเมตตา กับเด็กแล้ว เด็กอาจจะเสียอนาคตได้

๒.๔ พรรณนะที่เด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป หมายถึง พรรณนะที่เด็กมีต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าเรื่องที่เด็กมีพรรณนะต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม มี 5 เรื่อง คือ กระท่อมแสงตะวัน ดอกเตอร์ครก เด็กชายมะลิวัลย์ มหกรรมในท้องทุ่ง เด็กชายจากดาวอื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องกระท่อมแสงตะวัน เพื่อนหญิงของตะวันได้มาว่าจ้างให้ตะวันทำมิคให้ โดยให้เขาประทับตราบนมิดว่าทำมาจากต่างประเทศ เธอได้แสดงทรศนะที่มีต่อสังคมปัจจุบันว่า ปัจจุบันนี้โลกเราเปลี่ยนแปลงไปมาก เราไม่ควรที่จะยึดติดกับอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่ง คนที่เคยยึดถืออุดมการณ์ในอดีต เช่น ตะวันถืออุดมการณ์ว่าจะทำมิคอรัญญิกด้วยความซื่อสัตย์ต่ออาชีพนั้นจะต้องเปลี่ยนอุดมการณ์ของตน การทำมิคอรัญญิกด้วยความซื่อสัตย์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถหาเงินได้มากเพราะปัจจุบันคนทั่วไปนิยมใช้มิคที่ทำจากต่างประเทศมากกว่า และปัจจุบันเงินเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนเรากินดีอยู่ดี มีชีวิตที่มีคุณภาพได้ ดังคำพูดที่เธอพูดกับตะวันว่า

“ เราต้องปรับตัวนะตะวัน เธออาจจะมิคอุดมการณ์ของเธอ แต่เธออย่าลืมว่า โลกทุกวันนี้ไม่เหมือนเก่าแล้ว อุดมการณ์ที่ดีที่สุดในยุคนี้คือความไม่มีอุดมการณ์ ” หญิงสาวพูดจริงจัง ความรู้ ความคิด และประสบการณ์หล่อหลอมเธอให้แกร่ง

“ ทุกอย่างมันต้องใช้เงินทั้งนั้นแหละ เธอเองก็เถอะจะอยู่แต่กระท่อมนี้ได้อย่างไร ชีวิตต้องพัฒนาขึ้น เธอเข้าใจเรื่องคุณภาพชีวิตไหม ที่เขาพูดเขาถกเถียงกันทางวิทยุนะ เขาต้องการให้พวกเรามีเงิน หาเงินมากๆ กินดีอยู่ดีด้วยกันทั้งนั้น เธอไม่อยากมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือ ”

(กระท่อมแสงตะวัน : 169)

เรื่องคอกเตอร์กรก เมื่อหัวครกมาอยู่กรุงเทพฯ เขาได้ไปซื้อของที่ตลาดแห่งหนึ่ง เขาพบว่าในตลาดมีของขายมากมาย เขามีทรศนะต่อเมืองไทยว่า เมืองไทยเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ มีของกินสารพัด เขาภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย แต่เขามีทรศนะต่อประชาชนในประเทศไทยว่า ประชาชนในประเทศไทยยากจน ได้ค่าแรงถูก มีลูกหลายคน รัฐบาลยังจัดสาธารณูปโภคให้ประชาชนยังไม่ทั่วถึง ดังข้อความว่า

ลงจากรถเมื่อก่อนเข้าบ้านเขาแวะจ่ายตลาดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เขาพบว่าในตลาดมีของสดมากมาย หมู เห็ด เป็ด ไก่ มีทั้งนั้น ผักก็มาก นอกนั้นยังมีปลา เนื้อวัว สำหรับปลา มีทั้งปลาน้ำจืดและปลาน้ำเค็ม หัวครกนึกในใจว่าเมืองไทยของเราช่างอุดมสมบูรณ์เหลือเกิน มีของกินสารพัดอย่างกับผลไม้ตลอดปี ถ้ามีเงินซื้อกิน เขาภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย

เพียงแค่สงสัยว่าทำไมประเทศชาติอุดมสมบูรณ์ แต่ประชาชนไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์นัก เช่น เขาเป็นต้น นอกจากเขาจะไม่ค่อยมีกินแล้ว เวลาเรียนหนังสือก็ลำบากเหลือเกินเพราะหลวงท่านไม่ให้เรียนฟรี จะเรียนก็ต้องเสียเงิน เขานึกถึงพ่อกว่าจะได้เงินก็ลำบากต้องดิ้นสามล้อเหวี่ยงทั่วมาทั้งวัน ใครว่าถ้าขยันแล้วไม่ยากจน มันก็จนได้เหมือน

กันแหละถ้าได้ค่าแรงถูก แล้วยังต้องเลี้ยงลูกหลายคนอย่างพ่อ

(ดอกเตอร์ครก : 132)

เมื่อหัวครกถูกนายตำรวจคนหนึ่งจับรถชนขณะที่เขากำลังขี่สามล้อรับจ้างอยู่ นายตำรวจนายตำรวจผู้นั้นได้แสดงน้ำใจช่วยเหลือเขาโดยให้เงินทำขวัญที่เขาได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยและรับปากว่าจะช่วยเหลือเขาถ้าเขาจะไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ทำให้เขามีพระศนะต่อตำรวจที่จับรถมาชนเขาว่าเป็นคนดีมีน้ำใจ เขาโชคดีที่ได้มาพบคนเช่นนี้ ดังข้อความ

ผู้กำกับควักเงินจากกระเป๋าทำขวัญให้หัวครก 200 บาท หลังจากท่านกลับไปแล้วทุกคนต่างยกย่องสรรเสริญน้ำใจนายตำรวจผู้นี้ไปตามๆ กัน

“ ตำรวจดีๆ หยั้งจี้หายากนานๆ ถึงจะพบสักคน ” แม่พูดขึ้น “ นับว่าเอ็งโชคดีที่ถูกคนอย่างนี้ขี่รถมาชน ”

“ ครับ ” หัวครกเห็นด้วยพร้อมกับรู้สึกสบายใจที่ถึงแม้จะโชคร้ายถูกรถชนแต่ในความโชคร้ายเขาก็โชคดีที่คนขับรถมาชนเป็นคนดี แล้วยังรับปากว่าจะช่วยเหลืออีกถ้าเขาจะไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ

(ดอกเตอร์ครก : 42)

แต่เมื่อหัวครกได้มาเรียนที่กรุงเทพฯ และทำปาห้องโก๋ขาย เขาและเพื่อนถูกโจรปล้นเงินที่ได้จากการขายปาห้องโก๋ไป เขาและเพื่อนไปแจ้งตำรวจ แต่ตำรวจไม่สนใจที่จะจัดการให้เขาอย่างจริงจัง

จากเหตุการณ์นี้ทำให้เขาและเพื่อนมีพระศนะที่ไม่ดีต่อตำรวจผู้นั้น และคิดว่าตำรวจไม่สนใจดูแลความเดือดร้อนของคนยากจน สนใจดูแลแต่ความเดือดร้อนของคนร่ำรวย ดังคำสนทนาของเขาและเพื่อนว่า

“ รู้จ้ไม่มาโรงพักให้เสียเวลาดีกว่า ตำรวจช่วยอะไรไม่ได้เลย ” หัวครกเดินบนระหว่างทาง “ โช้คนจนๆ แจ้งตำรวจไม่สนใจหรอก นี่ถ้าคนรวยมาแจ้งความว่าแหวนเพชรหายรับรองว่าตำรวจหุ่ ” หาญบ่นอย่างน้อยใจ

(ดอกเตอร์ครก : 264)

หัวครกมีพระศนะต่ออาชีพค้าขายว่าเป็นอาชีพที่ดีสามารถทำให้ร่ำรวยได้ ขณะที่เพื่อนๆ ของเขาคิดว่าอาชีพค้าขายเป็นงานที่ต่ำต้อย เมื่อหัวครกบอกกับเพื่อนๆ ว่าเขาจะขายปาห้องโก๋เพื่อนๆ ของเขาปฏิเสธที่จะช่วยเขาทำเพราะอายเพื่อนหญิงของตน ดังคำพูดของหัวครกและเพื่อนๆ ว่า

“ ขายใหม่ๆ ขอให้มึงช่วยตัวเองก่อนกูขายสาวๆ วะที่ต้องไปยืนตากหน้าทอดปลา

ท้องโก๋ เพื่อนหญิงที่โรงเรียนเคยจะถูกล้อๆ แถบนี้มีหลายคนเสียด้วย ” สนิทยังไม่ยอม

“ ทำไมต้องอายด้วยวะมันเสียเกียรติตรงไหน เราไม่ได้ไปขโมยเขากิน ” หัวครกมองเพื่อนอย่างไม่เข้าใจ “ มันไม่เสียเกียรติหรอกไว้แต่กูไม่เคยทำก็ต้องอาย ” สนิทยิ้มเมื่อเห็นหัวครกเอาจริงเอาจัง “ ตามใจถ้าพวกมึงไม่ช่วยกูทำเอง ” หัวครกพูดอย่างน้อยใจ

“ มึงจะให้ช่วยทำอะไรบ้าง ” หาญถามด้วยความกลัวว่าหัวครกจะโกรธ

“ ไม่ต้องช่วยทำอะไรหรอกเพียงให้กำลังใจก็พอ ” หัวครกตัดบทเพราะรู้ว่ายังงี้ๆ เพื่อนๆ ต่างไม่เห็นด้วยเพราะมองการค้าขายเป็นงานที่ต่ำซึ่งเป็นความคิดที่ตรงข้ามกับเขา ซึ่งเห็นว่าการค้าขายเป็นสิ่งที่ดี เพราะเคยเห็นตัวอย่างมาแล้ว โดยเฉพาะคนจีนตั้งตัวได้จากการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ไปก่อน ส่วนคนไทยนั้นไม่มีความคิดเช่นนี้ การค้าขายทั้งประเทศจึงตกอยู่ในมือคนจีน

(ดอกเตอร์ครก : 237)

เมื่อเกิดเหตุการณ์นักเรียนยกพวกตีกัน มีนักจัดรายการคนหนึ่งวิจารณ์ว่า เด็กอาชีวะที่ยกพวกตีกันนั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เรียนหนังสือไม่เก่ง สมองไม่ดี หัวครกซึ่งเป็นเด็กอาชีวะคนหนึ่ง มีทัศนคติต่อการวิจารณ์ของนักจัดรายการผู้นั้นว่าไม่ถูกต้อง เขาไม่เชื่อว่าเด็กอาชีวะทุกคนจะเป็นดังที่นักจัดรายการวิจารณ์ เขาคิดว่าเหตุที่คนเรียนหนังสือไม่เก่งนั้นมาจากสภาพแวดล้อมทางบ้าน และโรงเรียน และที่สำคัญคือการที่เด็กเรียนไม่เก่งนั้นเพราะความขี้เกียจของตนเองมากกว่า ดังข้อความ

นักจัดรายการปากกล้าวิจารณ์ต่อว่า นักเรียนอาชีวะก็รู้อยู่แล้วว่าส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เรียนหนังสือไม่เก่ง ใค้ด่ำ สมองไม่ดี คนที่มีลักษณะอย่างนี้จะทำให้เกิดปมเด่นได้คือการทำความดี ไม่ใช่ยกพวกตีกันอย่างนี้ ไม่เพียงแต่สนิทกับหาญเท่านั้นที่ฟังแล้วสะอึกต่อการถูกวิจารณ์ แม้แต่หัวครกเองก็ไม่สบายใจและรู้สึก เพราะตัวเขาเองก็เรียนเพาะช่างซึ่งก็เป็นเด็กอาชีวะเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับเหมาหัวครกไปด้วยว่า เขาเป็นเด็กที่เรียนไม่เก่งสมองไม่ดีไปด้วยอีกคน หัวครกไม่เชื่อว่าเป็นจริงอย่างนักจัดรายการวิจารณ์หมดทุกคนหรอกเหตุที่คนเรียนไม่เก่งมาจากสาเหตุอื่นมากกว่า เช่น สิ่งแวดล้อมจากบ้าน และโรงเรียนและที่สำคัญคือความขี้เกียจของนักเรียนผู้นั้นมากกว่าจึงทำให้เรียนไม่เก่ง

(ดอกเตอร์ครก : 141)

เด็กชายมะลิวัลย์ มะลิวัลย์มีทรศนะต่อการที่พ่อแม่ของเขาสั่งสอนให้รักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลว่าเป็นเรื่องที่น่าหวาดกลัวและก็ไม่สามารถที่จะช่วยให้เขามีอาหารกินอย่างสมบูรณ์ได้ ตรงกันข้ามกลับทำให้เขาและพี่ๆ ต้องอยู่กันอย่างอดอยาก เป็นโรคต่างๆ เพราะได้รับอาหารไม่เพียงพอ ดังที่เขาเล่าว่า

“ การรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลนั้นดูช่างเป็นเรื่องน่าหวาดใหญ่โต และบังเอิญการเกิดมาเป็นคนมีชาติตระกูลนั้นก็ไม่ได้ช่วยให้ท้องเรารู้สึกอิ่ม แม้แต่น้อย...แทบทุกครั้งผมจะหลับลงพร้อมกับความหิว เราสามคนพี่น้องเป็นโรคโลหิตจาง โรคปากนกกระชอก เลือดออกตามไรฟัน และโรคอะไรต่อมิอะไรที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการไม่ได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าและปริมาณที่เพียงพอ ”

(เด็กชายมะลิวัลย์ : 17)

เรื่องมหกรรมในท้องทุ่ง เมื่อทางวัดจัดงานประจำปีขึ้น ได้มีพวกชาวบ้านแอบจัดโรงระบำ เดินจ้ำบ๊ะสำหรับผู้ใหญ่ขึ้นข้างบริเวณพื้นที่ของวัด พวกผู้ใหญ่โดยเฉพาะผู้ชายชอบไปดูกันมาก เด็กๆ ไม่เข้าใจรายละเอียดของการแสดง รู้เพียงแต่ว่าเป็นโรงระบำไปสำหรับพวกผู้ใหญ่ เด็กห้ามเข้า พวกเด็กๆ รู้สึกสงสัยในพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่กระทำจึงชวนกันไปดูและอยากรู้ว่าเป็นอย่างไร จึงขอเข้าไปดูบ้าง ดังข้อความ

เพชร หย่องผู้ ลำตัดและเพื่อนเด็กๆ แหงนคอมองเหม่อดูข้างบนห้อยสูงนั้น ด้วยความแปลกใจและสนุกสนาน พวกเขาไม่ใส่ใจในรายละเอียดของการแสดง รู้แต่ว่านี่เป็นโรงระบำไปของผู้ใหญ่และห้ามเด็กๆ เข้าใกล้ แต่นี่แหละยิ่งยั่วใจให้พวกเขามาที่นี่

“ น้าๆ ขอเข้าไปดูหน่อยได้มั๊ยครับ ” ลำตัดทำเสียงอ่อนเสียงหวานกับคนเฝ้าประตู

(มหกรรมในท้องทุ่ง : 67)

เรื่องเด็กชายจากดาวอื่น ปานซึ่งเป็นเด็กวัย 5 ขวบ รู้สึกสงสัยในการกระทำของช่างถ่ายรูปที่บอกให้คนถ่ายรูปยืนทุกครั้งเมื่อมีการถ่ายรูป และทำไมช่างถ่ายรูปนับได้แค่สาม เขาคิดว่าขณะถ่ายรูปบางคนอาจไม่อยากยืน กำลังโกรธอยู่ หรืออยากร้องไห้ อยู่ก็เป็นได้ และคิดว่าเหตุใดตัวเขาเองยังไม่เข้าโรงเรียนยังนับเลขได้ถึง 25 แล้ว แต่ทำไมช่างถ่ายรูปนับได้แค่สาม เขาคิดว่าจะต้องถามข้อสงสัยนี้กับช่างถ่ายรูปเมื่อมีโอกาส ดังข้อความว่า

“ ยืนหน่อยครับ ... เด็กๆ ยืนกันหน่อย เดี่ยวรูปออกมาไม่สวยนะ... ยืนครับ... หนึ่ง... สอง... สาม.. ”

ปานไม่ค่อยเข้าใจเรื่องการถ่ายรูปนัก และเขานึกสงสัยตลอดมาว่าคนที่ถ่ายรูปจำเป็นจะต้องยืนเพียงอย่างเดียวเท่านั้นหรือ สมมติว่าใครคนหนึ่งกำลังรู้สึกเฉยๆ หรือโกรธอะไร

สักอย่าง หรือโดนอะไรกัด หรือมีคบบาดมือหรือกำลังปวดท้องเต็มแก่ จนอยากจะร้องไห้ เวลาถ่ายรูปทำไมจะต้องเปลี่ยนเป็นสนุกหรือชอบขึ้นมาทันที เพื่อจะได้ยิ้ม... แล้วที่ ปานสงสัยอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับช่างภาพคือ ทำไมเขาจึงนับได้แค่สามทั้งๆ ที่ปานยังไม่ เข้าโรงเรียนแท้ๆ แต่นับได้ถึง 25 แล้ว หรือเขาแกล้งนับเพราะขี้เกียจนับต่อ หรือว่าพอ กล้องถ่ายรูปได้ขึ้นคำว่า “ สาม ” มันก็ทำงานดัง “ กลิก ” ทันที

(เด็กชายจากดาวอื่น : 41)

จากการศึกษาพบว่าความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไปรอบๆ ตัว นั้น มีทั้งที่เด็กพอใจ ไม่พอใจ และสงสัย ว่าเป็นอย่างไรทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ถ้าเหตุการณ์ที่เด็กประสบเป็นเหตุการณ์ที่เด็กคิดว่ายุติธรรมถูกต้อง เขาก็จะพอใจ ดัง เช่น เมื่อหวัครกถูกตำรวจคนหนึ่งจับรถชนเขา แล้วตำรวจผู้นั้นให้ความช่วยเหลือเขา เขาก็รู้สึก ว่าเหตุการณ์นั้นยังไม่เลวร้ายนัก และเขาก็มีความรู้สึกที่ดีต่อตำรวจผู้นั้น

ถ้าเหตุการณ์ที่เด็กได้ประสบเป็นเหตุการณ์ที่เด็กคิดว่าไม่ถูกต้อง ไม่ยุติธรรม ทำให้เกิด ความเดือดร้อน เด็กก็จะไม่พอใจ ดังเช่น เมื่อหวัครกและเพื่อนขายปลาทองโก๋แล้วถูกโจรปล้นเงิน ไปเขาและเพื่อนได้ไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ตำรวจไม่สนใจที่จะสืบหาคนร้ายให้เขา จากเหตุการณ์นี้ทำให้เขาคิดว่าตำรวจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไม่เป็นธรรม

มะลิวัลย์คิดว่าการที่การรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลอย่างเคร่งครัดมากเกินไปนั้นเป็น สิ่ง ที่ไม่ถูกต้องเพราะทำให้เขาและพี่ต้องเป็น โรคเกี่ยวกับทางเดินอาหารและตัวเขาเองป่วยเป็น โปลิโอกลายเป็นคนขาเป๋

เพื่อนของตะวันเห็นว่าการซื้อสัตว์ต่ออาชีพมากเกินไปเป็นสิ่งไม่ดีเพราะไม่สามารถหาเงิน ได้มาก ซึ่งจะต้องทำให้อยู่อย่างอดอยากเพราะปัจจุบันเงินสามารถช่วยทำให้คนเรามีคุณภาพชีวิตที่ ดีขึ้น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังสะท้อนให้เห็นว่าการกระของผู้ใหญ่บางอย่างเด็กไม่สามารถเข้าใจ ได้ ดังเช่น เพชรและเพื่อนๆ ของเขาสงสัยโรงระบำโป๊ที่พวกผู้ใหญ่แอบจัดขึ้นว่าเป็นอย่างไร ด้วยความอยากรู้อยากเห็นเพื่อนของเขาคนหนึ่งจึงขอเข้าไปดูบ้าง

ปานซึ่งเป็นเด็กวัย 5 ขวบ สงสัยว่าทำไมการถ่ายรูปทุกคนจะต้องยิ้มเสมอ และทำไมช่าง ภาพนับเลขได้น้อยกว่าคน

การที่ผู้เขียนนำเรื่องเหล่านี้มาสะท้อนเพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า สังคมและสิ่งแวดล้อม รอบๆ ตัวเด็กเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ให้กับ เด็กอย่างมาก ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไปในสังคมควรให้ความร่วมมือกันสั่งสอนชี้

แจ้งให้เด็กเข้าใจอย่างชัดเจน และควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เพื่อที่เขาจะได้นำไปเป็นแบบอย่างในการปรับตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536 สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536
2. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ได้รับรางวัลจากการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536 จำนวน 27 เรื่อง
2. ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กจากเอกสารและหนังสือต่างๆ แล้วนำความรู้ที่ประมวลได้ มาสรุปเป็นเกณฑ์ในการศึกษาค้นคว้า
3. วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็กในด้าน การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก และการใช้ภาษา
4. วิเคราะห์ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมสำหรับเด็กในด้านต่างๆ เช่น ด้านครอบครัว จริยธรรม การศึกษา ทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ ฯลฯ
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536 ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้างต้น สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. กลวิธีการประพันธ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก
ด้านการวางโครงเรื่อง พบว่ามี 6 ประเภท ตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ โครงเรื่องที่ตัวละคร มาจากครอบครัวที่อบอุ่น ทำให้ตัวละครรู้จักรับผิดชอบและสามารถแก้ปัญหาได้ดี

โครงเรื่องที่ตัวละครมีความคิดฝันของตัวเอง และพยายามที่จะไปให้ถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้ โครงเรื่องที่กล่าวถึงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งบางแห่งกำลังจะถูกเปลี่ยนแปลงเพราะภัยธรรมชาติ และการทำลายของคนในสังคม โครงเรื่องที่แสดงถึงความปรารถนาของเด็กที่ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น แต่ก็ไม่สมหวังเพราะพ่อแม่มีภรรยาหรือสามีใหม่ หรือพ่อแม่ไม่เข้าใจความต้องการของคน โครงเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงตัวละครที่มีคุณธรรมซึ่งก่อให้เกิดผลดีแก่สังคม และ โครงเรื่องที่มิมีแนวเหนือธรรมชาติ

ด้านการสร้างตัวละคร พบว่า ผู้เขียนสร้างตัวละคร 3 แบบ คือ แบบสมจริง แบบอุดมคติ และแบบเหนือจริง ตามลำดับมากไปหาน้อย

ด้านการสร้างฉาก พบว่า ผู้เขียนสร้างฉาก 3 วิธี คือ สร้างฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุด รองลงมาคือ สร้างฉากและบรรยากาศที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ และสร้างฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องมีน้อยที่สุด

ด้านการใช้ภาษา ศึกษาจากการใช้คำ และการใช้โวหาร พบว่า การใช้คำ มี 6 ประเภท คือ คำภาษาปาก คำภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำแสดงความรู้สึก และคำหยาบ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คำภาษาปาก ใช้ในบทสนทนาของตัวละครระหว่างเพื่อนสนิท บุคคลในครอบครัวเดียวกัน คำที่ใช้มักเป็นคำสรรพนาม เช่น ไอ้ แก ข้า เอง อี ฯลฯ และคำพูดทั่วไปของคนในชนบท เช่น ตีน เกือก เป็นต้น คำภาษาถิ่น ใช้ภาษาถิ่นเหนือ ถิ่นอีสาน และถิ่นใต้ คำที่นำมาใช้ เป็นคำเรียก เครื่องมือ เครื่องใช้ พืช สัตว์ต่างๆ ที่ชาวบ้านแต่ละถิ่นใช้ และได้อธิบายความหมายของคำภาษาถิ่นนั้นๆ ไว้ด้วย คำแสดงภาพส่วนใหญ่เป็นคำวิเศษณ์ ที่ใช้ขยายคำนาม หรือคำกริยา เพื่อให้เห็นรูปร่าง ลักษณะกิริยาอาการของสิ่งที่กล่าวถึงได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คำปี อ้วนผละ ผุ่นคลั่ง มีดฟ้ามัวดิน ผอมโซ เหวอะหวะ เป็นต้น คำแสดงอาการส่วนใหญ่เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำกริยาเพื่อให้เห็นอาการที่ตัวละครกระทำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น คิ้วมด เต็ม รีบร้อน จ้วเจีย อู้ยอ้าย หอบแฮกๆ โผเผล เป็นต้น คำแสดงความรู้สึก ส่วนใหญ่เป็นคำวิเศษณ์ที่ใช้ขยายคำกริยา เพื่อบอกความรู้สึกของตัวละครในเหตุการณ์ต่างๆ เช่น โหยหวน ปวด ร้าว ครัวดูตรง เปลี้ย เหม็นเอียน เป็นต้น คำหยาบ เป็นคำที่ใช้ในบทสนทนาของตัวละครที่มีความสนิทสนมกัน และใช้โต้ตอบกันเมื่อตัวละครมีอารมณ์โกรธ เช่น ไอ้เหี้ย ไอ้หมาห่มุ ฉิบหาย ง่วงฉิบ แม่ง แดก เป็นต้น ส่วนการใช้โวหาร พบว่ามีการใช้โวหาร 3 แบบ คือ แบบอุปม่ออุปไมย แบบอุปลักษณ์ และแบบบุคลาธิษฐาน การเปรียบเทียบคำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เด็กรู้จักและคุ้นเคย เช่น หุ่นฟางรูปร่างเหมือนคน หน้าขาวซีดราวกับกระดาษ เห็ดดอกโตเท่ากระดิ่ง งูเหลือมตัวเท่าแขน พวกนกเอี้ยงกำลังเถียงกันลั่น ไม่รู้มันทะเลาะกันเรื่องอะไร เถววัลย์

นอนทอดพื้น ฯลฯ

2. ภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรม ซึ่งประกอบด้วย ภาพสะท้อนด้านครอบครัว จริยธรรม การศึกษา และทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ พบว่า

ด้านครอบครัว พบว่า ผู้เขียนกล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะยากจนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะปานกลาง และการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวฐานะร่ำรวยกล่าวถึงน้อยที่สุด

ด้านจริยธรรม พบว่า จริยธรรมที่ผู้เขียนนำมาใช้ในวรรณกรรม มี 8 ประเภท ตามลำดับมากไปหาน้อย ดังนี้ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ การประหยัด ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอดสาหัส และความสามัคคี

ด้านการศึกษา พบว่า พ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีทั้งให้ความสำคัญของการศึกษาและไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา พ่อ แม่ ผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญของการศึกษา ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีฐานะยากจน พวกเขาก็คิดที่จะส่งบุตรหลานให้เรียนในระดับสูงเพราะเห็นว่า การศึกษาจะช่วยให้ เด็กฉลาดมีความรู้เท่าเทียมผู้อื่นไม่ถูกหลอกลวงได้ง่าย และช่วยให้เด็กมีอาชีพที่ดีสบายกว่าตนเอง พ่อ แม่ ผู้ปกครองมักไม่ต้องการให้บุตรหลานมาประกอบอาชีพที่ใช้กำลังเหน็ดเหนื่อยเหมือนกับตน ดังนั้นพวกเขาจึงพยายามปลูกฝังสั่งสอนให้เด็กเห็นความสำคัญของการศึกษา และตั้งใจเรียน ส่วนการที่พ่อ แม่ ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญของการศึกษา สาเหตุที่สำคัญ เนื่องมาจากปัญหา ความยากจนของครอบครัว เด็กที่มีพ่อ แม่ ผู้ปกครอง มีฐานะยากจนมักจะได้เรียนแค่ระดับประถมศึกษา ไม่ได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป แม้ว่าตัวเด็กจะมีสติปัญญาดี และต้องการเรียนต่อ พ่อ แม่ ผู้ปกครองก็ไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ เด็กจึงต้องออกมาฝึกอาชีพตามบรรพบุรุษของตน

ด้านทัศนคติของเด็กต่อสิ่งต่างๆ พบว่า ทัศนคติที่เด็กมีต่อการดำรงชีวิตของตนเอง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การมองอนาคต และการศึกษาเล่าเรียน ด้านการมองอนาคต เด็กที่มีเป้าหมายชัดเจนว่าโตขึ้นอยากเป็นอะไร จะมีความพยายามและมุ่งมั่นในการเรียนเพื่อจะได้ไปให้ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ผู้เขียนสร้างตัวละครให้มีความคาดหวังในอนาคตไว้หลายเรื่อง เป็นแบบอย่างในการต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคจนพบความสำเร็จ ส่วนทัศนคติของเด็กด้านการศึกษาเล่าเรียนนั้น พบว่าเด็กมีทั้งทัศนคติที่ดีและไม่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียน การที่เด็กที่ให้ความสำคัญของการศึกษา เพราะเขาเห็นว่าการศึกษาจะช่วยทำให้เขามีอนาคตดีขึ้น มีรายได้มากขึ้น เขาจึงพยายามตั้งใจเรียนและขวนขวายที่จะเรียนต่อในระดับสูง แม้ว่าจะมีอุปสรรคเกิดขึ้น พวกเขาก็พยายามฝ่าฟันอุปสรรคเหล่านั้นด้วยความมานะอดทน ส่วนเด็กที่ไม่ให้ความสำคัญของการศึกษานั้นเกิดจากฐานะทางครอบครัวยากจน เด็กเห็นว่าการเรียนไม่สามารถทำให้ตนเองมีอาหารการกินอย่างสมบูรณ์ได้

เหมือนกับการออกมาทำงานหารายได้เลี้ยงตนเอง หรือเด็กเห็นว่าการเรียนในห้องเรียนไม่สนุกสนาน เหมือนกับการเล่นนอกห้อง แต่มีเด็กบางคนถึงแม้ฐานะทางครอบครัวดี แต่เขาก็ไม่สนใจการเรียน ซึ่งเกิดจากการขาดการปลูกฝังความรักการเรียนจากพ่อ แม่ ผู้ปกครองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา

ส่วนวรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อสังคมรอบตัวนั้น แบ่งเป็น 4 ประเภทคือ วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อเพื่อน วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อญาติผู้ใหญ่หรือบุคคลทั่วไปในสังคม และวรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป ด้านวรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง พบว่า ความรู้สึกที่เด็กมีต่อพ่อ แม่ ผู้ปกครองของตน มีทั้งความรู้สึกที่ดีและไม่ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง พฤติกรรมที่เด็กพอใจ และมีความรู้สึกที่ดี เด็กจะแสดงความชื่นชม พฤติกรรมที่เด็กไม่พอใจ เด็กจะนึกตำหนิตัดเยียนแต่ไม่กล้าโต้เถียงหรือแสดงความไม่พอใจออกมา วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อเพื่อน พบว่า เด็กจะมีวรรณคดีที่ดีต่อเพื่อนที่คบกันอย่างสนิทสนม และคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อเพื่อนได้รับความเดือดร้อน วรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อญาติผู้ใหญ่หรือบุคคลทั่วไปในสังคม พบว่า เด็กจะให้ความเคารพเชื่อฟังญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโสกว่าตนตามประเพณีไทย แต่ถ้าเป็นครู เด็กจะรักและศรัทธาในตัวครูที่มีความยุติธรรม และมีจิตใจเมตตา กรุณา ส่วนครูที่มีใจลำเอียงไม่เป็นธรรม หรือครูที่เลือกที่รักมักที่ชัง เด็กจะขาดความเคารพ เด็กส่วนมากจะไม่กล้าต่อต้านหรือแสดงความไม่พอใจออกมา แต่มีเด็กบางคนก็กล้าต่อต้านและคิดแก้แค้นครูที่ตนไม่พอใจ โดยการกลั่นแกล้งครูทางอ้อม เช่น ทำลายทรัพย์สินของครู เป็นต้น ส่วนวรรณคดีสำหรับเด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ พบว่า ความรู้สึกนึกคิดที่เด็กมีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น มีทั้งที่เด็กพอใจและไม่พอใจ หลายอย่างที่เป็นข้อกำหนดของสังคมบางครั้งเด็กไม่เข้าใจเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เช่น การเอาทองทุ่งปลูกข้าว และเป็นที่ที่พวกเขาใช้เล่นไปสร้างเขื่อน และการกระทำบางอย่างของผู้ใหญ่ เช่น การจัดระเบียบป่าในงานวัด ผู้ใหญ่ดูกันอย่างสนุกสนานแต่ห้ามเด็กดู เด็กก็ไม่เข้าใจและเกิดความสงสัยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 - 2536 จำนวน 27 เรื่อง มีข้อสังเกตที่น่าจะนำมาอภิปราย ดังนี้ ด้านการวางโครงเรื่อง ผู้เขียนนำเสนอโครงเรื่องที่ตัวละครมาจากครอบครัวที่อบอุ่น และทำให้ตัวละครรู้จักรับผิดชอบและแก้ปัญหาได้ดีมากที่สุดอาจเป็นเพราะว่าผู้เขียนต้องการใช้วรรณกรรมเป็นสื่อชี้นำ ผู้อ่านที่เป็นพ่อ แม่ ผู้ปกครองว่าควรจะอบรมเลี้ยงดูและปฏิบัติต่อเด็กอย่างไร เด็กจึงจะมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม และโครงเรื่อง

อีกประเภทหนึ่งที่ผู้เขียนนิยมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ โครงเรื่องที่ตัวละครมีความคิดฝันของตัวเอง และพยายามจะไปให้ถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้ อาจเป็นเพราะว่าผู้เขียนต้องการใช้วรรณกรรมเป็นสื่อชี้นำผู้อ่านที่เป็นเด็กให้เห็นความพากเพียรพยายาม อดทนต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างไม่ย่อท้อของตัวละคร เพื่อให้เด็กได้นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และยังให้กำลังใจและข้อคิดกับเด็กที่ประสบความล้มเหลวในสิ่งที่หวังไว้ว่ายังมีทางเลือกอื่นๆ อีกมากที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ ส่วนการจบเรื่องของวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผู้เขียนนิยมจบเรื่องแบบสมจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพราะต้องการให้เด็กได้รู้จักสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่เด็กประสบอยู่ และจะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต การที่เด็กมีประสบการณ์ละคุ้นเคยกับการจบเรื่องประเภทนี้จะทำให้เด็กยอมรับสภาพความจริง มีจิตใจกล้าแกร่ง ยอมรับสภาพสังคมรอบตัวได้ แม้ว่าบางเรื่องจะโหดร้ายสำหรับเด็กแต่ผู้เขียนก็ต้องการให้เด็กรับทราบและผจญด้วยจิตใจอันกล้าแกร่งต่อไป ด้านการสร้างตัวละคร ผู้เขียนเสนอเรื่องราวของเด็กที่มีอายุระหว่าง 5 - 18 ปี ตัวละครเอกในเรื่องส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เขียนวรรณกรรมส่วนมากเป็นผู้ชาย และนำเอาประสบการณ์ในอดีตของตนมาเขียน บุคลิกของตัวละครส่วนใหญ่จะเข้มแข็ง ขยัน อดทน เป็นคนดี รักพวกพ้อง ชอบช่วยเหลือกันทั้งเด็กชายและเด็กหญิง ผู้เขียนนิยมสร้างตัวละครแบบสมจริงและตามอุดมคติเท่ากัน เพื่อต้องการตอบสนองเด็กวัยนี้ให้เห็นรูปแบบของตัวละครที่หลากหลาย เพื่อที่เขาจะได้เลือกปฏิบัติตามตัวละครเหล่านั้นได้ตามความพอใจของเขา เพราะตัวละครไม่ว่าจะเป็นแบบสมจริงหรือตามอุดมคติก็มีความใฝ่ดีทั้งนั้น

ในด้านภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรมนั้นน่าสังเกตว่า ผู้เขียนได้สะท้อนธรรมชาติของเด็กที่มีต่อการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจคือ การที่เด็กไม่ให้ความสำคัญของการศึกษาเพราะเขาคิดว่า ความรู้ที่เรียนในห้องเรียนไม่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพหรือหากินได้ ซึ่งพ่อแม่บางคนก็คิดเช่นเดียวกับเด็กจึงไม่ให้ความสำคัญของการศึกษาเช่นกัน ซึ่งในเรื่องนี้อาจเป็นเพราะว่าข้อบกพร่องในการกำหนดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้เด็กทั่วประเทศเรียนหลักสูตรเดียวกัน เพราะหลักสูตรบางหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นแต่ละที่ ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงควรแก้ไขหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับพัฒนาการในการสร้างวรรณกรรมสำหรับเด็กของผู้เขียนมีข้อน่าสังเกตว่า เนื้อเรื่องที่นำเสนอ ยังไม่มีการพัฒนามากนัก หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลส่วนหนึ่งจะกล่าวถึงเรื่องของเด็กชนบท เรื่องของเด็กในเมืองมีจำนวนน้อย เนื้อหาและการแสดงพฤติกรรมของตัวละครมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น กล่าวถึงชีวิตของเด็กชาวชนบทที่มีการทำกิจกรรมในทุ่งนา

เหมือนๆ กัน ตัวละครบางเรื่องมีลักษณะเหมือนกัน เช่น ในเรื่องดอกเตอร์ครก และฝันไว้ที่ปลายทาง ตัวละครมีความพยายามในการเรียนอย่างมาก และจะหาเงินโดยการถีบสามล้อรับจ้างเหมือนกัน แตกต่างกันที่การจบเรื่องเท่านั้น ด้านอายุของตัวละครในระยะสองปีแรกของการประกวด พ.ศ. 2530 - 2531 จะเสนอเรื่องของเด็กที่อายุประมาณ 6 - 10 ปี ระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน ตัวละครจะมีอายุปะปนกันไปตั้งแต่ 5 - 18 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนให้ความสนใจเด็กและสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กมากขึ้น และได้นำเสนอเพื่อต้องการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กได้มองเห็นความสำคัญของเด็กมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 - 2536 พบว่า ยังมีสิ่งที่น่าสนใจควรศึกษาวิจัยต่อไปอีก ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กของนักเขียนเฉพาะคน เพื่อศึกษาพัฒนาการในการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก และภาพสะท้อนของเด็กที่นักเขียนนำเสนอในผลงานของเขาอย่างชัดเจน
2. ควรศึกษาพัฒนาการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทร้อยกรอง และประเภทสารคดี ที่ชนะการประกวดในงานต่างๆ ต่อไปอีก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวลี พจนปกรณ์. เมฆสีเงิน. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2532.
- กมล ทองธรรมชาติ. “คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย,” วารสารไทย. 2 : 5
มกราคม - มีนาคม 2525.
- กระแสร มัลยาภรณ์. “ลักษณะเด่นของวรรณคดีไทย”, ในวรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น.
พิมพ์ครั้งที่ 2. แผนกการพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา, 2516.
- กาญจนา นาคพันธ์ (นามแฝง). แม่...ได้ผู้มาแล้ว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มิ่งมิตร, 2532.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน 2522.
มณฑลการพิมพ์, 2522.
- จินตนา ไบกาซูย์. การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2534.
- _____. “ชมรมเพื่อสร้างผลผลิตและการวิจัยหนังสือสำหรับเด็ก,” สัปดาห์หนังสือ
แห่งชาติ ครั้งที่ 14. กระทรวงศึกษาธิการ, 2528.
- จิราพร จิรบุญคิด. การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษา
แห่งชาติ จากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด. ปริญญาโท กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- เจือ สตะเวทิน. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์, 2518.
- ชลธิรา กลัดอยู่ และคนอื่นๆ. การใช้ภาษา. เคล็ดไทย, 2517.
- ชัยพร แสงกระจ่าง. บันทึกจากลูกผู้ชาย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คมบาง,
2537.
- โชติ ศรีสุวรรณ. ความภูมิใจของลอย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2533.
- _____. ป่าไผ่ชายทุ่ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ตะเกียง, 2535.
- เชิญอักษร. ข้าวหน้าลาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมึกจีน, 2533.
- ดวงแก้ว กัลยาณ. มุกดาภิเษก. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2532.
- ถวัลย์ มาสงรัส. กระท่อมแสงตะวัน. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2535.

ทัศนาศาสตร์. ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงแบบให้เหตุผลกับอำนาจความเชื่อภายในตนเอง.

จดหมายข่าว สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มิถุนายน 2528.

ทำนุ อ้นประเสริฐ. ชายแดน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2530.

_____. ชีวิตบ้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2533.

ทองสุข เกตุโรจน์. การเขียนแบบสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.

นิพนธ์ อินสิน. ความขัดแย้งในวรรณกรรมสามเรื่องของสุนทรภู่. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.

นิตยา ชูโต และ กล่อมจิตต์ พลายเวช. สภาพและแนวโน้มในหนังสือสำหรับเด็ก. คณะอนุ-

กรรมการอุดมการณ์ของชาติไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, 2537.

บรรจง บรรเจิดศิลป์. วรรณคดีกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. ประดิษฐ์การพิมพ์, 2524.

บุญโชค เจริญวิริยะ. เกิดแล้วต้องสู้. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ไลฟ์เพรส, 2534.

ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยในปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. เจริญวิทย์การพิมพ์, 2533.

ประภัสสร เสวิกุล. เด็กชายมะลิวัลย์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า,

2536.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การเขียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

พรจันทร์ จันทรวินิต. การเขียนและจัดทำหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ตะเกียง, 2534.

แพรว จารุ. แผ่นหลังของพ่อ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2535.

มาลา คำจันทร์. เขี้ยวเสือไฟ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2535.

_____. หุบเขาหินคน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2534.

ไมตรี ลิ้มปิชาติ. ดอกเตอร์กรร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมึกจีน, 2531.

ยูร กมลเสรีรัตน์. ฝันไว้ที่ปลายทาง. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2535.

รัตพร ชังธาดา. หนังสือสำหรับเด็ก. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาสารคาม, 2531.

ลมูล รัตตากร. การเขียนและการแปลหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน, 2531.

ว.วินิจฉัยกุล (นามแฝง). ลิ้นลาบรัก. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2534.

✓ วรรณิ ศิริสุนทร. การวิเคราะห์หนังสือไทยสำหรับเด็ก ฉบับคณะกรรมการประกวด พ.ศ. 2520 -

2523. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.

วัฒนา บุญยัง. ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสาร, 2536.

วาวแพรว. เด็กชายจากดาวอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2535.

_____. พราวแสงรุ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2536.

_____. เพลงดวงดาว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หนังสือเยาวชน, 2530.

✓ วิจิตรา สุภากร. วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย

ระหว่าง พ.ศ. 2520 - 2522. ปรินูญานินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.

วิภา กงกะนั้นท์. วรรณคดีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

วีรญาณ์ เจริญโท. ลูกขาวนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

ศิวะพรรณ โหระกุล. การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ วิริยะ สิริสิงห ในช่วงปี

พ.ศ. 2515 - 2532. ปรินูญานินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

วิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. คู่มือการศึกษาวิจัยวรรณกรรมระดับอุดมศึกษา ตอนที่ 1. กรมการศาสนา,

2524.

ส.พุ่มสุวรรณ (นามแฝง). อุณข่าผจญภัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2529.

_____. บินสุดขอบฟ้า. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงธน, 2529.

สมศักดิ์ ศรีมานิช. การเขียนหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

2523.

สำนักนายกรัฐมนตรี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่ง

ชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539), 2535.

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. เอกสารชุดที่ 1 - 5. 2524.

สุวนีย์ มกราพันธ์. แนวคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยาอินเตอร์เนชั่น,

2525.

สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

อโศก ศรีสุวรรณ. ใบสวนญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2535.

อัมพร มีสุข, คุณหญิง. ประกาศคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ เรื่อง ระเบียบการ

ประกวดหนังสือดีเด่น พ.ศ. 2537. ลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2537.

อัศศิริ ธรรมโชติ. มทกรรมในท้องทุ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมงทับ,
2535.

อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวน้ำค้าง ระวิงทอง

เกิด วันที่ 23 ธันวาคม 2509

สถานที่เกิด จังหวัดลพบุรี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 8/46 หมู่ 18 ต.คูคต อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อ.1 ระดับ 4

สถานที่ทำงานปัจจุบัน ร.ร.วัดภาณี ถนนเอกมัย 23 แขวงคลองตัน เขตคลองเตยสาขา 1
กรุงเทพมหานคร

ประวัติการเรียน

2525	จบมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านชีวิทยา จังหวัดลพบุรี
2528	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาริควิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี
2532	จบ ค.บ. วิชาเอกภาษาไทย วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี
2539	จบ กศ.ม. วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร